

CONTINUATIO
CONFERENCE-
NTIARUM THEOLO-
GICO-MORALIUM,

E X

MATERIA DE ACTI-
BUS HUMANIS
EXCERPTARUM,

Quæ

*Compendiosè propositæ,
ac breviter resolutæ sunt*

A D

Vsum Directorum Confe-
rentiarum Hebdomadalium in
plerisque Religiosis Domibus
Usurpatarum:

ET DD. Parochorum, Curatorum,
Confessariorumque omnium.

à

P. F. ELISEO SARGAR, Loco-
politano, Almæ Provinciæ Argentinae
FF. Min. Reg. SS. Theol. Lectore

Jubilato

Cum speciali S. Cesar. Maj. Privilegii & Licentia Superiorum

Expensis Joannis Stetter Bibliopolæ Augustani.

Campidonæ Typis Caspari Roll, Anno 1792.

THE UNIVERSITY OF
CHICAGO
LIBRARY
113A EAST 58TH ST.
CHICAGO, ILL. 60637

CONSERVATION
OF
LIBRARY
SERIALS
IN
MICROFILM
AND
MICROFORM
EDITION
OF
SERIALS
IN
MICROFILM
AND
MICROFORM

THE UNIVERSITY OF
CHICAGO
LIBRARY
113A EAST 58TH ST.
CHICAGO, ILL. 60637

APPROBATIONES

Theologorum.

I.

Ex Speciali Mandato

Reverendissimi
& Celsissimi S. R. I. Principi-
pis Domini, Domini

RUPERTI,

Ducalis Monasterij Campi-
donensis Abbatis, nec non Au-
gustissimæ Romanorum Impera-
triciis Archimareschalli, &c. &c.

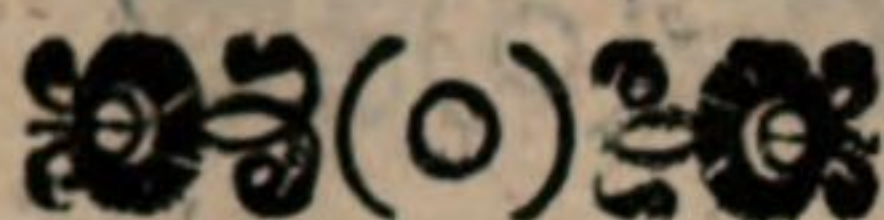
Ego

Go CHRISTOPHORUS
Gielà Giesberg in Ducali' &
Sedi immediate subiecto ,
Ord. S. Ben. Monasterio Campi-
donensi Capitularis, SS. Theo-
logiæ, SS. Canonum , & Philosophiæ Profes-
sor, &c. Præsentem Conferentiarum Theo-
logicarum Moralium Tomulum, Authore Re-
verendo admodum & Clarissimo P. Eliseo
Sargar, Ord. FF. Minorum S. Francisci Reco-
lect. Provinciæ Argentinensis, SS. Theologiæ
Lectore jubilato, & diligenter pervolvi ,
nihilque in eo deprehendi , quod vel latum
unguem dissideat à Sacris Ecclesiæ Dogmati-
bus, Patrùmque Decretis , aut receptis Theo-
logorum Placitis , vel honestate morum :
Idcirco nedum publicis typis utilissimum iu-
dico, verum & consulo, ut omnium , qui
animarum lucro invigilant, bonique Pastoris
munus exercent, manibus teratur, & evol-
vatur.

Ita censeo in Ducali & Exempto
Monasterio Campidonensi , Die 13 Nov.
Anno reparatæ Salutis. 1701.

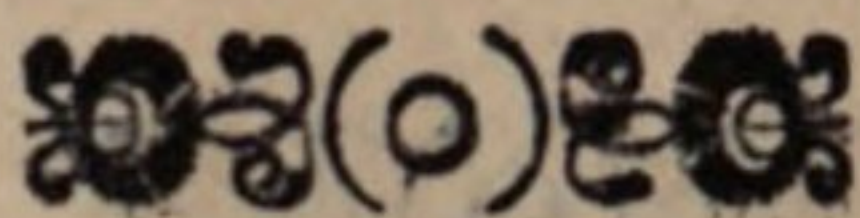
Appro-

Approbatio.

II.

PRæsens Opusculum Conferen-
tiarum Theologico - Moralium
antehac ex parte jam notum ,
ab Adm. Reverendo Religio-
sissimo & Clarissimo Patre ELI-
Seo SargarOrd. F F.Min. S. Francisci Recol-
lect, Provinc. Argent. Lectore Iubilato&c. sum-
ma diligentia studioque compositum , ac
enucleatè elaboratum non semel solummodò
perlegi , evolviq̃ue , nec aliquid aut fidei
orthodoxæ contrarium , aut à SS. Ca-
nonibus vel Patribus dissonum , aut à
Christianis moribus alienum reperi, quin imò
è contrariò plurima inveni , quæ animarum
Curam exercentibus , præsertim illis , qui à
confessionibus esse solent , vel maxime de-
servire , & usui esse possunt. Meritò igitur
lu-

lucem publicam videt, quò citiùs desiderio
plurimorum, opus tam utile quàm Com-
pendiosum identidem urgentium fiat satis. Ita
censet in Ducali sacræque Sedi immediatè
subjecta Ecclesia Campidonensi die 13. No-
vembris. Anno 1701.

I ANNES Bapt. Waltmann
O Theologiæ Licen R. mi &
SS. elf. mi Princ. Campid. Consil.
C Eccles. & in Parochial.
Vicarius.

TITULUS I.

De Conscientia.

IRo perfecta intelligentia (tùm I.
nominis tùm rei) per nomen
Conscientia significatæ capef-
fenda, præsciendum est,
quòd ficut in intellectu no-
stro respectù cognoscibilem est quidam
habitus cognoscitivus primorum princi-
piorum speculativorum, inclinans ad
veritatem cognoscendam, atque à falsita-
te discernendam, dictus *Intellectus*, cui
cognita sunt ejusmodi principia per se
nota; utputa, *quodlibet est, vel non
est: idem non potest simul esse & non
esse: omne totum est majus sua parte:
quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt
eadem inter se, &c.* ita in eodem Intel-
lectu respectu agibilem, seu actuum hu-
ma-

manorum, sit quidam habitus cognoscitivus primorum principiorum moralium seu practicorum, generatim inclinans ad bonum agendum, & malum fugiendum cui cognita sunt hujusmodi principia practica per se nota; videl: *bonum honestum amplectendum: malum peccati fugiendum: Deus colendus: quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris: convenienter nature vivendum: non plus irascendum, bibendum, comedendum quàm oportet.* Atque hic habitus ad talia principia inclinans vocatur *Synderesis*, sive conservatio; eo quod suo dictamine naturam rationalem in bono conservet, quæ alioquin ex naturali infirmitate facillimè declinata esset in malum.

2. Ex his porrò principiis practicis oritur alia notitia conclusionum universalium indè deductarum, vocaturque *Scientia moralis*: E. G. Synderesis dictat, malum esse fugiendum: subsumit ratio, furtum vel adulterium est malum: atque concludit: ergò non est furandum, non adulterandum. Et notitia talium conclusionum, & habitus ad eas inclinans propriè dicitur *Scientia moralis*; defini-

turque: *Est habitus cognoscitivus conclusionum universalium practicarum ex principiis practicis deductarum.* Quod si ratio subsumat motivum naturale, seu lumine naturæ notum, erit *Scientia moralis naturalis, sive Ethica*: si verò illud motivum subsumptum sit supernaturale, sive divinitus revelatum, habebitur *Theologia moralis*; quæ proinde benè definitur: *Est habitus cognoscitivus conclusionum universalium practicarum ex principiis supernaturalibus seu revelatis.* V. G. Malum est fugiendum: sed furtum, vel adulterium est malum; quia à Deo in decalogo prohibitum: igitur furandum & adulterandum non est.

Quod si hanc conclusionem inferas in particulari sic: furtum & adulterium est malum, quia à Deo prohibitum; infert *Conscientia*: ergò hanc rem non debeo auferre invito domino: ergò ablatam teneor restituere. Est enim *Conscientia dictamen Intellectus practicum ex principiis communibus indicans aliquid in particulari, seu hic & nunc agendum, ut bonum honestum, vel fugiendum ut malum in honestum.*

Dividitur in Rectam, Erroneam, proba-

babilem, dubiam & scrupulosam, quia quinque potissimum modis contingit. Intellectum ex principiis communibus judicare circa actionem in particulari. Aut enim concludit ex principiis veri, & certis; & erit *Conscientia Recta*: aut ex principiis falsis, creditis tamen pro veris & certis; & erit *Conscientia Erronea*: aut ex probabilius seu verò similibus tantum; & erit *Conscientia probabilis*: aut nihil planè concludens manet suspensus circa honestatem actionis: & erit *Conscientia dubia*: aut denique inani motivo suspicatur ac timet malum? atque ita sequetur *Conscientia scrupulosa*.

Alia iterum est *Conscientia bona*, quā quis sibi conscius est rectè factorum, aut habituatus ad rectè faciendum: alia *Conscientia mala*, qua culpabili ignorantia, vel malitia malum sub ratione boni prosequendum arguit. His ita prænotatis sit.

CONFIDENTIA I.

5. **P** Seudomoralis Theologus pro defendenda sua malitia facit hunc Syllogismum, cujus Major est Synderesis, hoc modo; omne bonum est amabile &

& prosequendum : sed furari , fornicari & adulterari est mihi bonum ; quia utile & delectabile : ergo mihi licitum est hanc rem furari , cum hac fornicari & adulterari : quaeritur ergo , an hæc conclusio sit conscientia ?

RESOLUTIO : Hæc conclusio non meretur nomen conscientiae , sed potius Anticonscientiae : Ratio est : quia dictamen rationis non procedit secundum rationem superiorem honestatis , sed inferiorem utilitatis & voluptatis : constans est autem apud omnes , *Conscientiam essentialiter consistere in dictamine honestatis* ; quippè quæ essentialiter debeat esse regula directiva actionum humanarum honestarum , & ad finem rectum seu honestum : igitur , &c.

CONFERENCE II.

GEnes. 29. narratur de Jacob petente ingredi ad dilectam Sponsam suam Rachelem , pro qua jam servierat septem annis : supposita autem illi erat Lia, ipso inscio , cum qua proinde habuit rem suam , tanquam cum uxore propria Rachele , quæ tamen non erat. Jam er-

6.

gò quæritur ; an Jacob bona conscientiam cognoverit Liam ?

RESOLUTIO : Jacob secundum rectam & bonam conscientiam ingressus fuit ad Liam. Ratio est : quia virtualiter saltem ita argumentabatur. *Licetum est ingredi ad suam* : principium verum : *sed hæc est mea* : quæ est minor, licet speculative falsa, utpotè difformis suo objecto, practice tamen vera erat? siquidem secundum rectam rationem nec potuit nec debuit aliter judicare : igitur veram & rectam Conscientiam intulit : *ergò licet mihi ad hanc ingredi.*

Dices, hanc conscientiam illatam ex motivo falso non posse esse nisi falsam. R. Eam esse quidem ex motivo falso speculative, non verò practice, idque invincibiliter : ideoque esse quidem Erroneam invincibiliter atque inculpabiliter, veram tamen & rectam practice.

CONFERENCE III.

7. **S**ed quid si Jacob fuisset à viro gravi & fide digno præmonitus de fraude Laban, & tamen absque alia adhibita diligenter.

gentia inquirendæ veritatis ad Liam suppositam intraffet?

Re. Tunc minorem, *hæc est mea*: futuram fuisse tam speculative quàm practice falsam; quia fuisset difformis rectæ rationi practicæ, dùm sine sufficienti & rationabili motivo ita judicasset, non adhibendo diligentem inquisitionem veritatis: quare accessisset ad Liam cum conscientia erronea vincibili & culpabili; adeoque speculative & practice falsa.

CONFERENCE IV.

Communis DD. D. Thomæ 1. 2. q. 8. 19. a. 5. D. Bonav. in 2. d. 39. a. 1. q. 4. Azor. Sanchez. Vasq. & aliorum, docet, *Conscientiam non tantum rectam, sed etiam erroneam invincibilem obligare ad sui sequelam sub peccato, pro ratione determinis mortali vel veniali: actumque conformatum honestum atque moraliter bonum efficere.* Quæritur ergò, an credens hodiè esse festum, cùm non sit, omittendo sacrum peccet mortaliter? item alius in die festo invincibiliter putat non esse festum, an peccet si sacrum audire negligat? item quidam putat invincibiliter hodiè

esse diem jejunii, cum non sit, & manducat carnes: alius diem veneris putat similiter esse diem Jovis, an comedendo carnes peccet contra præceptum Ecclesiæ? alius putat licitum esse mentiri officiosè pro servanda vita proximi: aut furandum ditiori, ut det egenti: an excusentur à peccato? Ratio dubitandi est; quia malum non potest præcipi vel obligare hominem: sed id, quod Conscientia Erronea dictat, v. g. furari, mentiri, die veneris carnes manducare, die festo missam non audire, est verè in re, & intrinsecè malum: ergò illa conscientia non potest præcipere vel obligare, aut liberare hominem ad, vel à peccato.

RESOLUTIO: Credens hodiè esse festum, quod non est, omittendo sacrum, peccat mortaliter: alius putans, non esse festum, cum sit, non peccat negligendo audire sacrum: similiter putans invincibiliter diem veneris esse diem Jovis, manducando carnes non peccat: nec ille qui mentitur officiosè pro liberando proximo: nec denique
ul-

ultimus furando ditiori, ut succurat egen-
tiori. Ita docent citt. DD. &

Probatur I. ex Apostolo ad Rom. 14.
ubi cum docuisset in lege Christiana, nul-
lum cibum esse immundum; nihilo-
minus asserit Judæos conversos, qui ex
conscientia erronea putant cibos genti-
lium esse immundos ac vetitos, verè
peccare, si comedant. *Scio (inquit) &
confido in Domino Jesu, quia nihil com-
mune est per ipsum, nisi ei, qui existimat,
quid commune esse, illi commune est.* II.
Ratione manifesta: quia dictamen con-
scientiæ proponens voluntati aliquid, ut
lege præceptum aut prohibitum, bonum
vel malum, est immediata lex & regula
voluntatis in operando: atque adeò præ-
cipiens vel prohibens aliquid obligat sub
peccato præcisè quatenus proponitur vo-
luntati per dictamen intellectûs saltem
practicè verum: ergò non tantùm con-
scientia recta, sed etiam erronea invin-
cibilis, practicè verè dictans aliquid esse
præceptum vel prohibitum, &c. obligat
voluntatem ad sui sequelam sub pecca-
to, ut contra faciens, v. g. erroneè pu-

tans hodié esse diem festum, & sacrum
omittens, &c. verè peccet.

Ad rationem dubitandi x. Malum formaliter ut malum, practicè propositum voluntati in ratione mali, non posse præcipi, vel obligare hominem; benè autem malum materialiter tantum, quando practicè proponitur voluntati sub ratione boni.

CONFERENTIA V.

9. **E**X dicta Conferentia videtur sequi, licere postea delectari de opere intrinsicè malo ex inculpabili ignorantia perpetrato: v. g. de carne comesta die veneris: de liberatione proximi facta per mendacium officiosum: de subventionem charitativa procurata pauperi per furtum: & quidni etiam de perjurio, homicidio, adulterio invincibiliter benè factis: quæ omnia videntur esse illicita.

RESOLUTIO: Hæc omnia licent, quandiù durat conscientia invincibilis dictans fuisse bonum: at postquam quis cognovit actum fuisse intrinsicè malum, de eo præterito materialiter accepto & secundum se, delectari est peccatum ejusdem

dem speciei cum ipso actu, secundum omnes. Ratio primæ partis est: quia durante Conscientia invincibili delectatio est de objecto honesto: perinde enim est sic delectari ac sibi complacere, quod tali actu non peccaverit: hoc autem licitum esse, nemo negaverit. Ratio autem posterioris partis inde patet; quia postquam quis cognovit talem actum fuisse intrinsecè malum, complacens sibi de eo habet objectum simpliciter malum; adeoque peccat peccato ejusdem malitiæ cum ipso actu. Unde in confesso est apud omnes, pollutionem in somnis inculpate habitam fieri postea mortalem, si vigil sibi de ea complaceat ratione delectationis habita: non verò si ideò exultet in vigilia, quod innocenter liberatus sit à tentatione vel certa aliqua infirmitate, de quo fortè plura infrà de peccatis.

CONFERENCE VI.

Quidam ex Conscientia erronea culpabili ac vincibili existimat sibi esse pejerandum pro liberanda adultera à morte, dùm putat hoc esse opus misericordiæ & charitatis: itaque sciens es-

10.

11

se adulteram, coram iudice jurat non esse, an peccet?

℞. Cum cominuni & D. Thom. 1. 2. q. 19. a. 6. Eum utique peccare: Ratio est; quia actus factus ex conscientia & erronea vincibili culpabiliter dictante malum esse bonum, est malus; quia indirectè voluntarius in sua causa, scilicet in errore vincibili: eo ipso enim quo potuisset & debuisset vincere errorem inquirendo veritatem, & culpabiliter neglexit, voluit & ipsum errorem, & malum inde secutum ceu voluntariè ignoratum.

Sed quid si æquè timet, se peccaturum
II. contrà charitatem non peierando, ac peierando contrà Religionem? ℞. id tam facilè fieri non posse ab eo, qui habet conscientiam erroneam vincibilem, quam potest & debet deponere ac corrigere: quod si ergò culpabiliter eam retineat, nil mirum stante uno absurdo sequi & alterum; ut scilicet necessariò peccet, quidquid elegerit. Quod si autem perplexus invincibiliter putet utramque partem esse peccatum, tunc eligendum illi est, quod minus apparet pec-

peccatum; aut si nec hoc dijudicare possit, eligat sive unum, sive alterum, & non peccabit. Nemo enim necessitate peccat: is autem unam partem, eligere videlicet pejerare vel non pejerare, necessitate cogitur: igitur non peccat. Nec refert, quod ipse se judicet peccare; quia peccatum non consequitur iudicium intellectus, sed ad actum liberæ voluntatis, quæ in proposito deficit. Ita per omnia noster Patritius Tract. 1. cap. 1. sect. 2. ex Sanchez lib. 1. moralium c. 11. n. 14.

CONFIDENTIA VII.

Subditus ex conscientia erronea putat 12.
certum aliquem actum esse illicitum, quem tamen superior ipsi legitime præcipit exequendum; quaeritur, an præstet satisfacere præcepto superioris, quam dictamini conscientia erroneæ? D. Bonav. in 4. & 3. q. a. 1. q. 3. absolutè respondet, standum esse præcepto superioris.

RESOLUTIO: Vel conscientia subditi est erronea invincibilis, vel vincibilis: si primum, ea plus obligat quam præceptum contrarium, quantumvis rectum

ctum superioris : Ratio est ; quia subditus tunc sequendo suum dictamen inculpate quidem erroncum , practice tamen (ut supponitur) omninò verum , non peccat ; quia prudenter sequitur immediatam regulam actionum humanarum ; & consequenter obediendo contrario præcepto superioris peccaret agendo contra immediatam regulam actionis humanæ , videlicet contra dictamen rationis prudenter conceptum , quo solo mediante omnis lex vel præceptum vim obligandi habet : igitur , &c. si verò secundum , id est , si conscientia subditi est vincibilis , tunc præceptum superioris obligat ad deponendam ac corrigendam conscientiam erroneam culpabilem ; & consequenter ad obediendum præcepto superioris. Ita Sanchez cit. & Bard. Discept. 3. c. 5. Quare D. Bonav. intelligendus est de conscientia erronea vincibili & culpabili , non verò invincibili.

CONFERENCE VIII.

13. **C**ontingit non rarò pœnitentes laborare conscientia erronea etiam in re gravi , quæritur an confessarius id ad-

advertens teneatur eos informare ? pro Responsione sit.

RESOLUTIO I. Quandocunque pœnitens laborat conscientia quavis erronea circa aliquid requisitum ad validam absolutionem à peccatis (puta, non esse explicandas species aut numerum peccatorum mortalium: non requiri aliquem dolorem supernaturalem de peccatis commissis, aut propositum emendandi, vel restituendi injustè ablata, &c.) Confessarius id advertens teneatur sub mortali eum instruere & admonere. Ita omnes. Ratio est evidens: quia confessarius, quantum est de se, gravissimè obligatur curare, ut validè & licitè administret Sacramentum. Eadem ratione, quando confessarius advertit pœnitentem laborare conscientia erronea, seu ignorantia vincibili ac culpabili in materia peccati mortalis, teneatur eum informare; quia aliàs talis maneret in malo statu, adeoque incapax absolutionis. est etiam communis cum soto *in 4. d. 10. q. 2. a. 4.*

RESOLUTIO II. Pœnitentem laborantem conscientia erronea, in materia
pec-

peccati contrà se, (utpotè putantem esse peccatum, quod non est: aut esse peccatum mortale, quod solùm est veniale) tenetur confessarius informare de errore, adhibitâ tamen cautelâ, nè conscientias nimis lavet. Ratio est: quia confessarius ut spiritualis doctor & medicus, quantum est de se, tenetur pœnitentem liberare à peccato: sed qui putat se peccare, vel peccare mortaliter, cùm reipsa non ita peccet, ratione tamen dictaminis erronei, revera ita peccat: igitur, &c. Ita Patrit. sup. n. 27. post Sanchez l. 2. de Matrim. Disp. 38. n. 4. & communis.

- 15.** RESOLUTIO III. Confessarius ex Confessione advertit, pœnitentem contraxisse matrimonium in validum (sivè ex jure humano, ut cum consanguinea prioris conjugis intrâ quartum gradum; sivè jure divino, v. g. priore conjugē nondum mortua) ex errore vel ignorantia invincibili & inculpata, durante etiamnùm bona fide; & simul etiam advertit, si ipsum informet de errore, tamen conjugem putatitiam non derelicturum, & sic continuò peccaturum: aut cer-

certè si derelinquat, oritur gravissima scandala, incommoda ac difficultates circa proles jam susceptas (nisi per dispensationem possint hæc omnia commodè evitari) eo casu potest ac debet confessarius prudenter dissimulare, imò si opus sit, etiam obligationem debiti docere. Sanchez cit. n. 8. Et ratio est, quia ex duobus malis minus est eligendum: minus autem malum est fornicari materialiter tantum in bona fide, quàm accepta in formatione imprudenti formaliter peccare, aut alia graviora causare.

CONFIDENTIA IX.

Confessarius advertit pœnitentem 16.
velle ducere uxorem in gradu dirimente (idem est de quovis alio actu vel contractu illicito merè futuro) qui tamen ex errore invincibili ita se posse putat, an teneatur informare, etsi credat informatum non pariturum, ideoque gravissimè peccaturum?

RESOLUTIO: Talis confessarius teneatur suum pœnitentem instruere de matrimonio futuro invalido. Ita Patrit. cit. n. 29. post Marchant. hic. & Com. Ratio est: quia confessarius ut spiritua-

lis Pater, Doctor & Medicus animarum, ex officio suo tenetur pœnitentem informare de erroribus conscientie, nisi subsit rationabilis causa dissimulandi: atqui hic nulla subest rationabilis causa dissimulandi, sicut in priori casu ille enim, qui ex errore invincibili jam contraxit matrimonium, est in possessione bonæ fidei, & si informetur, constituitur in perplexitate atque periculo aut peccatorum aut scandalorum, &c. Quibus se moraliter extricare nequit; hic autem, qui nondum contraxit, liber est, extrâ angustias & pericula præfata: itaque sicut hic non habet causam non recedendi à suo errore, ita & confessorius non habet causam dissimulandi suum officium de non informando pœnitentem de suo errore, & consequenter secutorum peccatorum causa per se, nullo modo erit informatio confessorii, sed malitia libera pœnitentis informati.

De Conscientia probabili.

17. **P**RO intelligentia *Conscientie probabilis* sciendum est, eam ex communi Doctorum definiri, *quod sit ea, quæ*
ex

ex principiis seu motivis probabilibus tantum practicè certò dictat aliquid licere, vel non licere. Sicut enim quando sub principio synderesis ratio subsumit aliud principium certum, vel pro certo creditum, nascitur conscientia recta vel erronea, ita quando eadem ratio assumit per opinionem probabilem aliquod incertum quidem, cui fortè falsum subesse possit, tamen certò verosimile ac probabile, inde nascitur conscientia probabilis seu opinativa; & ipsa quidem incerta speculative, omninò tamen certa practicè. Ut patet ex hoc discursu: Omnis contractus justus est licitus: sed census germanicus, accipere quinque pro centum est probabiliter justus: ergò probabiliter est licitus. Ubi minor & conclusio opinativa, etsi incertæ quoad veritatem sive speculative, certò tamen probabiles sunt: & quia iterum certum est, conscientiam posse sequi opinionem probabilem, hinc sequitur conscientia practicè certa: ergò & mihi vel tibi, hic & nunc licet inire hunc contractum, exigendo quinque pro centum, salvo capitali. Undè formari potest sequens, hic prima, in ordine.

CONFIDENTIA X.

18. **C**onscientia, etiam tantum probabilis, debet esse regula actionis humanae honestae, atque operantem practice & moraliter securum reddere de honestate suae actionis, quod scilicet sic operando non peccet: quomodo autem potest operans esse securus de honestate suae actionis per conscientiam probabilem tantum, quippe quae habet adjunctam formidinem de opposito, num res sic se habeat? ne forte census germanicus sit injustus? ne forte res, quam emere volo aut divendere, sit aliena? pro responsione sit.

RESOLUTIO: Ut conscientia probabilis in praxi tuto sequenda sit, debet semper formari per modum judicii resoluti & practice certi; & ideo dictum est in eius definitione, *practice certo dictar*: dicitur inquam hic & nunc licere sic operari (contrahere, emere, vendere, jejunium non servare) absque practica formidine de opposito, *ne forte non liceat hic nunc & hic operari: ne forte peccet contrahendo, emendo, vendendo, non jejunando, &c.* Nam eo ipso, quo quis ita practice for-

midat de opposito, censetur practicè dubitare : cum conscientia autem practicè dubia nunquam licet operari ; consequenter conscientia probabilis debet *practicè certò dictare*, ist est, debet habere iudicium resolutum & practicè certum ; quantumvis maneat speculativè incertum de veritate, an revera res ita se habeat. Ita Patrit. cit. n. 32. referens pro se Laym. Marchant & alios.

CONFERENCE XI.

UNdè diligenter attendant, qui de aliqua materia vel operatione v. g. attentione requisita in horis canonicis, &c. curiosè legunt opiniones diversorum Authorum ; quorum unus tenet sub mortali requiri devotionem & attentionem internam : alius externam tantum : tertius neutram, sed sufficere prolationem verborum integram : interim ipsi se non resolvunt practicè, sed manentes dubii, non curant, quid agant. Tales enim non habent conscientiam ullam probabilem ; utpotè non formantes sibi iudicium certum practicè quid agendum sit ; ideoque labuntur & peccant.

B ;

CON-

CONFERENCE XII.

20. **S**ed quid sentiendum de illis, qui post actum commissum vel omisum, antequam vadant ad confessionem, percurrunt Authores, ut inveniant sibi faventem sententiam vel opinionem?

RESOLUTIO: Hi in vanum laborant; quia opinio subsequens non potest justificare præcedentem actionem: vel enim an ecedenter operati sunt bona fide & ex ignorantia vel errore invincibili: & sic non peccarunt, nec confessione opus habent: vel operati sunt mala fide, cum dubitatione practica aut ignorantia vincibili ac culpabili, non adhibentes aliquam diligentiam, ut scirent, an actus sit licitus vel illicitus; & tunc certò peccarunt pro ratione notitiæ, dubii, vel ignorantiae; ideoque absolutè confiteri debent. Patrit. cit. n. 33.

CONFERENCE XIII.

21. **A**lius ante factum opus, de quo dubitat an sit licitum, datâ operâ voluit & inquirat varios Authores, & opiniones, ut tandem reperiat sibi faventem, quid de hoc dicendum?

RESOLUTIO: Hic ; si bona fide procedat, ut inveniat sententiam vel opinionem sibi faventem verè probabilem, ac ratione vel fundamento non levis momenti nixam, tutò eam sequetur. *Ita Sanchez l. 1. Moral. c. 9. & Francis. Bard. hic Discept. 4. c. 19.*

Ratio verò est: quia operans juxtà probabilem sententiam, non peccat. Quod si verò talis procedat mala fide, ut modò inveniat aliquem Authorem sibi faventem, non curando, quo fundamento vel ratione nitatur; is certè ex tali opinione necque conscientiam practicè certam formare, nec consequenter licitè ac tutò operari poterit.

CONFERENCE XIV.

Subdit hic P. Patrit. n. 35, questio. 22.
 Unam incidentalem; an in formanda conscientia probabili liceat pro libitu variare, utputa modò hanc, modò illam opinionem probabilem sequi? E. g. de certo vectigali cujusdam terræ domini dubitatur, an sit justum, vel injustum? sententiæ sunt pro & contrà, utraque probabilis. Item sunt opiniones utrinque probabiles, videntem posse, & non

posse propria autoritate votum in aliud opus æquale commutare v. g. jejunium in Eleëmofynam, vel e contra.

RESOLUTIO prima pro prima quaestione: potest viator sequendo opinionem probabilem, *vetigal esse injustum*, illud defraudare; postea autem mutatâ sententiâ, *esse justum*, illud tributum emere, & ipsemet exigere. Ratio est: quia adhuc manet ei integrum, ut si demonstretur tributum fuisse justum, antea defraudatum possit restituere.

RESOLUTIO pro secunda parte: si devotulus vovit jejunium in vigilia præsentationis B. V. Mariæ, & commutavit illud in Eleëmofynam æstimatam æqualiter Deo gratam juxta sententiam affirmativam, *quod possit* & ita omisit jejunium; non potest postea sequendo aliam sententiam, *quod non potuerit commutare*, etiam omittere Eleëmofynam. Ratio est: quia sic votum nullo modo servaretur, saperetque fraudem ac illusionem, nec maneret res integra. Ita Bardi cit. c. 14. & Patrit. n. 35.

CON-

CONFERENCE XV.

23.
Quia alia est *opinio probabilis intrin-*
sece, nixa scilicet motivo rationabi-
li legis divinæ naturalis vel positivæ,
atque in his fundatis justis legibus huma-
nis conformis est, vel non repugnat: alia
opinio probabilis extrinsecè tantum, sive
auctoritate doctorum; quæritur hic, an
liceat utramque sequi? pro qualis.

RESOLUTIO I. *Licetum est sequi*
opinionem verè probabilem intrinsecè. Ita
omnes: & ratio est: quia quod recte &
prudenter creditur licitum, etiam licite
fit, cum rectum ac prudens iudicium se-
quens non peccet: sed opinio verè pro-
babilis intrinsece nixa motivo rationabili,
(etsi incerto speculative) recte tamen &
prudenter iudicat aliquid esse licitum: &
conscientia inde formata est verus actus
prudentiæ, & est certa practice: ergo li-
citum est in conscientia sequi opinionem
vere probabilem intrinsece.

RESOLUTIO II. *Non licet sequi opi-*
nionem extrinsecè tantum probabilem. Id
est, sola & mera Auctoritas doctorum quo-
rumlibet non fundat opinionem practi-
cè probabilem, sed solum concomitan-

er vel præsumptivè. Ita Navarr. Azorius. Caspen. Marchant & Bardi citati à Patric. cit.n. 38.

Probaturn ; quia nulla opinio potest consideri verè & practicè probabilis , nisi appareat conformis vel non dissona recte rationi, vel legi præsertim divinæ: sed ex mera authoritate doctorum quorumlibet formaliter non apparet conformitas aliqua opinionis ad rectam rationem vel legem , nisi hæc aliunde sciatur vel supponatur ; ergo sola auctoritas doctorum non facit opinionem practicè probabilem formaliter ; sed solum *concomitanter* , id est, simul cum rationibus ab ipsis allatis , quas quis examinavit, atque probabiles , seu rectæ rationi vel legi conformes esse iudicavit : auctoritas enim doctorum adjuncta rationi, multam habet energiam ad firmandam opinionem & conscientiam probabilem. Addidi, *vel præsumptive*, quia cum de veritate vel falsitate non constet, auctoritas doctorum facit præsumptionem pro probabilitate : præsumere enim possumus & debemus , tot graves auctores rationes melius penetrasse, quam nos sciamus.

CONFERENCE XVI.

Communis est doctrina, opinionem 244
communem cuilibet in praxi tutò se-
quendam, nec facilè ab ea recedendum:
cæterum, quænam dicatur & sit opinio
communis, hic determinandum est. Sic
itaque.

RESOLUTIO: Opinio commu-
nis tutò in praxi sequenda censeri debet,
non quæ à pluribus solo numero, sed quæ
à probatoribus numero competenti ex
professo defenditur, puta à sex vel sep-
tem. Ita Navarr. Man. c. 27. n. 259.
Sanch. l. 1. moral. c. 9 & alii apud Bar-
di Discept. 4. c. 3. Filliucius Tract. 21. c.
4 ait quinque sufficere. Undè quando
duæ oppositæ opiniones defenduntur à
probatis & classicis doctoribus numero
competenti v. g. sex aut septem, quæli-
bet earum poterit dici communis: ut no-
tant DD. cit. uti contingit de censu ger-
manico licito vel illicito: de attentione in
horis Canonicis: de Circumstantiis aggra-
vantibus tantum confitendis vel non con-
fitendis, &c. Ratio Authorum omnium
est; quia auctoritas plurium DD. fa-
cit opinionem probabilem, saltem præ-
sump-

sumptivè, adeoque tutò sequendam: de talibus enim merito præsumi potest, eos non levi fundamento ac ratione niti.

Dixi ab initio hujus Conferentiæ, *nec facile ab ea scilicet à communi opinione recedendum.* Etenim vir doctus licitè potest recedere à communi aliorum sententia, diligenter inspectis & consideratis, ac solutis ejus fundamentis; & amplecti opinionem singularem, quæ sibi non levi motivo probabilis videtur: alioquin non licuisset recentioribus toties recedere ab opinionibus communibus antiquorum. Qua propter in casu, quo quis in re quæpiam non potest in vestigare veritatem, & tamen se debet necessario resolvere in alterutram partem, poterit in praxi securè sequi opinionem illam singularem, quam meminit se in aliquo probato & classico auctore legisse; aut à viro docto proboque audivisse, modò non constet evidenter esse falsam vel improbabilem. Uti notat Suarez hic tom. 5. disp. 40. Laym. & alii.

CONFERENCE XVII.

25.

QUia opiniones oppositæ de eadem re videntur esse contradictoriæ
(ut.

(utpotè census germanicus est illicitus; census germanicus est licitus: item ad horas canonicas requiritur attentio; ad horas canonicas non requiritur attentio: item res in dubio aliena est restituenda; res in dubio aliena non est restituenda: item commissio peccato mortali statim confitendum, vel saltem contritionem eliciendam; commissum peccatum mortale non est statim confitendum aut contritione eluendum) necessariò una debet esse vera, & altera falsa: quomodo ergò potest utraque esse probabilis? utraque licitè sequenda?

RESOLUTIO: Inter opiniones diversas & oppositas de eadem re, quarum quælibet est verè probabilis, per se licitè quilibet potest sequi quamlibet. Ita cõmunis.

Ratio est: Quia rationes utrinque probabiles æquè inclinant intellectum ad prudenter assentiendum uni & alteri parti: ergò cuilibet licet sequi quamlibet. Ad rationem in oppositum R. dictas opiniones esse quidem speculative contradictorias; adeoque unam veram, falsam alteram speculative; at verò practice posse utramque esse veram; sic enim non sunt contradictoriæ: contra-

di-

RESOLUTIO: Et si licitum & laudabile sit sequi opinionem probabiliorem & tutiorem (v. g. *cum attentione orare horas canonicas*) & sequi opinionem tutiorem, licet minùs probabilem (v. g. *rem dubiam alienam restituere: commissio peccato mortali statim confiteri, vel contritionem elicere*) non tamen illicitum est etiam sequi opinionem probabiliorem, sed minùs tutam; v. g. *rem dubiam retinere: peccatum commissum non statim confiteri: horas canonicas sine attentione persolvere, &c.* Et sequi sententiam minùs probabilem ac minus tutam. Ita P. Patricius Sporer, ne hic à n. 42. & ex ipso communis DD. Navarr. Sanchez. Vasq. Laym. Taner. Pasqualigus & Bardi.

Ratio sumitur ex dictis: quia quilibet potest prudenter sequi opinionem *verè probabilem*, quæ scilicet nixta ratione alicujus momenti, vel auctoritate gravi, non est aliena à recta ratione: & *verè tutam*, quæ excludat revera peccandi periculum: atqui omnes istæ opiniones (*etiam minus probabilis & minùs tuta*) sunt *verè probabiles & tutæ*; nil obstante, quod alia opinio opposita sit, vel appareat pro-

babilior ac tutior ; quia major illa probabilitas & securitas oppositæ sententiæ non destruit probabilitatem & securitatem , quamvis minorem , opinionis alterius , quin appareat , maneatque verè probabilis & tuta. E. G. Major bonitas actus virginitatis non destruit bonitatem actus conjugalis , quin sit & maneat verè bonus , ac tutò amplectendus : ergo , &c. Et sanè sæpius ; quæ apparent minus probabilia , sunt magis vera , & econtrà , juxtà illud ; *Multa falsa sunt probabiliora veris.*

Dices , juxtà jura , *in dubiis tutior pars est eligenda : & oportet tenere certum , & dimittere quod incertum est.*

R. Imò : id esse Consilii & perfectionis in moralibus actionibus sequi semper id , quod optimum atquè tutissimum videtur , non tamen id est præcepti vel obligationis ; sed sufficit sequi , quod est verè bonum ac tutum.

R. II. quod licet intellectus sit dubius & incertus speculativè de veritate vel falsitate hujus opinionis , non tamen manet dubius sed omninò certus de ejus probabilitate , atquè practicè certò se re-

solvit, licere sic operari conformiter ad opinionem verè probabilem ac tutam, licet minus probabilem ac tutam, quàm sit ejus opposita.

CONFIDENTIA XIX.

27. **V** Ir doctus pro se habet opinionem, quam ex principiis intrinsecis, non tantum probabiliorem, sed omnino veram judicat; utpotè in recitandis Horis canonicis requiri devotionem & attentionem internam; an in praxi etiam possit se qui sententiam oppositam?

RESOLUTIO est affirmativa cum *Patrit. cit. n. 44. & apud ipsum Vasq. Azor. Sanchez. Tanner & aliis.*

Ratio autem est quia cum hoc, quod suam sententiam probabiliorem vel omnino veram, atque oppositam falsam judicet ex principiis intrinsecis & speculativè, quæ ipsi apparent in solubiles, adhuc stat, quod oppositam sententiam aliorum Auctorum, extrinsecè saltem censeat verè probabilem practicè, adeoque tuto sequendam in praxi, suasque rationes ab aliis solvendas, vel etiam solutas, etsi ipsi solutio non occurrat. Et si.

Obycias: nullus licitè potest agere
id,

id. quod probabiliter putat esse illicitum : sed sequens opinionem minùs probabilem & tutam , præsertim contrà propriam magis probabilem & tutam æstimatam , probabilius putat esse illicitum id , quod agit : igitur , &c. R. Dist. M. nullus potest agere id , quod putat esse illicitum *practicè* , C. M. quod putat esse illicitum *speculativè* tantum , neque M. & similiter dist. min. Conseq. licet enim talis juxta suam sententiam probabiliorem *speculativè* judicet oppositum esse illicitum , scilicet voluntariè distrahi in horis canonicis ; quia tamen etiam oppositam sententiam censet verè esse probabilem , indè *practicè* certò se resolvere potest , licitum esse sic operari hic & nunc , nec ullo modo illicitum.

Undè rectè infertur , virum doctum alteri consilium petenti consulere posse , non tantum ex propria opinione (quam ipse ut probabiliorem tenet) sed etiam ex opposita probabili aliorum sententia. V. g. Confessarius habet poenitentem , qui ob distractiones in horis canonicis recitandis occurrentes nimis anxius est , easque cum molestia solet repetere , po-

test pœnitenți consulere, ut eas non repetat, etiamsi credat pœnitens, se sub ipsis fuisse voluntariè distractum. Addit *Laym. cit. à Patrit. n. cit.* Etiamsi doctor ille (vel confessorius) oppositam aliorum sententiam omninò improbabilem aut falsam iudicet, eamque ipse in praxi sequi non præsumat, posse tamen Consilium petenti, aut indigenti, significare, talem opinionem ab aliquibus viris doctis & gravibus defendi, quam proindè pœnitenți sequi liceat: cum enim consulens in re dubia jus habeat se conformandi opinioni à viris doctis ut probabili defensæ (præsумendo, quod rationabili fundamento nitantur) non obstante, quod alii contradicant, poterit doctus vel confessorius consultus hoc ipsum jus consulenti vel pœnitenți indicare. Undè sequitur sequens.

CONFIDENTIA XX.

28. **A**N quandoque quis etiam teneatur aut debeat sequi opinionem minùs probabilem, vel minùs tutam, etiam contrà propriam probabiliorem ac magis tutam; v. g. Confessorius habet pœnitentem, qui in choro sub recitatione ho-

horarum canonicarum studio voluntariè distrahitur ad pro tunc impertinentia, ut postea in cella solus constitutus eas (ut putat) cum debita attentione persolvat: nec vult valere priorem recitationem, nè fortè peccet per voluntarias distractiones: interim ipsi valdè molestum ac difficile est, extra chorum omnes horas repetere; ac proindè vel eas omittit, vel certè diutius differendo, se periculo omissionis frequenter exponit: quæritur ergò, an tunc confessarius sententiæ contrariæ non teneatur pœnitenti suadere, ut sequatur oppositam opinionem illorum doctorum, qui docent non requiri attentionem mentis in horis canonicis, sed sufficere integram verborum pronuntiationem cum situ modesto?

RESOLUTIO est affirmativa. Ita *Patrît. cit. n. 45. & 48. & ex ipso communior.*

Ratio autem est: quia quilibet tenetur satisfacere obligationi suæ, quando id præstare potest sine peccato: sed dictus confessarius obligatur succurrere pœnitenti suo graviter periclitanti: nec potest commodius illi succurrere, quàm sua-

dendo oppositam sententiam minus probabilem & minus tutam, scilicet eum non obligari ad repetendas horas canonicas distractè lectas: igitur ad hoc obligatur. M. est certa. Minor constat ex præcedenti Conferentia, quod id possit absque peccato: igitur, &c. Idem dicendum de subdito, cui superior aliquid præcipit secundum sententiam verè probabilem (in proposito non repetere horas canonicas distractè peractas) qui proinde, contra propriam opinionem speculative probabiliorem & tutiorem visam, tenetur obedire: Ratio est eadem. Quia quidquid subditus licite agere potest, præcipiente superiore etiam debet.

CONFERENCE XXI.

29. **A**N prudenter & bene agant confessori illi, qui non audentes (contrà suam opinionem) absolvere mittunt pœnitentes ad alium confessorium, qui sit ejusdem cum pœnitente opinionis? R. Eos ineptè agere: si enim alter poterit absolvere, cur etiam tu non possis? aut cur tua speculativa persuasio, pœnitenti in re tam gravi obesse debeat, qui supponitur bona fide tenere sententiam oppositam
ve

vere probabilem : haberque , peccatis jam confessis , jus ad absolutionem ? cùm ergò tu possis licite eum absolvere , omnino teneris.

Dices : Confessarius est verus & legitimus superior ac Judex pœnitentis , adeoque pœnitens est subditus illius : ergò tenetur suam propriam opinionem deponere & obedire superiori. *R.* Confessarium non esse pœnitentis superiorem absolute & simpliciter , sed solum limitate in ordine ad peccata ab ipso ad tribunal pœnitentiæ allata : pœnitens autem non peccat sequendo opinionem vere probabilem , quæ à doctoribus probabiliter defenditur : nec consequenter tenetur confessario suam opinionem probabilem subicere ; neque quoad hoc confessarius tanquàm subdito quidquam præcipere potest.

CONFERENCE XXII.

UXor , ut placeat viro suo , utitur profano illo ornatu moderno , & nuditate circa collum ac pectus ; quam proinde confessarius non libenter absolvit , nec commode dimittere potest : quærit itaque quid faciendum ?

R. Possesse & debere illam absolvere peccatis confessis, si forte habeat opinionem probabilem, se posse ita incedere ad placendum marito: patet ex dictis scilicet licitum esse, sequi quamlibet opinionem probabilem ex oppositis. Quod si autem advertat ex confessione talem ornatum fore causam ruinæ, vel proximum periculum peccati proprii vel alieni in futurum, dehortari eam debet, imò & præcipere, ut à simili ornatu abstineat. Ratio est: quia etsi *per se* liceat quamlibet opinionem probabilem sequi; *per accidens* tamen multa obstare possunt v. g. in proposito periculum peccati opinioni probabili connexum; *quia qui amat periculum, peribit in illo.* Item obstat possessio alterius pactis, quæ omnino enervat probabilitatem oppositam. Quantumvis enim tibi probabile sit, rem ab altero bona fide possessam esse tuam, non tamen licite potes eam tibi vindicare, vel occulte surripere, donec tuam certò evincas. Hinc si sint rationes utrinque probabiles, quod legatum ex testamento minus solemni sit validum & in validum; si quidem rem legatam jam bona fide possides, licite retineas;

nes; quia juvat te possessio: at ab hæredo possidente non potes licite auferre; quia possessio ipsum juvat sed de his plura paulò post.

CONFIDENTIA XXIII.

Circà dicta de qualibet probabili opinionone licite sequenda est specialis 31.
Controversia inter divites de articulo mortis: an scilicet tunc etiam liceat sequi opinionem minus probabilem vel minùs tutam. Affirmativam docent. Joan. Sanchez. in Select. Disp. 19. n. 8. Lugo de pœnit. Disp. 17. Sect. 3. n. 273. Gobat & alii. Negativam Sauch. l. 2. moral. c. 1. n. 6. Nobis sit cum Patrit hic n. 50.

R E S O L U T I O. In articulo mortis non sunt adigendi homines ad sequendas sententias magis tutas vel magis probabiles, quamvis sic consulendum sit. Ratio est; quia opinio, quæ de peccato & salute securam reddit conscientiam ad operandum in vita, tutam quoque reddere debet in articulo mortis; cum in utroque tempore æqualiter constringatur homo vitare peccatum: alioquin sequeretur, quod homines in articulo mortis debe-

rent confiteri, se per decursum vitæ citrà necessitatem fuisse secutos sententias minus probabiles, vel minus tutas; quod est contrà usum ac praxim tam pœnitentiàm quàm confessariorum. Dixi, *quavis sic consulendum sit.* Nam in articulo mortis & aditu æternitatis omninò charitas Dei & sui ipsius exigere videtur, ambulare via quoad potest securiori. Idque maximè, si agatur de necessariis ad salutem necessitate medii: v. g. de dolore requisito ad validam absolutionem; quia licet opinionis probabilitas, sufficere attritionem cognitam, excuset à peccato formaliter, non tamen supplet necessaria necessitate medii.

CONFERENCE XXIV.

32. **A** Liter à prædictis, de securé sequenda opinione minùs probabili & minus tuta, sentiunt communiter doctores de Ministro Sacramentorum: de Medico & Chyrurgo: de iudice, consiliario & Advocato: de quibus proinde sit.

RESOLUTIO Universalis: Quando potest practicari sententia certa, vel practicè probabilior, nunquàm licet sequi opinionem speculativè tantùm vel minus pro-

probabilem, quoties agitur non de sola honestate actionis operantis, sed etiam de valore vel efficacia actionis in ordine ad aliquem effectum dubium cum periculo peccati vel gravismali; idque saltem vi pacti alicujus impliciti tali officio vel exercitio annexi. Ita *Patrit. cit. n. 50. ex communi doctrina apud Laym. Marchant. Bardi, &c.*

Ratio Universalis est; quia quando adest & praticari potest sententia certa, vel practice probabilior (scilicet in ordine ad aliquam actionem exercendam, quæ sit efficax ad aliquem effectum dubium cum periculo peccati, vel alterius gravis mali) tunc opposita opinio practice nec probabilis, nec tuta censenda est sed periculosa: atqui voluntarie relinquens sententiam certam ac tutam, nullaque urgente necessitate sequens opinionem practice incertam ac periculosam, convincitur se voluntarie exponere periculo peccati, vel alterius gravis mali; & consequenter actu peccare; igitur, &c.

Dictum est in Resolutione, quando agitur non de sola honestate actionis, sed de valore & efficacia ad aliquem effectum dubium

cum

eam periculo peccati, vel alterius gravis mali. Quia nimirum ipsa honestas actionis pendet solum à prudenti dictamine rectæ rationis: quæcunque ergo opinio (minus vel magis probabilis ac tuta) rectæ rationis conformis est, eam licitè sequitur. At verò valor vel efficacia actus respectu sui effectus, non pendet directè & principaliter à dictamine rectæ rationis, sed aliundè ex propriis principiis, v. g. Valor Sacramentorum ad causandam gratiam, ab institutione Christi per Ecclesiam tradita: efficacia medicine ad conferendam sanitatem, ex natura & qualitate rei applicatæ: æqualitas iudicii ex merito causæ, &c. Dependet, atque ad ejusmodi actus validè & cum effectū exercendos accedit distincta obligatio, utpotè Religionis, charitatis, vel etiam justitiæ ex vi pacti saltem impliciti in tali officio vel exercitio suppositi; uti mox per exempla demonstrabitur: igitur in ejusmodi exercendis actibus non sufficit sequi quolibet iudiciū vel dictamen nostræ rationis quomodolibet probabile sed oportet sequi iudicium & opinionem, quoad fieri potest, certio- rem & securiorem excludentem pericu- lum

lum nullitatis cum periculo peccati, vel gravi damno proximi. Unde.

Sequitur I. *Licet probabile sit speculativè* dari materiæ parvitatem circa castitatem quoad aliquos aspectus vel tactus impudicos, minimè tamen *probabile practice*, ob gravissimum & proximum periculum in materia tam picea. II. Esto probabile appareat venatori, id, quod videt in vepribus, esse feram, indè tamen non fit probabile practicè, quod possit ejaculari in illud ob periculum, nè forte sit homo, & sic committat homicidium. Ex dictis in hac Conferentia solvuntur etiam seqq.

CONFERENCE XXV.

Probabile est, aquam rosaceam, cecrevissam, lixivium, & carnis prodium esse substantialiter aquam: item ordinariam formam Baptismi, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, æquipollere alteri; Ego te baptizo in nomine genitoris, & geniti, & spirati: licet nè ergò in administratione Baptismi Ministro se accommodare his opinionibus probabilibus?

33.

RESOLUTIO: non licet; nisi necessitas

tas

tas aliud urgeat. Ita doctores communiter. Et indicat S. Augustinus lib. i. de Baptismo, contra Donatum dicens; *graviter quis peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, eo solo, quod certis incerta præponeret.* Cum ergo certa & tutissima sit sententia ex institutione Ecclesiæ ad validè administrandum baptismum, requiri *aquam naturalem*; & hanc formam à Christo præscriptam, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, idque sit ad animæ salutem necessarium, secundum S. Augustinum graviter peccat, qui adhibet aliam materiam vel formam.

Dictum est autem in Resolutione, *nisi necessitas aliud urgeat*: quia quando sententia certa praticari nequit, & necessitas urget, utique recurrendum est ad opiniones speculativè probabiles; sic in casu extremæ necessitatis, in qua nil aliud occurrit, nisi lixivium vel cerevisia ad baptizandum, potes formare conscientiam ita licere, imò debes ea adhibere baptizando potius eum periculo nullitatis Sacramenti, quàm puerum sine baptismo relinquere certæ damnationi.

CON.

CONFERENCE XXVI.

Porro prædicta omnia intelligenda sunt quoad *essentia*, quæ scilicet dependent ab institutione Christi. Nam quoad *jurisdictionem Ecclesiæ*; licet quis potest sequi opinionem verè probabilem, etsi minùs certam, etiam in administratione Sacramentorum; ut si habeas opinionem probabilem, quod vi privilegii tui, vel concessionis factæ à Papa vel Episcopo, possis absolvere à tali casu vel censura: assistere tali matrimonio, potes absolvere vel assistere; quia quoties est probabilis opinio de similibus dependentibus ab Ecclesiæ potestate, ipsa ex consensu tacito, & de præsentis ratihabitione supplet, seu confert jurisdictionem certam. Ita docens Sanchez. L. 3. de Matrim. disp. 22. n. 65. Suar. Less. & alii apud Tambur.

CONFERENCE XXVII.

Medicus & Chyrurgus in medicinis applicandis tenentur sub mortali sequi sententias certas & securas, relictis incertis & dubiis. *Ita omnes.* Et quod si certa curatio non occurrat, tenentur sectari opinionem probabiliorem, post-

habitis minùs probabilibus. *Ita docent communiter doctores Navarr. Man. c. 25. n. 61. Sanch. l. 1. moral. c. 9. n. 40. & alii.* Ratio est; quia ultra obligationem generalem *charitatis*, quâ tenemur meliori seu efficaciori modo, quo possumus, auxilium ferre proximo graviter indigenti; hic etiam accedit obligatio *justitiæ*: Cum enim æger vel læsus committit se curandum medico vel Chyrurgo, & hic illius curam suscipit, intercedit inter eos pactum (implicitum) de adhibendis remediis, quæ magis salutifera videntur, si hic & nunc præ manibus haberi possunt: ergò medicus vel Chyrurgus peccat contra pactum (*justitiam*) si omisso medio certo & securo, vel saltem probabiliori, incertum vel periculosum solum experiendi gratiâ adhibeat, ut quidam ait: *experimenta per mortes querunt*, ut notat Laym. hic § 3. n. 15. Quod si verò ægrotus extremè laboret, ut certum, vel verosimillimum sit esse moriturum, nisi aliquo remedio utatur, & nil aliud occurrat, poterit medicus adhibere quodcunque remedium (etsi minus securum, vel dubium nè fortè mortem accelleret) dummodò certè

NON

non constet esse mortiferum, & probabilitas juvandi superet periculum nocendi; atque ipsius infirmi vel consanguineorum consensus accedat. Ratio est; quia cum ex una parte vita infirmi jam desperata sit; ex altera autem parte spes sit vel probabilitas remedii, prudenter agat Medicus adhibendo hujusmodi remedium dubium. *Ita Sanch. Vasq. Laym. & communis.*

CONFERENCEŒIA XXVIII.

Non minus tenetur Judex in ferenda sententia inter partes litigantes in causis civilibus sequi opinionem probabiliorem; juriq; conformiorem: *Ita sylves. Vasq. Taner. & alii apud Patrib. n. 60.*

36.

Ratio est: quia Judicis à Repub. instituti officium, adeoque ex pacto tacito inito cum Republica, obligatio oritur ferre sententiam secundum merita causæ & rectam rationem: atqui recta ratione per se constat, quod ea pars litigantium, quæ causam suam in judicio probabiliorem ostendit, secundum leges & rationem magis mereatur sententiam pro se, quam contra se: ergo

D

Ju-

Judex in ferenda sententia semper debet sequi opinionem probabiliorem, in favorem scilicet illius partis, pro qua stat opinio probabilior.

Sed quid si utriusque partis litigantis causa æquè probabilis sit? *Respondet Valent. Sayr. & alii*, tunc in Judicis arbitrio esse adjudicare causam, cui parti voverit. Sed hæc responsio nostro Patitio non aridet, sed debere concordare partes per transactionem, utpote dividendo rem controversam inter partes in re vel in pretio; quocum sentiunt *Sanchez. Laym. Bardi tambur. & alii*. Et ratio valida est quia juxta Juris regulam, in judiciis non est habenda acceptio personarum: quis autem non videat esse verissimam acceptionem personarum, & ab æquitate alienum, quando duæ partes æquale jus habent, & æquè probabiliter probant, judicem totum uni adjudicare? igitur, &c.

CONFERENTIA XXIX.

37. **A**N eadem sit ratio de Consiliariis & Advocatis, quæ de judicibus, circa opiniones magis vel minus probabiles consulendas aut promovendas?

RE.

RESOLUTIO I. *de consiliarii ?* Hi in consiliis dandis tenentur sequi (quantum fieri potest) sententias certas vel saltem probabiliiores. Ita ex communiori *Vasq. Opusc. de restitut. c. 6. §. 3. Bardi Discept. 4. c. 22. & alii.*

Ratio est : quia consiliarii in consiliis publicis de necessitatibus Principis vel Reipub (dum v. g. consultatur de tributo aliquo imponendo, sit ne verè necessarium ac justum) habent se per modum judicum inter principem vel Rempub. & subditos tanquam partes litigantes, ut consultivum judicium ferant : ergò sicut judices inter partes litigantes, ita & consiliarii inter principem & subditos, tenentur sequi sententiam certam vel probabiliorem, in favorem scilicet illius partis, pro qua stat opinio probabilior.

RESOLUTIO II. *De Advocatis.* Advocatus in patrocinando patribus, non tenetur eligere causam probabiliorem, sed licitè potest suscipere causam minùs probabilem vel dubiam, dummodò non manifeste iniquam sed probabilem iudicet, etsi pars adversaria sit probabilior & facilius obtinenda. Ita *comm. Navar. c.*

25. n. 28. Sanchez. Laym. Bardi. Patrit. & alii apud ipsos.

Ratio est : quia quando causa dubia vel controversa est, cuivis permittitur tueri seipsum, suamque partem, quam diu potest, etsi causa sua sit, minus probabilis, dummodo verè probabilis & non manifestè iniqua appareat; & consequenter etiam permittitur ei litem cum adversario contestari, atque propositis juribus ac rationibus suis, judicis dirimentis sententiam postulare: atqui juxta regulam juris 68. in 6. *Potest quis per alium facere, quod potest facere per seipsum*: ergò etiam Advocato licebit defendendam suscipere partis litigantis causam, etsi minus probabilem & dubiam, modo manifestè iniqua non appareat, sed diligenter inspecta ac comperta causæ sibi propositæ æquitate clienti sincere appareat, quantam probabilitatem seu spem Victoriæ habeat paratus; quam primùm absistere, si in progressu litis iniquitatem manifestè deprehenderit: quo casu, si citrà suam culpam causâ cadat, salarii nihilominus jure merebitur.

De Conscientia dubia.

Conscientia dubia tunc est, quando intellectus de re agenda vel non agenda suspensus manet, & nequit se in unam vel alteram partem resolvere, an scilicet aliquid liceat, vel non liceat: an res, quam possideo, sit mea vel aliena: an matrimonium contractum sit validum, vel in validum, &c. Undè, 38.

Dubium I. Aliud est *Negativum*, quo scil. intellectus suspensus manet inter utramquè partem, ex eo, quod nullum occurrat motivum, seu nulla ratio sive assentiendi, sive dissentendi, v. g. an numerus hominum in Mundo sit par vel dispar. Aliud est *positivum*, quo intellectus suspensus manet inter utramquè partem ex eo, quod occurrant motiva omnino æqualia pro una & altera parte.

II. Dubium aliud est *speculativum*, aliud *practicum*: illud est, quo dubitatur præcisè de veritate aliqua: v. g. an si Adam non peccasset, Christus fuisset nihilominus venturus: *Hoc autem est*,

quo dubitatur de re aliqua operabili: atque id dividitur in *speculativè practicum*, quo dubitatur de re operabili seu ipsa operatione, ejusque honestate, abstra- hendo à circumstantiis particularibus, & sine ordine ad operationem sive praxin: v. g. *an diè festo liceat pingere: iter agere, &c.* Et in *dubium practiè practicum*, quo dubitatur de actione, ejusque honestate in particulari, seu hic & nunc exercenda in certis circumstantiis particularibus, v. g. *an debeam hanc confessionem repetere: an hic & nunc liceat ludere, bibere, &c.* Atque in hoc dubio præcipuè consistit conscientia dubia.

III. Aliud iterum est *Dubium Juris*, quo dubitatur de aliquo jure, lege, præcepto, vel statuto, &c. Præsupposito ad honestatem actionis exercendæ. *Ut an sit lata talis lex: quomodo obliget: an comprehendat hunc vel illum casum: an in his circumstantiis me obliget, &c.* Aliud *Dubium facti*, quo dubitatur de aliquo facto, ejusque conditione spectante ad honestatem actionis exercendæ: v. g. *an votum sit emissum: an solutum: an* He-

Hærecitate: an hoc peccatum sit confessum, &c.

IV. Alia deniquè est conscientia intrinsecè, & alia extrinsecè Dubia: *conscientia intrinsecè Dubia* consistit in dubio practicè pratico, seu dubio Juris particulari; quando nimirum Intellectus de honestate actionis hic & nunc exercendæ dubitat, an sit honesta vel licita, & manet suspensus, ut in neutram partem se possit resolvere. *Conscientia extrinsecè dubia* dicitur, quando intellectus solum de ipso obiecto secundum se manet dubius (dubio scil. speculativo juris vel facti) non verò de ipsa honestate actionis hic & nunc dubio pratico: v. g. dubitas *speculativè*, an res, quam possides, sit tua: *practicè* verò, an eam restituere tenearis. Tandem facta diligenti inquisitione, nec inventa ulla ratione potiori pro una, quàm pro altera parte, perseverante dubio, an res sit tua, inaudis principium illud juridicum: *In dubio melior est conditio possidentis*, resolviste, *non debere rem illam restituere*, non obstante, quod conscientia maneat dubia extrinsecè (stante

scil. adhuc dubio speculativo, an res sit tua) intrinsecè & formaliter non est amplius dubia, sed resoluta per exclusionem dubii, practici, *an debeat restitui.* His benè notatis non adeò difficile erit intelligere conferentias, earumquè resolutiones sequentes: sit itaque in ordine.

CONFERENCE XXX.

39. **C**ertum utique est, quod Apostolus ad Rom. 14. scribit. *Quod non est ex fide, peccatum est.* Hoc est, ut exponunt DD., quod non sit ex certa credulitate seu ex determinato iudicio licitum esse, quod hic & nunc agitur, peccatum est. Quæritur ergò, an cum dubio nunquam liceat operari: vel an semper peccet, qui cum dubio operatur?

RESOLUTIO: Cum conscientia intrinsecè dubia, stante scil. dubio practice practico, seu dubio juris particulari de honestate actionis hic & nunc exercendæ, vel periculo peccati annexo, nunquam licet operari; ita ut semper peccetur pro ratione materiæ & dubii. *Est cetissima apud omnes, &c.*

Ratio est: Quia omnis sciens & volens ex

ponens se periculo, peccandi, peccat;
&, quidem eodem genere peccati, cujus
periculo se exponit. Juxtà illud *Eccl. 3.*
qui amat periculum, peribit in illo: sed
agens cum conscientia intrinsece seu pra-
ctice dubia de honestate actionis hic &
nunc exercendæ, vel cum periculo pec-
cati annexo, is sciens & volens se expo-
nit periculo peccati: eligit enim hanc
actionem, five bona sit, five mala, qua-
si dicat; sit peccatum, five non sit, ego
tamen volo agere, &c. Ideoque eo ip-
so implicite censetur eligere malum: con-
sequenter eo ipso peccat, pro ratione ma-
teriæ, de qua agitur, & pro ratione du-
bii. Id est, si dubitet, an talis actio vel
omissio sit, peccatum mortale, operans
vel omittens peccat mortaliter: si vero
dubitet de veniali, venialiter: si deni-
que dubitet generatim & indistincte de
peccato, probabiliter peccabit tantum
venialiter. Ita *Patrit. hic n. 17. & ite-
rum n. 69.*

CONFIDENTIA XXXI.

Vulgatum est ex Jure Canonico di-
ctum illud; *in dubiis tutior pars est* 40.
eligenda. Quæritur ergò an hæc sit Regula

universalis, & semper observanda?

41. RESOLUTIO I. *In dubiis tutior pars est eligenda*, est dictum universaliter verum, quantum ad Consilium & perfectionem.

Ratio est evidens: quia semper consultius est & perfectius, in quovis dubio eligere partem tutiorem: sic enim certò evitantur pericula peccandi.

42. RESOLUTIO II. At certe non semper necessarium est seu de præcepto, *In dubiis tutiorem partem eligere*. Patet ex explicatione hujus dicti: *Ly enim tutior pars*, non debet accipi comparative ad positivum; Utpote *tutior quam tuta*; Quasi sensus esset: quando, utraque pars est tuto, tutiorem partem esse eligendam; cum in operando liceat sequi quam libet partem vere tutam, juxta sup. dicta de conscientia probabili: sed *li tutior*, accipiendum est comparative ad oppositum; scil. *tutior, quàm non tuta, non segura, periculosa, &c.* Ut sensus sit; quandocunque una pars dubii est certa, tuta, segura, & omne periculum peccati excludit; altera autem pars non est certa, tuta, segura, sed periculosa, tunc illam

illam tutiorem eligendam esse. Ita sine dubio sentiunt omnes.

RESOLUTIO III. Necessario autem 42.
tutior pars eligenda est in dubio practice pratico v. g. actionis hic & nunc exercendæ, an hic & nunc aliquid liceat; *puta hodiè comedere carnes?* Ratio est: quia stante tali dubio, una tantum pars tuta est (scilicet *abstinere*) altera autem pars (*comedere*) simpliciter est non tuta, estque periculosa de peccato: igitur necessario eligend est pars tutior quàm diu stat hoc dubium.

RESOLUTIO IV. Tutior etiam pars 43.
eligenda est in dubio speculativo, versante circa valorem vel efficaciam actionis exercendæ v. g. Sacramenti conficiendi, &c. putat ex super dictis de Ministro Sacramentorum, Medico, & Chyrurgo. Excipe materiam *justitiæ*, in qua *melior est conditio possidentis*, non obstante, quod pars opposita sit tutior.

RESOLUTIO V. Stante dubio spe- 44.
culativo Juris vel facti v. g. *an res hæc res mea sit: an matrimonium contractum sit validum*: si post diligentem inquisitionem dubium superari nequeat, absq; ulla spe-
cu-

culativa resolutione , potest eligi pars
minùs tota ; scilicet *retineri res dubia :*
dubio matrimonio uti. Ita communior
Suar. Sanchez , &c.

Ratio est : quia lex invincibiliter igno-
rata , vel non sufficienter proposita seu
intimata non obligat , ita omnes : sed
idem est de lege post sufficientem inqui-
sitionem dubitare , ac eam ignorare : er-
gò in dubio juris non est obligatio ad tu-
torem partem.

Undè Miles de justitia belli dubitans
potest nihilominùs militare , alius rem
dubiam possidere : tertius , qui invinci-
biliter dubitat , an votum emisit , non
tenetur voto , &c. quia is etiam habet
possessionem libertatis.

Petes : quare ergò Pontifices statuunt,
in particulari dubio patrati homicidii ,
Clericum debere abstinere à sacris , tan-
quàm irregularem ? R. id eos statuisse ob
majorem convenientiam & reverentiam
tanti Sacramenti & sacrificii , nè , si
fortè clericus revera homicidium , de
quo dubitat , patraverit , in administran-
dis hujusmodi Sacramentis aliquam irre-
verentiam committat. *ex Patrit. n. 72.*

CON-

CONFERENCE XXXII.

Dubitas *speculative*, an pro hoc die sit indictum Jejunium, & consequenter etiam *practice*, an hodie debeas abstinere à carnibus: quid faciendum? 45.

RESOLUTIO: Ante omnia debes adhibere moralem diligentiam ad vincendum dubium illud, & ad veritatem cognoscendam; quam si deprehendere nequeas, ita ut dubium speculativum maneat, tutissimum est jejunare: quod si tamen tibi occurrit aliqua rationabilis causa vel motivum non esse obligationem jejunandi, quia fortè fides exemplum bonorum in contrarium, vel habes auctoritatem viri fide digni, potes te resolvere ad manducandas carnes. *Ex Patrit. n. 74.*

CONFERENCE XXXIII.

Dictum est jam sæpius, *in dubio melior est conditio possidentis*. Quid si possidens jam ab initio possessionis fuerit dubius, an res non sit aliena? 46.

R. Ut in dubio melior sit conditio possidentis, debet possessio fuisse bonæ fidei ante exortum dubium, & hoc exorto tenetur possessor diligentem inquisitionem

nem instituere, nūm res possessa sit obnoxia restituti ni: quā factā si veritas non apparet, potest se practice resolvere, licere sibi rem illam retinere, usurpare, absumere, alienare, non obstante dubio speculativo: & si postea Dominus rei compareat, ad nullam obligatur restitutionem, nisi quod adhuc restat, vel quantum indē ditior est factus. Ita communissima cum Sanchez. l. 2. de Matrim. Disp. 41. q. 2. Laym. Dian. &c. Ratio autem est: quia in tali casu secundū jura dubius non est spoliandus in foro externo: ergo neque in foro interno; quia forum internum externo conformari debet, quando forum externum non innititur falsæ præsumptioni, ut latē probat Sanch. cit. l. 1. de Matrim. Disp. 5. n. 20. atque

Hinc sequitur, si quis in tali dubio à bonæ fidei possessore rem sine authoritate judicis auferat, obligari ad restitutionem: Item si post matrimonium bona fide contractum superveniat dubium de illius valore, ob latentis alicujus impedimenti suspicionem: sic dubitans ante omnia tenetur adhibere moralem diligē-

gen-

gentiam ad inquirendam veritatem, & intereà à petendo debito abstinere: & facta inquisitione, si dubium perseveret, potest & reddere, & petere debitum: ratio est; quia dubium superveniens bonæ fidei possessori obesse non debet: nequè hic adest, periculum peccati, seu fornicationis formalis; quia esto matrimonium esset reipsa nullum, tamen probabilis & invincibilis ignorantia in bonæ fidei possessore à peccato excusat. Porro si uterquè conjux mala fide contraxit cum dubio impedimenti dirimentis, neuter poterit petere aut reddere debitum; quia jam neutri suffragatur possessio dubia fide incepta.

CONFIDENTIA XXXIV.

EX jure civili l. In bello. ff. de captivis 47.
postliminio reversi. In dubio non presumitur factum, sed demonstrari debet.
 Quæritur, an hoc dictum universaliter ad mittendum sit?

RESOLUTIO: Universaliter verum est, quando dubitatur de facto principali, ut *an voveris: an percusseris, &c.* solo excepto, nisi in casu particulari jus aliud statuere, ut de facto in casu homici-

cidii in ordine ad irregularitatem sta-
 tuit. At verò quando jam constat de
 facto aliquo principali, & dubitatur so-
 lum de altero facto accessorio, non est
 universaliter verum, sed amplam pati-
 tur exceptionem. I. *In dubio factum præ-*
sumitur, quando de jure faciendum erat:
aut si ita ordinariè fieri soleat: aut si ita
fieri sit favorabile facienti. Ita Laym. c.
 5. §. 4. n. 32. & alii. II. Ex glossa in l.
de contrahenda. ff. de regulis juris. In
 dubio non præsumitur actum aliquem v.
 g. *donationis, legati, &c.* Intervenisse:
 si autem constet tale aliquid factum, po-
 tius ut validum, quàm ut irritum pro-
 nuntietur. Undè si constet, hominem
 quidpiam egisse v. g. aliquid Deo vovisse:
 matrimonium contraxisse: testa-
 mentum condidisse: rem alienasse, &c.
 Et dubitetur solum de accessoriis jure de-
 bitis, vel fieri solitis, ea merito facta
 præsumuntur, v. g. quòd adhibuerit suffi-
 cientem deliberationem: animum se
 obligandi: implendi solemnitates de
 jure ad talem actum requisitas, &c.
 Quia nimis rationabile est, ut magis existi-
 metur, aliquem munus suum rectè obis-
 se.

te, atque in eo, quod egit nihil necessarium omisisse: *Delictum enim vel defectus non presumitur, sed demonstrari debet.* Quæ vel maxime vera sunt in materia favorabili operanti. Quo etiam referri debet, quod quando constat de actu externo rite peracto v. g. *Matrimonii contractus: Religiosæ professionis: testamenti, &c.* In dubio præsumantur actus interni sufficientes ac requisiti adfuisse, si accedat alia præsumptio in oppositum.

CONFERENCE XXXV.

Dubitatur aliquando de lege aliqua lata, promulgata, recepta, aut de certo ejus sensu: Aliquando autem constat legem fuisse latam, promulgatam & receptam; dubitatur autem de ejus obligatione pro tali vel tali casu, vel etiam de ejus abrogatione: quæritur ergo hic de utriusque resolutione; sit itaque.

48.

RESOLUTIO I. Quandocunque verè dubitatur, an lex sit lata, promulgata, vel recepta, homo manet in sua possessione contra legem. Ratio est clara; quia tunc certa est libertas, & dubia obligatio; consequenter eligi potest, quod

certum est, & relinqui, quod dubium
E. G.

I. Dubitas, an pro hac vigilia sit indi-
ctum jejunium: aut ~~hodie~~ hujus sancti
festum: non teneris jejunare, vel Mis-
sam audire. II. Legis in aliquo Autho-
re novam aliquam constitutionem Romæ
editam, nescis autem vel dubitas, an au-
thentice publicata sit in tua Patria, non
obligans. Nec obstat eam esse Romæ
publicatam, adeoque fortiri essentia-
lem vim obligandi omnes Christianos,
non habet tamen vim actu obligandi in
aliis partibus, nisi ubi obligatione pu-
blicata est, utputa per legatos, Episco-
pos, Prælatos, ut nobis constet: ita *Mar-
chant. Tribunalis p. 2. tr. 2. tit. 8. q. 5. in
Appendice.* III. Dubitas, an lex ali-
qua præcipiens vel prohibens sub pœna
Excommunicationis vel alterius Censu-
ræ, unquam fuerit usu recepta, & vim
obligandi obtinuerit; quia scil. nihil
constat de ejus usu: potes ergo præsu-
mere, non esse usu receptam, præcipué
si videas alios communiter agere oppo-
situm. Ratio est, quia dubitas de ali-
quo essentialiter requisito ad obligatio-
nem

nem legis; ideoque possessio non stat pro lege, sed pro subditorum libertate. Ita cum Patrit. hic n. 81. Azor. & castro pal. IV. Similiter quando veré dubitatur, an consuetudo aliqua hactenus observata in communitate v. g. celebrandi certum aliquod festum: servandi certum aliquod jejunium: peregrinationem obeundi, &c. Habeat vim aliquam obligandi, an solum devotionis & honestatis; potius inclinandum est ad eam partem, quod sit consuetudo devotionis quàm obligationis: quia generalis regula est: quod in dubio nemo præsumitur velle obligari: neque expedit multiplicare præcepta, ubi moraliter certa non sunt, aut saltem probabilia. Ita Suar. de legibus l. 7. c. 15. Rebell. Dian.

RESOLUTIO II. : Quando constat legem aliquam fuisse latam, promulgatam, receptam, dubitatur autem de ejus obligatione pro tali vel tali casu, vel de ejus abrogatione, tunc lex est in possessione suæ obligationis contra dubitantes. Ratio est, quia obligatio est certa, dubia liberatio.

Undè si v. g. I. Constat legem esse la-
tam de non portandis armis : de non co-
medendo vel bibendo extra monaste-
rium ; dubitas autem an talis lex non sit
abrogata , vel an per non usum cessarit :
teneris obligatione legis , quia pro illa
stat possessio. II. Constat me emisisse
votum , vel juramentum ; dubito autem,
an dispensatum vel irritatum sit : at si di-
spensatum , tamen dubia fuit dispensandi
potestas : certum est me manere obliga-
tum ; quia certa obligatio Voti , vel jura-
menti non potest tolli dispensatione du-
bia. III. Constat hodiè esse indicium
jejunium dubitas verò ante obliget pro-
pter laborem vel iter peractum ; teneris
jejunare : quia certa obligatio dubia ex-
cusatione non tollitur : petenda itaque
erit dispensatio à superiore. Ita commu-
nis. IV. Eodem modo resolvendum est ;
quando dubia est causa excusans à^b audi-
tione sacri : à recitatione horarum , &c.
Quo casu optimum est se conformare ju-
dicio medici , qui si asserat recitationem
nocituram , certè de obligaberis vel in
parte , vel in toto , prout Medico videbi-
tur.

CONFERENCE XXXVI.

Constat latam esse legem poenalem Excommunicationis, suspensionis, **50.** interdicti, vel etiam Irregularitatis **incur-**
tendæ ab eo, qui certum aliquod deli-
ctum commiserit: Jam verò invincibili-
ter dubitas *dubio facti*, an commiseris ta-
le factum vel delictum; quæritur, an te-
nearis subite tales poenas Excommunica-
tionis, suspensionis, &c.

RESOLUTIO: Nemo censendus est
ligatus, quando verè dubitat, an comi-
serit delictum, propter quod constat De-
cretam esse poenam, Censuram, &c. *Ex-*
cepta sola irregularitate ex delicto homi-
cidii voluntarii, constante corpore delicti.
Hanc ponit pro regula universali *Patrit.*
hic n. 83. &c.

Patet, quia delictum commissum,
est factum fundans legem poenalem; &
quia in dubio specialiter non præsumi-
tur delictum commissum, non potest in-
ducere obligationem poenæ: igitur, &c.
Atque hinc si verè invincibiliter dubites,
an homo à te percussus fuerit clericus,
& an idcirco sis excommunicatus, non
debes te censere Excommunicatum, sed

potes licite audire sacrum, aliaque omnia excommunicatis prohibita facere; quia scilicet in dubio non præsumitur factum: sed melior est conditio possidentis. cum ergo quilibet habeat jus communicandi cum fidelibus in sacris & politicis, non debet in dubio eo jure spoliari.

II. Similiter si dubites, an alius sit Excommunicatus; aut scias esse excommunicatum, dubitas tamen, *an sit non tolleratus v. g. notarius percussor clerici aut nominatim denunciatus*, non teneris ejus consortium devitare. Ita filliuc. tom. 1. tract. 13. c. 7. n. 120. Dian. & alii. Ratio iterum est; quia alias faceres, illi injuriam, cum in dubio melior sit conditio possidentis. Excipe tamen, nisi ageretur de valore actus; ut si velles confiteri ei, quem dubitas esse excommunicatum non tolleratum. III. Item si dubitatur ~~an~~ infans fuerit validè baptizatus ob materiam, formam, vel intentionem dubiam, v. g. quia fuit ablutus in solo pollice pedis: vel in aqua rosacea: vel ab Ebrio, balbutiente, &c.

IV. Qui verè dubitat, an emisit votum, fecerit juramentum, vel aliam promiss-

missionem Deo vel homini : aut constat te aliquid mente decrevisse, dubitas autem invincibiliter an nudè proposueris, vel an verè promiseris, atque animum te obligandi habueris, & omnibus consideratis nulla pro voto præsumptio appareat; non teneris obligatione voti. Ita jam communior & in praxi tuta sententia. Ratio est: quia nulla est hic possessio pro voto, vel juramento, sed tota pro libertate voluntatis.

V. Constat tibi te fecisse votum, sed dubitas, an habueris intentionem te obligandi, an tenearis voto; *Re. omnino si*; quia possessio & præsumptio stat pro voto: nam in dubio præsumitur quisque potius rectè vovisse, cum debita intentione, quàm nugatoriè. Sed (ais) dubito, an habuerim sufficientem deliberationem, utpotè quia votum factum fuit ob metum mortis, ex morbo, naufragio, latrocinio, vel ob vehementem passionem iracundiæ, &c. An nihilominus maneam obligatus? *Re. affirmativè*: quia in his casibus rarò contingit defectus deliberationis requisitæ; & ideò ex communiter contingentibus præsumitur

sufficientem deliberationem adfuisse. Ita *Suar. de Reliq. tom. 3. l. 4. n. 10. Sanch. l. 4. moral. c. 1. n. 13. Laym & Diana.*

Dices te vovisse in tenera ætate & pueritia. R. si post septennium voveris, præsumeris habuisse usum rationis: si verò ante septennium, regulariter præsumitur defectus rationis. Ita *Sanch. cit. n. 14.* Et si etiam dubites, an expleveris septennium, etiam in voto castitatis perpetuæ vel ingrediendæ religionis, poterit tecum dispensare confessarius privilegiatus; quia vota dubia non censentur esse reservata Pontifici; quia cum reservatio sit odiosa, restringenda est ad casus certos, non extendenda ad dubios. Ita *Suar. cit. l. 6. c. 26. n. 6.* VI. Denique scis te emisisse professionem Religionis: dubitas autem, an aliquis metus intercesserit: *presumitur non intercessisset, & valere professionem:* Item scis aliqualem metum intervenisse, dubitas autem an fuerit justè incussus, & an gravis vel levis: iterum *presumendum est pro valore professionis.* Ratio utriusque est: quia cum constet de professione, & excusatio dubia sit, *possessio stat pro profes-*

ne. Sed (ais) certò de scire, quod ex metu gravi injustè in cussu, fictè professus sis: ad hoc R. si ante quinquennium elapsum sic dubites, non teneris stare professioni; quia ante quinquennium jus non præsumitur ad ratificationem: ergò nec tu præsumere debes in dubio; ideoque *in eo dubio possessio stat pro libertate*. Econtra verò si post elapsum quinquennium primùm sic dubites, *teneris professione*; quia jus, ipsumque *Conc. Trid. Sess. 25. c. 19. de Regul.* Præsumit professum ratificasse suam professionem; consequenter & ipse professus dubitans ita præsumere debet; atque sic possessio stat pro Religione.

CONFERENCE XXXVII.

CLericus de sero dubitat, an vesperas 51.
cum completorio hodie recitaverit:
an aliud votum vel promissionem ad impleverit, &c. An teneatur adimplere?

RESOLUTIO: Manet obligatus adhuc implere secundum omnes, nemine contradicente, teste Tanero hic *disp. 2. q. 6. dub. 4. n. 48.* Et ratio est: quia certa est obligatio, & dubia per solutio, quæ, cum sint aliquid facti, in dubio non

præsumuntur facta; ideoque possessio & præsumptio stat pro legis obligatione.

Quia autem nulla est regula sine exceptione, & hic Excipe, nisi probabilem conjecturam habeas in contrarium; ut si dubitans, an vespertas recitaverit, meminerit se hunc in finem breviarum aperuisse, dixit Dominus incepisse, præsumere poterit se eas absolvisse. Eodem modo si dubites, an in nocturno vel hora aliqua minori, recitaveris medium Psalmum, dum jam es in tertio Psalmo, facile te risolvere poteris, imò teneris credere te eum recitasse: quomodo enim pervenisti ad tertium, si primum & alterum non recitasti? Ita *Homobonus* apud *Dianam* p. 4. tr. 3. resol. 68.

Idque universaliter verum est, quandoque ex parte operantis supponitur certa obligatio vel debitum aliquid faciendi, & dubia sit impletio tunc iterum possessio stat ex parte debiti certi, & solutio dubia non præsumitur. E. g. non ita pridem contigit, iterumque tam debitorem, quam creditorem, dubitasse de solutione facta: quid igitur? R. *det Sanch.*

Sanct. de matrim. l. 7. Diss. 37. c. 10. n. 12.

Debitorem ad integram solutionem ; cò quòd creditor fit in certa possessione sui juris, propter dubiam solutionem privari non potest. Econtrà Debitorem ab omni obligatione liberat *Taner. cit. n. 49.* Quia in tali dubio melior est conditio possidentis : contra utrumque probabilius resolvit *Laym. apud Patrit. hic n. 85.* Ad æqualitatem inter utramque partem servandam ; utpotè debitorem teneri non ad integram solutionem, sed tantum ad partem debiti secundum proportionem dubii : tu sequere quod placet : sunt enim omnes tres sententiæ probabiles.

CONFERENCE XXXVIII.

AN eadem sit ratio dubii circa tempus obligationis inchoandæ, & finiendæ? 52.
E. g. an in die jejunii vigiliæ, quod finitur horà duodecimâ noctis, dubitans, an sonuerit hora duodecima, possit comedere carnes : econtra an feriâ tertiâ ante cineres, quo licet comedere carnes usque ad horam duodecimam, post dubitans an sonuerit hora duodecimâ quâ incipit obligatio jejunii, possit pergere in vescendo carnibus ? pro utroque sit.

RE-

RESOLUTIO unica; In dubio circa *tempus inchoande obligationis*, homo manet in possessione suæ libertatis. Econtrâ, in dubio circa *tempus finiendi obligationem*, lex manet in possessione obligationis. Et regula certa apud Patrit. hic n. 86.

Et patet prima pars de tempore inchoande obligationis: Quia certum est legem obligare tota die naturali, usque ad horam duodecimam; de qua dubitatur, & ideò in dubio non præsumitur, feriâ tertiâ ante cineres homini licere vesci carnibus usque ad horam duodecimam noctis, postquam incipit obligatio jejunii: ergò pro toto illo tempore homo habet libertatem suam vesci carnibus: adeoque dubitans circa finem, an sonuerit hora duodecima, non privatur sua, libertate vescendi carnibus; quia certum jus non tollitur per dubium. Econtrâ patet & altera pars de obligatione circa *tempus finiendi obligationem*; quia in die jejunii lex habet suam possessionem usque ad horam duodecimam noctis, de qua dubitatur, nec in dubio præsumitur: ergò possessio stat ex parte legis sive jejunii, ideoque non licet inchoare comedere carnes, donec certum sit sonuisse duodecimam.

At

At quid dicendum de sacerdote crastinâ celebraturo? R. cum distinctione: vel enim sacerdos habuit *dubium antecedens*, an scilicet sonuerit hora duodecima, omninò cessare debet ab ulteriori manducatione & potatione propter Reverentiam tanti sacramenti, ratione cuius tutior pars sequenda est: *Sanch. l. 12. de Matrim. Disp. 41. Laym. & alii.* Vel habuit *dubium consequens*, an scil. hac nocte horam duodecimam excesserit in edendo vel bibendo, probabile rectè censet Laym. n. 36. Sacerdotem posse celebrare. Ratio est: quia lex Ecclesiastica non videtur tam arctè adstringere conscientias in *dubio facti*, quod alias non præsumitur.

Cæterum si in loco illo sunt plura horologia, & unum jam sonuit duodecimam, aliud verò non: tunc qui post sonitum primi horologii ante sonitum alterius bibit vel comedit aliquid, potest sequenti die securè celebrare. Ratio est: quia talia diversa horologia habent se ad invicem, sicut duæ opiniones, quarum utramlibet amplecti in praxi: & alias secundum jura *in odiosis potest ad ultimum.*

Simile omninò prioribus dubiis est de juvene & sene in ordine ad jejunium servandum vel non servandum : quod finim : juvenis verè dubitet , an expleverit annum vigesimum primum , non tenetur jejunare , quia libertas est in possessione. Econtra senex dubitans , an expleverit sexagesimum annum , tenetur ad jejunium ; quia in hoc possessionem habet lex certa jejunii : patet ex dictis.

CONFIDENTIA XXXIX.

53.

Quia iterum aliud est dubium *obligationis contractæ* : ut si quis voveat aliquid , & dubitet , an se obligaverit sub mortali , an verò sub veniali tantum aliud *dubium solutionis factæ* , ut si quis habeat plura debita , unum onerosum , alterum gratuitum , & facta aliquali solutione dubitat , an solutio illa sit debiti gratuiti vel onerosi ; resolvendum hic est pro utroque.

RESOLUTIO : In utroque dubio scil. *obligationis contractæ & solutionis factæ* (consideratis omnibus & nullo obstante) præsumendum est id , quod dubitanti favorabilius , seu minus onerosum est.

Ra-

Ratio est : quia favores sunt ampliandi & odiosa restringenda : & in dubio nemo præsumitur se velle gravare. Atque hinc

I. Quandocunque possessio non stat pro verbis voti, tenetur vovens in dubio ad id, quod minus est. Ita *Sanch. l. 4. moral. c. 6. n. 86.* Quare vovens aliquid, & dubitans, an sub mortali vel veniali tantum se voluerit obligare, (si neque ex vi verborum, neque ex quantitate materiae dijudicari certo possit) censendus est se obligasse tantum, sub veniali.

II. Item qui vovit Rosarium, dubius, an integrum 15. decadum, tenetur solum ad minus 5. vel 6. decadum; quia hæc etiam vocantur communiter Rosaria B. Virginis. Ita *Suar. tom. 2. l. 4. c. n. 5. Laym. Dian. & alii apud ipsos.* III. Item, ait *Sanch.* si quis vovit orationem vel Eleëmofynam simpliciter, satisfacere, si oret unum *Pater & Ave*: aut det unum obulum: excipit tamen noster *Patrit. hic n. 89.* Nisi tam modicum dare dedeceret personam dantis. IV. Qui certus est se vovisse Religionem, dubitat autem, an Religionem in communi, an vero certam in particulari, potest in gre-

di

di quamlibet ; quia possessio stat pro libertate quoad electionem. V. Item si dubitet , an promiserit solum ingredi , an etiam profiteri , satisfacit ingrediendo ; quia votum in dubio obligat ad id , quod minus est. *Suar. cit. c. 8. n. 7.*

VI. Scis te vovisse castitatem , sed immemor verborum suorum dubitat , an promiserit castitatem perpetuam , an verò temporalem tantum usque ad tempus opportunum conjugii , potes eligere quod minus est , & tempore opportuno contrahere matrimonium. *Sanch. l. 4. c. 16. à n. 16.* VII. Vovisti te non amplius taturum mulierem , dubitas autem mulierem , dubitas autem an id intellexeris de tactu fornicario tantum , an verò etiam de conjugali , non teneris abstinere à nuptiis ; quia rursus possessio stat libertate. *Sanch. l. 2. de Matrim. Disp. 41. n. 33.*

De Dubio Solutionis facta.

VIII. Illud dubium prius extinguitur , quod magis gravat Debitorem , utpotè onerosum præ gratuito : nomine proprio contractum pro alieno nomine contracto : id , pro quo curat interesse præ

præ mero mutuo. IX. Canonicus toto anno Officium canonicum recitare neglexit, & ideò ad pias causas trecentos aureos restituere jubetur à confessario respondet, se, quamvis hujus obligationis immemorem antè paucos dies Ecclesiæ donasse statuam argenteam, quæ trecentis & amplius æstimeretur aureis, non desunt DD. qui eum satisfacisse sentiunt; tum quia videtur esse virtualis intentio omnium dantium eleemosynam satisfaciendi per eam suis obligationibus, quas suis negligentis contraxerunt; tum etiam quia leges Ecclesiasticæ benignè interpretari debent. Ita Laym. cum Diana & aliis. Porro intelligenda est hæc doctrina de obligatione restituendi pro horis omissis contracta ante talem indifferentem solutionem, non verò postea contrahenda: est enim hæc expressa inter damnatos ab Alexandro VII. propositio: *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunq; eleemosynas, quas ante à Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.*

CONFIDENTIA XL.

Superior dubitat, an causa dispensandi
F di

di sit iusta, & sufficiens, an possit nihilominus dispensare? *R. affirmative*: Ratio est; quia declinandum est ad clementiorem partem: idque exigit bonum & suave regimen Ecclesiæ: vix enim unquam superior vel Confessarius privilegiatus auderet dispensare, si potestas dispensandi ad certos tantum casus extenderetur. Similiter quando dubitatur, an dispensatio facta à Papa sit valida: vel an causa in dispensatione expressa sit *finalis*, ita ut sine illa non concederetur Dispensatio; an verò sit tantum causa *impulsiva*; præsumendum est dispensationem esse *validam*; & causam illam fuisse *impulsivam*; Ita probabilissimè docent *Sanch. l. 8. Matrim. Diss. 21. n. 20. Sanctarel. castrop. & alii*. Ratio autem est: Quia in re dubia judicandum est in favorem valoris actus, ut potius valeat, quàm pereat; siquidem præsumptio prævalet in eo dubio possessioni legis contrariæ. Item in dubio, an peccatum, aut casus aliquis sit reservatus, præsumitur non reservatus; adeoque potest absolvi à confessario approbato quocunq; quia reservatio est odiosa & strictè interpretanda

Et in favorem Pœnitentis & confessorii.
 Ita *Suar. de Reliq. tom. 2. lib 4 c. 5. n. 15.*
Sanch. Fillinc. & alii apud Patrit. n. 91.
 Item in dubio, an excommunicatio vel
 censura aliqua, privatio vel inhabilitas sit
 laræ sententiæ ipso facto incurrenda, an
 verò sententiæ ferendæ, præsumendum
 est esse tantum sententiæ ferendæ; quia
 iterum odia sunt restringenda. Ita ex
 communior Avila. Koninck. dian. De-
 nique in dubio, an sis legitimè natus, ni-
 si id evidenter demonstretur, non tene-
 ris sequi sententiam rutiorem, sed potes
 sequi mitiorem præsumendo te legitimè
 natum, saltem in materia justitiæ in ade-
 unda hæreditate. Ex *l. filii ff. de his,*
qui sui vel alieni juris sunt. Docet
 communis. Ex Patrit. cit.

CONFERENCE XLI.

DUbitas, an heri vespas omiseris :
 an cogitationi veneræ consenteris,
 &c. An tenearis id hodiè ante missam
 confiteri? *R. affirmativè* cum pluribus con-
 tra multos. Probatum autem validè. I. Ex
 universali omnium fidelium consensu,
 & praxi in lege nova, cujus initium ig-

55.

noratur. II. Ex Conc. Trid. ab Adversariis allegato, quod potius nostræ, quam ipsorum sententiæ expresse favet, ait enim: *oportet à Pœnitentibus omnia peccata mortalia, quam post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint.* Et subdit. *Nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, quam vis utiliter in confessione dicantur, taceri tamen circa culpam, multisquæ aliis remediis expiari possunt.* Ecce! Concilium à necessario confitendis solum excludit peccata venialia, & ea mortalia, quæ post diligentem excussionem non occurrunt; ergo peccata mortalia dubia, quæ post diligentem sui discussionem memoriæ accurrunt, non excludit; consequenter vult necessario confitenda. Deindè concilium à necessario confitendis excludit venialia, ob hanc rationem, quia per ea non excludimur à gratia DEI: sed per peccata mortalia dubia (supposito quod revera commissa essent) revera excluderemur à gratia DEI: ergò hæc non excludit à necessaria confessione.

CONFERENCE XLII.

UT etiam de *Maleficio dubio* aliquam 56.
mentionem faciamus, quæstio est
non rara, an liceat adhibere medium ali-
quod, ad causandum aliquem effectum,
v.g. febrem vel alium morbum curan-
dum, quando dubitatur, an medium il-
lud sit naturale vel superstitiosum: seu an
effectus talis fiat à causa naturali, vel à
Dæmone?

RESOLUTIO: Quando media illa
adhibita sunt *res naturales*; utpotè her-
bæ, radices, lapides, &c. In dubio præ-
sumi potest causare effectum naturaliter,
& sic licitè adhiberi, saltem cum prote-
statione contraria nolendi effectum il-
lum, si à dæmone causandus sit: quan-
do autem media illa sunt *res artificiales*,
v.g. signa, preces certæ, characteres, fu-
nis, è quo fur suspensus fuit, &c. Regu-
lariter præsumendum est, esse supersti-
tiosa, & non nisi Dæmonis operatione,
ex pacto saltem implicito, efficacia; i-
deoque illis uti illicitum simpliciter est.
Prout etiam illicitum semper est, petere
à mago vel saga, solutionem maleficii,
quando dubitatur, an possit solvere sine

novo maleficio. Ita Com. DD. in hac materia.

At quid de nostris (ut vocamus) flagellis Dæmonum, Brevibus, &c. Nam & hac, (*referi Patrit. noster n. 93.*) à juniore quodam scriptore annumerari superstitiosis. & Brevia, sicut & alias res ab Ecclesia benedictas, licitè adhiberi contra infestationes Dæmonum, & maleficia avertenda vel impedienda: quod si vero adhibeantur ad curandos morbos hominum vel Animalium per modum causæ operantis cum certa spe effectus, certum est esse superstitiosum. Undè enim illa virtus vel effectus? non à materia, ut clarum est: non ab ipso Deo vel ejus Angelo; quia nulla constat promissio, Bulla, vel diploma. Igitur dicendum, & saltem tolerandum, si adhibeantur contra morbos solum per modum causæ imprecatoriæ, ut ab ipso Deo effectus fiat intuitu sacrarum reliquiarum, & rerum aliarum ab Ecclesia benedictarum, ibi commixtarum, cum sola pia spe & fiducia in Deo ac sanctorum & Ecclesiæ meritis. Pro commendatione dictæ materiæ refero, quod mihi contingit

git in Alfatia : dùm enim me conveniret puella rustica tota misera & morti proxima , minique narraret quomodo in nuptiis propinato sibi ab Adversario suo vitro vini , ejusque modica tantùm parte gustato , cæperit malè valere , & semper detcrius , obtuli illi de dicta materia Bre- vium seu massa flagelli Diaboli sumenda , quâ sumpta statim evomuit vitra , ossicula , aliaque complura ; quibus ejectis feliciter convaluit.

De Conscientia Scrupulosa.

Quid propriè sit *Conscientia scrupulosa* , advertat Greg. de Valentia l. 2. hic q. 14. punct. 4. dicens ; Etsi *Scrupulus* nonnunquam accipitur tam pro dubitatione malitiæ quàm pro opinione, quod aliquid sit malum: tamen propriè conscientiam scrupulosam, nihil aliud esse, quàm anxiam quandam formidinem, ne forte id ipsum sit malum, quod tamen licitum existimatur. Ratio sumenda est ex comuni hominum æstimatione,

57

scrupulum propriè ita intelligentium. Unde rectè notat Laym. *hic c. 6. n. 1. Judicium, hominis verè scrupulosi esse, si contrà sapientium, imò & proprium judicium tale quid piam agere peccatum non esse nihilominus inquietus sit.* Sola scil. apprehensione mali timens, & formidans, nè fortè peccet, aut peccaverit, idque ex apprehensa solùm & apparente ratione inani, levi & futili: ut advertit vasque. *hic disp. 67. c. 2. n. 8 quod sint aliqui nimirum scrupulosi circa præterita peccata, de futuris autem cavendis parùm solliciti.* In quem sensum verissimè dixit Silvester V. *Scrupulosus. Scrupulosus est duplex: quidam enim est scrupulosus in recognoscendis peccatis præteritis, & timoratus in vitandis futuris (& iste communiter benè finit) quidam verò est scrupulosus in recognoscendis præteritis, & in cavendis futuris negligens & efferatus; & iste videtur æternæ damnationi propinquus.* Jam ergò quæritur, an quis possit sicite operari contra Conscientiam scrupulosam? pro quo sit.

CONFERENTIA XXXXIII.

*An licitum sit contra Scrupulos
agere ?*

RESOLUTIO I. Is , qui Scrupu-
lorum stimulis agitatus , nefas esse suspi- 58.
catur, aut putat sceleratum esse id , quod
ad agendum proponitur , potest sine ul-
lo crimine actionem sic propositam
instituire , & prosequi inchôatim. Sic
cui in mentem venit , mortale crimen
esse, stramina in crucis modum decussa-
ta pedibus conculcare , quasi id reveren-
tiæ cruci debitæ officeret ; aut cui non
sine mentis agitatione aut conflictu , vi-
deretur, lethale esse, die veneris panem
cultro scindere , qui paulò ante carni-
bus discendis fuisset adhibitus ; is
sanè nè quidquam urgentibus scrupulis,
sine ulla prorsus culpa , potest & stramen
pedibus conculcare , & cultro in pro-
miscuos usus uti impune. Ita *Salosa hic.*
tr. 8. §. 2. n. 7. Cum his verbis ; atque
hæc est tam pervulgata Theologorum
omnium, & , quod rarissimum est , ne-
mine repugnante tam constans senten-

tia, ut supervacaneum omninò sit singulorum nomina depromere. Et verò.

Ratio est manifesta : Medios enim inter angores, quibus phantasia agitur, & prima mentis apprehensio percellitur, istud sibi iudicium formare mens potest, nugas esse & deliria, quæ obvolvuntur animo; ac proindè verè illicitum non esse, quod vana specie videtur illicitum: hoc autem iudicium quisquis sequitur, conscientiaæ veræ dictamen sequitur. Neque verò quidquam refert, ingentes nihilominus animi remorsus quod persentiscat, nam scrupulorum hi morsus sunt, non Conscientiaæ: scrupuli autem Conscientiaæ tribunal non ascendant, cuius solius est dijudicare rem, non verò leviter & de nihilo suspicari. Hinc qui sic agit, scrupulis repugnat, non conscientiaæ: istud autem semper est licitum: igitur, &c. At inquies: nè quidquam angerer circumstrepentibus undique licet Scrupulis; istud si mihi præstituerem possem iudicium, licitum esse quod præ manibus habeo: verum ex adverso ita exagitor, ut de actionis meæ indemnitate & innocentia nihil quid-

quidquam pro certo queam dijudicare & statuere. R. Ita quidem tu. Verum nonne hæc ipsa dijudicandi impotentia, signum est evidentissimum scrupulis te agitari, eorumque importunis clamoribus totum tibi offuscatum esse cerebrum, mentisque tribunal conturbatum? consequenter sic Scrupulis impetitus potes eos habere despectui, iisque directè opponere atque agere ea omnia, quæ à Scrupulis non exiguntur.

Credo inquis, hæc ita esse, licitumque esse Scrupulis sese opponere, dum veri sunt Scrupuli: at istud est mihi ambiguum, an verè Scrupuli sint, quibûs exagitor. R. Hoc ipsum purum ~~puerum~~ scrupulosæ mentis esse genium: quo magis enim de morbo tuo ambigis, magis eum facis esse manifestum: ut tamen etiam hac ex parte omne Scrupulis adimam effugium, istud tibi cum Sanchez *l. 1 moral. c. 10. n. 80.* Affero; sufficere, ut tuto contrà scrupulos possis agere, si tantum probabili ratione constet, scrupulos esse vana peccatorum simulacra, quibus impetere.

RESOLUTIO II. Scrupulosus non
licitum

licitum tantum est, sed etiam longe consultius, scrupulorum repræsentationibus refregari, iisque sese opponere. Est iterum com. TT. sententia *ex sarasa cit. n. 11.*

Ratio ex ipsa scrupulorum origine desumitur. Etenim cum Scrupuli non nisi vana sint phantasmata, quæ ex timida corporis temperie ut plurimum ortum suum habeant, quò magis timori indulges, eò magis exacuitur: fugantur autem phantasmata & timoris terculamenta, quandò ipsis intrepida obii-citur impressio: quid est autem timori indulgere & cedere, quàm ea tandem agere, quæ suadet timor? ut ergò hæc evadantur incommoda, nihil est consultius, quàm frontem impavidam scrupulis obtendere: & reipsa ostendere, te similes apuleos flocci facere: & cum tibi sese importunè ingerit cogitatio, peccatum esse tali cultro panem scindere, quo hesternæ tactæ sunt carnes, huic tu nè immorare, sed fortior insurge, illudque tecum sic statue; ob hanc ipsam causam, quod mortale scelus mihi visum est id, quod aggredior, non alio

utur

utrarum cultro, quam hoc, de quo contro-
vertitur; neque id confitere, quantum-
cunque scrupuli obganniant, tutusque
ad sacram communionem accede; atque
sic evades victor tui. Et hæc est securis-
sima Serupulis curandis medicina ferè
unica.

RESOLUTIO III. Sæpè etiam te- 596
netur scrupulosus agere contra scrupu-
los. Ita *Thom. Sanch. l. i. in præce. c. 20.*
n. 83. valent sayr, apud sarasa cit. n. 14.

Ratio est: Quia Scrupuli mentem sæ-
pè vehementer perturbant, plurimas
actiones bonas, præcepto divino aut Ec-
clesiastico imperatas, præpediunt, ani-
mos, ad præclara assurgentes succidunt,
ad desperationem incautum paulatim de-
ducunt, ineptumque reddunt, ut mune-
re suo institutaque vivendi ratione bene
alacriterque defungatur; cerebri vires
defatigant, ac denique insanix incur-
rendæ periculum inducunt præsentissi-
mum: ergò certissimum est, quod quis-
quis hoc morbo laborat, jure naturæ
charitatisque propriæ, de remedio il-
li conquirendo, sibi que prospicere te-
neatur: cum ergò aliud nullum super-
sit,

fit, hujusmodi scrupulis superandis, quam
his minimè indulgere, fortiterque obfi-
stere, sanè ad hoc remedium necessariò
recurrendum est; & contraria suis Scru-
pulis agere non tantum poterit scrupulo-
sus sed & debebit.

CONFERENCE XXXIV.

*An, & quanam sint alia remedia
ad arcendos sanandosq; scrupulos?*

60. RESOLUTIO I. Cum liquè con-
stet, frequentius scrupulos ex naturali
sanguinis, humorumque mala temperie,
ortum ducere, scrupulosis sæpè adhiben-
da sunt Medicinæ Physicæ ad purgandum
sanguinem melancholicum.

Ratio est evidens; quia medicina phi-
sicæ tenaciores humores dissolvunt, san-
guinem reficiunt, cerebrum purgant;
adeoque maximum conducunt Scrupu-
lis remedium; utpotè quibus fundamen-
tum ipsum, cui inferuntur, & esca quâ
nutriuntur, subducenda sunt quanto-
cuius.

R. II. Scrupulosus cum scrupuloso
non agat familiariter, quantumcunque
modestus sit & pius. Contagiosus enim
hic

hic morbus est, & ubi materiam invenit impressionis capacem, etiam contractu nocet. Nequē enim quemque laret, scabiosam ovem quantocius ovi sibi simili scabiem afflicare; & si conetur cæcus cæcum ducere, ambo facile in foveam cadent: & denique scrupulosi augent mutuos metus mutuis colloquiis, cū timeat ea, quæ timeri videt, & quæ antea timenda esse minimē suspicabatur.

● R. III. Scrupulosus nē quidem secum de Scrupulis multum agat, disputet aut deliberet. Hæc enim altera est demonistechana, ut scrupulosum hominem dementet facilius, ei solitudinem suadere nititur, & persuadere tandem, ut rebus omnibus, functionibus procul amandatis, multum secum agat, cogitet, & expendat; tū verò velut agmine facto undique irruunt rationes falsæ, peccatorum adumbratæ species, vani motus; totamque & phantasiā, & animam simul infestant crudelissimē: itaque scrupulosis otium solitudōque vitanda est Studiosissimē, nē mens dum nihil agit, agatur in transversum, at-

atque agat pessimè. Dices, actiones præteritas dum examino, discutere penes me non possum, an blasphemis cogitationibus, aut impuris suggestionibus consenserim, an non consenserim? R. Quod si ex scrupulorum tibi sint materia, & in qua solita pateris animi torrènta, minimè tibi illis examinandis esse inhærendum; sed quoties non ita certus es de malitia actionis peractæ, ut juramento affirmari audeas, te peccatum sponte tua & plena libertate commisisse, istud debet statuere, & nullam actionis tuæ malitiam voluisse, ac proindè non peccasse. Aut proindè quid Blos. *De consc. n. 20. §. 4.* dicat. *Cum scrupulosi non tantum rationem, sed & umbram peccati ita horreant, ut ejus tantum metu vexetur; non est credibile, eos rem expressu ut malam aggressos fuisse, vel aggressuros, quamdiu scrupulosi sunt. Non enim simul stant tantus peccati horror, ac ab eo voluntatis averfio, & libera ejusdem, licet expresse præcogniti, volitio.*

R. IV. Efficacissimum contrà Scrupulos remedium docent communiter DD. *esse esse*, ut scrupulosus judicio se
Con-

Consilio docti & experti Confessarii omninò se subiciat & acquiescat, ejusque monitis se conformet. Ratio est: quia quilibet in propria causa solet esse cæcus: ergò persuadeat sibi scrupulosus, quòd unusquisque consilio confessarii sui tutò ac quiescere possit; nec debeat alios & alios consulere, ne animum assuescat ad anxietates inutiles diutiùs fovendas, sed juxtà consilium Sapient. i. *sentiatur de Domino in bonitate*; qui non est tam rigidus & durus, ut bonæ voluntatis hominibus peccata adscribat, & pœnas decernat, nisi certò se reos sciant. Dices fortè, te multò magis præ confessario tuo sapere, probiusque callere ea, quæ conscientia spectant jura.

Sed contra est; nam licet fortasse speculative sis sapientior, magisque peritus Theoriæ, practicè tamen, scrupulosus cum sis, longè illo es inferior. Etenim ut clarè loquar, ob cerebri intemperiem, angorem animi, metusque superfluos & medicinam morbo ex arte possis attemperare, & suo tempore bona ratione applicare. Cede igitur quantumcunque sapias, & tunc verè sapies.

Verùm ut remedium hoc, quod tanti momenti est, scrupulosi morbo suo rectè applicent, paucula quædam sunt observanda: ac *primò* quidem definitionem rei agendæ aut omittendæ à confessario scrupulosus petat simpliciter; rationes verò cur hoc aut istud statuatur, minimè exposcat. Eas enim si requirat, manifestum est non tam viri prudentis iudicio, quàm rationibus velle adhærere. Hoc autem non est alieno duci iudicio, sed suo; quod tamen scrupuloso minimè expedit. *Secundò*, scrupulum confessarius dùm dissolvit, & tibi quid faciendum sit dum explicuit, cave, nè libros aut alium confessarium consulas. Nam ut disertè *Navarr. Laym. Lugo & alii Theologi*, non alia ratione tam facile innodantur scrupulosorum animi, quàm si plures adeant, quorum placita expiscantur. *Tertiò*. Nè scrupulosus cum confessario multùm agat de scrupulis: necque confessarius veteres scrupulos tangat; sed adhortetur illum, ut scrupulos discat superare v. g. tali cultro & non alio scindendum panem, &c. Confessionem veterem

rem peccatorum non esse repetendam.

Ita Sarasa hic à n. 36.

CONFIDENTIA XLV.

*Quomodo agere debeat Confessa-
rius cum iis, qui in oratione perpetuis
anguantur scrupulis.*

R Esp. Severè illis prohibeat, nè quid-
quam repetant, sive benè sive malè 61.
recitasse sibi videantur. 2. Revocet illis
in memoriam, quòd etsi communior &
verior sit sententia Theologorum etiam
internam attentionem requirentium,
probabilis tamen etiam, quamque tu-
tò secundum *Laymannum & Lessium* se-
qui possit, sit sententia *Navarri & alio-
rum*, nullam attentionem internam re-
quirentium, sed externam tantum, quæ
omnem actionem impossibilem cum
attentione interna excludat, licet animo
voluntariè quis distrahatur: quantò mi-
nùs ergò involuntariæ distractiones (qua-
les plerumque ejusmodi scrupulosi pa-
tiuntur) obstant obligationi ad recitandas
horas canonicas adimplendæ? 3. Sua-
deat, ut, si fieri possit, cum socio eas re-
citent: sic enim partim exemplo, partim
pudore retrahentur à repetitione verbo-

rum semel prolatorum. 4. Ostendat illis, quàm parum finem per scrupulos suos intentum obtinent hujusmodi repetitione: quid enim aliud quærunt, nisi ut debitam Deo reverentiam exhibeant, sicque magis eidem placeant; atqui per crebras adeò repetitiones contrarium potius effici, vel ipsum rationis lumen detrat. Quis enim inter homines oratorem de laudibus Regis aut Principis in ejus præsentia dicturum, si eadem semper verba repeteret, non offensam potius Regis aut Principis, quàm gratiam promeriturum credât? & potestne quispiam sibi promittere, se in repetitione non æquè vel magis distractiones passurum; itaque scrupulosus sincero animo ad Deum per orationem confugiat, ejusque contra Dæmonis versutias & insultus, auxilium imploret: præsentissima hæc est medicina. Qua ipsa arte ad superandam importunissimi hostis vafriciem usus est David. *Contristatus sum, inquit, in exercitatione mea, & conturbatus sum à voce inimici. Quid deinde? eccè elongavi fugiens & mansi in solitudine* (precibus nim: intentus & Deo) *ut quid? Expectabam eum,*

eum, qui salvum me fecit à pusillanimitate spiritus & tempestate.

CONFERENCE XLVI.

Quid sit stimulus Conscientiæ?

Quid propriè stimulus Conscientiæ sit, à nemine hætenus (quantum scio) clariùs aut elegantius descriptus est, quàm à P. Antonio de Sarasa; cujus proindè verbis rem totam, ut ajunt, ab ovo incipiamus, atque ordine quo geruntur intus omnia, singula prosequamur.

62.

RESOLUTIO: Quam primùm peccandi sese offert opportunitas, illicò suboriri tibi senties metum quemdam animi, quo evidenter judicas, tibi que ipsi dicis, *res hæc aut actio, quam aggredieris, est planè illicita*; atque hoc judicium est ipsissima Conscientia seu dictamen superioris rationis, cui actionem faciendam voluntas debet necessariò attemperare. Quomodò ergò fit (inquies) quod voluntas sæpius duci suo, rationique rectæ non obediat, & in contraria feratur? R.

Interea dum in superiori parte animæ pronuntiatur hæc sententia , *illicitam nempe rem esse , quæ est præ manibus ;* in inferiori parte animæ ; in qua corporeæ affectiones dominantur , per mali naturæ arridentis præsentiam , accenduntur igniculi quidam (passiones voca) ex quibus fumi & fuligines evaporant , qui cerebrum inficiunt , totamque cæca caligine mentem involvunt. E. G. Impudicitia aut injustitia committendæ sese offert occasio : *illicitum id esse , in suo tribunali pronuntiat conscientia ;* Atque hoc Decretum in superiori parte animæ affigitur , ac voluntati , seu Appetitui rationali intimatur. Interim affectionibus suis excitata inferior portio animæ , (appetitus naturalis.) Forum , id est mentem occupat , & in sanis omnia complet clamoribus ; veluti dum præ senatûs foribus plebeculæ insanientis gliscit seditio. Hinc cogitationes hæ aut similes subeunt animûm : Etsi res à Conscientia judicetur illicita & impudica , naturæ tamen & corpori gratam esse , & huic aliquid esse concedendum ; item rem esse utilem & magni lucri occa-

ca-

casione nunc adesse præclarissimam, quam, cum elapsa est, non facile erit revocare: adolescentiam id requirere, saltem semel committendum crimen; quibus rationibus & mens percellitur, & ratio offuscatur, appetitus instigatur, & caro accenditur. Atque ita in hoc seditioso affectionum conflictu, defendentibus se invicem cogitationibus, accusantibus & excusantibus, præpeditur mens & quasi tenebris obvolvitur, adeo ut superius Conscientiæ decretum, voluntati quasi præ foribus affixum, legere aut mens non possit, aut etiam nolit: & sic tandem contra Conscientiæ præscriptum, seditioni passionum succumbit, & in earum concedit partem malorum, in quæ se conjicit admodum securo; quia naturæ exardescens fuligine excæcata, præcepsum fertur miseria, & nescit quò: sciet autem malo suo, scelus dum expleverit. Et mox cum nebula transierit, apparitoris instar aderit Conscientia, in jure illico citatura. Istud enim ei à supremo omnium Domino demandatum est officium, ut statim, nullâ interpositâ morâ, peccantem occupet. Atque hic incipit *stimulus con-*

scientiæ, sive peccati memoria, id est, sceleris Conscientia: ejusdem nuda confessio: decreti à conscientia lati (*hæc actio est illicita*) memoria: exprobratio conscientia, quod contra dictamen suum pertinaciter egeris: neque ullus datur tergiversandi locus, aut negandi evasio; quia tam recens est sceleris commissi memoria, imò ipsa præsentia: improperat inconstantiam: exprobrat impudicitiam: arguit contemptum Dei, legisque ab eo lata tam facilem transgressionem: irritatam offensi Dei Majestatem ob abjectissimam carnis petulantiam, quæ nè in hominum oculos sine summo pudore & infamia veniat (ob sordidissimas, & quæ illicò periturae erant voluptates, fædo commercio venditas esse cœlestes æternasque delicias: Scorti familiaritatem infamem, divinæ amicitia esse præpositam: conculcatum sanguinem Christi morientis (pretium animæ) turpi ac momentanea libidine divenditæ, &c.

Hæc itaque sunt, quæ Titulo præsentis Conferentiæ, *quid sit stimulus conscientia* i. clarè & abundanter satisfaciunt,

tormenta & aculei, quos sceleribus vindicandis, tortor s instat, admoveat Conscientia; in quibus tolerandis tota consistit peccantis animæ carnificina.

Petes: Undè proveniat, quod aliqui 63.
peccatores perversè viventes læti tamen sint & hilares, nec ullos sibi à Conscientia stimulos ad moveri persentiant? R.
Tales non admorderi scelerum conscientia, quia jam fortè derelicti sunt à Deo: & ideò nec conscientia vicarias Dei partes agit, ubi medicinam omnem subtrahit pertinaciâ nimia defessum Numen. Undè apud Jeremiam c. 51. Deus ipse; *Cur animus, inquit, Babylonem, & non est curata: derelinquamus eam quoniam pervenit usque ad cælos iudicium ejus* (neque à subalterno iudice quidquam in terra movetur) *quia elevatum est usque ad nubes iudicium,*

Hæc audis peccator, & non expavescis? eò ne causam tuam vis protrahi, undè nulla dabitur appellatio? interim ne tibi de conscientia silentio plausum des; quia horrendum verè est silentium, & omni clamore terribilius. Necque verò quæ tacet modo, tacebit semper.

per, Age nunc pro libidine & lubentia: vitæ commodis utere & abutere: os obstrue arguenti te conscientia. Verum cum ad vitæ scelerumque metam perveneris, silentium solvet ista, & tum demum sensum animi aperiet in luctus tuos. Tunc enim patrocinantem Dei manum frustra exposces, & præ timore undique diffuses, aculeisque undequaque sese ingerentibus, dolori tuo nequaquam implorabis medicinam.

Itaque si (quod propitius avertat Deus) ita fors aut imbecillitas, aut etiam perversitas tua tulerit, quisquis es mortalis, ut mortiferi te facinoris reum sagax conscientia invenerit, aut in ipso scelere prehenderit: & si tam infelicitè prehensio manus injiciat, indignitatemque facti cœperit exprobrare, contemptamque sese criminetur, contemptam insuper Numinis Majestatem, contemptum denique omne jus & fas: hæc inquam, & similia si menti occurrant, nullâ tamen diffidentiam consequendam gratiam intermixta, quin potius magna eam obtinendi cum fiducia; certò tecum statue, conscientia tibi faventis has voces esse, quæ
in-

instar Pedagogi non adeò castigantis te, sed potius corripientis, & ad meliora revocantis, si non dulces, amicos tamen sibilos explodit. Eos proindè, si sapias, illicò sequere, ut tecum tibi benè sit, neque aliâ insistas viâ: cum irato & offenso Deo pacem fac, ut tandem aliquandò depositâ pervicaciâ, pacem obtineas & latam & constantem, tibi que benè sit à te ipso, à tua, inquam, conscientia, quæ dum in via es, partes agit vicarias Dei conscientiam itaque observa, & servabit te conscientia. O. A. M. D. G.

TITULUS II.

De actibus humanis.

Actus humanus, actio seu operatio humana latissimè sumitur pro omni actione, quæ fit ab homine, sive propria ea sit homini, sive communis cum brutis; ut comedere, bibere, ambulare, &c. Magis propriè actus humanus dicitur omnis actio, quæ fit à solo homine; ut loqui, ridere, intelligere, velle, &c. Qui tamen meliùs vocantur *actus hominis*. Denique propriè *actus humanus* est, qui fit

64.

ab homine ut homo est, seu modò homi-
ni propriò, nimirum ex prævia delibera-
tione & libera electione: & ideò defini-
tur, *actus humanus est actus creaturæ ra-
tionalis, cum ratione liber.* Dicitur 1.
actus creaturæ rationalis: quia convenit
etiam Angelo. 2. *Cum ratione*, id est,
prævia cognitione & deliberatione in-
tellectus secundum regulas rectæ ratio-
nis. 3. *Liber*, qui scilicet positis omni-
bus ad agendum requisitis possit libere
fieri, vel non fieri.

Subpono itaque *dari in homine liberum
arbitrium*; definitur à S. Augustino l. 2.
de peccatorum meritis. *Est facultas in-
nata animæ rationali, quâ homo potest eli-
gere unum præ alio, vel unum idemque ac-
ceptare, vel non acceptare.* Ita enim expli-
catur à Script. Num. 30. *In arbitrio viri
erit, ut faciat, sive non faciat.* Deut. 30.
*Testes hodiè invoco cælum & terram, quod
proposuerim vobis vitam & mortem; bene-
dictionem & maledictionem. Elige ergò
vitam, ut & tu vivas, & diligas Dominum
Deum tuum.* Josue 24. *Optio vobis datur,
eligite vobis, quod placet.* Et in nova lege.
Luc. 9. *Si quis vult venire post me, &c. 1.*
Cor.

Cot. 7. *Quod vult, faciat, non peccat: nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens voluntatis suae, &c.* Quæ omnia non tantum probant dari liberum arbitrium, sed insuper illud consistere in libertate agendi vel non agendi, vel etiam contrarium agendi.

Jam ergo libertas illa, quæ habitis requisitis ad agendum, potest agere & non agere, vocatur *Libertas exercitii, & Contradictionis*; quia est indiffentia ad duo contradictoria, scilicet *agere, non agere, velle, non velle*. Alia autem indifferentia ad actus contrarios, quâ voluntas habitis omnibus ad agendum requisitis, potest sic agere, vel oppositum agere, seu hunc, vel alium contrarium actum exercere circa idem objectum, dicitur *Libertas contrarietatis & specificationis*, quia est ad actus specie diversos, & positive contrarios; ut *velle, nolle; amare, odisse: consentire, dissentire, &c.* His prænotatis sit.

baculo ; alioquin in primo *occisio erit, non homicidium* : in 2do homicidium quidem, *non parricidium* : in tertio denique percussio tantum, & *non occisio erit* voluntaria & actus humanus.

Probatur tertia pars : *requiritur aliqua deliberatio* : quia actus humanus debet tendere in objectum, ut practice cognitum secundum suam bonitatem vel malitiam (nihil enim ~~v~~litum, nisi præcognitum) atqui non potest practice cognosci, ut operabile secundum bonitatem vel malitiam absque aliqua deliberatione ; cum nullum objectum particulare homini in hac vita proponatur & apparet ita omni ex parte bonum, adeoque hic & nunc necessario prosequendum, quin simul appareat admixta aliqua ratio mali, & e contra. V. G. Intellectus in objectis virtutum proponit quidem rationem boni honesti, propter quam appetenda sint ; simul tamen mox reperit rationem aliquam mali, utpote molestiæ, difficultatis, contrarietatis ad appetitum, &c. propter quam fugienda videantur. Similiter in objectis vitiorum, proponit rationem mali inhonesti, seu turpitudinem &

& reatum, propter quam rationem fugienda sunt: at occurrit simul aliqua ratio boni convenientis, utilis vel delectabilis, &c. & propterea amplectenda videantur: quare tunc humanæ rationis officium est, conferre utrinque rationes convenientiæ & disconvenientiæ, & sic *deliberare*, quid *cui* in operatione præferendum sit: & sic ergò ad actum humanum, ut voluntarius fiat benè vel malè, requiritur *deliberatio aliqua formalis vel virtualis*. Et hinc.

Probatur IV. pars: *saltem ut bonus esse possit actus humanus, requiritur iudicium practicum de honestate actus*: quo nimirum intellectus post deliberationem in utramque partem practicè concludat. hic & nunc hoc esse bonum ac licitum, hoc verò malum ac illicitum. E. G. *Est consultatio practica*; an occasio furti 1000. Florenorum mihi oblata sit hic & nunc amplectenda ob rationes utilitatis, an verò repudianda ob rationes disconvenientiæ & malitiæ propositas; *atque hoc est dubium practicum*: subsumit synderesis, *omne malum est fugiendum*; atque exindè ratio practicè concludit, *hoc furtum*
H *omit.*

omittendum esse ut simpliciter malum; quæ proinde conclusio seu dictamen practicum est; ipsa recta conscientia. Hinc ergo patet, quod absque illo iudicio practico (stante deliberatione) intellectus maneret adhuc dubius: cum dubio autem practico de honestate actus, non potest fieri actus bonus, sed semper malus, juxta dicta sup. de conscientia dubia: igitur ad bonitatem actus humani requiritur iudicium practicum de honestate actus; quæ est quarta pars resolutionis probata.

CONFERENCE XLVIII.

De voluntario ac libero requisito ad actum humanum.

66. **V**oluntarium aliud est *elicitum*, seu actus à voluntate productus ex prævia cognitione, & in ea velut subiecto receptus; cuiusmodi sunt *volitio, nolitio, amor, odium, consensus, dissensus: imperare, revocare, &c.* aliud est voluntarium *imperatum*, seu actus voluntatis imperatus, & factus ab aliis potentiis; ut puta intellectu, appetitu sensitivo, sensibus, potentia locomotiva; cuiusmodi sunt *cogitare, credere, studere, ambulare, edere,*
bi-

bibere, &c. ita volente voluntate. Aliud denique est voluntarium *imputatum seu interpretativum*, quod nec immediatè fit à voluntate, neque ab ea positivè, directè vel expressè imperatur; dicitur tamen volitum ob certam rationem; quia mirum, vel ad id voluntariè causam dedit ut fieret: vel cum potuisset & debuisset impedire ne fieret, & non impedivit, ideoque voluntati *imputatur*, & quasi *interpretatur* voluntarium. V. G. Murarius projicit regulam ex tecto, & occidit hominem prætereuntem, licet non habuerit voluntatem ipsum occidendi, si tamen antecederet nullum signum constituerit, nec clamaverit, ut sibi caverent prætereuntes, *imputatur* ipsi occisio ut voluntariè volita.

Aliud iterum est voluntarium *directè & in se*, quod scilicet per se procedit à voluntate, seu est actus, qui per se intenditur, elicitur, imperatur vel admittitur à voluntate; ut si deliberatè odio habes hominem, vis occidere, occidi imperas, occidere volenti consentis, &c. aliud voluntarium *indirectè seu in alio & in sua causa*, quod per accidens tantum proce-

dit à voluntate, & licet secundum se, & in se non intendatur, elicitur, vel imperatur à voluntate, tamen ratione alicujus alterius per se voliti prævidetur necessario consequi; & ideo voluntati censetur voluntarium, & velut imputatur ut tale.

Atque hoc rursus duplex est: unum voluntarium *indirectè in causa positiva*, quando scilicet homo voluntariè ponit causam, ex qua prævidet, vel prævidere deberet secuturum talem effectum: v. g. indulget cogitationi vel lectioni turpi, sentiens periculum proximum securæ resolutionis naturæ carnalis, is quamvis directè minimè velit, imò nolit talem turpitudinem, indirectè tamen censetur velle pollui; atque ita secuta pollutio illi erit indirectè voluntaria. Alterum est voluntarium *indirectum in causa negativa*, si nimirum voluntas, cum posset & deberet, non aufert causam prævisi effectus, vel non impedit, quo minus effectus prævisus sequatur; ut si ab aspectu non amoveas imaginem turpem: non extinguas candelam prævisò incendio, &c. His prænotatis sit.

67. RESOLUTIO I. Actus humanus debet

bet esse voluntarius & liber simpliciter, non tantum à cōactione & violentia extrinseca, sed etiam à cōactione & determinatione intrinseca ad necessariò agendum, positis omnibus ad agendum requisitis. Est omnium Cathol. & SS. P. Pam.

Probatur autem ex ipso nomine & notatione *actus humani*: Omnium enim sensu & consensu *actus humanus dicitur*, qui sit ita proprius homini, ut sit in ejus libera potestate ac dominio, quòd fiat, vel non fiat, durer, vel non durer: sed ad hoc necessariò requiritur, ut sit simpliciter voluntarius ac liber, non solum à cōactione, sed etiam à necessitate. Quod si enim actus, positis ad agendum requisitis, necessariò fiat, ut non possit non fieri (cujusmodi est calefactio ab igne præsente, vel visio ab oculo aperto & colorato illuminato) jam non erit in libera potestate & dominio hominis, ut fiat, vel non fiat: igitur, &c.

RESOLUTIO II. Ad hoc, ut ex causa posita vel non ablata, effectus secutus censeatur *voluntarius directè*, atque ad peccatum imputetur, requiritur 1. ut

operans sciat & advertat, aut certè scire debeat, seu inculpabiliter non ignoret, ex tali causa à se posita, seu non ablata consecuturum talem effectum, vel ejus grave periculum. Quod si enim id nullo modo sciat, vel expertus sit, effectus secutus non poterit censerì etiam indirectè voluntarius; quia nullò modò cognitum, nullò modò volitum; E. G. bibis ad satietatem ignorans fortitudinem vini, & postea inebriaris. 2. Requiritur, ut etiam possit impedire talem effectum causam tollendo, vel non ponendo: si enim non possis auferre causam, non imputabitur tibi effectus ut voluntarius & culpabilis; ut si necessariò equitans advertas periculum pollutionis, vel ea defa-cto contingat. 3. Quod si nulla lege (charitatis vel justitiæ) tenearis non ponere talem causam, vel abstinere à tali actione, ex qua prævides effectum secuturum, effectus secutus non erit tibi voluntarius moraliter, necque ad culpam imputari poterit v. g. Confessarius excipit confessiones faminarum formosarum: legit libros de tali materia pro necessaria instructione; Chyrurgus mede-

tur

tur in partibus verecundis : & si etiam commoditatis tantum gratia equites, &c. & exinde iminet periculum carnis (quia hi omnes nulla lege tenentur abstinere à tali actione, quin potius aliqui ex officio debent talia agere) ideo effectus quicumque secutus (secluso semper consensu, quo fieret voluntarius directe) omni culpam voluntariam vacabit. 4. Denique etsi scias & possis auferre causam, vel aliter impedire effectum aliquem, si tamen non tenearis aliqua lege charitatis vel iustitiæ, permissio quidem ipsa poterit tibi esse voluntaria, non verò effectus secutus, nec consequenter tibi ut causæ morali ad culpam imputabitur. Ratio est : quia permissivè & negativè tantum se habenti in ordine ad aliquem effectum, effectus secutus nunquam imputatur ut causæ morali, nisi ille habeat obligationem aliquam impediendi illum. Alioquin certè sequeretur, omnium hominum dæmonumque peccata Deo esse voluntaria, cum sciat & possit, & tamen impedire nolit ; nimirum quia impedire non tenetur, sed potius ut causa universalis permittere debet singulas causas

suos motus agere. Undè si caupo apponens vinum sese inebriaturis, etsi sciat & possit (quìa tamen non tenetur impedire) ebrietates & alia secutura, ei nec voluntaria, nec ad culpam imputari poterunt. Excipe, si esset superior potitantium. Hinc rectè sequitur.

CONFERENTIA XLIX.

Quando committatur peccatum indirectè voluntarium;

69. **S**ensus quæstionis est, an (quandò positans v. g. advertit se ulteriori potu in ebriandum, & insuper expertus scit, se inebrietate solere rixari & occidere, nihilominus ulterius bibit usque dùm inebrietur, rixetur, percutit & occidit) tunc peccet mortaliter, quandò in ebrietate incipit rixari, percutere & occidere, an verò pro illo priori, quo intelligit se talia solere patrare in ebrietate?

RESOLUTIO: Peccatum indirectè voluntarium tunc committitur, quandò culpabiliter positâ, vel non ablatâ causâ effectus prævidetur, & non tunc, quandò re ipsa sequitur. *Ex communi Laym. hic tract. 2. c. 3. n. 5.*

Pro.

Probatur : Quia pro illo priori adest adhuc ratio , adeoque capacitas peccandi , pro posteriori verò tempore ebrietatis perfectæ nulla amplius adest ratio sufficiens ad peccandum , nec consequenter voluntarium : igitur tunc peccatum indirectè voluntarium committitur, quando culpabiliter positâ causâ effectus prævidetur. Undè

Sequitur I. Qui vesperi decumbens voluntariè vacat turpibûs cogitationibûs, prævidens & expertus sciens in somno secuturam pollutionem , tunc quidem peccat mortaliter peccato impuditiæ & molitici ; & non amplius quando postea dormienti hujusmodi turpitudine contingit. II. Qui die dominico vel festo manè vino cremato se voluntariè inebriat, & somno dat , prævidens omninò sacrum negligendum ; proindè tunc peccat contra præceptum Ecclesiæ , quando se inebriat , non autem cum dormit & negligit audire sacrum. III. Quando venenum propinâsti : lapidem projecisti ; sagittam ejaculatus es (etiam directâ occidendi intentione) non tunc primò peccas , cum effectus sequitur , sed

H 5

dùm

dùm liberè ponitur causa, aut non aufer-
tur. At contrà

Dices: si non peccatur ampliùs tunc,
quandò effectus sequitur, quare ergò ta-
lis in confessione teneatur se accusare, se
homicidium perpetrâsse? sacrum negle-
xisse, &c. R. id ideò requiri, ut intel-
ligatur gravitas peccati commissi, quan-
tum nimirum fuerit periculum, cui se
operans exposuit: tum etiam ut intelliga-
tur obligatio contracta restitutionis, cen-
suræ, irregularitatis, &c. quia hæc etiam
post confessum ac remissum peccatum re-
manent.

Undè notat benè *Patrit. noster hic n. 25.*
Opinionem Suarezii speculativè tantum
probabilem esse, videlicet eum, qui te-
gulam ex tecto projecit cum periculo præ-
viso occidendi hominem, satisfacere,
si hoc ipsum fateatur in confessione, nec
debere exprimere, quod mors secuta
sit: quia tunc solum peccavit, quan-
dò causam posuit, non verò postea,
quandò non est ampliùs in potestate,
quin effectus sequatur, licet vel maximè
vellet impedire; ideoque in se & coram
Deo neque majus, neque minus pecca-
tum

tum videtur, sive effectus sequatur, sive non.

CONFIDENTIA L.

Quomodo intelligenda sit Regula

43. in 6. qui tacet, Consentire videtur?

Quia voluntarium aliud est *expres-* 70.
sum, quod scilicet verbis vel signis æquivalentibus exprimitur; ut dum superior expressis verbis quidpiam præcipit aut prohibet, dicitur expressa voluntas superioris. Aliud voluntarium, *tacitum*, quod etiam interpretativum vocant, estque quod absque expressione verborum ex facto aliquo vel omissione voluntarium esse ostenditur; ut si superior videat subditos colludere vel bibere, & dissimulet, censetur tacite concedere Jussum vel computationem: hinc est tritum illud, *qui tacet, consentire videtur*, de quo proinde hic quæritur, an sit universaliter verum?

RESOLUTIO : hæc Regula non est universaliter vera patet ex statim sequentialia Regula 44. *Qui tacet, non fatetur, sed nec utique negare videtur.* Etenim ta-
cio

citurnitas seu silentium de se, neque assensum, neque dissensum significat, nisi accedant aliæ aliquæ conjecturæ; quas affert Sanch. l. 1. de Matrim. Disp. 5. & 6. & ex ipso Laym. h. c. c. 3. n. 3.

I. Igitur tacens consentire videtur, quando agitur de ejus favore vel commodo; non item si agatur de ejus gravamine, incommodo aut præjudicio.

II. Tacens censetur consentire, qui deberet contradicere, & non contradicit. Sic Reus in judicio ad objectum crimen jussus respondere, si taceat, fateri præsumitur. C. si post. De Confessione in 6. Item sedens in Concilio vel Capitulo, si iniquæ constitutioni vel electioni non reclamet, si utiliter possit, censetur consentire. Com. DD. apud Laym. cit.

III. Quando quis ex duobus sibi objectis, unum tantum negat, censetur tacite fateri alterum. C. Nonne de præsumptionibus.

IV. Undè Principis, Prælati, superioris, &c. Taciturnitas consensus æstimatur, quando citrà periculum alicujus
in-

incommodi, vel scandali, impedire ac contradicere posset.

Impedientia voluntarium ac liberum, ideo q̄ & ipsum actum humanum?

QUatuor communiter numerantur : 71.
 Ignorantia, violentia, metus, & concupiscentia. Quia enim voluntarium debet procedere ex prævia cognitione, hinc ei repugnat *ignorantia* : & quia debet procedere à principio intrinseco, hinc ei repugnat *violentia* : & quia liberum debet procedere à principio indifferenti ad agendum & non agendum; undè illud videtur impedire *metus* & *concupiscentia*. Hinc de singulis ordinatim fit

CONFERENCE LII.

De ignorantia ex parte subjecti.

I. **U**na est *negativa*, seu carentia notitiæ in subiecto non apto habere talem notitiam; talis est ignorantia Dei in lapide, bruto, infante, & amente. Alia est ignorantia *privativa*, sive ca-

carentia notitiæ in subiecto apto habere talem notitiam; ut si homo adultus nesciat, quæ secundum statum suum scire potest, vel etiam deberet. Tertia denique est *ignorantia positiva*, sive carentia notitiæ veritatis cum positivo contrario errore; ut si nescias Christum esse Deum, putans purum esse hominem: vel si nescias animal à te percussum esse hominem, putans esse feram

De ignorantia ex parte objecti.

II. **V** Idelicet *ignorantia juris*, quâ ignoratur Lex, ejusvè obligatio; ut si nescias pro tali Vigilia jejunium Ecclesiasticum indictum esse. *Ignorantia facti est*, quâ ignoratur factum aliquod seu res particularis, ejusvè conditio, ex qua actio moralis quoad suam bonitatem vel malitiam dependet; ut si nescias, non advertas, non recorderis hodiè esse diem veneris, vel vigiliæ: aut carnem esse quod comedis, &c.

De ignorantia antecedente & concomitante.

III. **I**gnorantia antecedens & causa operis est, quæsi abesset, effectus non fieret;

ret; ut si occidisti hominem, putans esse feram, eum sanè ex ignorantia tanquam causa occidisti, aliàs minimè occisurus. *Ignorantia concomitans* tantum est, quæ licet abesset, effectus adhuc fieret; ut si inimicum, quem maximè occisum velles, defactò occidisti, ignorans tamen hominem fuisse vel inimicum tuum, putans esse feram: adeoque non ex ignorantia tanquam causa, sed solùm cum ignorantia concomitante occidisti: quia tamen etsi non ignorâsses, tamen occidisses, quæritur an ista occisio fuerit voluntaria?

De ignorantia invincibiliter & vincibili.

IV. **I***gnorantia invincibilis & inculpa-*
bis est, quæ morali studio tolli non potuit; utpotè quia vel nunquam venit in mentem dubitare de tali re: vel etiam si in mentem venisset, tamen morali & ordinaria adhibita inquirendi diligentia cognitio veritatis haberi non potuisset. Atque hæc simpliciter non potest esse voluntaria directè, nec indirectè; siquidem omnem actum voluntatis ante-

ce-

cedit. *Ignorantia vincibilis & culpabilis* est, quæ morali adhibita diligentia superari potest, & deberet: si v. g. venerit in mentem cogitare vel dubitare de tali re: vel si ignorans teneatur scire illam rem spectantem ad suum statum vel officium: talis enim tenetur inquirere veritatem & notitiam rei ignoratæ, aliàs ipsi imputabitur, ac si eam novisset.

V. Atque hæc *Ignorantia alia est affectata*, seu directè voluntaria, cum scilicet quis datâ operâ vult ignorare, & ideò non inquirere veritatem, vel ob tædium discendi, vel ut possit eò liberius peccare, & transgressionem legis cum ignorantia excusare; ut si ex proposito non vis discere præcepta Ecclesiæ, vel tuæ Regulæ. Alia est *ignorantia probabilis non affectata*, seu indirectè tantùm volita; quâ quis non quidem vult ipsam ignorantiam in se, non vult tamen adhibere sufficientem diligentiam inquirendi veritatem; undè eò ipso convincitur indirectè velle ignorantiam. His prænotatis sit

72. RESOLUTIO I. Voluntarium, adeoque actum humanum & peccatum omnino

omnino tollit ignorantia quævis invincibilis juris & facti, non tantum antecedens, sed etiam concomitans. Ita communis.

Ratio est manifesta; quia omne voluntarium sufficiens & requisitum ad actum humanum necessario debet esse præcognitum: & quæcunque ratione non est præcognitum, ea ratione non potest esse voluntarium: sed quævis ignorantia invincibilis & inculpabilis, juris vel facti, saltem antecedens, sicut ipsamet omnino involuntaria & inculpabilis est, ita rem seu objectum involuntario & inculpabiliter reddit incognitum, & consequenter involuntarium. Itaque si quis die veneris comedat carnes, nesciens vel non advertens esse diem veneris, aut esse carnem, quod comedit, reddit incognitum, & consequenter involuntarium actum, objectum, & circumstantiam prohibitam; atque hæc est *ignorantia facti*: similiter *ignorantia juris*, si fortè hodiè comedas carnes, nesciens esse prohibitum, facis actum involuntarium quoad ipsam prohibitionem.

Eadem est ratio de *ignorantia concomi-*

tante ; quia etiam invincibiliter reddit incognitum id, quod agitur v. g. si inimicum occidisti invincibiliter ignorans esse hominem illum (quantumvis alioquin maximè velles occisum) defacto tamen invincibiliter ignorasti eum esse hominem inimicum tuum, dum putares esse feram ; consequenter etiam ignorantia concomitans verè tollit voluntarium & peccatum.

Dices : iste occidens cum ignorantia concomitante est ita affectus, ut, si sciret esse suum inimicum, ipsum nihilominus occideret : ergò peregit actum peccaminosum. R. neg. conseq. Deus enim homini non imputat peccata quæ faceret, si ipsi hoc vel illud in mentem veniret, sed ea tantum, quæ defacto sciuntur, fecit.

73. RESOLUTIO II. Non item tollit voluntarium ignorantia vincibilis & culpabilis, minuit tamen, saltem non affectata. Omnes cum S. Thom. 1. 2. q. 76. a. 4.

Ratio primæ partis est ; quia illud censetur saltem indirectè voluntarium & peccaminosum, quod ita procedit à

vo-

voluntate, ut potuisset & debuisset non procedere: sed quod fit ex ignorantia vincibili ac culpabili quacunque, ita procedit à voluntate, ut potuisset non procedere, imò debuisset evitari: potuit enim & debuit voluntas inquirere veritatem, eaque cognitâ non facere illum actum: igitur ignorans v. g. hodiè esse diem jejunii, cum posset & deberet inquirere, nec inquit, sed comedit carnes, censetur saltem indirectè velle objectum hic & nunc prohibitum; consequenter peccare.

Ratio secundæ partis est, scilicet ignorantiam etiam vincibilem, minuere peccatum, quia per se loquendo; & in genere voluntarii, id semper minùs est voluntarium, quod indirectè tantùm est tale, quàm quod etiam directè tale esse convincitur: sed quidquid fit ex ignorantia vincibili, etiam crassa vel supina, saltem non affectata, est tantùm indirectè voluntarium: ergò minus voluntarium, ideoque minùs peccatum. Porro *ignorantia affectata* (quia directè est voluntaria & procedens ex magna voluntatis propensione ad malum, saltem

tunc, quandò expressè intenditur, & opposita cognitio respuitur, quatenus quis sine ullo conscientia remorsu liberius peccet) non censetur minuire, sed potius augere voluntarium & peccatum; cùm adeo censeatur adhærere peccato, ut etiam horreat scientiam avocantem à peccato: quales fuêrè impij illi apud *Iob. c. 21. recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.*

CONFERENTIA LII.

An Ignorantia etiam excludet à pœna?

74. **R**ESOLUTIO I. *Ignorantia invincibilis juris statuensis pœnam? & facti, sicut ab omni culpa, ita etiam ab omni pœna excusat. Ita omnes.*

Ratio est; quia nim: pœna decernitur ob culpam: ergò cessante culpa tanquàm causa, cessare etiam debet pœna tanquàm effectus. E. G. Percussisti clericum invincibiliter ignorans, eam percussionem esse ab Ecclesia prohibitam sub pœna Excommunicationis: aut nesciens, vel non advertens illum esse clericum, non incurris pœnam Excom-

municationis, &c. Imò etiam ignorantia vincibilis, dummodò non sit crassa vel supina, excusat à pœna à legibus decreta; ut si in exemplo allato suspicans fortè esse Clericum, & absque sufficienti inquisitione credas non esse, & percutias, non incurris censuram: quia ignorantia quæcunque non crassa censetur levis; ideòque sicut culpæ gravitatem minuit, & venialem reddit, ita æquum est, ut & pœnam minuatur, vel etiam tollat, si pœna est latæ sententiæ. Si verò pœna est sententiæ ferendæ à Judicè, is aut veniam delicti dare, aut aliam mitiorem arbitrariam imponere debebit.

RESOLUTIO II. Ignorantia Juris vel facti (lata, crassa, vel supina) sicut non excusat à mortali peccato, ita necque à pœna per legem decreta, etiamsi gravis illa sit. *Com. D.D. exc. de constit. in 6.* Excipe, nisi pœna decreta sit cùm hujusmodi formulis: *qui scienter, temerariè, ausu temerario contrafecerit, vel contra facere ausus fuerit, vel præsumpserit, &c.* Tunc enim etiam ignorantia crassa vel lata (at non affectata) excusabit. *Ut cum com. docet Sanch. l. 9. de Matrim.*

Disp. 32. à n. 36. Hujus exemplum habetur in *Jur. i. c. i. de eo, qui cognovit.* Si quis cum filiastra sua (filia uxoris) scienter fornicatus fuerit, nec à Matre debitum petere, nec filiam unquam poterit habere uxorem. Ex quo colligit *Sanch. cit. n. 47.* etiam ignorantiam facti crassam excusare ab incurrenda pœna privationis juris petendi debitum eum, qui consanguineam uxoris suæ cognovisset. Addidi per parenthesin (*at non affectata*) quia hæc scientiæ æquipollet, adeoque nullam peccantibus excusationem adfert.

CONFERENCE LIII.

An sciens legem, & ignorans pœnam annexam, reus utriusq; prævaricando officiatur?

75. Sensus quæstionis est, an, qui scit v. g. præceptum ecclesiasticum de annua communione paschali, ignorat autem pœnas annexas, iis justè puniatur, si legem prævaricetur? item maritus scit lege ecclesiastica specialiter prohibitam esse copulam cum consanguinea uxoris intra secundum gradum, ignorans annexam pœ-

pœnam abstinendi à petendo debito, an eam nihilominus incurrat?

RESOLUTIO I. est affirmativa. Est communis cum *Molina tract. 5. de just. disp. 71. Sanch. Laym. &c.*

Ratio est: quia omnibus notus est, transgressorem justæ legis justè puniri pœnâ aliquâ, vel ordinariâ à lege statutâ, vel arbitrariâ judicis: ergò qui voluntariè legem transgreditur, eò ipso implicitè censetur consentire in pœnam, si quæ lege sancita sit, saltem ordinariam & non exorbitantem, ac consequenter justè ad illam obligatur.

RESOLUTIO II. Nullus incurrit censuram ex delicto, etiam contrà notam legem, si ignoret illi annexam esse censuram, ignorantia quavis non crassâ vel affectata. Ex communi *Sanch. Navar. Suar. Laym. apud Patrît. hic. n. 39.* 76.

Ratio est: quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia: nullus autem potest censerì contumax contrà legem Ecclesiæ cum comminatione tantæ pœnæ aliquid præcipientis vel prohibentis delinquens, quando ipsam pœnam ignorat.

77. RESOLUTIO III. Sciens legem, & ignorans pœnam exorbitantem, seu gravio-
riorem, quàm delictum absolutè specta-
tum mereatur, non obligatur ad pœnam.

Ratio est: quia in talem pœnam igno-
rans nullò modò censetur consentire,
si legem transgrediatur; ut si peregrinus
transeat per Regionem in qua sub pœna
mortis prohibita est venatio ferarum;
non erit tantà afficiendus pœnâ, si legem
notam quidem violet, sed ignorans gravi-
tatem pœnæ. Undè benè resolvit *Sanch.*
l. 4. in Decalog. c. 22. n. 19. Si quis vovit
non fornicari sub pœna profitendi Reli-
gionem, & postea memor quidem voti, at
immemor pœnæ fornicetur, non obligabi-
tur ad pœnam; quia est exorbitans.

CONFIDENTIA LIV.

De involuntario ex vio- lencia.

78. **V**iolentum & coactum in proposito
dicitur, quod fit à principio ex-
trinseco voluntati, contrà ejus na-
turalem vel elicitam inclinationem; ut
po-

potè voluntate non cooperante vel consentiente, sed potiùs resistente ac nolente; ut si quis violenter aperto ore, vino-
que affuso inebrietur, renitente voluntate: aut inclusus cogitur negligere sacrum: aut trahitur ad idola adoranda, per vim curvatis genibus prosternitur, manus-
que cum thure prunis admoventur, &c.

RESOLUTIO: *Violentum seu coactum, non in actibus voluntatis elicitis, sed imperatis tantum, tollit omne voluntarium omnemque culpam.* Est certa apud omnes,

Ratio est: quia in actibus elicitis repugnat violentari voluntatem: etenim violentum est à principio extrinseco, & contra inclinationem passi: atqui omnis actus elicitus voluntatis est à principio intrinseco ipsius voluntatis, & vel maximè secundum inclinationem illius in objectum: si unum horum desit, hoc ipso non erit actus elicitus voluntatis: consequenter voluntas quoad actus elicitos non potest esse involuntaria; sed solum in actibus imperatis aliarum potentiarum, præsertim externarum, quatenus contra inclinationem & imperium potentiae

volitivæ, membra externa possunt ab extrinseco principio compelli ad agendum, non agendum, vel patiendum aliquid, ut patet ex exemplis allatis de compulsò ad ebrietatem; de vi tracto ad idola adoranda; de Virgine vi oppressa, &c. quæ proindè vis externa *tollit omne voluntarium*, utpotè voluntate minimè cooperante, sed omnimodè resistente & renitente.

CONFERENCE LV.

De METU.

79. **M**etus definitur à Jurista l. 1. ff. de eo, quod metûs causâ, quod sit *instantis vel futuri mali causâ mentis trepidatio*. Adeóque agere ex metu, est ex timore mali imminentis vel futuri aliquid agere, quod aliàs non ageret.

Metus sic definitus alius est *ab intrinseco*, cùm quis ad avertendum aliquod malum à causis naturalibus vel fortuitis imminens quidpiam agit, aliàs non acturus. Ut si metu naufragii merces è navi projicias; peregrinationem voveat, &c. Metus *ab intrinseco* incussus dicitur, qui à causa libera, seu ab alio homine directè in-

incutitur ad agendum aliquid, quod alter aliàs nollit: isque potest esse vel *justus*, incussus scilicet à persona, quæ justè potest incutere; vel etiam debet: ut si is, qui sponsalia contraxit, volens resiliire sine justa causa, compellatur à magistratu ecclesiastico ad matrimonium contrahendum: vel *injustus*, incussus scilicet ab eo, qui nullum habet jus incutiendi; ut si Latro mortem minitetur, nisi pecuniam des vel promittas: si alius mortem vel aliud grave malum minetur, nisi filiam suam uxorem ducas, &c.

Metus iterùm aliusest *gravis & cadens in constantem virum*, quo grave malum vitæ, famæ vel magnæ fortunæ intentatur, quale scilicet etiam forti viro meritò sit formidabile: cujusmodi sunt metus mortis, mutilationis, cruciatus atrocis, servitutis, Exilii, carceris diuturni, gravis infamiæ, stupri violenti, amissionis status honorifici aut omnium bonorum, &c.

Alius est *metus levis & non cadens in constantem virum*, qui ob leviora mala iminentia vel intentata suscipitur. Alius denique est *metus reverentialis*, quo scili-

cet filius timet offensionem parentum, pupillus Tutorum, subditus principis, Monachus Prælati, Clericus Episcopi, uxor mariti. His præmissis sit.

RESOLUTIO I. *Metus Reverentialis (etiam respectu matris, maxime si jungatur sollicitationibus importunis, & aliis similibus mediis) æquivalet in adolescente filio familias timorato & meticulo sub cura parentum degente, ab iisque dependente, metu cadenti in constantem virum.* Ita in terminis P. Marchant in *resol. notabil. casuum de Sacram. Ord. casu 2. Sanchez. l. 4. de Matrim. Disp. 5 n. 5. 7. & 8.* quos refert & sequitur noster Patric. *hic. n. 48.* Ex quo proinde.

Probatur & explicatur: Quia *metus cadens in constantem virum* ex tribus mensurari debet, utpote; *ex persona metum inferente*, cui magna obligatio debetur; ut est parens, præcipuè si magna auctoritate, animositate, austeritate & gravitate polleat apud filium, ita ut magno illi timori sit & formidini. 2. *Ex persona metum patiente*, quæ de se timida & pusillanimitis sit; ut constat de filiis familias, qui interdum plus timent oculum parentum,

tum, indignationem aut aversionem, quàm grave malum ab externa persona illatum. 3. *Ex objecto vel modo inferendi.* Etsi enim subindè nec minæ nec verbera interveniant, torvus tamen vultus, indignatio, timor diminutæ dilectionis, vel damni alicujus in dispositione bonorum, vel durioris tractationis, sæpè metum cadentem in constantem virum causant: ut prò dolor! frequenter experimur in filiis familias, qui inviti ad Religionem, vel alios status capeffendos contra propriam voluntatem quasi coguntur. Undè fit, quod metus, qui in uno cesetur levis, in alio gravissimus reputetur: & ideò jurè decretum est, ut ubi aliqua dubietas suppetit, arbitrio Judicis vel personæ gravis in foro externo: vel in interno arbitrio confessarii, aut alterius viri prudentis relinquatur; ut tenent communiter DD. cum glossa in c. cum dilectus de his, quæ vi. Ex quibus omnibus constat, ex metu reverentiali fieri motum cadentem in constantem virum.

Dixi in Resolutione per parenthesis (etiam respectu matris) solent enim matres sæpè animosiores esse ac severiores in
pro-

proles, aut certè impudentiores, ita ut indignatio matris apprehensa plus torqueat quàm patris; utpotè quod matres soleant frequenter etiam patres ad indignationem adversus filios concitare. *Hæc Marchant. cit.*

80. RESOLUTIO II. *Metus quicunque non perturbans rationem, non causat involuntarium simpliciter, sed secundum quid tantum; adeoque per se nec tollit actum bonum: nec in toto excusat à peccato. Est Patrit. cit. &*

Probatur I. pars: quia voluntarium est, quod deliberatè fit ab agente cogno-
scente singula: sed omnis ex quocunq̃ue metu agens (v. g. metu mortis dans pecuniam Latroni: metu naufragii ejiciens merces in mare, &c.) deliberatè omnino, consideratis omnibus, tanquàm hic & nunc bonum sibi eligit pecunias dare, vel merces ejiciere: ergò metus quicunque relinquit actum ex eo factum verè voluntarium; consequenter non causat involuntarium simpliciter: quia autem id fit cum aversione voluntatis, displicentia & tristitia, metus reddit actum aliquò modò involuntarium secundum quid: igitur, &c. Undè Juris con-
sul.

Fultus in l. si mulier ff. de eo, quod metus causâ. Dicit. Si metus causâ odii hereditatem, puto me heredem fieri: quia quamvis, si liberum esset, noluissem, cōactus tamen volui.

Probatur II. pars: *adeoque per se nec tollit actum bonum*; Eo ipso enim, quo metus relinquit actum voluntarium simpliciter, etiam relinquit bonum, si nil aliundè deficiat.

Probatur III. pars: *nec in toto excusat à peccato*. Siquidem metus relinquens voluntarium simpliciter in actione aliàs mala, etiam relinquit peccatum simpliciter: & econtrà eo ipso, quo metus admixto involuntario secundùm quid, ipsum voluntarium minuit, adeoque & culpam, id est, excusat à peccato in tanto, eò magis, quo gravior vel injustior est metus; in tantum, ut metus gravissimi mali totaliter excusare possit à peccato *indirectè*; quatenùs scilicet in casu tanti mali vel periculi ipsa Lex obligare cessat: v. g. Lex homicidii obligare cessat, quandò iminet periculum propriæ mortis ab injusto invalore: Lex furti obligare cessat in casu extremæ necessi-

81.

fitatis : Lex restitutionis cessat obligare quando timetur grave damnum vitæ vel famæ propriæ, &c. *Ita omnes docent.* Similiter metus gravis etiam subindè excusat in transgressionem legis divinæ positivæ, quando hæc respicit bonum seu utilitatem propriam operantis : ut de integritate confessionis : de confessione præmittenda ante communionem : de observatione votorum, fæstorum, &c. Cùm enim hæc & similia divinitus jubeantur ob bonum spirituale operantis, non præsumitur bonus Deus velle obligare cum tanto rigore & periculo operantis. Secus est de legibus divinis principaliter respicientibus bonum commune Ecclesiæ ; cujusmodi sunt omnia Christi positiva præcepta de administratione Sacramentorum in certa materia & forma : consecratione in duplici specie : sigillo confessionis servando, &c. in quibus nullo metu excusatur transgrediens. Ita *Suarez. Vasq. apud Bonacin. Disc. 2. de peccat. q. 5. p. 2.* Porro metus verè gravis mortis, &c. per se semper excusat in transgressionem legum & præceptorum humanorum Ecclesiasticorum &

Politicorum; quia hæc ex mente Legislatorum nunquam censentur obligare cum tanto rigore: nec obligare possunt, quia eo ipso essent injustæ & irrationabiles ut *iterum communis DD. in materia de legibus.* 81. Dictum est autem *per se*; quia per accidens lex humana potest obligare, & defacto obligat etiam cum certo periculo vitæ, famæ vel fortunæ nullo omnino metu excusante; quando scil. concurrat aliqua Lex superior ita obligans; ut puta quando ex legis humanæ observatione majus Reipublicæ bonum speratur: vel ex ejus neglectu majus malum communis timetur, quam æstimari debeat periculum vitæ, famæ vel fortunæ unius hominis privati: v. g. si Summus Pontifex sacerdoti præcipiat, ut etiam cum vitæ periculo fidem Paganis prædicet ob speratum lucrum animarum: si Episcopus Parocho, Princeps Medico inhibeat tempore pestis, nè fugiant: si Belli Dux militi præcipiat, ut stationem servet, hostem aggrediatur, &c. teneantur parere, etiam cum evidentissimo mortis periculo ita *rursus omnes.* Deinde quando transgressio humanæ legis vel præcepti cessu-

ra est in contemptum potestatis legislativæ, fidei aut Religionis Christianæ detrimentum, grave scandalum aut ruinam spirituales proximorum, aut peccatum proprium. Tunc enim ipsa lex naturalis obligabit ad observationem legis humanæ, & transgressionem intrinsecè malam constituet. Quare metus mortis vel alterius gravis mali per se quidem semper excusat in legibus positivis & præceptis Ecclesiæ (utpotè de jejuniis servando, missa audienda in die festo, de celebrando cum certis paramentis sacris, &c.) versans tamen inter hæreticos die jejunii licitè potest comedere carnes, aut die festo omittere sacrum, nè agnitus Catholicus grave periculum aut damnum incurrat.

82.

At verò si comestio carnis proponeretur in contemptum Religionis & ad professionem sectæ hereticæ, utpotè dicendo: *quisquis est aversus à fide papistica, nobiscum carnes comedat.* Tunc jam catholicus obligabitur cum certo vitæ periculo abstinere; quia in his circumstantiis carnes comedens ipso actu fidem negaret, quod est intrinsecè malum. Eodem modo, si Tyrannus morte intentata compellat sa-

sacerdotem celebrare non jejunum, vel sine sacris vestibus Ecclesiastico jure requisiti, potest id extra peccatum facere; non item si id fiat in contemptum fidei aut Ecclesiæ. Item excommunicatus non tenetur cum periculo vitæ vel famæ abstinere à communione fidelium, etiam in sacris; quin etiam sacerdos vel Parochus occultè excommunicatus tenebitur celebrare, & sacramenta ministrare, cum ex officio petitur, atque absque sua infamia, vel aliorum scandalo negare nequit. *Sanchez l. 1. moral. c. 18.* Aliter iterum sentiendum est, si ad id metu urgeretur in contemptum Ecclesiæ. Ita denique aliquis metu mortis, vel alterius gravis mali ad actus licitè contrahet matrimonium cum consanguinea vel affine, aliove impedimento jure positivo dirimente (cum intentione faciendi, quantum licet) non tamen licitè consummabit ante impetratam dispensationem; aliàs esset copula fornicaria lege naturali prohibita, & intrinsecè mala: ita rursus *Sanch. l. 7. de Matrim. Disp. 16. Laym. & comm.* Cæterum si talis gravi metu contrahat, etiamque consummet matrimonium cum con-

sanguinea, non tamen incurrit excommunicationem in jure latam *clém. un. de consanguinitate & Affin*: quia ad censuram incurrendam requiritur contumacia: qui autem ex gravi metu peccat alioquin non peccaturus, non potest censeri contumax: igitur, &c. ita ex communiori *Suar. l. 3. de leg. c. 30. Laym. l. 1. tract. 5. part. 1. c. 5. n. 9. quos refert* sequitur noster *Patrit. cit. n. 52.*

CONFIDENTIA LVI.

An metus saltem infirmet promissiones, vota, & contractus?

83. **R**ESOLUTIO: Metus quicumque non perturbans rationem, non infirmat promissiones, vota, nec contractus, nisi sit gravis, & injustè incussus ad extorquendum. Ita *Patrit. n. 54. &c.*

Probat: quia voluntarium sufficiens ad actum humanum perfectum, & ad peccatum mortale, per se loquendo est etiam sufficiens ad contrahendam obligationem promissionis, voti & contractus, nisi specialis lex vel ratio obstat: sed id quod fit ex metu quocumque non pertinet.

turbante rationem, adhuc est simpliciter voluntarium, ac sufficiens ad actum humanum ac peccatum mortale, ut probatum est *Confer. præced.* Ergò per se loquendo, etiam est sufficiens ad contrahendam obligationem promissioni, voti, &c. consequenter non invalidabit hujusmodi promissiones, vota, contractus, &c.

Dixi I. *nisi sit metus incussus*: scilicet ab extrinsecò. Quia certum est, nullum metum ab intrinsecò profectum (quantumvis gravem) invalidare vota vel contractus; utpotè si metu mortis in Naufragio, tempore pestis, vel periculosi morbi, aut à judice justè inferendæ, voveas peregrinationem, Religionem, vel aliud quidpiam promittas, vel jure puellam pauperem ducere, aut dotare, &c. Votum vel promissio omni jure valebunt & obligabunt: Ratio est, quia sufficienter voluntaria ab intrinsecò, & nihil eis obstat ab extrinsecò.

84.

Dixi II. *Metus incussus ad extorquendum actum.* Quod si enim metus quantumvis gravis, & injustè incuteretur, non tamen ad extorquendum actum talem, sed ad alium finem; ut si v. g. ad evadendum

85.

manus Tyranni, Latronis, inimicivæ mortem minitantis, tu sponte aliquid Deo voveas vel promittas: item si ad evadendam mortem (seu justè seu injustè inferendam) tu sponte eligas judicis filiam ducere vel dotare, pecuniam dare, &c. Votum, contractus, vel promissio omnino valida erunt obligabuntque, ob eandem rationem: & insuper quia licet metus injustè incussus fuerit occasio non tamen fuit causa vera ita vovendi vel promittendi; sed sola libera voluntas, quæ tale medium ad evadendum malum imminens elegit præter intentionem metum incutientis. Ita *Sinch. l. 4. moral. c. 3. n. 4. Marchant. tribun. p. 2. tract. 3. tit. 4. dub. 2. & comm.*

86.

Dixi III. *Metus gravis*, seu cadens in constantem virum, consideratis prudentis judiciò circumstantiis sup. relatis ex *Marchant. Confer. 55. Resol. 1.* Quapropter metus verè levis nullo jure irritat actus, vota, contractus, &c. juxta communem & veram DD. sententiam: Ratio est; quia metus verè levis (etsi injustè incussus) est in potestate operantis ex metu, ut cum faciliè repellere, illique non

acquiescere possit : in hoc enim à gravi differt : ergò qui talem non repellit, præsumitur etiam in foro conscientie omnino liberè consentire, promittere, contrahere, &c. Secus est de *dolo etiam levi*, quem homo ex se non potest repellere, ideoque actum ex eo profectum saltem in parte rescindere potest. Itaque non solum votum solemne Religionis, Matrimonium, Sponsalia; verum etiam quævis alia vota, contractus, promissiones, donationes, &c. facta ex metu levi (etsi injustè contrà libertatem admoto) quo v. g. filius vel filia familias, uxor, subditus, &c. ex mero metu reverentiali ergà parentes, Maritum, Prælatum, præcisè verentur eis contradicere, absque alio timore gravis offensionis, vel gravis mali, in utroque jure valida sunt.

Dixi IV. *Metus gravis injustè incussus.* 87.
 Quia metus quantumvis gravis, juste incussus non irritat actum extortum. Ut si v. g. Magistratus Ecclesiasticus sub pœna excommunicationis: aut civilis sub pœna mortis vel carceris compellat stupratorem ad ducendam vel dotandam virginem defloratam: aut si debitori tuo mi-

neris justam accusationem de crimine perpetrato nisi debitum tandem solvat: item quando merus justus incutitur (intra vel extra judicium) ad præstandum quidpiam aliàs indebitum; ut si Judex justè damnaturus sit ad mortem, nisi velis vovere Religionem, aut pauperem puellam dotare, &c. si mineris homicidam vel furem justè accusare, nisi aliquid Deo voveat, filiam tuam ducat, pecuniam promittat, &c. Ratio est: quia tota ratio irritandi tales actus esset injuria illata ad extorquendum: sed hic nulla fit injuria alteri, sed potius favor & beneficium: non enim sub cōactione, sed solùm sub conditione proponitur tibi, ut si evitare velis malum, cui tu liberè causam dedisti tanquàm minus malum eligendo ut voveas, ducas, des, promittas, &c. sed

Dices: Matrimonium & vota maxime libera esse: ergo talis ad ea non obligabitur. R. neg. conseq. quia talis & liber est libertate sufficiente ex optione sibi oblata, ut dictum est; & libertatem omnimodam ipsemet liberè læsit: itaque sibi adscribere debet, quod cum læsa libertate contrahere debeat matrimonio-

nis

nium, vel vovere Religionem. Quod si tamen omnino contendas hujusmodi votum vel matrimonium invalidum esse ob apparentem injuriam libertatis, fateatur Patrit. noster non improbabilem esse sententiam contrariam *Bonacinae*, *Coninck* & aliorum apud *Tambur. n. 55.*

CONFERENCE LVII.

An vota & contractus metu gravi & injusto extorti sint jure naturæ invalidi?

V Alidos esse jure naturæ docent *Sanchez*, *Navar.* & alii cum *Laym.* hic c. 6. n. 8. quia, inquiunt, sunt simpliciter voluntarii, tamen à Judice facile rescindendi, quia per injuriam extorti: interim consentiunt cum communi, vota solennia, Matrimonium & Sponsalia metu gravi & injusto extorta irrita esse per declarationem Ecclesiæ in jure canon. 88.

RESOLUTIO I. Non tantum contractus facer matrimonii, sponsalia, promissio vel datio dotis, promissio vel traditio bonorum Ecclesiæ, verum etiam omnis omnino contractus, etiam onerosus; ut

venditionis, emptionis, mutui, maximè verò gratuitis, ut donationes, legata ac testamenta: ac universaliter omnis promissio, vel traditio rei, aliàs obligatoria, ex metu gravi & injusto extorta, ipso jure naturæ irrita sunt & invalida, nullamque nè naturalem quidem obligationem justitiæ pariunt in metum passo, neque ullum jus conferunt extorquenti vel acceptanti. Ita *Patrit. hic. n. 56. referens Molin. Rebellum: Basil. Pontium, Dian. Tambur. & alios apud ipsos.*

Ratio clara est: quia naturali juri, rationi, & æqualitati omninò repugnat ex injuria oriri justitiam, seu jus quodpiam; quod nimirum homo per injuriam & injustitiam, injusto & gravi metu incusso extorquens alterius promissionem, vel consensum, possit sibi acquirere jus, & alteri imponere obligationem etiam naturalem justitiæ: ergò fatendum est talem exactionem, & acceptionem intrinsecè quoad substantiam, adeoque ipso jure naturali injustam esse ac invalidam, non secus ac furtum vel rapinam; ideoque acceptantem nullum omninò acquirere jus ad rem, vel in re: sed secundum com-
mu-

munissimam (etiam adversariorum sententiam) tali metu extortum, & acceptum in conscientia sine mora restituere obligatur tanquam injustè acceptum. Quod si igitur nullum jus exigentis, nulla erit obligatio promittentis & consentientis; cum hæc sint correlativa:

Dices: quare ergò ad hujusmodi contractus rescindendos requiritur sententia Judicis? R. Eam requiri non tanquam irritantem eos alias irritos, sed solùm ut declarantem irritos.

RESOLUTIO II. Vota non tantùm 89.
solennia professionis religiosæ, sed etiam simplicia quæcunq̃ue non jurata, metu gravi & injusto extorta, ipso jure naturali invalida sunt in utroq̃ue foro; ac proinde nulla indigent relaxatione. *Patrît. sup. n. 57. citans solum: Marchant. S. Bonav.*

Ratio autem est: tùm quia votum debet esse spontaneum Dei, obsequium; Undè quàm maximè liberum esse convenit: tùm quia à jure & æquitate naturali omninò alienum videtur, quod Deus acceptet ut obligantem promissionem hominis ab alio homine per malitiam metu

gra-

gravi & injusto extortam; ut v. g. si frater fratrem intentata morte compellat (resignata hæreditate) vovere religionem: si parentes filios gravi & injusto metu compellant intrare religionem, &c. Eo ipso enim, quo Deus acceptaret ejusmodi promissionem injuste extortam, censeretur approbare injuriam & iniquitatem injuste extorquentis: ergo etiam jure naturæ irrita sunt ejusmodi vota injuste extorta. Et quidquid sit de hoc, saltem certum est, ea irrita esse declarata ab Ecclesia c. 1. *perlatum: de his, quæ vi. Et in Conc. Trid. Sess. 25. c. 18. de Regular. Excommunicationis sententia lata est in eos, qui Virginem, aliamque mulierem ad monasterium ingrediendum, aut professionem emittendam injuste coegerint: de quo latè Sanch. l. 4. moral. c. 4. per totum. Atque hinc recte inferunt Sanch. cit. c. 3. n. 18. Marchant. sup. n. 48.*

90. NB. Initiatum ordine sacro ex metu viri constantis injusto, non teneri voto castitatis (idemque est de debito recitandi divinum officium) ordini annexo. Atque ita posse sine ulla dispensatione ad nuptias transire, si nolit in usu sacri ordi-

nis permanere. Quod si tamen, cessante metu, vel semel ordine sacro usus esset, jam resilire nequibit; quia usus ille esset ratificatio ordinis suscepti.

CONFERENCE LVIII.

De juramentis metu gravi extortis.

RESOLUTIO: Juramenta per injuriam metu gravi & injusto extorta valida sunt, & obligant ex virtute religionis, ob reverentiam divini nominis & numinis in testimonium promissionis factæ invocati: Est communis ex C. sic verò: de jure jurando: & C. ad Audientiam de his, quæ vi: Ubi datur Ratio: quia omne Juramentum voluntarium non vergens in interitum salutis, sed licitè & honestè servabile, validum & licitum est: tale autem juramentum simpliciter est voluntarium ex dictis: & quamvis consensus non esset sufficienter voluntarius in promissionem vi extortam ad inducendam obligationem justitiæ, supponitur tamen sufficienter voluntarius ad invocationem Divini Nominis ad inducendam

dam obligationem ex virtute religionis. Quod si ergò jurâsti latroni dare pecuniam, usurario usuram, &c. nec usus aliqua æquivocatione v. g. dabo, si debeo, obligaris juramento. Cæterum ob injuriam tibi illatam poteris relaxationem petere: aut solutas pecunias in judicio repetere. Imò cum *Azorio tom. 1. l. 11. c. 7. 9. 2.* tali juramento vim & obligationem omninò denegare; quia juramentum sequitur promissionem principalem: quod si ergò hæc invalida sit, & sequens juramentum invalidum esse videtur.

CONFERENCE LIX.

De Sacramentis ex metu gravi collatis.

92. **R**ESOLUTIO: Valida sunt omni jure etiam ex metu gravi ac injusto collata, & suscepta (non fictè) Sacramenta omnia, excepto matrimonio. Ita *Patrit. n. 59.*

Ratio est: Quia solum matrimonium essentialiter in contractu consistens requirit consensum promissorium ad inducendam obligationem justitiæ: reliqua ve-

rò sacramenta solum requirunt consensum voluntarium in opus præsens.

Undè validè baptizatur metu gravi & injusto impulsus: validè suscipit ordinem sacrum; at non obligabitur voto castitatis, vel debito horarum: valida etiam videtur similis extorta absolutio sacramentalis, ab excommunicatione, & interdicto jure naturæ; quæ tamen meritò invalidata est ab Ecclesia *c. un. de his, quæ vi. in 6.*

CONFIDENTIA LX.

De concupiscentia appetitus sensitivi.

Concupiscentia in proposito est passio appetitus sensitivi prosequens aliquod bonum delectabile; ut amor, desiderium, spes audacia, gaudium: aut contrà fugientis malum oppositum; ut odium, fuga, timor, desperatio, tristitia, ira, &c. Jamalia est passio antecedens, quæ ex sola apprehensione objecti delectabilis, vel contrarii, absque ulla deliberatione intellectus, vel consensu voluntatis exurgit, vel durat in parte sensitiva; ac proinde

dè secundum se nec meriti, nec demeriti seu peccati capax est. *Consequens* autem passio, quæ deliberato arbitrio & consensu voluntatis, vel jam excitata admittitur, vel etiam ex proposito excitatur, ut scilicet ad promptiorem seu intensiorem operationem deserviat. Resolvendum ergò hic est, quomodo ejusmodi passionēs se habeant ad voluntarium in actibus humanis. Sit itaque.

94. RESOLUTIO I. Concupiscentia, seu passio quæcunque, antecedens vel subsequens, non reddit actum involuntarium: pro hac citat *Patrit. n. 61. Divum Thom. 1. 2. q. 6. a. 7. Scot. in 4. Dist. 29.*

Ratio igitur est manifesta: quia involuntarium est, quod fit à principio extrinseco, aut saltem contra inclinationem voluntatis, seu cum aliqua ipsius displicentia: sed quod fit ex passione concupiscentiæ, simpliciter fit à principio intrinseco, & secundum inclinationem voluntatis naturaliter; utpotè inclinata in appetibilia appetitus sensitivi, præsertim in iracundis & libidinosis: igitur, &c.

95. RESOLUTIO II. Concupiscentiæ
Pas-

Passio voluntarium imperfectum seu spontaneum potius auget? *iidem qui sup.*

Ratio autem est: Quia illud, quod fit à principio intrinseco ex prævia cognitione, est voluntarium secundum omnes: & passio concupiscentiæ (puta voluptas, ita, &c.) trahit voluntatem ut principium intrinsecum majori cum impetu ferri in objectum concupitum: igitur potius auget quàm impedit voluntarium spontaneum. Undè est illud Jacobi: *unusquisque tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.*

RESOLUTIO III. Concupiscentiæ 96.
passio voluntarium perfectum minuit, & quandoque omninò aufert: *iidem qui sup.*

Ratio est: Quia liberum consistit in indifferentia voluntatis ad volendum objectum propositum ab intellectu cum huiusmodi indifferentia boni & mali: quod autem passionibus concupiscentiæ impediatur intellectus deliberationem, ac faciant, ut magis æstimet ac ponderet rationes ac motiva pro parte concupita; minus verò motiva in oppositum, fit ut voluntas minus liberè feratur in objectum

propter passionem iræ adeò intellectum perturbare, & sola objecti concupiti consideratione occupatum excæcare, ut non possit omninò deliberare vel etiam apprehendere rationes in oppositum, ut fit in furiosis; atque ita passio omninò aufert libertatem, & voluntarium perfectum. Et ideò communis jam est persuasio, quòd qui minùs liberè agit, minùs delinquat circa objectum malum: & minus meritum habet circa objectum virtutis & bonum. Econtrà passio consequens voluntariè excitata à voluntate auget voluntarium, & consequenter etiam peccatum. Undè *D. Thom. 1. 2. q. 77. a. 6. dicet Signum est magnitudinis ejus (peccati) quia demonstrat intensiorem voluntatis ad actum peccati: quo sensu verum est, quòd quantò quis majori libidine, vel concupiscentia peccat, tantò gravius peccat.*

CONFIDENTIA LXI.

Quid sit bonitas & malitia moralis actus humani?

RESOLUTIO: *Bonitas moralis actus hu-*

humani est rectitudo actus secundum rectam rationem, vel legem. Econtrà *malitia moralis* est privatio hujusmodi rectitudinis secundum rationem, vel legem, quæ aliàs deberet inesse actui. Ita D. Thom. 1. 2. q. 8. a. 1. ubi hæc habet: *Omnis actio, in quantum habet aliquid de esse, in tantum habet de bonitate: in quantum verò deficit ei aliquid de plenitudine essendi, quæ debetur actioni humanæ, in tantum deficit à bonitate, & sic dicitur mala.* Quæ autem sit illa plenitudo, quæ debetur actioni humanæ, ait Scot. 3. d. 36. q. un. *quod bonitas actus moralis est quasi quidam decor illius includens debitam proportionem ad omnia, ad quæ debet actus proportionari; utpotè ad potentiam, ad objectum, ad finem, ad tempus, ad locum, ad modum, &c.* Pro horum meliori intelligentia.

Explicatur definitio bonitatis & malitiæ moralis actus humani: dicitur itaque I. Est *rectitudo actus*: id est, perfectio seu integritas actus conformata & quasi commensurata suæ Regulæ, secundum quam ipsi nihil deest eorum, quæ, in quantum humanus & liber est, habere debet: sicut econtrà *malitia moralis* op-

posita consistit in defectu seu privatione ejusmodi perfectionis & integritatis ; quâ nimirum actui vel potentiæ aliquid deest eorum , quæ secundum rectam rationem habere deberet. Dicitur II. *Secundum rectam rationem* : sive dictamen rectæ rationis practicæ : ideò enim actus formaliter bonus est , v. g. dare Eleëmofynam : aut malus , v. g. furari ; quia conformis est , aut difformis dictamini rectæ rationis , quod nim : ita operari conveniat , vel disconveniat , deceat , vel dedeceat naturam rationalem. Dicitur III. *Vel legem*. Actus enim moralis bonus vel malus dicitur , quatenus fit à principio regulabili per regulas rectæ rationis , alioquin defectibili : atqui experienciâ notissimum est , non solum voluntatem humanam esse defectibilem in operando , seu eligendo bonum præ malo , honestum præ inhonesto ; sed etiam ipsum intellectum in dijudicando bono & malo , honesto & inhonesto , decente vel dedecente naturam rationalem : & ideò positæ sunt leges extrinsecæ , velut Regulæ , quæ regularent ac dirigerent simul & intellectum ad rectè judicandum , & vo-

lun-

luntatem ad rectè operandum, utpotè conformiter ad naturam rationalem & legem præscriptam.

Similiter in definitione *malitie moralis*, dicitur I. *Privatio rectitudinis*: intellige, secundum rectam rationem vel legem. II. *Rectitudinis debite inesse*: non enim privatio cujusvis rectitudinis potentis inesse actui est malitia moralis seu peccatum; sed illius tantum rectitudinis, quæ secundum rectam rationem, vel legem deberet inesse. III. *Actui vel potentie*. Ut nim: comprehendatur omnis malitia peccati, non tantum commissio- nis, ubi rectitudo deberet inesse actui; sed etiam omissionis, ubi rectitudo deberet inesse potentie obligatæ ad actum non omittendum.

CONFIDENTIA LXII.

Vndè actus humanus sumat suam bonitatem & malitiam?

RESOLUTIO generalis: Actus hu- manus sumit suam bonitatem & malitiam extrinsecè & causaliter ab ob- jecto, fine, & circumstantiis: atque ut bo- nus moraliter sit, omnia hæc concurrentia

bona cognita sint, est necesse: *ut verò malus moraliter sit*, sufficit unum aliquid eorum malum cognitum esse. Ita *D. Dionysius lib. de divin. nominibus c. 4. Bonum est ex integra causa, malum verò ex defectu cujuslibet.* Et patet ex scoto 2. 4. 40. q. 1. ubi dicit, *bonitatem moralem actus humani esse aggregationem omnium convenientium actui secundum rectam rationem*: Consequenter sumit suam bonitatem ab objecto, fine, & circumstantiis cognitis; quæ quia multæ sunt, oportet sigillatim de singulis aliquid proponere, sit itaque

CONFERENCE LXIII.

Quæ sit bonitas & malitia moralis ex objecto?

100. **R**ESOLUTIO: Actus humanus accipit suam bonitatem aut malitiam essentialem ac specificam ab objecto bono vel malo cognito; bonitate quidem directè, malitiâ verò indirectè volitâ ac intentâ. Comm. cum *D. Thom. 1. 2. q. 18. a. 2. & Scot. quodlib. 18. a. 2.*

Explicatur: dicitur I. *Bonitatem aut malitiam essentialem.* Quia sicut omnis actus

actus in naturalibus accipit primario suam essentiam & specificationem ab objecto, in quod tendit ; ita etiam omnis actus humanus & moralis in esse moris, seu quatenus conformis vel difformis est rectæ rationi ; hanc suam moralem essentiam ac specificationem, adcoque essentialem & specificam bonitatem aut malitiam primario sumere debet ab ipso objecto, quod in se bonum aut malum, conforme vel difforme est rectæ rationi : adeo, ut si objectum bonum (utpotè Eleëmofyna) sit certa quadam habitudine conformitatis ad rectam rationem vel legem, etiam actus circa illud objectum moraliter bonus erit, in certa quadam specie virtutis, puta dare Eleëmofynam, in specie misericordiæ. Econtrà si objectum malum sit certa quadam dissonantiâ ad rectam rationem vel legem, etiam actus circa tale objectum malus erit in tali specie ; ut furtum in specie injustitiæ. Unde actus humani alii dicuntur *boni vel mali intrinsecè & ex objecto* ; ut amare Deum & proximum ; quia ex natura & objecto suo naturalem conformitatem habent ad rectam rationem, seclusa etiam omni lege.

Et licet etiam legibus præcipiantur, non tamen ideò boni sunt, quia præcipiuntur; sed ideò præcipiuntur, quia boni sunt. Econtrà odium Dei vel proximi sunt *actus intrinsece mali & ex objecto*; quia ex natura & objecto suo habent naturalem deformitatem adversus rectam rationem, seclusa etiam omni alia lege. Et licet etiam legibus prohibeantur, non ideò tamen mali sunt, quia prohibiti, sed ideò prohibiti, quia mali sunt. Alii *actus dicuntur boni vel mali ex obligatione legis tantum*, & sumunt suam bonitatem vel malitiam ex objecto per accidens, seu ratione legis per accidens supervenientis tali materiæ; ideoque præcisè boni sunt, quia præcipiuntur: aut mali, quia prohibentur: v. g. die jejunii abstinere à carnibus est bonum, & comedere carnes est malum. Undè fit, quod actus per se & ex objecto mali (cæteris paribus) semper graviora peccata sunt, quàm actus mali ex sola prohibitionem legis. Ita P. Marchant. *Tribun. p. 1. Tract. 3. tit. 3. q. 2.*

101. Dicitur II. *Ab objecto bono vel malo cognito*, cum nihil possit fieri volitum, nisi præcognitum. Verùm quoad volitum bo-

bonum, & malum hoc est discrimen ad hoc enim, ut actus sumat bonitatem ab objecto bono & honesto cognito, debet objecto esse volitum, ut bonum & honestum, non autem ut utile vel delectabile; aliàs eò ipso deperderet actus bonitatem. At contrà, ad hoc ut actus sit malus ex objecto, non est necesse, ut tendat in objectum ut malum vel inhonestum; sed sufficit velle objectum, quod defacto proponitur ut malum, inhonestum vel turpe, tamen si voluntas præscindat excludat, imò nolit ipsam malitiam vel turpitudinem: quia eò ipso, quo voluntas vult actum circa objectum delectabile vel utile, convincitur etiam velle malitiam & turpitudinem peccati annexam. Ratio utriusque partis est, quia bonum est ex integra causa, malum autem ex quolibet defectu.

CONFERENCE LXIV.

*De bonitate & malitia morali
ex fine.*

Finis est id, cuius gratiâ aliquid fit: alius
finis operis sive intrinsecus, ad quem
ipsum opus vel actus ex natura sua ordina-
tur;

tur ; ut dare eleëmofynam pauperi , mi-
seriæ corporalis sublevandæ gratiâ : fura-
ri habendi gratia , &c. Alius est *finis*
operantis & extrinsecus , quem operans
pro suo arbitrio operi præstituit ; ut dare
eleëmofynam propter vanam gloriam , stu-
dere ob honores consequendos.

RESOLUTIO : Actus humanus sumit
suam bonitatem & malitiam , internus
quidem primariam & specificam : exter-
nus verò secundariam & accidentalem
tantum à fine propter quem fit : Ita *com-*
muniſſima.

Ratio est : quia universaliter omnis
actus accipit suam specificationem , non
tam objecto materiali , in quod tendit ,
quam potius ab objecto formali seu moti-
vo , sub quo tendit in jectum materia-
le : atqui finis intentus est verissimè obje-
ctum & motivum formale , secundum
quod & propter quod voluntas actu inter-
no vult per actum externum tendere in
tale objectum : ergò actus humanus in-
ternus sumit primariam & specificam su-
am bonitatem & malitiam à fine , in
quem tendit. Unde Aristoteles 5. *Et hic*
c. 2. ait : eum , qui furatur adulterandi
gra-

gratia, magis adulterum esse, quàm furem: Quia ergò actui interno per se primariò competit intendere finem, & propter finem agere eligendo media, & imperanda actus externos in ordine ad talem finem; actibus verò externis merè per accidens est, quod ita eligantur & ordinentur ad talem finem; sequitur necessariò, finem actui interno tantùm tribuere bonitatem vel malitiam primariam specificam; actibus verò externis imperatis solùm secundariam & accidentalem, tanquàm meram circumstantiam.

CONFERENCE LXV.

An sit universaliter verum,
cujus finis malus est, ipsum quoque malum est: & e contra: cuius finis bonus, ipsum quoque bonum est?

RESOLUTIO; Universaliter verum 103.
est, cuius finis malus, ipsum quoque malum est: at non e contra, cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est.

Ratio est; quia finis bonus non red-

dit actum bonum, nisi careat omni malitia ex objecto & aliis circumstantiis: quia *bonum oportet esse ex integra causa*. Finis autem malus semper reddit actum malum, etsi alias ex objecto, & omnibus aliis circumstantiis sit optimum? *quia malum est ex quolibet defectu*.

Hinc sequitur I. Finis bonus, actui ex se bono vel indifferenti, tribuit bonitatem. II. Nullus finis bonus actum de se malum, bonum facit. III. Omnis finis malus, malum facit actum ad se ordinatum. IV. *Actus bonus propter finem bonum* accipit à fine tot species bonitatis, quot ei diversi fines boni præfiguntur: v. g. dare Eleëmofynam pauperi ob honorem Dei: ad satisfaciendum pro peccatis: ex objecto habet *bonitatem Eleëmofynæ seu misericordiæ*: ex fine autem duplici, aliam duplicem habet bonitatem; scilicet *virtutis religionis & pœnitentiæ*. Item qui vult temperantiam ad conservandam castitatem, habet utriusque virtutis bonitatem; utpotè *temperantiæ & castitatis &c.* V. *Actus malus propter finem malum*, duplicem accipit malitiam, unam ab objecto seu medio malo electo: aliam à fine malo præ-

præfixo ; imò tot malitias , quot fines mali diversi præfiguntur : easque aliquando specie diversas , utpoté diversis virtutibus repugnantes ; ut si velis furari adulterandi gratiâ : occidere alterum , ut bona ejus auferas : uxore ejus potiaris, &c. VI.

Actus bonus propter finem malum, destructa bonitate ex objecto , simpliciter redditur malus ex fine : v. g. Vis dare Eleëmofynam ad captandam vanam gloriam : aut pauperi puellæ ad finem inhonestum.

VII. *Actus malus propter finem bonum*, est, & manet malus ; ut si fureris in ordine ad dandam eleëmofynam. Eccl. 34. *Immolantis ex iniquo, oblatio est maculata.*

Item vis sanitatem per medicamen superstitiosum.

VIII. *Actus indifferens propter finem bonum* , bonitatem suam unicam habet ex fine bono : v. g. ambulare peregrinationis causâ : comedere , bibere , dormire ad reficiendas vires ad servien-

dum Deo. Porro potest etiam fieri *actus bonus ad finem indifferentem* : v. g. Eleëmofyna vel oratio pro impetranda sanitate.

IX. *Actus indifferens propter finem malum* , habet etiam unicam malitiam ex fine : v. g. ambulare , loqui luxuriæ cau-

sâ.

sâ. X. *Actus indifferens propter finem indifferentem* ; ut ambulare , comedere , bibere , fricare barbam , &c. solius refectiois vel recreationis gratiâ , in specie omninò manet indifferens.

CONFIDENTIA LXVI.

De bonitate & malitia mortali ex circumstantiis.

104. **C**ircumstantiæ dicuntur actuum humanorum ac moralium accidentales quædam affectiones ; sic vocatæ , quod actum humanum operantem , & objectum quasi circumstent. E. G. De substantia Elcëmofynæ sunt tantum homo dâns, egenus accipiens & ipsa traditio pecuniæ , panis , &c. Jam verò tam ipsum actum , quàm operantem , & objectum variæ circumstantiæ possunt afficere ; & magis vel minus bonum , vel etiam malum efficere. Utpotè *quis* dat ? Dives an pauper. *Quid* dat ? multum an parum ? suum an alienum ? *Cur* dat ? an ad bonum vel ad malum finem ? *Quomodo* dat ? an magno vel parvo affectu ? an cum indignatione , exprobatione , &c.

Si.

Similiter in furto de substantia actus sunt homo accipiens res alienas, & ejus ablatio invito Domino. Hunc autem actum, operantem, & ipsum etiam obiectum variæ circumstantiæ afficere possunt: ac furtum reddere magis vel minus malum, sacrilegum vel prophanum, in loco sacro vel profano, in necessitate, an tempore belli, &c.

RESOLUTIO: Actus humanus, sumit suam bonitatem & malitiam etiam à circumstantiis cognitis, & aliquo modo volitis; semper quidem accidentalem actui: sed aliquandò aggravantem tantum? aliquando verò etiam speciem mutantem. Est communis doctrina.

Explicatur tamen: dicitur itaque I. *Actus humanus sumit suam bonitatem & malitiam etiam à circumstantiis cognitis & aliquo modo volitis, &c.* Ratio est: quia actus humanus (externus) efficax, in individuo tendit in obiectum prout cognoscitur esse à parte rei affectum suis circumstantiis; ac proindè voluntarie eliciens talem actum in his circumstantiis, censetur etiam indirectè saltem velle omnes ejus circumstantias cognitatas, & per se
con-

conjunctas actui, operanti, vel objecto : at-
qui constat illas circumstantias esse ali-
aliquandò bonas & honestas : aliquandò
verò malas & prohibitas ad talem actum
(sic circumstantia loci sacri est optima ad
orationem , pessima autem ad furtum)
adeoque actum voluntariè ad se tenden-
tem, aliqua bonitate vel malitia afficient;
consequenter actus humanus sumit suam
bonitatem & malitiam etiam à circum-
stantiis cognitis & aliquo modo volitis.
Cæterùm notandum hic discrimen esse
quoad bonitatem & malitiam : Nam ad
hoc ut actus sumat bonitatem à circum-
stantia bona ; v. g. ut orans in loco sa-
cro , aut dans eleëmofynam personæ sa-
cræ vel religiosæ , addat actui novam bo-
nitatem religionis ex circumstantia loci
sacri , vel personæ sacræ , necessè est , ut
ipsa circumstantia bona cognita , per se
directè volita ac intenta sit. Alioquin, si
quamvis cognita , tamen nullo modo at-
tenta , nullam poterit conferre bonita-
tem. At verò ècontra, ut actus sumat ma-
litiam ex circumstantia mala , per se ta-
men conjuncta actui vel naturaliter con-
sequente , sufficit illam esse cognitam ;
nec

nec opus est esse per se & directè ullo modo volitam, vel intentam E. G. Furans scienter rem sacram, aut violans personam sacram, contrahit malitiam sacrilegii ex circumstantia, vel personæ sacræ, licet illam circumstantiam minimè velit, vel si etiam nollet esse sacram.

Dicitur II. *semper quidem accidentalem actui, aliquando tamen aggravantem tantum*, seu intra eandem speciem majorem vel minorem: *aliquando verò speciem mutantem*; seu diversæ speciei à bonitate vel malitia substantiali actus. Undè circumstantiæ aliæ dicuntur *aggravantes tantum*, aliæ verò *speciem mutant*es.

Circumstantiæ aggravantes tantum sunt, quæ solùm augent, vel minuunt bonitatem vel malitiam actus intrà eandem speciem virtutis vel peccati: v. g. furari 100. vel 1000. indignatio aut irā vehemens vel remissa. *Circumstantiæ speciem mutant*es dicuntur, quæ actui novam ac diversam speciem bonitatis vel malitiæ afferunt. Sic v. g. Circumstantia personæ pauperis sacræ intenta, actui eleëmofynæ addit bonitatem virtutis religionis: actui verò fornicationis addit malitiam sacri-

legii: Tritissimum est exemplum in actu carnali: si enim hoc peccatum fiat inter solutos, est simplex *fornicatio*: si à, vel cum ligata, est *adulterium*: si à vel cum persona Deo sacra, est *sacrilegium*: si inter consanguineos vel affines, est *incestus*: si cum vi illata est *raptus*: si contra naturam cum se ipso, est *mollities*: si cum eodem sexu, est *sodomia*: si cum diversa specie, est bestialitas. Hæ enim circumstantiæ omnes, diversas planè malitias adferunt actui luxuriæ, contra diversas omninò virtutes, ac diversa præcepta sub motivo diversarum virtutum obligantia, ut patet.

CONFIDENTIA LXVII.

Circumstantia sigillatim explicata.

105. **Q**UIS, significat, non ipsam personam operantem secundum se: hæc enim est de substantia, & non circumstantia actus: sed conditionem seu qualitatem personæ operantis; an scilicet sit soluta vel ligata: Clericus, an Laicus, &c. Atque hæc circumstantia sæpissimè mutat speciem, & novam malitiæ speciem

cons.

confert in peccatis: ut v. g. si persona ligata peccet carnaliter, jam non solum peccat contra castitatem, sed etiam contra justitiam: si sacra voto solenni castitatis adstricta, peccat insuper contra Religionem sacrilegio, &c. si Prælati vel Parochi suis opem debitam ferre negligat, peccat non tantum contra charitatem vel misericordiam, sed etiam contra justitiam. Si filius Parenti, subditus Principi, Prælati, Magistratui injuriam inferat, peccat non solum contra justitiam, sed etiam contra virtutem pietatis & observantiæ: & sic de cæteris. Interdum vero intra eandem speciem solum auget & aggravat malitiam. Sic, cæteris, paribus, gravius est peccatum fidelis, quam infidelis: Clerici vel Religiosi quam Laiici: Superioris quam subditi: item ejus, qui multa à Deo singularia beneficia accepit, sæpius veniam peccatorum consecutus est, & relabitur, ob annexam ingratitudinem. Item gravius est furtum, si dives furetur, quam si pauper indigus, &c.

QUID similiter non ipsum objectum actus, utpotè spectans ad substantiam, sed conditionem vel quantitatem objecti vel

materiæ significat, circa quam actio bona vel mala versatur. Hæc circumstantia actui sæpè novam confert speciem malitiæ: ut luxuriæ cum aliena conjuge speciem injustitiæ: furto rei sacræ speciem sacrilegii: occisio Patris, speciem Patricidii seu impietatis. Aliquando verò intra eandem speciem actionis malitiam auget; ut si injuriam inferas homini innocenti: pauperi fureris, &c.

107. UBI, indicat qualitatem loci sacri, prophani, publici, privati, &c. tribuitque subindè actui novam malitiæ speciem; ut si in Ecclesia fiat humani sanguinis effusio malitiosa, aut etiam seminis per pullutionem voluntariam, coitum carnalem, etiam mariti cum uxore, nisi gravis necessitas excuset à sacrilegio: idem committitur per furtum in loco sacro (sivè sit rei sacræ, sivè non sacræ) *ex c. quasi vit. 7. q. 9. sacrilegium committitur auferendo sacrum de non sacro: aut non sacrum de sacro.* Extrà hos casus vix ulla alia peccata v. g. detractiones, turpilogua, aspectus lascivi, vel etiam oscula, censenda sunt contrahere malitiam sacrilegii mortalis contra Religionem & Re-

verentiam loci sacri. Quoad locum prophanum, si peccata fiant coram multis, ordinariè habent annexam malitiam scandalì contrà charitatem, ideoque necessariò explicanda in confessione.

QUIBUS AUXILIIS : indicat media, 108.
causas, & occasiones peccandi ; ut sunt instrumenta peccandi, quæ aliquandò etiam addunt novam speciem malitiæ ; ut si quis pecuniâ furtivâ fornicetur : si medio magico damna intulisti : si lusu prohibito alterum decepisti, &c.

CUR : significat finem bonum vel malum, de quo satis sup. 109.

QUOMODO : indicat modum actionis magis, ac minus voluntarium, intensum, remissum, violentum, moderatum, &c. Hæc circumstantia plerumque & bonitatem in actibus bonis, amoris, doloris, &c. & malitiam in peccatis solum intrà eandem speciem auget. Sic v. g. gravius peccatur ex certa, deliberata ac libera malitia vincibili : item si majori intensione, vehementia indulgeas odio, iræ : si longiori mora peccatis inhæreas, &c. 110.

QUANDO, significat propriè qualita- 111.

tem temporis sacri, vel non sacri. Et hæc circumstantia confert actui bonitatem vel malitiam solum per accidens; quando nimirum actus specialiter est præceptus vel prohibitus ratione temporis sacri, v. g. diebus festis feriari; diebus jejunii abstinere à carnibus, bonum est ex lege præcipiente; sicut è contra hujusmodi diebus laborare, aut carnes comedere, similiter malum est ex lege eo tempore prohibente. Undè si in die festo, tempore Adventus aut quadragesimæ ex speciali devotione exerceas bona opera intuitu sacri temporis, ac mysteriorum eo tempore in Ecclesia celebratorum, facis specialem actum Religionis. Aut è contra si die, vel tempore sacro committas peccatum aliquod directà intentione inhonorandi sacrum tempus, aut in contemptum sacri temporis, sine dubio peccas moraliter peccato speciali contra Religionem; atque in confessione necessario aperiendo. At verò secluso omni præcepto vel contemptu, circumstantia temporis sacri non multum confert ad malitiam peccati: an scilicet in festo vel profesto peccaveris carnaliter secundum

com.

communem DD. sententiam. Nec est
 paritas inter tempus & locum sacrum ;
 quia locus tanquam res permanens conse-
 crationis , moralisque sanctitatis capax
 est ; cui proinde mali operis exercitium
 secundum rectam rationem repugnat : at
 verò tempus res continuo transiens non
 ita capax est consecrationis aut moralis
 sanctitatis ; sed dicitur solummodo sacrum
 vel sanctum per accideas ratione sacro-
 rum mysteriorum , quæ eo tempore reco-
 li vel fieri solent. Atque hæc de circum-
 stantiis actuum humanorum sufficiant ;
 quæ sequuntur sunt longè majoris digni-
 tatis & excellentiæ , proinde memoriæ in-
 sculpenda.

CONFERENCE LXVIII.

*An detur actus humanus indiffe-
 rens in individuo ?*

IN specie dari tales actus humanos in-
 differentes, qui scilicet ex objecto nec
 boni, nec mali sunt, conveniunt D.
Thom. 1. 2. q. 18. a. 8. & Scot. in 2. d. 41. q.
un. adeoque est certum apud omnes. Et
 Ratio est manifesta : quia deliberatè lo-
 qui,

qui, ambulare, comedere, bibere, &c. sunt veri actus humani; & tamen ex specie seu objecto (secluso omni fine, aliisque circumstantiis) nec præcepti, nec prohibiti; adeoque nec boni nec mali moraliter, cum nullam dicant specialem conformitatem aut difformitatem ad rectam rationem, vel legem, & possunt fieri boni ac mali: ergo sunt actus humani indifferentes in specie & ex objecto. Cæterum an possint etiam esse indifferentes in individuo, seu hic & nunc exerciti, ita, ut ex natura sua non exigant aliquam peculiarem honestatem, vel conformitatem ad rectam rationem, quâ fiant moraliter boni: atque de his sit

RESOLUTIO: admittendus est actus indifferens etiam in individuo. Ita probabilius docent *D. Bonav. in 2. d. 41. a. 1. q. 3. Scot. ibid. & quodlib. 18. a. 1. cum suis omnibus, & aliis quàm plurimis.*

Probatur I. auct. *D. Hieron. Epist. 2. ad Augustin. his verbis: sunt namque indifferentia inter bonum & malum, sicut Philosophi disputant. Est enim bonum continentia; malum luxuria: & inter utrumque indifferens ambulare, digerere alui stercora,*
capi-

capitis purgamenta manibus projicere hoc neque bonum, neque malum est. Sive enim feceris, sive non feceris, neque justitiam habebis, neque injustitiam.

Dices fortè sanctum loqui de indifferencia actus quoad speciem. Sed contrà est; quia expressè addit, *sive feceris, sive non feceris, &c.* ergò loquitur de actu in individuo.

Probatur II. Ratione: Quia hic & nunc deliberatè fricare barbam præcisè ad sedandum pruritus, est actus humanus in individuo: sed non est bonus moraliter; quia nullam dicit peculiarem conformitatem ad rectam rationem neque ex objecto, neque ex fine, aut alia circumstantia: alioquin in homine existente in gratia posset esse meritorius vitæ æternæ: imò etiam materia voti; quia esset melius fricare, quàm non fricare, quæ inconvenientia sunt. Neque est malus moraliter, cum nullam habeat peculiarem deformitatem ad rectam rationem vel legem: ergò est actus indifferens in individuo.

Respondent tenentes contrariam sententiam I. talem actum esse otiosum, pro

quo debet in iudicio reddi ratio : sed *contra* est, quia habet congruum finem, etsi indifferentem, nimirum sedandi pruritum. Alioquin certe posset esse sufficiens materia absolutionis sacramentalis : quis autem unquam, quantumvis delicatissimæ conscientia, confitetur se fricasse barbam ad sedandum pruritum ? aut quis confessarius sanæ mentis huiusmodi confitentem absolveret ?

Respondent II. Tenemur omnes actus nostros ex objecto non malos referre ad finem bonum ac honestum. *Contra* : ubi est tale præceptum ?

Respondent III. *1. Cor. 10. sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Sed iterum *contra* : Quia Patres & interpretes hic non agnoscunt præceptum, sed consilium tantum ; itaque manet adhuc probatum, dari actum humanum indifferentem in individuo.

CONFERENCE LXIX.

Quomodo se habeat actus humanus externus ad internum, quoad bonitatem & malitiam moralem?

Sensus quæstionis est, an actus externus, v. g. fornicationis, adulterii, vel occisionis, superaddat actui interno seu intentioni efficaci fornicandi, adulterandi, vel occidendi, distinctam malitiam in ordine ad poenam: idem est de actu bono externo superaddito actui bono efficaci interno, in ordine ad novam bonitatem, & præmium essenziale? pro quo sunt duæ sententiæ oppositæ: una negativa D. Thomæ cum suis, & recentioribus communiter. Probatur auct. SS. PP. Aug. l. 1. de lib. arb. c. 3. *si quis habet voluntatem concubandi cum uxore aliena, & non datur facultas, coram Deo tam reus est, atque si opere compleisset.* Chrysost. hom. 2. 6. in Matth. *sola voluntas remuneratur pro bono.* Bernard. Epist. 77. ad Hugon. Vict. *voluntas pro facto reputatur, ubi factum excludit necessitas.* Fundamentum satis solidum est: quia sicut tota libertas ac mo-

ralitas, ita fanè tota bonitas & malitia moralis actui externo præcisè communicatur ab actu interno: ergo actus externus nullam potest addere actui interno distinctam bonitatem, vel malitiam moralem.

Altem affirmativam ut probabiliorem docet Scot. *in 2. d. 42. q. 4. & quodl. 18. a. 3.* cum suis omnibus. Alensis *p. 4. q. 77. memb. 3. a. 5.* cum aliis. Favet etiam S. Aug. *l. 13. de trin. c. 5.* dicens: *mala voluntate sola quilibet miser efficitur: sed miserior potestate, quàm desiderium mala voluntatis impletur: perfectò quamvis, & sic malè volendo miser esset, minùs tamen esset, si nihil eorum, quæ perperam voluisset, habere potuisset: ubi manifestè censet actum externum superaddere actui interno aliquam malitiam, quàm scilicet miserior fiat, qui malum desiderium implet, quàm qui implere nequit.* Et tritum est illud *Glos. in c. 20. Exodi. non machaberis.* *Qui ergò opus adjicit voluntati, iniquitatem addit iniquitati.*

Fundamentum oppositum est: quia licet bonitas & malitia moralis externi actus tota dependeat ab actu interno, re-

vera tamen in actu externo distincta est à bonitate ac malitia actus interni : non enim solum efficaciter velle ; sed etiam ipso facto v. g. orare , eleëmofynam dare , martyrium subire , &c. bonum est , & conforme rectæ rationi : nec solum efficaciter velle , sed etiam actu furari , occidere , moechari , &c. malum est , & difforme rectæ rationi , ac legi divinæ : cùm ergo actui interno accedit actus externus , accedit etiam aliqua conformitas vel difformitas ad rectam rationem vel legem ; & consequenter aliqua distincta bonitas vel malitia moralis ac voluntaria , etsi omninò dependens ab actu interno. His præmissis fit

RESOLUTIO : Probabilior utique est sententia scoti affirmativa , actum externum addere actui interno novam bonitatem vel malitiam. Patet præter solidas probationes posteriores opinionis jam datas ex eo ; quia à ratione absonum videtur , non plus mereri apud Deum illum , qui ipsum bonum opus exequitur , v. g. martyrium ipso facto perfert , quàm illum , qui martyrium sola voluntate efficiendi desiderat , Confirmatur : secundum om-

omnes actus externus martyrii meretur apud Deum præmium accidentale Laureolæ, quod non potest mereri solus actus internus quantumvis efficax: sed nullum omninò præmium datur à Deo, nisi ratione alicujus bonitatis: ergò, &c.

Similiter à ratione alienum videtur tantundem pœnæ demereri in foro Dei illum, qui solum efficaciter proposuit homicidium, adulterium, aut furtum, ac illum, qui tale crimen actu perpetravit: & quod huic (secluso omni damno) non sit injungenda major pœnitentia in confessione, quàm illi.

Sed quid dicendum ad Patres in oppositum relatos? R. Patres loqui de merito & peccato: præmio, & pœna absolute sumptis; non autem comparative quoad quantitatem; ut sensus sit, hominem solo actu interno efficaci, cum non potest exire in actum externum, nihilominus mereri præmium, ac pœnam æternam, ac si ipso opere compleffet: non autem volunt, quod tantundem præmii vel pœnæ mereatur: ad exemplum illius D. Jacobi 2. *Quicumque totam legem implevit, offendant autem in uno, factus est omnium reus.*

Intellige nimirum quoad substantiam reatus & poenæ; non autem quoad quantitatem.

CONFERENCE LXX.

Quinam actus humani cadant sub lege, vel præcepto humano?

RESOLUTIO I. Nullus actus merè inter- 115
ternus, per se directè præcipi vel prohiberi potest lege vel præcepto humano. Ita cum *D. Thom. i. 2. q. 91. a. 4. Navar. c. 13. n. 38. Suar. l. 4. de legibus c. 12. Tanner. Laym. & alii innumeri apud ipsos.*

Ratio autem est: quia humana potestate, lege aut præcepto illud tantum potest præcipi vel prohiberi directè de quo homo virtute humana potest cognoscere, judicare, & transgressores punire (alioquin frustra ferretur lex, vel præceptum communitati, si cognosci non posset, an servatur) atqui de actibus merè internis, utpotè suapte naturâ insensibilius, nullus homo humana virtute cognoscere vel judicare potest; juxta illud *i. Reg. 16. Homines vident ea, quæ parent, Deus autem intuetur Cor.* Ergo tantum a-
ctus

Actus externi per se directè præcipi vel prohiberi possunt, minimè verò actus interni; ut puta cogitationes, proposita, volitiones, &c.

Petes: quomodo ergò Prælati Regulares præcipiant orationes mentales statis horis peragendas: Examina conscientiæ, &c. R. hæc ideò fieri, quia Religiosus principaliter Deo vovit, obedire suo prælato in omnibus, quæ secundum Regulam & ordinis consuetudinem præcipiuntur; quæque ad puram Regulæ & status sui observantiam conducunt, inter quæ præcipua sunt orationes mentales, examina conscientiæ, &c.

116. RESOLUTIO II. Humana lege vel præcepto possunt etiam præcipi vel prohiberi actus interni indirectè; quatenus scilicet requirantur ad actum externorum directè præceptorum vel prohibitorum moralem substantiam. Ita communior, & sine dubio verior sententia Theologorum.

Probatum I. Quia omnis lex præcipiens, vel prohibens aliquem actum, necessariò (indirectè saltem) etiam præcipit vel prohibet omnia necessaria requi-

sita ad moralem substantiam illius actus : sed omnis humana lex vel præceptum necessario solum præcipit aut prohibet actus humanos voluntarios ac liberos , ad quorum moralem substantiam necessario requiruntur actus interni voluntatis : seu voluntas & propositum talem actum externum faciendi , vel omittendi ; qui scilicet actus interni sunt forma essentialis actuum humanorum externorum , ut humani ac liberi sunt : ergo præcipiens vel prohibens actus humanos externos , etiam indirectè præcipit , vel prohibet illum actum internum , seu voluntatis propositum talem actum externum faciendi , vel omittendi : E. G. Ecclesia præcipiens die festo audiendum sacrum , consequenter indirectè etiam præcipit propositum audiendi sacrum ; adeò ut qui deliberatè nollet audire , seu haberet propositum non audiendi sacrum , revera peccaret mortaliter contrà legem Ecclesiæ. Similiter Ecclesia prohibens die veneris comedere carnes , etiam indirectè prohibet propositum edendi carnes ; adeò ut qui die veneris efficaciter vellet , vel proponeret comedere carnes , revera peccaret

contra legem Ecclesiæ. Unde *c. nulli. d. 19.* dicitur: *Nulli fas est velle, vel posse transgredi apostolicæ sedis præcepta.* Ubi adverte pro his & sequentibus: quantum ad praxin in ordine ad forum conscientie, omnino perinde esse, sive datur actus illis internos præcipi vel prohiberi indirectè à legè humana, an verò posita lege humana, à lege divina naturali: quia sufficit occasione legis humanæ etiam interno actu peccari moraliter.

Probatur II. Humana lex vel præceptum præcipiens actus humanos externos, indirectè quoque præcipit illos actus internos, qui ad moralem substantiam actuum externorum necessario concurrunt; cujusmodi sunt peculiare intentiones actuum. Exempla sint *in Contractibus*: Potestas Ecclesiastica vel civilis justè præcipiens aliquem contractum, v. g. ut qui virginem defloravit, eam audeat, aut dotet, &c. consequenter indirectè etiam præcipit actum seu consensum internum, sive intentionem sese obligandi necessario requisitam ad substantiam moralem talis contractus in specie. Quis enim neget Ecclesiam vel Rempub. posse

posse præcipere suis subditis, ut verè, & non fictè seu fraudulenter contrabant; cum ad utramque gubernationem ac commune bonum maximè pertineat, ut contractus veri & non ficti vel fraudulenti fiant; adeoque cum vero interno consensu ac intentione requisita ad substantiam contractus. Deinde *in administratione sacramentorum.* Quicumque lege vel præcepto superioris jubetur sacramentum ministrare, baptizare, absolvere, celebrare, &c. eo ipso indirectè jubetur, & sine dubio tenetur habere intentionem baptizandi, absolvendi, consecrandi, &c. quia ejusmodi intentio est de intrinseca substantia operis præcepti, sine qua non sacramentum, sed sacrilegium fieret. Ulterius *in susceptione sacramenti.* Lex Ecclesiastica præcipiens fidelibus annuam confessionem, consequenter etiam indirectè præcipit actum internum doloris & propositi emendationis, &c.

Denique in oratione & cultu divino. Utpote missa dominicis & festis diebus devotè audienda, horis canonicis recitandis, &c. quæ certè merentur novam conferentiam; proinde sit.

CONFIDENTIA LXXI.

*An requiratur attentio mentis
in horis canonicis recitandis.*

117. Sensus quæstionis est, utrùm ad satisfa-
ciendum præcepto Ecclesiastico de
recitandis horis canonicis, requirantur
non tantùm intentio voluntatis interna
ad colendum Deum, sed etiam attentio
intellectûs ad verba recitanda, vel ad sen-
sum, vel ad mysteria, vel saltem ad fi-
nem, qui est Deus colendus? circa quod

Supponitur ut certissimum, quod Ec-
clesia præcipiens clericis recitationem ho-
rarum canonicarum, præcipiat veram
orationem, verum cultum divinum, &
verum actum religionis, quo Deus T. O.
M. verè colatur; quia Ecclesia illo præ-
cepto per se & principaliter intendit satis-
facere duplici suæ obligationi. I. *Obliga-
tioni generali Religionis*, scilicet colendi
Deum nomine totius populi Christiani.
II. *Obligationi speciali iustitiæ*, seu inten-
tioni fundatorum: atqui Ecclesia sine du-
bio tenetur colere Deum vero cultu Re-
ligionis tùm externo, tùm interno; cui
proindè obligationi intendit satisfacere de-

deputando certos ministros, qui ipsius, & totius populi Christiani nomine, per officia à se instituta, statis temporibus Deum colant: atquæ intentio fundatorum Ecclesiarum, ac beneficiorum sine dubio fuit, ut Deus vero cultu Religionis: vera oratione & laude divina colatur; cui obligationi Ecclesia absolutè tenetur, & suo præcepto intendit satisfacere per horas canonicas ritè à suis ministris persolvendas: consequenter Ecclesia præcipit veram orationem, seu verum cultum divinum; adeoque non solùm externam materialem verborum pronuntiationem quantumvis accuratam, quæ sine omni interno actu nullo modo dici potest vera oratio, aut verus Dei cultus. Clara namque sunt verba præcepti c. *Dolentes districte precipientis in virtute sanctæ obedientie, ut divinum officium diurnum pariter ac nocturnum, quantum illis Dominus dederit, STUDIOSE celebrent, & DEVOTE.* Ubi signanter Glossa. *STUDIOSE quoad Officium oris, DEVOTE quoad officium cordis.* Undè non credo aliquem reperiundum, qui negare præsumat, ad satisfaciendum præcepto requiri

aliquam internam devotionem voluntatis, seu *intentionem* colendi Deum; ut proinde controversia tantum sit, utrum etiam requiratur aliqua *attentio* intellectus, quæ sit de substantia verè orationis, seu veri cultus divini, quæque indirectè cadat sub præcepto precipiente veram orationem & verum cultum divinum: sit ergò

118. RESOLUTIO affirmativa, cum D. Thom. *in 4. d. 15. q. 4. a. 2.* Navar. *c. 14. de Oratione n. 19.* Soto, Cajet. Sylvestro & aliis, quos refert & sequitur noster Patrit. *hic n. 420.*

Ratio autem fundamentalis est: Quia Ecclesia potest præcipere actum internum saltem indirectè, quoties actus internus est de substantia actus externi per se præcepti, ad hoc ut sit actus virtutis, & idoneus ad finem præcepti supernaturalem: atqui attentio interna est de substantia verè orationis, seu veri cultus Dei, qualem præcipit Ecclesia: ergò confirmatur ex communi doctorum sententia, imò omnium sensu; in omni oratione jure divino naturali requiritur attentio interna, ac eo ut omnis voluntaria distra-

ctio

Actio in oratione propriè dicta, sit aliquod peccatum saltem veniale, quando oratio non est obligatoria, nisi fortè sub veniali; mortale autem, quando oratio jure divino esset obligatoria sub mortali; ut fatentur valentia *tom. 3. Diss. 6. q. 2. p. 9. Suar. de Religione l. 3. c. 4. Less. i. 2. de justit. c. 37. dub. 11.* Quod si ergò sit aliquod jus divinum obligans ad orationem seu cultum divinum, de se tamen indeterminatum, & determinandum ab Ecclesia quoad modum & tempus, utique ipsum jus divinum, ut sic determinatum ab Ecclesia, adhuc obligabit sub peccato etiam mortali ad attentionem internam: atqui Ecclesia sub præcepto obedientiæ præcipiens suis ministris, ut horas canonicas tanquàm veram orationem & cultum divinum, *Studiosè celebrent & devotè*, est mera Executrix & determinatrix juris divini naturalis de colendo Deo, satisfaciendo foundationibus ad divinum officium factis; utrumque enim est juris naturalis, hoc justitiæ, illud Religionis: ergò præceptum illud saltem indirectè & vi legis divinæ latentis determinatæ, verè obligat sub peccato (& quidem in materia

N 4

gra-

gravi) mortali ad attentionem internam. Audi super hoc os aureum D. ~~de~~. Chry-
 softomum *hom. 79. ad popul. Antioch.* in
 hæc omninò verba differentem. *Quæ
 enim excusatio aut venia dabitur nobis,
 si cum amicis loquentes adsumus animo,
 mentemque adhibemus: cum Deo verò col-
 loquentes animo in rebus indignis peregri-
 namur? possetque tam fæda ac turpis esse
 peregrinatio mentis, ut duplicis sceleris,
 seu lethalis culpæ labem haberet: unam
 verbi causa cogitati, optatique stupri, seu
 homicidii, alteram insignis injuriæ, quâ
 divine preces, psalmi, sacræque scriptu-
 ræ verba tunc afficiuntur.* Hæc sanctus,
 loquens de oratione in genere, quid di-
 cturum putas de ipso officio divino?

119. Nihilominus negativa opposita non
 est omninò rejicienda, utpotè multorum
 ac gravium doctorum. D. Antonini,
 Durandi, Paludani, Medina, Sylvestri,
 Tabiena, Rosella, Angeli, aliorumque.
 Et ideò in priori titulo de conscientia
 scrupulosa fuasum memini, scrupulosè
 orantibus horas in choro, ac propter di-
 stractiones, etiam involuntarias, nolen-
 tibus ut valeant, easque idcirco in serum
 differentibus non sine periculo omnimo-
 dæ

dæ omissionis, ut se accommodent huic sententiæ, nec curent distractiones, omit- tant repetitiones, &c.

CONFERENCE LXXII.

*Qualis intentio requiratur ad-
implentionem cujuscunq; legis vel
præcepti?*

RESOLUTIO I. Ad implendam le-
gem, vel præceptum quodcunque 120.
necessaria est intentio faciendi ipsum
opus præceptum; non item intentio satis-
faciendi legi vel præcepto. Ita Auctores
citandi in exemplis.

Explicatur: *necessaria est intentio fa-
ciendi ipsum opus præceptum*: id est, ut
quis voluntariè exerceat, ad eque velit, ac
intendat facere talem actum, seu tale o-
pus, quale præceptum est: v. g. Missæ
interfit, horas recitet, &c. Undè præcep-
to non satisfacit, qui materialiter tan-
tùm absque omni intentione & voluntate
faciendi opus pium, interest missæ dor-
miens, plenè ebrius, invitatus ac coactè de-
tentus in loco missæ, &c. Ita Caspens. hic
Disp. 3. sect. 5. March. tribun. p. 2. tract. 1.

tit. 7. q. 4. Ratio est ; quia ad implendum præceptum requiritur quidquid est de substantia præcepti : illud autem est de substantia præcepti, quod est de intrinseca ratione operis præcepti, seu quod ad moralem substantiam operis præcepti necessario requiritur : sed de intrinseca ratione operis præcepti est intentio seu voluntas faciendi ipsum opus, quod præcipitur ; siquidem omni lege & præcepto utique præcipiatur actus humanus voluntarius, qualis esse non potest sine dicta intentione : ergo quicumque non habet dictam intentionem faciendi opus præceptum, reverâ non implet, nec satisfacit præcepto.

121.

Porro *pro foro externo latè patens est exceptio.* Sic enim satisfacit legi vel præcepto humano. 1. omissione involuntaria operis prohibiti : v. g. Tu die veneris libenter ederes carnes, sed inopiâ prohiberis, nihilominus satisfacis præcepto omissionis, adeò ut evites pœnam in comessores carniûm latam, non obstante quod pecces secundum internum affectum indirectè prohibitum à lege. 2. Satisfit involuntaria solutione debiti realis

lis v. g. præbcs Parocho decimas, solvis tributum, debitum domino reddis quantumvis involuntariè; quia in debito reali principaliter attenditur res præstanda: e contra verò in debito personali, v. g. in missæ auditione principaliter attenditur actio exercenda ab homine, utpotè modo humano & voluntario. Ita *Sotus, Suar. Sanch. Azorius, alii cum Laym. hic c. 4. n. 9. 3.* Qui ex metu quocunque facit opus præceptum debite, alioquin non facturum; ut si puer metu virgarum die dominico missam debite audiat, alias non auditurus: die veneris à carnibus abstineat, alias non facturum, talis præceptum adimpleffe censendus est.

Non item intentio satisfaciendi præcepto. Ita *Suar. l. 4. de horis c. 26. Vasq. Sanchez. Laym. & alii apud Patrit. n. 47.* Et Ratio est: quia intentio seu voluntas satisfaciendi præcepto est actus internus non habens necessariam connexionem cum opere præcepto; quia lex vel præceptum solum præcipit voluntariam operis executionem, v. g. ut devotè missam audias; non autem ut peculiari actu intendas satisfacere legi vel præcepto.

122.

Hinc.

Hinc sequitur 1. si die dominica, sola privata devotione ductus audias sacrum immemor dici dominicæ, aut nihil cogitans de obligatione, satisfacis tamen præcepto; quia totum opus lege præceptum implevisti; nec proinde postea recordatus esse diem dominicam, vel obligationis, teneris aliam missam audire. 2. Similiter si in die annuntiationis B.V. Mariæ incidente in tempus paschale confitearis & communices, nec habes intentionem satisfaciendi præcepto confessionis & communionis paschalis, nihilominus utrique satisfacisti, nec obligaris denuò pro paschate confiteri aut communicare, ob eandem rationem. 3. Idem dicendum de horis canonicis, ut si quis cum infirmo vel hospite legit horas, non intendens tunc satisfacere obligationi suæ, & volens eas, postea dicere in choro, si sciat se prima vice sufficienter dixisse, satisfecit, nec repetere tenetur. 4. Scrupulosus inter horas recitandas involuntariè distractus, habet pro non recitatis, & ideò proponit postea repetere, dummodo certò non constet distractiones fuisse voluntarias, non tenetur, imò prohiben-

dus

duſ eſt caſ repetere. *Ex communi Laym. & March. cit.* Ratio iterum eſt, quia obligatio legis vel præcepti præciſè pendet à voluntate ſuperioris præcipientis: quare non eſt in poteſtate inferioris prorogare obligationem legis, vel præcepti; aut facere, ut lex, vel præceptum adhuc obliget poſtquam opus præceptum reipſa quoad ſubſtantiam impletum eſt: Atqui in caſibus propoſitis & ſimilibus ſupponitur opus præceptum, jam priori actu reipſa impletum eſſe quoad ſubſtantiam: ergo tu inferior tua voluntate pro tunc non implendi, ſed poſtea alio actu, non potes facere, ut revera non impletum ſit, ſed adhuc obliget præceptum: nec conſequenter amplius tenebris, dummodo perſuaſionem illam erroneam deponas.

RESOLUTIO II. Ad implendam legem vel præceptum etiam non eſt neceſſaria intentio finis à præcepto intenti. *Com. doctrina ex D. Thom. 1. 2. q. 100. a. 9. & 10.*

123.

Ratio eſt: quia lex vel præceptum humanum ſolùm præcipit actum ſecundùm ſubſtantiam bonum, non autem modum actus, maximè internum, qui ad ſubſtantiam

tiam actus non est necessarius, sed omnino extrinsecus: atqui intentio finis præcepti, est actus internus, & ad substantiam actus præcepti minimè necessarius: ergo non requiritur ad impletionem præcepti, juxta commune illud dictum, *finis præcepti non cadit sub præceptum*. E. G. præcepti Ecclesiastici de jejunio finis est refrænatio gulæ ac concupiscentiæ, ut caro spiritui subjiciatur: satisfacit ergo hunc præcepto, qui voluntariè debito modo jejunans, hujusmodi finem non intendit; imò si intendat oppositum finem malum vanæ gloriæ, vel ut piscibus oblectet gulam. Similiter qui die dominica sacro devotè assistit, ut interea pascat oculos fœminarum curioso aspectu.

124. RESOLUTIO III. Ad implendam legem vel præceptum non requiritur quoque intentio applicandi fructum, vel effectum operis præcepti, *Suar. l. 4. de leg. c. 13. n. 16. Laym. sup. & alii.*

Ratio jam sæpè data est: quia scilicet ejusmodi intentiones sunt actus omnino interni, nullam cum actibus externis habentes moralem connexionem *per se*, id est, secluso contractu vel voto. Sic enim sacerdos, hoc ipso, quo suscipit benefi-

cium,

cium, aut capellaniam, in quæ missæ ad certas intentiones v. g. pro fundat. ribus, pro certis familiis, in honorem certorum sanctorum celebrari debent, vel solent, pacto vel contractu saltem implicite, se obligat ad sacra celebranda ad talem intentionem, &c. Similiter Religiosus professus Religionem, in qua missæ, orationes, jejunia, aliaque pia opera ad certas intentiones, utpotè pro fundatoribus, benefactoribus, &c. applicari solent & debent, etiam implicite promisit, & se obligavit superiori obedire, si ejuscemodi intentiones præcipiat. Atque de actibus humanis dicta sunt ad laudem & gloriam Dei.

TITULUS III.

DE PECCATIS.

Post actus humanos difformiter ad legem, præceptum seu regulam præscriptam elicitos vel imperatos sequitur peccatum;

tum; ut proinde secundum se & naturam suam aliud esse non possit, quam defectus quidam voluntarius, privatio, vel carentia conformitatis ad legem. Dividitur *in originale & personale*: & hoc in *actuale & habituale*. Peccatum originale est *privatio iustitiae & sanctitatis debita inesse singulis ex pacto facto à Deo cum Adamo*. Peccatum personale, & actuale dicitur, *quod propria operantis voluntate committitur*. Peccatum denique habituale vocatur, *quod post actuale per modum habitualis defectus & maculae in anima perseverat, donec remissione deleatur*. Nobis sermo erit de peccato personali & actuali: itaque sit in ordine.

CONFERENCE LXXIII.

De natura peccati in genere.

125. **C**ommunis & receptissima à Theologis est definitio peccati, quam tradit *D. August. l. 22. contra Faustum c. 27. Peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra legem dei eternam*. Quae tamen non videtur comprehendere peccata omissionis, utpote quae non sunt dictum ali-

liquod aut factum, neque concupitum. Nihilominus sit

RESOLUTIO cum communi. Bona est definitio peccati, quod sit dictum, factum, vel concupitum contra legem Dei æternam.

Explicatur à D. Thom. 1. 2. q. 71. a. 6. hiscè verbis: *in qua definitione Augustinus posuit duo: unum, quod pertinet ad substantiam actus humani, quod est quasi materiale; cum dicit, dictum, factum, concupitum: aliud, quod pertinet ad rationem mali, quod est quasi formale, cum dixit: contra legem Dei æternam. Hæc D. Thom. sed paulò uberius declaratur à nostro Patrit. hic. n. 2. & seqq.*

Dicitur itaque I. *Dictum, factum, concupitum.* 126. Ubi exprimitur materiale peccati, quod est actus aliquis, vel omissio. Ubi adverte, quòd licet S. Aug. directè solùm exprimat materiale peccati commissionis, *dictum, factum, concupitum*; oblique tamen etiam comprehendit materiale peccati omissionis (*non dictum, non factum, non concupitum*) nam secundùm Arist. affirmatio & negatio reducuntur ad idem. Atque per hoc satisficit rationi in
O op-

oppositum ante resolutionem propositæ.
 Deinde pulchrè etiam ponit sanctus illa
 tria; quia omne peccatum aut in sola vo-
 luntate immanet, ut volitiones, inten-
 tiones, & desideria mala, & ideò dicitur
 generatim, *concupitum*: aut verbo vel
 signo erumpit, ut blasphemix, detractio-
 nes, mendacia; & dicitur generatim,
dictum: aut etiam ipso facto, seu opere
 externo patratur, & ideò additur, *factum*:
 quæ tria aliàs ab aliis exprimuntur peccata
 cordis, oris, & operis. Cæterum nullum
 dubium est, sanctum per *dictum*, *factum*,
concupitum intellexisse voluntarium, quod
 scilicet ex prævia cognitione ac delibe-
 ratione intellectûs, ac libero voluntatis
 consensu sic dicitur, *fit, & concupiscitur*,
 Nam. *lib. 3. Retract. c. 13.* & alibi sæpè re-
 petit, usque ad voluntarium esse pec-
 catum, ut si voluntarium non sit, nullo
 modo peccatum sit. Sensus ergò defini-
 tionis est. *Peccatum est defectus volunta-
 tum creaturæ rationalis in operando.* Defi-
 cit autem creatura in operando contra le-
 gem Dei, commissione, faciendo quæ
 prohibita, aut omissione, non faciendo,
 quæ præcepta sunt: patet ergò bonitas

& congruentia definitionis quoad primam partem, & materiale peccati.

Dicitur II. *Contrà legem Dei æternam.* 127.
Ubi exprimitur formale, seu ratio formalis peccati, scilicet ipsa malitia & inhonestas. Quamvis autem malitia moralis actus humani, quæ est ipsa ratio formalis constitutiva peccati jam alibi definita sit *privatio rectitudinis secundum rectam rationem, vel legem debitam inesse*: adeoque in actu humano malo, seu peccato duplex sit malitia seu deformitas: una contra rectam rationem, & altera contra Deum, quæ est præcipuè considerationis Theologicæ: & ideò S. Aug. convenientius definivit peccatum per hoc, quod est *contra legem Dei æternam*, quàm ex hoc, *quod est contrà rationem*. Undè rectè iterum.

Dicitur III. *Dei æternam*, quæ est ipsa ratio & voluntas divina indefectibiliter ordinans honestum, prætermissa recta ratione & lege naturali vel positiva; quia nimirum hæ derivantur à lege divina æterna, tanquam radius à sole.

CONFERENCE LXXIV.

*Vtrum omne peccatum mortale
avertat peccatorem à Deo, & con-
vertat ad creaturam, ut fi-
nem ultimum?*

128. **R**ESOLUTIO: Omne peccatum mortale continet implicitam saltem aversionem à Deo ut ultimo fine: & conversionem ad creaturam ut finem ultimum. Ita com. doct. Theol. D. Thom. 1. 2. q. 17. a. 3. Scot. 1. dist. 1 q. 5. & alibi. Probat ex Jerem. 2. *Obstupescite cæli super hoc, & portæ ejus desolamini vehementer: duo enim mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.* Quasi diceret: Aversi sunt à Deo bono incommutabili, & conversi ad creaturas vanas, fluxas, & transitorias. Deinde palam est, omne peccatum in mortale contrariari legi Dei, cujus observantia necessaria est ad conservandam conjunctionem cum Deo per charitatem & gratiam, & obtinendam beatitudinem: illam enim tollit, ab hac

ex-

excludit: ergò omne peccatum mortale continet aversionem à Deo ut ultimo fine, *saltem implicitam*. Dixi *saltem implicitam*; quia peccatum mortale non semper continet formalem & expressam à Deo aversionem: sic enim dùm quis peccat mortaliter ex infirmitate, vel etiam malitia, formaliter quidem & directè non vult, sed potius nollit averti à Deo; hoc ipso tamen, quo liberè vult peccatum mortale, quod scit repugnare Deo, convincitur virtualiter & implicitè velle aversionem à Deo. Et quia etiam transcunte actu peccati, nihilominus malitia peccati in anima habitualiter perseverat, donec per pœnitentiam deleatur, planè sequitur aversionem illam à Deo durare, quamdiu homo in statu peccati mortalis perseverat, ut verissimè dicatur talem hominem non habere Deum pro fine suo, quæ extrema malitia & miseria est.

Probatur secundò altera pars: & *conversionem ad creaturam, ut finem ultimum*. 129.
Ultimus namque finis universim dicitur illud bonum, quod propter se tantum amatur & appetitur in operatione, & non in ordine ad aliud: atqui omnis peccans mor-

mortaliter appetit creaturam propter se, & omnibus alijs anteponeit, quia anteponeit ipsi Deo summo bono omne bonum eminenter continenti: dum enim ejus legem violat, gratiam & amicitiam respuit amore creaturæ, hoc ipso plus amare creaturam, quam Deum convincitur: ergo convertitur ad creaturam, ut finem suum ultimum plus Deo dilectum.

Unde sequitur I. Quamvis nullum peccatum mortale quantumvis grave, formaliter, intrinsece ac simpliciter sit malitiæ infinitæ, ut bene probat Scot. sup. cit. Non enim potest esse malitiæ infinitæ secundum suum materiale, utpotè actus humanus, minus ejus ommissio: neque secundum suum formale; sic enim est privatio rectitudinis vel perfectionis debitæ inesse actui vel potentiae finitæ ac limitatæ. Nihilominus II. Omne peccatum mortale, in ratione offensæ Dei, rectè dicitur malitiæ quasi infinitæ. *Sic Theologi communiter cum D. Thom. 3. p. q. 1. a. 2. ad 2. Scot. 3. d. 20. q. un.* Ratio est: quia eo gravius est malum, quo majori bono opponitur, & eo major est offensa, quo maior est dignitas personæ offensæ: atqui om-

omni peccato mortali offenditur Deus infinitæ majestatis, estque averſio à bono infinito; ergò omne peccatum mortale in ratione offenſæ Dei rectè dicitur malitiæ infinitæ extrinſecè & objectivæ, comparando ſcilicet malitiam ad Deum ut terminum offenſæ. III. Peccatum mortale etiam unicum juſtè punitur pœnâ æternâ: eſt de fide. Sicut enim converſens te in operando ad ſummum bonum ſuper omnia dilectum, ex acceptatione divina jure mereris præmium æternum; ita ſanè peccato mortali averſens te à Deo ſummo & infinito bono, & converſens ad bonum creatum viliffimum contra Dei legem, atque adeo ſupra Deum dilectum, non ſine graviffimo, licet implicito boni infiniti contemptu, ex juſtiſſima indignatione divina jure mereris pœnam æternam; ut ſic in æternum manens averſus à Deo, æternum miſer ſis in creatura. IV. Peccatum mortale commiſſum, extrà Sacramentum non remittitur per ullum actum, niſi amoris Dei ſuper omnia, aut contritionis perfectæ. Ratio eſt: quia oppoſitâ viâ & ratione ad Deum revertendum eſt, quâ ab eo averſi

O 4

ſu.

summus : sed peccator peccato mortali avertitur à Deo summo bono, plus amando & præferendo illi bonum creatum : ad Deum igitur ejusque gratiam reverti debet denuò amplectendo & amando Deum ut summum bonum super omnia appreciativè , præferendoque omnibus bonis creatis, etiam sibi ipsi. Quod explicitè fit in actu amoris Dei super omnia; & saltem implicitè fieri debet in actu contritionis perfectæ, quâ dolemus & detestamur peccatum commissum super omne detestabile, quatenus est offensa Dei summi boni super omnia dilecti.

CONFIDENTIA . LXXV.

De unitate & distinctione peccatorum.

Hic quæritur, undè cognosci possit, quod unum peccatum sit distinctæ speciei ab altero, vel quando solo numero differant : sunt enim multa, quæ ad actum peccaminosum concurrunt, utpotè objectum prohibitum : Malitia seu deformitas contrà rectam rationem vel legem : rectitudo virtutis oppositæ : & de-

denique ipsum præceptum : de quibus proinde dubitatur , à quo eorum sumatur unitas & distinctio specifica peccatorum. Sit itaque

RESOLUTIO I. Peccatorum unitas & distinctio specifica *causaliter*, quoad actum peccaminosum, sumitur ab objectis formalibus. Ita *commun. cum. D. Thoma* 1. 2. q. 72. a. 1. 130.

Ratio patet : quia notissimum est in Philosophia, actus extrinsecè & causaliter specificari ab objectis : atqui actus peccaminosus per se directè tendit in objecta vetita : ergò unitas & distinctio specifica peccatorum causaliter & extrinsecè desumitur ab objectis formalibus ; quatenus nimirum fundant malitias seu deformitates ejusdem vel diversæ rationis contra rectam rationem vel legem , id est , contra virtutem vel præceptum. Explico clarius : illa peccata sunt ejusdem speciei, quæ habent objecta formalia ejusdem speciei, fundantia scilicet malitiam & deformitatem ejusdem rationis ; sic ejusdem speciei sunt superbia de bonis spiritualibus & temporalibus ; Gula in cibo & potu : Furtum in quavis materia.

Et si enim ipsi actus, & objecta materialia sint diversæ speciei, formaliter tamen fundant malitiam ejusdem rationis; utpote *superbia* inordinatam excellentiam: *Gula* excessum temperantiæ: & *Furtum* violationem justitiæ. Econtra illa peccata distinguuntur speciebus, quæ habent objecta formalia diversæ rationis, seu fundant diversas malitias & deformitates contra rectam rationem, vel leges diversas; ut patet in fornicatione, adulterio, incestu, sacrilegio, &c.

131. RESOLUTIO II. Peccatorum unitas & distinctio *formaliter*, & quoad ipsam malitiam, desumitur ab unitate & distinctione specifica rectitudinum, seu virtutum oppositarum. Sic *Scot. in 2. d. 37. q. 1. cum suis, & aliis*.

Ratio est: quia peccatum formaliter, seu malitia moralis, ac ratio formalis constitutiva peccati consistit in privatione rectitudinis debitæ inesse, secundum rectam rationem vel legem: quæ rectitudo re ipsa nil aliud est, quam honestas virtutis oppositæ: undè peccatum seu malum morale formaliter est privatio boni honesti, seu virtutis, teste *D. Diony-
sio*

sio de Divin. nominibus c. 4. Atqui notum est privationes specificari atque distingui per formas oppositas, quibus privant: ergò unitas & distinctio specifica peccatorum formaliter desumitur ab unitate & distinctione specifica rectitudinum, seu virtutum oppositarum; adeò ut illa peccata sint ejusdem speciei, quæ eidem virtuti, & secundùm eandem deformitatis rationem adversantur: ècontra verò illa peccata sunt diversæ speciei, quæ diversis virtutibus; aut etiam eidem virtuti, tamen secundùm diversam rationem deformitatis adversantur. Sic odium Dei & proximi, blasphemia, furtum, &c. sunt diversæ speciei, quia repugnant diversæ speciei virtutibus videlicet charitati, religioni, justitiæ, &c. Porro etiam eidem virtuti, quamvis unam tantum habeat integram conformitatem ad rectam rationem (*quia bonum est ex integra causa*) tamen adversari possunt diversa specie peccata per diversas difformitates vel defectus; *quia malum est ex quolibet defectu.* Sic v. g. charitati opponuntur diversa specie peccata per commissionem, *odisse Deum vel proximum*: & per omis-

omissionem: *quando oportet, non amare, non succurrere.* Item eidem virtuti *Religionis*, penes diversos modos inhonorandi Deum, opponuntur diversa specie peccata irrelegiositatis; ut blasphemix, perjuria, superstitiones, sacrilegia, votorum violationes, festorum contemptus, &c. Item eidem virtuti *justitiæ* penes diversos modos lædendi jus alterius, puta, in bonis vitæ, famæ, fortunæ, &c. opponuntur diversa specie peccata injustitiæ, homicidia, adulteria, detractiones, furta, &c.

132. RESOLUTIO III. Peccatorum unitas & distinctio specifica etiam desumitur ab unitate & distinctione specifica & formali præceptorum; non item materialiter & numero tantum differentium. *Com. apud Vasq. disp. 98. Sanch. l. 9. de Matrim. disp. 15. Laym. l. 3. c. 2.*

Ratio primæ partis est. Quia peccatum formaliter consistit in privatione rectitudinis debitæ inesse secundum rectam rationem vel legem: ergo unitas & distinctio specifica peccatorum rectè etiam desumitur ab unitate & distinctione specifica legum vel præceptorum; adeò ut
il-

illa peccata sint specie diversa, quæ repugnant præceptis formaliter & specie diversis, prohibentibus scilicet talia peccata sub diverso motivo distinctarum virtutum.

Sic quia homicidium & furtum prohibentur lege naturali, divina, & humana, sub eodem motivo virtutis justitiæ, non constituunt tres species peccatorum: At verò homicidium clerici, furtum rei sacræ, specialiter prohibentur lege ecclesiastica sub motivo diversæ virtutis Religionis propter specialem injuriam ac irreverentiam personæ, ut rei Deo sacræ in ipsum Deum redundantem, & ideò sunt duo specie diversa peccata, etiam in eodem actu.

Ratio secundæ partis, *non item materialiter & numero tantum differentium*: præcepta namque materialiter & numero tantum distincta, quæ scilicet de eadem re formaliter, ac sub ejusdem virtutis motivo ponuntur à diversis legislatoribus, vel diverso tempore, nihil omninò faciunt ad distinctionem peccatorum, sive specificam, sive numericam. Sic v. g. furtum simplex prohibetur lege divina,

na, humana, ecclesiastica, politica; semper tamen ejusdem speciei: ac in eodem actu, idem numero peccatum est; quia omnes hæ leges formaliter ejusdem speciei sunt, quatenus sub eodem motivo ejusdem virtutis justitiæ furtum prohibent. Similiter si blasphemia v. g. jure divino prohibitissima, etiam jure ecclesiastico sub excommunicatione prohiberetur, maneret idem specie & numero peccatum: non enim alia ratione & motivo prohiberetur ab Ecclesia, quam defacto prohibita est lege divina, videlicet sub motivo Religionis.

CONFERENCE LXXVI.

De unitate & distinctione numerica peccatorum.

133. **R**ESOLUTIO: Peccatorum unitas & distinctio numerica desumitur ab unitate & distinctione numerica ipsius actus: in merè internis quidem physica: in externis verò peccatis secundum moralem continuationem vel interruptionem actus interni cum externis. Ita communis, &c.

Ex-

Explicatur : dicitur I. *Desumitur ab unitate & distinctione numerica ipsius, actus.* Ita quidem, ut idem numero actus constituat item numero peccatum: & plures numero actus plura peccata. Cæterum certum est esse plura numero peccata, etiamsi objectum sit idem, si eundem hominem iteratò odio habeas, percutias, vel aliâ injuriâ afficias; controvertitur tamen, an maneat idem numero peccatum, quando idem actus tendit in plura objecta? ad quod

Respondet noster *Patrit. hic n. 15. Quoad praxin* omninò perindè esse, sive dicas uno actu odisse decem homines, esse decem peccata; & ideò enumeranda in confessione: sive dicas esse unum numero peccatum, sed æquivalens decem; & ideò numerum objectorum, tanquàm augentem malitiam substantialem actus, necessariò explicandum in sacro tribunali. Etiam perindè est, sive objecta multiplicentur *materialiter* tantum; ut si uno actu plures homines, infames, occidas: si uno proposito velis officium omittere per mensem, jejunium per totam quadragesimam, &c. Sive objecta mul-

multiplicentur *formaliter* nimirum sub distinctis actibus externis, intenta ab uno actu interno; ut si voluntas uno quidem actu interno intendat ac proponat, tamen per plures actus externos tendere in plura objecta: v. g. occidere plures (distinctis vicibus) cognoscere plures fœminas, modò hanc, postea aliam, &c. Quod si tamen peccata externa consummentur, sine controversia illa erunt distincta numero peccata, nil obstante unitate actus interni.

134. Dicitur II. *In merè internis quidem physica.* Hoc est, peccata merè interna sola mala voluntate consummata, sumunt unitatem & distinctionem suam numericam à physica unitate & distinctione ipsius actus; ut tot sint numero peccata, quoties physicè, voluntariè tamen, interruptuntur actus. *Ita omnes:* & ratio est. Quia peccatum toties multiplicatur numero, quoties perfectè consummatur: sed peccata merè interna toties perfectè consummantur, quoties interrupta voluntariè repetuntur: ut actus odii, blasphemiae, hæresis, invidiæ, &c. Item consensus, complacentiæ, delectationes me-
- to.

rosæ circa actus externos, eorumque objecta, &c. quoties repetuntur ac renovantur (ita ut posterior à priori nullo modo dependeat, toties perfectè consummentur, & consequenter tot fiant peccata numero distincta, licet notabilis temporis mora non intercesserit. Ut proinde fieri possit, hominem uno die, vel etiam unâ horâ committere mille peccata interna odii, invidiæ, delectationis morosæ, &c.

Porro advertunt hîc doctores plerumque, cum impossibile sit hujusmodi peccatorum internorum in confessione numerum inire, sufficere explicare metam temporis, quâ quis in tali mala voluntate perstitit: v. g. integro anno in odio & inimicitia sæpissimè, cum memoria inimici recurreret, actus odii, ranoris, invidiæ, vindictæ, &c. renovari. Sic Meretrix publica satisfacit ita confitendo; *tot annis in statu meretricio permansi: quoties occasio fuit, admisi copiam corporis mei quibusvis, conjugatis, sacris; &c.* Monet tamen rectè *Dian. p. 3. tract. 4. resol. 89.* exprimere debere species peccatorum, quantum potest.

135. Dicitur III. *In externis verò peccatis secundum moralem continuationem, &c.* Id est; peccata, quæ posito actu interno, opere externo consummantur, sumunt unitatem & distinctionem numericam ab unitate, & distinctione morali tantum actuum tam internorum, quam externorum, *secundum moralem continuationem, vel interruptionem actus interni.* Ut proinde actus interruptus tamdiu censeatur idem numero continuari, vel durare moraliter, quamdiu non est revocatus *formaliter, vel interpretativè.* Revocatur autem *formaliter* actus internus per actum contrarium; quando nimirum voluntas actui priori malo actum contrarium, vel nolitionis efficacis, aut saltem simplicis displicentiæ vel aversionis elicit. *Interpretativè* verò revocari censeatur actus per ejus cessationem voluntariam; quando scilicet voluntas se reflectens super priorem actum, vel propositum malum, aut negativè se avertit, aut ad alium actum impossibilem se divertit: E. g. si proposuisses hodiè exire ad fornicandum, occidendum, &c. & memor hujus propositi, domi manere aliud aliquid facere,

cere, vel cubitum te conferre velles, tunc interpretativè censeberis revocâsse actum priorem etsi actualiter non revocaveris.

CONFIDENTIA LXXVII.

Item de unitate & distinctione peccatorum numerica.

Lubricus succumbit tentationi carnali, consentit, efficaciter proponit, 136. pergit, &c. ad quærendam occasionem. Interim hanc suam voluntatem millies repetit, donec quis intentum opere compleverit: an peccaverit millies?

RESOLUTIO: Lubricus unum tantum numero peccatum commisit.

Ratio est: quia omnes actus & motus sequentes uniuntur moraliter cum primo consensu efficaci, in ordine ad eandem consummationem carnalem externam. Quod si autem quandoque propositum suum malum revocaverit, iterumque assumpserit, tot numero peccata commisit, quot intercesserunt revocationes formales, vel interpretativæ. Ita *com. Navar. c. 6. n. 26. Vasq. disp. 75. c. 2. Laym. & Patr. 19. n.*

Idem omninò dicendum de eo, qui voluntariè detinet rem alienam per annum, vel annos etiam plurimos, licet voluntas eam detinendi vel non restituendi infinites repetatur, semper tamen manet idem numero peccatum; nisi fortè ad confessionem accedens revocet suam malam voluntatem: quàm si iterum assumat post confessionem, peccabit novo peccato toties, quoties revocatam reassumpserit. Simili modo discurrendum est de alio quovis peccato, utputa fornicatione, occisione, furto, omittendis horis canonicis, &c. quàm diu enim manet prima intentio fornicandi, occidendi, furandi, omittendo horas, nunquam interrupta tam diu est tantum unum numero peccatum: Contra quoties illa prima intentio interrumpitur formaliter vel interpretativè, & renovatur, toties multiplicatur ejusdem numerus, itaque, ut quis integro mense vel etiam anno, circa idem objectum possit tantum semel peccare, & alius uno die centies, si toties intentionem primam interruperit moraliter.

CONFIDENTIA LXXVIII.

*Item de unitate & distinctione
peccatorum numerica.*

FUribundus eodem actu interno, & 137.
eodem commotionis impetu alterum
sæpiùs verberat, an unum tantum nume-
ro peccatum committat (item eodem mo-
tu, & impetu Deum blasphemat, sæpiùs
peierat, sæpiùs homini maledicit, ean-
dem calumniam sæpiùs exprobrat, in ea-
dem materia sæpiùs detrahit, &c.

RESOLUTIO; Idem numero pecca-
tum moraliter censetur, quando durante
uno, eodemque actu interno consum-
mendi peccatum externum multiplicatur
solus actus externus spectans ad eandem
consumationem peccati intenti. *com. Na-
var. Laym. Dian. &c.*

Ratio est; quia unitas, idemque im-
petus actus interni ad consummandum pec-
catum externum, in genere moris tribuit
etiam moralem unitatem distinctis acti-
bus externis habentibus se per modum
partium ad unam totalem consumatio-
nem; hoc autem omninò contingit in
prædictis casibus; igitur, &c.

Undè secus dicendum, quandò quis per intervalla, etsi vi prioris impetus, iteratò accessit ad percutiendum, blasphemandum, pejerandum, &c. aut eodem, licet continuo impetu, plures homines injuriâ affecit: aut eidem homini diversæ rationis injurias intulit: v. g. appellando furem, adulterum, magum, &c. Tunc enim, multiplicantur peccata externa, maximè in ordine ad confessionem.

CONFIDENTIA LXXIX.

An, qui furatur integram Bibliothecam: vel omnem domûs supellectilem, per totam noctem sæpissimè renovatis actibus internis, & iteratis ablationibus (etiam ad mortale singulis sufficientibus) unum tantum numero furtum committat?

138. **R**espondet: Eum tantum unum furtum committere: ratio est: quia omnes ipsi actus uniuntur sub uno intento principali, videlicet auferendi totam talem quantitatem; ut proinde in confessione sufficiat dicere: furatus sum integram Bibliothecam, aut spoliatus sum do-

domum tota sua suppellectili tanti & tanti valoris, tacita iteratione actuum. Ita *Navar. c. 16. n. 18. Bonacin. 1. 2. disp. 2. q. 4. prop. 2. & Patrit. hic num. 21.*

Item ultor efficaciter proponit occidere suum inimicum, plurimos exercet actus internos odii, iræ, vindictæ, inquisitiones occasionum, electiones mediorum; eosque sæpius repetit actus: plurimos quoque exercet actus externos: pluribus diebus insidias instruit, arma expedit, socios convocat, equum ascendit, proficiscitur deprehensum inimicum verbis infestat, provocat, iteratò ferit, tandem occidit, etiam jam mortuo ictus infligit. Similiter volens peccare carnaliter, quot distinctissimos actus exercet, verba impudica, sollicitationes, tactus. Utrobique tamen omnes ipsi actus diversissimo interni, & externi (una cum ipso actu principali homicidio, fornicatione) unum tantum numero peccatum constituunt; ut sufficiat confiteri actum principalem: scilicet *commisi homicidium voluntarium: fornicatus sum semel, &c.* nulla facta mentione actuum præcedentium; quia hi facile à confessariò intelliguntur; quia nimirum

omnes isti actus interni , & externi ad actum principalem ex natura sua diriguntur.

139. Cæterum secus dicendum est, si alii actus accedant ad illum actum principalem ex natura sua non ordinati, vel aliàs diversam malitiam continentes: v. g. si occidas veneno, vel maleficio: si velis occidere, sed priùs egregiè cruciare vel torquere: item si ad finem fornicationis obtinendæ usus ~~est~~ phietris, vel mediis magicis: vel si ante à habuisti solùm delectationes morosas: aut inefficaces concupiscentias ad fæminam: si exercuisti oscula, tactus, amplexus, impudicos, sine intentione copulæ, & postea primò novo actu efficaci copula secuta est. Tunc enim alii actus prævii interni, vel externi manent peccata seorsim specie, vel numero distincta ideoque seorsim confitenda, nisi ignorantia vel inadvertentia excuset. Quod si tandem actus illi prævii ad actum principalem homicidii, vel fornicationis ordinati non sortiantur suum effectum, erunt nihilominus confitendi, quia tunc non uniuntur in principali intento, secundum omnes.

Dictam doctrinam extendunt *Navar. 140. c. 6. n. 17. Azor. tom. 1. l. 4. q. 6. Laym l. 1. T. 2. c. 9. n. 8. & alii*, etiam ad actus malos, ipsum actum principalem consequentes tanquam accessoria complementa; cuiusmodi sunt gaudium vel complacencia de actu consummato: colloquia, oscula, tactus, &c. sequentes actum venercum si tamen fiant absque intentione, vel ordine ad novam copulam; adhuc nimirum constituere unum numero peccatum cum actu principali.

CONFERENCE LXXX.

An celebrans in peccato mortali, vel legens missam, in qua continentur plures actiones sacramentales, utpotè consecratio, sumptio & communicatio aliorum, committat tria, aut unum tantum peccatum mortale?

RESOLUTIO: Idem numero peccatum censetur, quod committitur circa actiones ex natura, vel institutione sua integratas, ex pluribus actibus conjunctis.

Ratio est; quia omnes isti actus integ-

grant unum numero ministerium celebrationis missæ, vel etiam alterius Sacramenti, administrationem. Undè sacerdos, qui una vice & intentione (notabiliter non interrupta) se exponit excipien-
dis confessionibus, aut distribuendo Sacramento Eucharistiæ, existens in peccato mortali, quotcunque absolvat, quotcunque sacras hostias distribuatur, unum tantum peccatum mortale committit : quia nimirum omnes illæ absolutiones & distributiones, uno actu continuo successivo fiunt, & unum moraliter pertinent ministerium absolvendi vel communicandi. Undè in confessione sufficiet dicere; *ministravi sacramentum pœnitentie, aut Eucharistiæ* (positâ sententiâ etiam hoc esse mortale) *in statu peccati mortali semel.* Ita *Patrit. cit. n. 22.*

De peccato omissionis.

142. **P**Ræcipuæ sunt divisiones peccati actualis. I. Penes *materiale*, in peccatum commissionis, & omissionis, quæ ex terminis patent, II. penes *formale*, seu reatum culpæ, in mortale, & veniale. III. penes *subjectum* peccati, in *internum*, &

& externum, seu in peccatum cordis, oris, & operis.

IV. Penes *causam peccati*, in peccatum ex ignorantia, infirmitate; & certa malitia. V. Penes *objectum* contrà quod, circà quod peccatur, dividitur in peccatum contrà Deum, contra proximum & contra seipsum. Peccata contra Deum specialiter dicuntur, quæ opponuntur, virtutibus Theologicis, fidei, spei, charitati & Religioni.

Peccata contra proximum sunt, quæ charitati & justitiæ adversantur. Peccata contrà se ipsum sunt, quæ sunt contrà temperantiam, & fortitudinem.

VI. Alia dicuntur peccata carnalia, ut gula, luxuria: alia spiritualia, quæ consistunt in concupiscentia mentis inordinatæ, ut superbia, & avaritia. In hac conferentia pauca dicentur de peccato omissionis de reliquis in subsequentibus: itaque sit

RESOLUTIO: possibile est peccatum puræ omissionis, id est, potest dari omis-

te omissionem. Ita Scot. in 4. d. 49. q. 20. cum suis. Quidquid dicant alii, nam

Ratio est evidens; quia voluntas est libera non tantum *quoad specificationem*; ut scilicet proposito objecto possit illud velle, vel nolle positivè, sed etiam *quoad exercitium*; ut nimirum proposito objecto possit illud velle, vel non velle:posito ergo dictamine *hic & nunc esse sacrum audiendum*, in voluntatis libertate est non tantum velle, aut nolle, sed etiam merè negativè *non velle*, seu suspendere omnem actum volitionis, & nolitionis: atqui hoc posito erit omissio pura, voluntaria, ac libera, ideoque culpabilis; voluntaria quidem (non utique positivè directè, vel indirectè, ut per se constat, sed interpretativè, & tacitè) quia nimirum voluntariè non est *relita*, cum posset, & deberet; quidquid enim voluntas potest, & debet nolle, vel cavere, & non cavet, idest, non vult, interpretativè & tacitè velle censentur. *Libera verò & culpabilis est*, quia inest voluntati pro instanti, quo potest & debet ei non inesse siquidem pro eadem instanti potest, & debet ei inesse actus oppositus, *vel audire sacrum*,
er-

ergò datur omissio pura voluntaria, & culpabilis absque omni actu positivo interno moraliter concurrente ad omissionem sacri, atqui eadem est ratio, de omissione externa sacri: v. g. aliquis in lusu constitutus in die festo, audito ultimo signo ad sacrum, recordatur obligationis de missa audienda, potest absque actu positivo de missa audienda vel non audienda, simpliciter pergere in lusu incepto & ita interim negligere sacrum, absque eo, quod ex aliquo affectu positivo lusus negligat. Hoc autem casu iterum erit omissio pura, voluntaria, libera, & culpabilis: Ergò est possibile peccatum puræ omissionis, & externum absque omni actu positivo moraliter afficiente ipsam omissionem, qui scilicet aliquo modo sit causa omissionis, seu ex cujus affectu fieret ipsa ommissio. Sequitur ergò evidenter, vel debere admitti puram omissionem peccaminosam, vel debere negari libertatem voluntatis quoad exercitium.

CONFERENTIA LXXXI.

An omnia peccata sine aequalia?

144. **P**eccata alia aliis graviora esse, constat aperte ex scriptura *Thom. 4. major effecta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum.* Joan. 19. ait Christus ad Pilatum. *Qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.* Et ratio est; quia poena debet respondere gravitati peccati: sed utroque jure divino & humano, graviori poena punitur homicidium, quod furtum adulterium, quam simplex fornicatio; consequenter peccata non sunt aequalia in gravitate quoad propriam malitiam specificam. Ad dignoscendum autem, quæ peccata aliis graviora sint.

Respondent I. Peccata per se & intrinsecè mala, cæteris paribus graviora sunt peccatis solùm ex prohibitione malis. Illa namque naturalem deformitatem habent contrà rationem, & ipsam legem naturalem; hæc verò ex se vel bona sunt, vel indifferentia; ut comedere carnes die prohibito.

II. Inter peccata per se & intrinsecè mala, graviora sunt, quæ adverfantur
majori

majori bono, seu objecto nobiliori. Sic peccato contra Deum, odium Dei, hæresis blasphemia, &c. longè graviora sunt, quàm peccata contra hominem. Et peccata contra hominem illa graviora sunt, quæ meliori bono nocent, quàm quæ minùs bono: undè gravius est homicidium detractione quia vita nobilior est famâ.

III. Inter peccata ex prohibitione legis tantùm illa graviora sunt, quæ adverfantur præcepto majoris momenti: v. g. die festo præcipitur auditio sacri omnibus; & simul certis personis custodia civitatis: proindè gravius peccatum esset, negligere custodiam quàm omittere sacrum, quia illud est majoris momenti, concernens commune bonum.

IV. Universaliter, cæteris paribus, majus peccatum est quod opponitur nobiliori virtuti. Quarè omnium gravissimum peccatum est odium Dei, quia charitas divina opposita virtus excellentissima. Undè ad quæstionem conferentiæ fit

RESOLUTIO: Peccata non sunt omnia mortalia, sed aliqua venialia. Est de fide, *Sap. 16. homo per malitiam occidit ani-*

ma

nam suam. Ezechi. 18. anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Rom. 6. Stipendia peccati mors.. Ex quo desumitur.

Ratio: quia per peccatum mortale intelligitur id, quod excludit à gratia, & amicitia divina, ac consequenter à beatitudine æterna, mereturque pœnam æternam: ideoque dictum *mortale* quod privet animam vitâ, spirituali gratiæ & gloriæ, inferatque spirituales mortem culpæ, & pœnæ æternæ: sed talia esse aliqua saltem peccata apertissimè loquitur script.: igitur, &c.

Dixi, *aliqua saltem peccata, scilicet esse mortalia*, quod autem aliqua etiam sint *venialia tantum*, patet iterum inde, quia per peccatum veniale intelligitur illud, quod ex sui levitate non excludit à gratia, & beatitudine, & stat cum gratia, iustitia, & amicitia Dei, neque pœnam meretur æternam: sed dari ejusmodi peccata levia evidenter constat ex sacris litteris: nam justis etiam tribuuntur peccata. Proverb. - verb. 20. *Quis potest dicere: mundum est cor meum: purus sum à peccato. ibid. 24. Septies in die cadit justus, & resurgit, impii autem corruunt in malum.*

i. Joan.

1. Joan. 1. si dixerimus, quia peccatum non habemus, veritas in nobis non est. Jacob. 3 in multis offendimus omnes. Joan. autem & Jacobus sine dubio iusti fuerunt: atqui in iustis non potest esse peccatum mortale, quod consistere nequit, cum iustitia, & gratia divina: igitur, &c. Deinde Christus Matth. 5. ipsemet ait: Ego autem dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, raca, reus erit consilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Ubi salvator expresse significat, aliquem per peccatum posse esse reum culpæ, & pœnæ, non tamen etiam gehennæ, seu damnationis æternæ; quod non competit nisi peccato veniali. Rursus Matth. 12. ait: qui autem dixerit blasphemiam contra Spiritum sanctum, non remittitur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Ubi subponit Dominus aliqua peccata remitti in futuro sæculo: sed certum est in futuro sæculo non posse dimitti mortalia: Ergò intelligit venialia.

Respondent: adversarii: ideò aliqua peccata non expellere gratiam Dei, quia Deus illa non imputat ad pœnam ergò

*Q**sal.*

saltem ex natura sua non sunt venialia tantum. Contrà, quia peccata non ideò sunt digna poenâ æternâ, quia Deus illa imputat, vel quia vult ea punire poenâ æternâ; sed econtrà ideò Deus vult ea punire poenâ æternâ, quia sunt digna tali poenâ æternâ, ita exigente ratione suæ justitiæ: Cùm ergo venialia non puniat poenâ æternâ, ex se & naturâ suâ non sunt digna tali poenâ.

CONFERENCE LXXXII.

Peccati mortalis definitio & differentia à veniali.

Quid sit peccatum mortale: Respondet P. Tobias Lohner in sua instructione practica esse id, quod ob sui gravitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo solvit, & poenam æternam meretur. Nostro P. Patrit. hic a. 4. placet illud ita definire. *Peccatum mortale est defectus contra legem, vel præceptum, cujus observantia necessaria est simpliciter ad conservandam gratiam, & salutem finalem consequendam: Veniale verò est. Defectus contra legem vel præceptum, cujus observatio non est simpliciter necessaria, sed*

sed tantum secundum quid, ad melius
vel citius consequendam salutem finalem.
Coincidit cum peiore.

Explicatur: utraque simul. Quia pec-
catum mortale & veniale communiter di-
cuntur differre in hoc, quod *mortale* aver-
tat à Deo fine ultimo simpliciter. *Venia-*
le verò non avertat, nisi secundum quid,
id est, quod *mortale* tollat charitatem
seu conjunctionem cum Deo ultimo fine;
veniale autem non tollat, sed solum mi-
nuat charitatem, faciendo, ut homo mi-
nus fervidè feratur in Deum ultimum fi-
nem. Undè peccatum mortale dicitur
mors animæ; veniale verò languor, &
infirmetas tantum: Hinc omne pecca-
tum cedens in gravem Dei, seu honoris,
& cultus Deo debiti injuriam, mortale
est. Cujusmodi sunt omnia peccata con-
trà virtutes Theologicas puta, fidem,
spem, charitatem. Item contrà Religio-
nem de quibus infrà plura. Deindè om-
ne peccatum graviter lædens charitatem,
aut justitiam ergà proximum in bonis ani-
mæ, corporis, famæ, fortunæ: seu ce-
dens in gravè nocumentum spirituale,
vel temporale, mortale est: si leve tan-

tum nocumentum, veniale censerī debet. Insuper omne peccatum cedens in grave nocumentum propriæ salutis spiritualis, vel corporalis, mortale est, v.g. Luxuriæ peccatum, & Ebrietatis perfectæ. At verò secluso detrimento gravi salutis spiritualis, vel corporalis, omnia peccata commissa econtrà proprium bonum per se venialia sunt; ut inordinata dispositio bonorum temporalium, prodiga profusio, negligens cura: aut econtrà nimia sollicitudo, tenacitas, &c.

147. Ulteriùs omnia peccata contra præcepta divina in Decalogo, Evangelio, vel alibi expressa, in materia gravi mortalia sunt: in materia levi (si detur) venialia, peccata verò contra præcepta humana, tunc solùm sunt mortalia, quandò concurrunt materia gravis, & intentio Legislatoris volentis obligare sub mortali. *Ita com. doctrina in materia de legibus.* Item quæcunque peccata dicuntur in sacris litteris, *excludere à regno cælorum: esse abominabilia, vel abominationem coram Deo: morte digna, &c.* sunt peccata mortalia. Si autem sanctissima mitioribus verbis utatur, signum est ea esse venialia tantùm. E.g.

E. g. Ephes. 5. Fornicatio autem, & omnis munditia, & avaritia, nec nominetur in vobis sicut decet sanctos: aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinent. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus aut avarus, quod est idolorum servitus, non habet hereditatem in regno Christi, & Dei. Ubi nota, Apostolum subtrahere & non repetere, Stultiloquium, & scurrilitatem contentus dixisse, quæ ad rem non pertinent: scilicet vana, inordinata, & imperfecta esse; ideoque inter venialia computanda. At verò fornicationem, immunditiam, & avaritiam dixit abominanda, nec nominanda à sanctis, & excludere à regno Dei: ac proinde peccatis mortalibus accensenda.

Denique quando ex terminis præceptorum, vel sententiæ non constat, de qualitate peccatorum, mortale ne sit, an veniale, recurrendum est ad traditionem Ecclesiæ. Quidquid enim in Ecclesia Catholica communiter habetur pro peccato mortali, sine dubio pro tali est habendum, indè enim scimus omittere sacram, vel horas, violare jejunium, communicare sine prævia confessione peccati

mortalis cogniti, &c. esse peccata mortalia; quia nimirum spiritus S. Ecclesiam à se gubernatam, in re tanti momenti, salutem animarum concernente, non finit errare.

CONFERENCE LXXXIII.

An, & quomodo peccatum mortale ex genere suo fieri possit in individuo veniale?

148. **P**eccatum mortale, ex genere dicitur quod ex proprio objecto suo, seclusâ malitiâ alterius speciei, est, vel potest esse mortale. Estque triplex I. *Mortale ex objecto per se*, quod scilicet ex ipso objecto secundum se habet intrinsecam malitiam mortalem, seclusa prohibitione legis; cuiusmodi est blasphemia, adulterium & furtum. II. *Mortale ex præcepto*, quod ideò tantum mortale est, quia lege positiva prohibetur, ut comedere carnes, die jejunii, omittere sacrum, confessionem, communionem annuam, &c. III. *Mortale ex accidente, vel circumstantia*: quod licet secundum se, neque ex objecto, neque ex præcepto mortale sit, sed vel veniale vel omninò indifferens, tamen ex cer-

ta circumstantia malitiam mortalem contrahit: de quo plura infra, ubi de peccato veniali ex genere, an possit etiam aliquo modo fieri mortale. Jam sit

RESOLUTIO: Peccatum mortale ex genere suo fieri potest veniale, quatuor potissimum modis; utpotè *ex conscientia erronea; ex causa excusante: ex imperfectione actus, & parvitate materiae.* Ita *Patrit. hic n. 9.* Explicatur. 149.

Dicitur I. *Ex conscientia erronea*, quando enim quis errore invincibili putat peccatum aliquod esse veniale tantum quod reipsa mortale est, v. perjurium assertorium in re levi is solum venialiter peccat; prout & econtra invincibiliter putans aliquid esse mortale, quod solum est veniale, is reipsa mortaliter peccat. De quo plura sup. *Titul. I. de conscient. erronea.*

Dicitur II. *Ex causa excusante*; Quia quaecunque causa potest excusare à peccato in toto, in modico sui defectu excusat à mortali, ac veniale constituit. Ratio est; quia spectata humana fragilitate, in moralibus difficillimum est medium tangere in puncto, & levem etiam defectum evitare: adeoque ad hoc homi-

nem sub mortali obligare ratio non potest. E. G. Ignorantia invincibilis excusat à toto peccato : Ergò vincibilis levis & non crassa excusat à mortali. Deindè extrema necessitas excusat omninò à peccato furti : Ergò valdè gravis excusat saltem à mortali rei necessariæ. Postremò necessitas propriæ defensionis cum perfectò moderamine inculpatae tutelæ omninò excusat à peccato homicidium injusti invasoris : ergò eadem necessitas cum levi, & non supino defectu dicti moderaminis, saltem excusat à peccato mortali.

Denique metus mortis, vel alterius gravissimi mali, indirectè excusat à transgressione legum positivarum ac etiam aliquarum naturalium : ergò metus ejusdem mali non adeò gravis, excusat saltem à mortali. V. g. metus morbi gravioris omninò excusat ab audiendo sacro, vel jejuniò : ergò metus morbi non ita gravis, utpotè gravioris catharri, saltem excusabit à mortali, &c.

Dicitur III. *Ex imperfectione actus.* Quia ut aliquid sit peccatum mortale, requiritur ex parte intellectus perfecta advertentia & deliberatio : & ex parte voluntatis

et is plenus consensus: quorum unum, si desit aut sit solum imperfecta deliberatio, aut semiplenus consensus, peccatum veniale tantum erit ex imperfectione actus, in quacunque materia, lege vel præcepto secundum omnes. Ratio est: quia ad peccatum mortale, quo homo simpliciter averfus à Deo æternam poenam mereatur, utique requiritur actus moralis perfectus ac liber simpliciter: talis autem non est, sine perfecta deliberatione, & pleno consensu: igitur, &c.

Dicitur IV. Ex parvitate, vel levitate materiae. Etenim omne peccatum mortale ut sit, ex parte objecti requirit materiam gravem secundum se, vel ex fine, aut circumstantiis intentis: quando ergo materia, tam secundum se, quam secundum finem, ac circumstantias verè parva ac levis est, cessat mortale peccatum, & fit veniale ex parvitate materiae. Et ratio est; quia ubi materia prohibita parvi est momenti, moraliter parva est offensio.

CONFIDENTIA LXXXIV.

*In quibus peccatis potest dari par-
vitas materiae ; & undè desu-
menda?*

150. **R**ESOLUTIO : Nulla datur parvitas
materiae excusans à mortali in illis
peccatis, quibus directè læditur perfectio
Dei infinita, aut bonum quodvis mag-
num indivisibiliter. Ita Patrit. cit. n. 14.
& omnes.

Ratio est : quia quoties ratio gravis ma-
litiae vel offensae contrà legem, vel rectam
rationem, seu contra charitatem Dei, vel
proximi, æque reperitur in materia par-
va, ac in magna, toties etiam perstat cul-
pa mortalis in materia quantumvis par-
va : ideoque non erit parvitas materiae ex-
cusans à mortali : atqui hoc tunc fit,
quandò directè læditur, vel offenditur
perfectio Dei infinita, seu bonum quod-
vis magnū indivisibiliter, uti est vita ho-
minis : igitur, &c.

*Nulla datur ergò parvitas materiae excu-
sans à mortali in peccatis contrà virtutes
Theologicas, fidem, spem, & charitatem ; ut-
potè in infidelitate, desperatione odio, aut*
con-

contemptu Dei : quia hæc directè & actu elicitō lædunt , & offendunt perfectiōnem Dei infinitam. Quantulacunque enim infidelitas , & qualemunque propositionem à Deo revelatam , etsi parvi in se momenti , nolle credere repugnat infinitæ veracitati Dei : & quantulacunque desperatio de Deo , repugnat infinitæ Dei bonitati ac potentia : quantulumcunque odium Dei , etiam ratione rei levissimæ , repugnat quoque simpliciter ejus infinitæ bonitati : & quicumque etiam levissimus (dumodò deliberatus) contemptus Dei , aut alicujus perfectionis divinæ , etiam indirectus , qualis est in formali inobedientia ex contemptu legis , vel præcepti , cujuscunque , in formali ingratitude ex contemptu beneficii divini repugnat infinitæ Dei bonitati , sapientiæ , & æquitati : ergò semper est malitiæ mortalis. V. g. si oderis vel blasphemes Deum ob leve incomodum tibi eveniens ex lusu perduto.

Sed quid sentiendum de odio proximi? 151.
Resp. odium proximi quoad abominandum personæ semper etiam esse peccatum mortale , nulla excusante materiæ parvitate ,
ni

nisi sola imperfectione actus: semper enim est eadem ratio malitiæ mortalis contra præceptum charitatis divinæ, & ipsam bonitatem divinam in proximo quoad naturam, & gratiam participatam abominari, vel averfari proximum ex displicentia personæ, tanquam indignum nostro amore vel amicitia, cum tamen & ipse nobiscum sit imago Dei capax gratiæ divinæ, & beatitudinis æternæ.

Dixi autem, *quoad abominationem personæ*. Quia secus est de odio proximi, *quoad abominationem qualitatis*: quod ad indifferens est, & potest etiam bonum esse juxta Psalm. 118. *Iniquos odio habui*, aliud etiam est de odio inimicitia seu malevolentia; quo proximo deliberatè malum volumus. Hoc enim licet ex genere suo peccatum mortale si tamen parvitas materiæ à mortali excusantem admittit, cum scilicet proximo leve, & exiguum volumus malum, optamus, vel gaudemus.

152. *Nulla etiam datur parvitas materiæ in peccatis contra virtutem Religionis*: quia nimirum directè vergunt in injuriam Dei seu perfectionis divinæ.

Hinc

Hinc I. *in superstitione divinationis, vane observantiae, magia, &c.* semper gravis Dei injuria est, cultum Deo debitum tribuere diabolo divinitatis hosti, ac æmulo, sive id fiat cum pacto expresso, sive cum implicito cum dæmone seu cum implicita dæmonis invocatione tantum. Ut cum quis utitur scienter mediis omnino vanis & impertinentibus ad causandum aliquem effectum, vel cognitionem occultorum vel futurorum. Eo ipso enim, quo uteris ejusmodi mediis vanis, & nullam omnino naturalem vim vel proportionem habentibus ad causandum talem aliquam virtutem superiorem homine: atqui non Deum; quia is tale prohibet; non Angelum sanctum, qui nolente Deo nihil facit: ergo dæmonem, qui vel talia instituit, vel se immiscet ad decipiendum hominem, ac cultum, quasi divinum sibi arrogat in injuriam divinæ Majestatis. Quod bene inculcandum illis, qui protestantur se talibus nolle uti ope dæmonis: est enim protestatio facta contraria, & ideò vana, ac nulla. Nam tacita hæc invocatio (si plena deliberatio ad sit) est ejusdem rationis cum expressa:
&

& quod in parva vel ludicra re dæmon invocetur, per se non minùs peccatum est, quòd si fiat in re magna. Sæpè tamen contingit, ut quandò res est modica, non apprehendatur mali magnitudo; & sic potest esse veniale ex defectu animadversionis: sicut etiam. Ex ignorantia vel levitate actus.

153. II. *In blasphemia formali*: non minùs semper gravis est injuria contra perfectionem Dei infinitam proferre nimir. verbum contumeliosum de Deo cum animo inhonorandi illum, etiam in re minima: Deus enim dehonoratur non solùm cum blasphemus ei res magnas attribuit, sed etiam cum minimas: consequenter blasphemia in ratione materiæ non potest unquam esse peccatum veniale.

III. In perjurio assertorio scienter falsum jurare cum animo invocandi testimonium divinum, semper etiam est gravissima & mortalis injuria adversùs infinitam Dei veracitatem: velle enim Deum instituire testem mendacii idem est, ac si & ipse Deus mentiri ac falli possit, quod & jam in re minima gravem Deum

cau-

causat injuriam, dum constituitur testis falsitatis.

IV. Denique in sacrilegiis plerisque, non tantum carnalibus (maximè in solitatione ad turpia facta in confessionalibus) verum etiam in realibus utpotè in simonia, semper est gravis Dei injuria rem propriè sacram & spiritualem (gratiam Dei) effectus sacramentorum, res ab Ecclesia consecratas temporali pretio dato vel accepto, etiam minimo, ipso facto vilem profiteri.

CONFERENCE LXXXV.

An detur materia parvitas in peccatis homicidii & luxurie?

DE percussione, vulneratione & vindicta sicut & aliis injuriis contra proximum, non potest esse quæstio; quia tenuissima alapa, vel modica succensio hoministibi importuni, etiam clerico facta, excusat te à censura canonis, *si quis suadente*, utique propter materiæ levitatem. De ipso autem homicidio sit

RESOLUTIO: I. In homicidio non potest dari materiæ parvitas excusans à mor-

mortali. Ita noster Patrit. hic n. 17. Erat est: quia semper læditur magnum bonum vitæ humanæ; adeoque non solum abortus factus animati quocunque brevissimo tempore, sed nondum etiam animati, peccatum mortale est, secundum omnes. Imò in veriori sententiâ vix quoque contingit parvitas materiæ in mutilatione; quia minima pars abscissa corpus valdè informe reddit. Cæterum de parvitate peccati luxuriæ major omninò est controversia pro qua sit

- 155. RESOLUTIO II.** Non tantum quoad ipsam copulam, pollutionem distillationem, seu quamcunque voluntariam effusionem seminis illicitam, verum etiam quoad delectationem veneream seu libidinofam deliberatè & directè intentam, quæsitam practicè nulla potest esse materiæ parvitas excusans à mortali; adeoque omnis impudicitia cordis, oris, aspectus, tactus, oscula, amplexus, &c. factâ causâ delectationis veneræ captandæ sicut & omnis in illam deliberatus consensus vel complacentia, semper est peccatum mortale. Est communissima quod *Patrit. cit. n. 18.* cui est doctrina certissima;

ma: quam latissimè probat. *Rebell. de iustitia. p. 2. l. 3. q. 19. Less. l. 4. de iustit. c. 3. n. 119. Sanch. l. 5. Moral. c. 5. Laym. & Diana.* Et

Ratio est; quia omnis delectatio venerea & libidinosa ex natura sua ordinatur ad copulam seu seminationem; imò reipsa, ut benè docet Galenus, est ipsissima inchoatio pollutionis: quid enim est, nisi motus humoris spermatici per spiritus generationi servientes incalescentis, & per certas asterias ad instrumentum generationis tendentis, &c. Ergò sicut deliberatè velle copulam, seu seminationem illicitam semper est peccatum mortale, ita etiam deliberatè velle eam delectationem, seu commotionem veneream in se vel in alio, semper erit peccatum mortale: & sicut in ipsa copula, vel seminatione illicita, ita & in ipsa delectatione vel commotione illicita per se ordinata, & inchoante seminationem illicitam nunquam poterit esse parvitas materiæ excusans à mortali saltem practicè loquendo. *Confir. ex decreto Alexandri VII. Anno 1666. emanato, ubi in propositionibus damnatis 40. sic habet.* Est

*probabilis opinio, quæ dicit esse tantum peccatum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris, & pollutionis. Ubi sine dubiò sermo est de delectatione carnali, ex tali osculi directè intentà, captata, vel admissa. Undè graviter seipso decipiunt, qui tactus partium verecundiarum dùm delectationem veneream, per se directè non intendunt, excusant à peccato mortali; quia tales naturâ suâ nimium ad libidinem provocant; & certè graviora sunt peccata, si fiant circa personas ejusdem sexûs, quàm diversi, quia tunc ad gravius peccatum disponunt, ut notat Sanchez. l. 9 de matrim. disp. 46. n. 18. si-
vè ex intentione agentis, captantis scilicet directè delectati nem veneream, circa quascunque partes fiant, etiam alias honestas. Cujusmodi sunt tactus faciei, compressio manuum pulsatio pedum, &c. Atque tunc tanta sunt peccata, quanta est intentio facientis; utpotè simplicis delectationis morosæ, fornicationis, adulterii, sodomix, &c.*

CONFERENCE LXXXVI.

An in materia venerea indirectè tantum voluntaria saltem, detur parvitas materia?

RESOLUTIO I. admittenda est par- 156.
vitas materiæ excusans à mortali in impudicitia quoad delectationem solum indirectè voluntariam, in causa scilicet levi posita, vel non ablata, secluso consensu & periculo consensus in ipsam delectationem, pollutionem, vel alium opus turpe. Ita uterque Marchant. apud Parrit. hic n. 19.

Ratio est: quia valde rationabile & consonum est, fragilitati humanæ, quod homo sub peccato mortali, non teneatur evitare omnem actionem levem, ex qua est periculum exurgendi aliquos motus delectationis venereæ: & cum hi motus longe facillimè exurgant, ut sint mortales, omnino requiri, debet majus voluntarium, quam indirectum in causa maxime levi & de se veniali tantum. Alioquin certè oporteret condemnare peccati mortalis omnem conversationem non necessariam virorum cum feminis, juve-

num cum puellis, colloquia familiaria, choreas, aliasque recreationes etiam honestas; cum in iis facillimè incurrant aspectus blandi, verba lenia, tactus, oscula, amplexus & alia hujusmodi venialia, ex quibus plerumque oriuntur motus aliqui venerei, quos tamen secluso consensu una cum veniali causâ sua meritò censemus veniales. Itaque omni culpa vacabunt aspectus, tactus, oscula, amplexus, aut *honestatis* causâ pro more patriæ: aut *necessitatis* ad medendum, naturam sublevandam, &c. Venialem verò solum culpam, continent, aspectus, tactus, oscula, amplexus levitatis vel curiositatis gratiâ obiter facti absque ulteriori voluntaria tendentia in delectationem veneream, etsi præter intentionem subsequatur. Sanè difficillimum esset confessariis statim peccati mortalis condemnare juvenes & precos passim aliquibus tactibus, osculis & amplexibus utentes erga puellas honeste amatas, etsi inde levem aliquam voluptatulam sensibilem captent, dummodò absit periculum consensus in venerea. Hinc ergò sequitur

157. RESOLUTIO II. Casuum communiter

ter contingentium I. oscula inter omninò solutos obiter facta, venialia sunt, etsi sensibilis aliqua voluptas sequatur, seclusâ delectatione & consensu turpi. At verò facta cum ardore & morâ; utpote replicatis diu in ore osculis, ob morale periculum libidinis, ordinariè mortalem culpam contrahunt. Ita communis.

II. Osculari pucros ex amore teneræ infantilis ætatis, vel tangendo captare delectationem sensibilem ex mollitiæ teneræ carnis, secluso consensu turpi, nullum mortale, veniale tantum peccatum est. Sanch. & Jacob. Marchant.

III. Ancillæ pueros vestientes, lavantes, eorumque pudenda tangentes vel aspicientes, etsi motus sensualis exurgat secluso consensu vel complacentia turpi, aut non peccant, si ita officium exigat: aut solùm venialiter, si ex curiositate faciant: mortaliter tamen peccarent, si id morosè facerent ob morale periculum consensûs libidinosi.

IV. Aspicere animalia cœuntia ex curiositate tantum, seclusâ delectatione libidinosâ voluntariâ, veniale est; quia id non multum excitare solet ad libidi-

nem. Insuper eadem animalia, præsertim minora, puta, catellos, catos, mollior tractare, demulcere, etiam eorum genitalia contrahere (res tamen pudicitiae & castitatis amatoribus merito fugienda) ex curiositate tantum vel levitate absque impura delectatione, cum inde non excitetur tam vehemens delectatio, non nisi veniale esse docent *Sancti. l. 9. de Matrim. Disp. 46 n. 15. Dian. p. 2. tr. 17. resol. 37* addens adhuc quidpiam facilius non esse mortale, cum non sit mortale impedire generationem bruti, sicut & ipsum occidere. Sed certe omnium sensu facilius est cogitare, nedum facere. *Vide Tambur. l. 7. Decal. c. 8. q. 2. n. 5.* At verò affectu libidinoso tangere eorum membra, non tantum mortale, sed etiam spectat ad peccatum bestialitatis, tanquam actus quidam inchoatus.

V. Personæ ejusdem sexus simul balneantes, ex curiositate vel levitate invicem aspicientes in partibus verecundis, etiam cum motu sensibilitatis (secluso consensu turpi) non sunt condemnandæ peccati mortalis: secus est de personis diversi sexus; quia tunc est morale periculum li-

bidinis. Scipsum autem aspicere, vel etiam tangere ex curiositate, seclusâ malâ intentione complacentiâ, & periculo consensûs turpis, ordinariè veniale est quia minor est indecentia, & minùs movent propria quàm aliena, si verò necessitas aliqua vel naturæ commoditas ita exigat, omni culpa vacabit, *secundum omnes.*

VI. Choreas ducere, etsi aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus solitis aliqua delectatio sensibilis captetur seclusâ semper intentione vel consensu turpi, vel nullum vel veniale tantùm peccatum est.

Cajetans V. Choreæ. Fillicius Tract. 23 c. 10. ubi n. 224. dicit. Rustici diebus festis non sunt prohibendi à choræis, modò fiant post missam: tum quia aliter otio vacarent, quod pejus esset; tum quia fiunt pro more Regionis, & publicè coram aliis, ideoque magna ex parte aufertur libidinis occasio; tum quia videntur conciliatrices amoris & benevolentix inter adolescentes & puellas in ordine ad matrimonia. Hæc ille. Addit *Patrit. hic n. 20.* Experimentiâ patuisse, post abrogatas

illas choreas publicas , multò majora mala patrata fuisse , quàm iis permiffis.

VII. Cantare , dicere , legere iurpia , peccatum est juxta intentionem facientis : si enim fiant cum intentione vel complacentiâ turpi , mortalem : si ex curiositate vel levitate , solùm venialem culpam habent. At verò componentes cantiones vel libros turpes ordinariè mortaliter peccant , ob scandalum saltem aliquorum : quemadmodùm etiam turpes comedias exhibentes.

VIII. Denique scribere , mittere litteras amatorias , munera favores similiter peccatum est juxta intentionem facientis : si enim faciant ex intentione libidinosa , vel animo provocandi alterum ad illicitam venerem mortale erit : si ex mera levitate , joco , recreatione , veniale per se loquendo : si ad captandum vel fovendum honestum amorem in ordine ad matrimonium , culpâ vacabit. Intellige semper, *secluso periculo proprio vel alieno*, aut nisi scriptio vel pictura de se valdè turpis esset, & ad libidinem provocatoria. Hæc paulò latius, quia in praxi frequentissima.

CON-

CONFERENCE. LXXXVII.

*An in primo præcepto Decalogi
detur parvitas materia?*

Patri Patritio nostro hic n. 21. est certa **158.**
regula, in omnibus peccatis, quibus
læditur bonum infinitum divisibile posse
dare parvitatem materia excusantem à
mortali. Quia quando bonum, quod
læditur, est divisibile potens esse majus
vel minus, etiam malitia peccati propor-
tionaliter potest crescere & decrescere,
adeoque tandem fieri venialis; cujusmo-
di est sine dubio furtulem unius assis, le-
vis detractio, modica intemperantia, &c.
Quæritur ergo hic an simile aliquid con-
tingere possit in peccatis contra primum
præceptum, præsertim in superstitioni-
bus magicis? quare sit.

RESOLUTIO: In superstitioni-
bus magicis nulla quidem propriè datur
materiae parvitas, datur tamen aliqua le-
vitas actus excusans à peccato mortali.
Utpote.

I. Si fiant ex simplicitate & ignorantia
non crassa: II. si ex mera levitate, joci,
vel risus causâ nullo expectato eventu:

R. S.

qua-

qualia multa jocosa fieri solent in certis vigiliis, S. Thomæ, Natalis Domini, &c. certe non statim peccati mortalis condemnanda: esto enim illa instituta essent à dæmone, si tamen joco, & non seriò expectando eventum usurpentur, irrissio potius est quàm invocatio Dæmonis. III. Absque certâ fide adhibita, ex vana solum formidine in agendis vel cavendis quandoque observare ejusmodi vana signa vel omina, v. g. ex sternutatione, auristinnitu, cantu corvi, occurso leporis, &c. Item ex somniis, plerumque venialem culpam non excedunt: ut cum aliis notat *Laym. l. 4. tr. 10. c. 3. n. 10.*

CONFERENCE LXXXVIII.

*An in secundo præcepto Decalogi
detur parvitas materiæ?*

159. **R**esolvitur I. Datur parvitas materiæ in violatione voti: nec solum quando materia parva est tantum partialis materia voti; ut si ex voto recitans rosarium, omittas unam decadem; ut si vovisses quotidie recitare unum vel tria Pater & ave: aut flectere genua coram cer-

ra imagine, & omittas toties, quoties, non erit nisi veniale ex parvitate materiae. Ita DD. communiter Navarr. Sanch. Layman & alii apud Patrit. cit. n. 23.

Ratio est: quia votum est privata quaedam lex & obligat per modum legis: sed respectu legis materia tam parva non est capax obligationis gravis sub mortali: ergo neque respectu voti.

RESOLUTIO II. Datur etiam parvitas materiae in violatione juramenti promissorii excusans à mortali; ut si pater serio juravit se filium ita meritum virgis castigaturum, & deinde sine causâ revocet vel omittat: Item si amico promissisti, ejus convivium accedere. Ita probabilius docent *D. Antonin. Sotus. Sylvest. Navarr. Rodrig. & alii apud Patrit.* Ratio: quia quando peccatum ratione materiae augeri & minui potest, tunc in eo genere etiam venialiter peccari potest: atqui communis hominum etiam prudentum persuasio est, tanto majorem vel minorem irreverentiam Deo irrogari quanto major vel minor promissio Deo jurata violatur: seu quanto major vel minor res est, ad quam confirmandam quis
Dei

Dei auctoritate usus est, si postea non agat, quod promiserat : ergò hîc etiam venialiter peccari potest ex parvitate materiæ, ut in exemplis allatis, & similibus. *Confirmatur* : quia major est obligatio voti, seu promissionis factæ ipsi Deo, quàm juramenti promissorii facti homini, interposito nomine, aut auctoritate Dei: sed in violatione voti datur parvitas materiæ excusans à mortali, secundùm omnes : ergò etiam in violatione juramenti promissorii.

161.

Porro notanda est hîc disparitas inter iuramentum assertorium de veritate rei, & promissorium de faciendare. Quia in iuramento assertorio invocatur Deus in testem veritatis aut falsitatis : veritas autem & falsitas consistunt in indivisibili: quod enim verum non est, necessarium falsum est, nec datur magis vel minus falsum : ideoque Deum invocare in testem falsitatis cujuscunq̃ue semper est peccatum mortale (quod non tantùm verum est in perjurio assertorio, quo scienter juratur falsum sed etiam in perjurio promissorio ficto, cum scilicet quis iuramento promittit aliquid facere, quantumvis le-

ve,

ve, non habens animum adimplendi (at
verò in juramento promissorio non invo-
catur Deus in testem ipsius veritatis vel
falsitatis, sed solum quasi in sponforem ob-
ligationis adimplendi rem promissam
cum juramento, adeo ut juramenti obje-
ctum promissorii non sit veritas vel falsi-
tas, sed obligatio jurantis ad rem promis-
sam adimplendam non consistit in indi-
visibili, sed major & minor est juxta ratio-
nem materiae majoris vel minoris mo-
menti; consequenter etiam violatio talis
juramenti promissorii majoris vel minoris
culpae erit pro ratione materiae: ergo non
semper mortale, sed ex parvitate materiae
etiam veniale esse poterit.

CONFERENCE LXXXIX.

*An in tertio precepto Decalogi de-
tur parvitas materiae?*

RESOLUTIO: in omni cultu divino 162.
datur parvitas materiae excusans à
mortali; utpote in celebratione & audi-
tione missae: in feriis: in jejuniis tam prae-
ceptis, quam votivis. Ita omnes. Et

Ratio est: quia in his omnibus laedi
potest bonum divisibile. Adeoque, po-

tens

tens esse majus & minus, & tandem veniale. Quare I. Veniale est die festo in missa audienda modicam partem (præsertim in principio aut fine) omittere : modico tempore distrahi, confabulari, &c. modico tempore laborare serviliter citra necessitatem vel causam justam. Item omnino excusandi sunt pauperes ancillæ, cum die festo unâ vel alterâ horâ suas vestes resarciunt : item mechanici, factores, sutores, &c. cum quâdam consuetudine die festo materiam sequentibus diebus elaborandam, sine magno labore vel tumultu præparant : item barbæ tonsores, si unum aut alterum tondeant, præsertim rusticos, quibus aliàs otium non est, &c.

II. Veniale etiam est in missa, horis, orationes, ac quolibet cultu divino modico tempore distrahi voluntariè : modicum quid omittere v. g. Gloria, vel credo in missa, preces in horis : vel quid simile, quod non spectet ad essentialem actionem sacramenti. Porro omittere mixtionem aquæ ad vinum consecrandum mortale agnoscunt doctores : grave enim

enim hujus est præceptum Ecclesiæ ratione finis, videlicet mysterii singularis.

III. Imò etiam omnis cultus Dei superfluous & indebitus, sive is, quo Deus colitur, modo vel cæremoniâ, quæ de se prorsus est inanis ac impertinens ad gloriam Dei; ut non nere die Sabbathi ad honorem B. V. Mariæ, cùm tamen aliàs labores serviliter: Missam audire sacerdotis, qui vocetur Joannes, certo candelarum numero & colore, osculare pedem calicis elevati. Et similia, quæ sine scandalo vel contemptu venialem culpam non excedunt.

IV. Item in sacrilegiis realibus & localibus etiam parvitatem materiæ cognoscunt omnes; cùm sanctitas rei vel loci sacri quoque bonum divisibile sit: v. g. furtum modicum rei sacræ vel è loco factio solum duplex veniale est. Similiter levis abusus vel jocosus sententiarum S. Script. addit noster Patrit. se audivisse à viris doctis, etiam excusari jocosum illud dictum: *Stultus es, etiamsi Deum patrem haberes*: videntur enim velle dicere, quòd Deus possit creare stultum, & sic talis non obstante, quòd solum Deum patrem

trem

patrem haberet, adhuc esset stultus: aut certè accipiunt Deum impropriè ac metaphoricè, quasi dicant, stultus es, etiam si sapientissimum patrem haberes: tamen hoc dictum adeò malè sonat, ut meritò graviter reprehendendum sit ac dissuadendum à confessoribus.

CONFERENCE XC.

*Recensentur breviter parvitates
materiae in reliquis praeceptis se-
cunda Tabula.*

163. **Q**Uæ sunt potissimum circa injustam læsionem proximi in bonis famæ, honoris, & fortunæ, utpote I. *in iudicio* temerario; ut si tenerè iudices de proximo in re levi v. g. mentiri jocosè, esse crapulatum, distractum in precibus, &c. II. *In detractiōe, vel contumelia*: ut si narres de altero præsente vel absente defectus veniales, vel naturales tantum, secluso alio gravi incommodo. III. *In usura*: etsi enim usura sit, quidquid ultrà fortem mutuatum injustè accipitur, tamen minimum quid esse usuram mortalem, à ratione prorsus alienum est. IV. Maximè in

in furtis omnium consensu datur parvitas
 materiae à mortali excusans ; ut si homi-
 ni diviti fureris unum vel alterum cruci-
 ferum. At difficultas sat magna est, quæ-
 nam sit materia magna & sufficiens ad
 furtum mortale : & quænam sit materia
 parva certò excusans à mortali : quod
 enim parvum quid censetur respectu di-
 vitis, magnum est respectu pauperis. Qua-
 re pro resolutione distinguenda est mate-
 ria furti in *absolutam*, quæ est absque re-
 latione particulari ad personam ditio-
 rem vel pauperiorem : & in *respectivam* : quæ
 scilicet non secundum se absolute, sed
 cum habita relatione ad circumstantiam
 personæ, gravis vel levis esse possit : Ita-
 que sit

RESOLUTIO : Materia furti gravis, 164.
 & sufficiens ad peccatum mortale *absolu-
 ta* & respectu cujuscunque etiam opulen-
 tissimi, Regis, Principis, &c. sunt duo
 circiter ducati : *respectiva* verò ad condi-
 tiones personarum, est illa, quæ sufficiat
 ad victum unius diei tali personæ, cui ab-
 lata est. Ita in terminis *noster Patrit. hic
 n. 26.* E. g. si à mercatore valdè divite fu-
 reris duos florenos circiter : à civeme-
 dio-

diocriter divite florenum, aut duodecim pacios: à paupere mendico aliquot cruciferos, vel etiam nummos, quibus se uno die utcumque aluisset. Citatur *Layman. l. 3. Tr. 3. p. 1. n. 3. Bonacin. Navar. Dian. & alii.* Ratio autem est: I. de *quantitate absoluta*: quia sicut alia peccata Reipublicæ pernicioſa prohibentur graviter ut intrinsecè mala, non propter damnum actuale præcisè, quod afferunt, quando semel fiunt, sed multò magis propter damnum habituale, quod afferrent sæpius repetita, si semel sine gravi culpâ licerent v. g. Revelatio Sigilli confessionis prohibetur graviter ut intrinsecè mala, quia licet semel facta ob gravissimam causam, puta, proditiſonis detegendæ, non afferret detrimentum Sacramento pœnitentiæ, afferret tamen gravissimum, & exosum redderet Sacramentum ex eo, quòd si vel in unico casu ob gravissimam causam liceret, semper metueret pœnitens, ne fortè confessarius talem causam apprehendens peccata sua revelet, & sic de cæteris: atqui eâdem omnino ratione in proposito, furtum prohibetur ut intrinsecè malum, & grave peccatum ex

ge-

genere suo, non precisè ob damnum actuale, quod afferret furando v. g. Principi unum vel alterum ducatum, medio-criter diviti unum florenum, aut victum unius diei, sed etiam ob damnum habituale, quod afferret sæpius repetitum, si semel citra grave peccatum liceret in tanta quantitate. Jam ergò licet revera furtum unius vel alterius ducati à principe vel alio ditissimo: unius floreni ab alio divite, semel factum eidem nullum vel saltem exiguum causaret detrimentum; causaret tamen maximum detrimentum, si semel in tanta quantitate liceret. Tunc enim ex hominum malitia, avaritia-que innata, multiplicarent ejusmodi furta, ex quorum frequentia maximum damnum etiam ditissimis sequeretur: ac consequenter in tali quantitate assignata censeri debet prohibitum graviter & sub peccato mortali. Secus est de furtis minoris quantitatis, ex quibus non tam facilè sequitur tantum damnum; eò quòd homines sciant se sine peccato mortali posse aliquid minutum furari; quia peccatum veniale, licet minus

absterreat, tamen ob minus lucrum etiam minus invitat ad illa fuita minutiora.

165.

II. Respectivè verò ad conditiones personarum per se notabile damnum infertur auferendo talibus eam quantitatem, quæ ad victum unius diei sufficeret, juxtà modos assignatos. Quin etiam pauperi operario, qui diurno labore ad sui sustentationem plus lucrari non potest, furari unum pacium, aut sex crucigeros, mortale erit: quia tali furto majus damnum infertur tali pauperculo, quàm diviti furando integrum florenum vel etiam ducatum. Item valdè pauperi etiam aliquot nummos auferre, quibus ad victum valdè indigeret, mortale est eâdem ratione, idem dicendum de eo, qui auferret pauperi sartori acum, quam unicam habet, nec facilè potest aliam procurare: ibi enim est lucrum cessans. Ita *Navar. c. 17. n. 2. Laym. & Lug. cum & apud Patr. n. 26.*

III. Denique constans est apud omnes, eum, qui furatur, quantumvis minimam rem, si habeat animum accipiendi quid magnum, peccare mortaliter affectu, etsi non effectu: de quo S. Hierony. in Epist. ad

ad Titum c. 2. non enim id, quod furto ablatum, sed mens furandi attenditur.

CONFIDENTIA. XCI.

*Vnde desumenda est quantitas
magna & parva:*

Sensus quæstionis est, unde nam sciri
possit aliquem peccare mortaliter vel
venialiter tantum. 1. Lectione librorum
hæreticorum? 2. percussione Clerici. 3.
in ommissione Horarum Canoniarum. 4.
quanto tempore liceat laborare in die fe-
sto, ut non peccet mortaliter? Quantum
quis audeat comedere die jejunii in col-
latione vespertina citra fractionem jeju-
nii? pro solutione supponendum est 1.
magnitudinem & parvitatem rerum præ-
ceptorum discendam esse ex ipsa re se-
cundum se spectata: 2. ex comparatio-
ne ad totum, quod præcipitur: 3. prin-
cipaliter ex ordine ad finem præcepti.
v. g. quando quæritur an omittere unam
horam canonicam: laborare unâ ho-
râ in die festo, sit materia magna vel par-
va: considerandum est an secundum
se sit quid magnum vel parvum? 2. an

comparatione ad totum officium Canonicum vel ad totum diem festum, una hora sit quid notabile? 3. principaliter, an fini intento præcepti (cultui divino, & vacationi Religiosæ) multum vel parum noceat ~~omittere~~ unam horam, vel laborare unâ horâ.

Supponendum 2. in materia peccati mortalis, tertiam vel quartam partem cuiuscunque totius, notabilem esse, adeoque mortalem, nisi ipsum totum sit exiguum: minorem autem quartâ parte non esse notabilem, sed ex parvitate materiæ fieri venialem, nisi secundum se scorsim sumpta valdè notabilis sit, aut multum officiat fini intento præcepti. Pro horum clariori intelligentia pono ex Partitio nostro à n. 28. seqq. Responsiones.

De Lctione librorum hæreticorum.

167. **R**esponsio I. Perpendenda est materia lecta secundum se valdè magna, vel valdè parva: nam 20. folia v. g. legere, sine dubio mortale est: Titulum tantum, vel unam lineam, veniale. 2. prin-

principaliter ratio habenda est finis præcepti sub excommunicatione prohibentis lectionem librorum hæreticorum, nimirum ad cavendum periculum subversionis in fide, quod maximè timendum est in lectione librorum hæreticorum.

Unde regulariter in tolerabilis est sententia toleti afferentis, unam etiam vel aliam lineam legere, sufficere ad incurrendam censuram, eò quòd perfecta hæresis etiam in uno versu contineri possit. At ad hoc rectè respondet Laym. in lege, præsertim pænali, spectari id, quod communiter, non quod rarò contingit: communiter autem non imminet grave periculum ex tam modica libri hæretici lectione.

Econtra nimis laxè *Sanch. Rodrig. Sa. & alii apud Dian. p. 5. tr. 5. resol. 42.* integram paginam majoris voluminis hæretici pro parva materia à mortali & excommunicatione excusant. Placet ergò judicium *Marchant. trib. Tom. 2. tr. 2. tit. 2. q. 2.* non esse hîc attendendam materialem quantitatem penes numerum linearum, vel paginarum magnitudinem, sed morale periculum infectionis ex materia,

ria, quæ legitur, contra finem præcepti, v. g. Aperit quis librum hæreticorum, & primo statim intuitu, in primo vel altero paragrapho advertit hæresin, vel errorem contra fidem, & nihilominus pergit legere etiam paucas lineas, is omninò peccat mortaliter, & excommunicationem incurrit; quia & periculo se exposuit, & contra finem legis processit.

De retentione librorum hæreticorum.

168. **R**Esponſio II. Etiam hîc consideranda sunt mora temporis retinendo, intentio retinentis, & principaliter finis legis eam retentionem sub excommunicatione prohibentis ob idem periculum subversionis infide: tenentia enim dat causam legendi, & lectio causam ruinæ. Unde primùm agnoscens quis hunc librum esse hæreticum & solùm parvo tempore per aliquot horas, aut unum aut alterum diem detinet cum proposito tradendi illum postea, ex parvitate materiæ sine dubio excusatur à mortali & à censura, & accedente aliquâ rationabili causâ vel

vel impedimento, ab omni culpâ. At
verò si quis conscius hujus legis habeat
voluntatem absolutè retinendi librum, sa-
nè quæcunq̃ue retentio, etiam modicis-
simi temporis, peccatum mortale erit,
etiamsi mutatâ mox voluntate brevissimo
tempore duret; quia voluntas illa pecca-
tum mortale est, & ex illa procedit exte-
rior retentio, & insuper tunc incurrit
censuram. *Ita Suar. Tract. de fide disp. 20.*
sect. 2. sed hæc probabilius negant *Sanch.*
Reginald. Castropal. & alii cum Dian. p. 5.
resol. 43. Quia censura non incurritur
ob voluntatem retinendi, sed ob ipsam
voluntariam retentionem libri hæretici
contra prohibitionem & finem legis: er-
gò licet intentio illa interna mortalis fue-
rit, ipsa tamen actualis detentio tam par-
vi temporis v. g. unius horæ vel diei non
potest cenferi materia gravis, & suffi-
ciens ad peccatum mortale externum
(quod solum feritur censurâ) cùm id non
adversetur graviter fini legis.

De percussione Clerici.

R Esponsio III. Si percussio externa
Clerici ex se verè levis sit, v. g. te- 169.
nuis-

nuissima alapa, modica retunſio, &c. (eſto etiam interna mala voluntate graviter percutiendi mortaliter deliqueris, ut ſi intentato gravi iſtu, clerico declinante ſolùm auriculam, vel ſcapulam leviter tetigiſti) manet materia levis ac excuſans à cenſura Canonis. Ita cum noſtro *Portello V. Excommunication. 11. Dian. cit. reſol. 65.* Ratio eadem eſt: quia Eccleſia non excommunicat propter actus internos, ſed propter actus externos mortaliter malos; & proinde requirit, ut actus externus ſit gravis & capax peccati mortalis.

De aliis cenſuris & caſibus reſervatis.

170. **R** Esponſio IV. Generaliter quando-
cunq̃ue actus externus propter quem lata eſt cenſura aut reſervatio ob parvitatē materiæ excuſatur à mortali, & verè venialis eſt, etiam excuſatur à cenſura vel reſervatione, quidquid ſit de intentione interna malâ, ob datam rationem. Cenſura enim non fertur, niſi propter peccatum mortale externum in effectu consummatum; ut ſi fureris modicum quid
ex

ex Ecclesia, si obiter alloquaris monialem vel unico passu ingrediaris monasterium monialium, &c. de quibus & similibus vide Dian. ead. parte 5. tr. 5. resol. 46. &c.

De horis canonicis.

Responso V. omittere quamlibet horam ~~canonicam~~, etiam ex minoribus, vel laudes aut integrum Nocturnum in Matutinis, mortale est, secundum communem DD. 171.

Ratio est, quia licet una hora minor (nona v. g. vel completorium) respectu totius officii non videatur notabilis pars; tamen secundum se sumpta & spectato fine Ecclesiae, quae praecipiendo voluit, ut à clericis singulis, statis diei horis aliquid peculiaris cultus, & ratione peculiaris mysterii Deo offerretur, à quo fine notabiliter deficit, qui unam horam minorem, laudes, vel Nocturnum unum omittit: omninò censerì debet materia gravis. *Less. l. 2. c. 37. dub. 9. Bonac. 10. 1. disput. de horis Can. q. 5. prop. 1. Tamb. l. 2. in Decal. c. 5. q. 2. n. 11.* Econtra, ergò minus, quam integra hora minor non erit pars

pars notabilis, adeo ut nisi omittas dimidium horæ minoris vel amplius, seu quantum notabiliter non adæquat horam minorem, non eris condemnandus peccati mortalis. *Communior DD. Less. Bonacin. sup. March. tribun. p. 2. tr. 2. tit. 3. sect. 2. q. 3.* Ratio est: quia omnes horæ canonicæ ex institutione Ecclesiæ unum unius diei officium constituunt: hinc notabilis pars omissionis, vel gravitas materiæ omissæ, non respectu singularum horarum, sed respectu totius officii conjunctim expendenda est: quantum nimirum notabiliter noceat fini ab Ecclesia intento, utpote colendi Deum officio diurno. Atqui sicut respectu totius officii, & considerato fine ab Ecclesia intento, quælibet hora etiam minor, revera est notabilis pars, ita notabiliter minus, quàm hora minor, non potest amplius censeri pars notabilis, vel materia gravis, licet revera quid notabile sit respectu ipsius horæ minoris. Cæterùm si modicam tantùm partem horæ minoris recites v. g. initium Hymni, aliquot versus psalmi, censeris totam negligere; quia
tam

tam parum pro nihilo reputatur, idcò peccas mortaliter.

De feriis.

R Esponsio VI. Die Dominico vel fe- 172.
sto unâ horâ laborare serviliter, veniale tantum esse ex parvitate materie, rectè sentit *Suar. 10. 2. de Religione l. 2. de festis cap. 32.* maximè si labor non sit nimis servilis & fatigans corpus ut notat *Laym. l. 4. tr. 7. c. 1.* Imò communis jam sententia duas horas permittit citra mortalem culpam. *Filliuc. tr. 26. c. 11. q. 1. Dian. cum Tambur. l. 4. c. 3. §. 2.* Quia nimirum labor unius vel alterius horæ respectu totius diei naturalis 24. horarum non videatur pars notabilis, aut ita efficiens fini religiosæ vacationis, ut culpæ mortalis damnari possit; plus non facile conceditur, nisi paupertas, vel alia justa causa excuset: v. g. in Bohemia, in qua Rustici tempore messis totâ septimanâ occupati labore Dominorum suorum, negligere deberent propriam messem, nisi die Dominicâ vel festo summo manè eam clam ad proprios lares promoverent.

173. Similiter in die festo omittere in sacro audiendi introitum usque ad Evangelium: imò secundum aliquos, usque ad initium offertorii: sicut etiam post sumptionem reliquum, veniale est ex parvitate materiæ. At verò tantundem omittere tempore intermedio nemo à mortali excusabit: quia spectato fine Ecclesiæ principali, ut nimirum fideles religiosè assistant cultui divino latreutico per incruentum sacrificium, partes illæ priores, etsi non modicæ, tanquam accessoriæ ad sacrificium pro modico reputantur: partes verò missæ mediæ ab offertorio usque ad summptionem, quia totam actionem sacrificii continent, principales sunt, ideoque in iis etiam modica pars secundum se meritò quid notabile censetur. Simili ratione si sacerdos in missa ex negligentia omittat *gloria vel credo* parùm omittere censetur, nec ultrà culpam venialem: at tantundem omittens in S. Canone, grave quid omitteret cum culpa omninò lethali, secundum omnes. Cæterum etiam in Canone dicendo aliquam parvitatem materiæ excusantem à mortali admittunt DD. communiter; v. g. omittendo nomen

men alicujus sancti, vel speciale *communio* *antes ante vel infra actionem*: item omittere aliquam Crucem, inclinationem, genuflexionem, transfusionem pectoris; secluso tamen semper scandalo & contemptu formali.

In jejunio.

R Esponsio VII. Pro collatione vespertina admittit noster Patritius hic quartam partem cænæ, quam quis spectatâ suâ personâ, ætate, complexione, occupatione ordinariò ad sufficientiam naturæ sumere solet. Hanc regulam tradunt *Filliuc. Tract. 27. p. 2. c. 2. q. 7. Reginaldus Laym. & Tamburin.* Ut proinde, qui extra tempus refectionis quartam partem solitæ cænæsumeret citrà necessitatem vel causam excusantem, sine dubio mortaliter frangeret jejunium. Contrà verò tertia vel quarta pars collationis est parvitas materiæ à mortali excusans, nisi fortè sæpiùs sumeretur; quia tunc adæquaret collationem ipsam.

In votis.

175. **D**atur etiam parvitas materiæ v. g. qui vovit recitare Rosarium sex Decadum, si omittat duas, non videtur peccare mortaliter: quia licet duæ decades sint pars notabilis, nimirum tertia pars Rosarii, quia tamen ipsum Rosarium quidpiam exiguum est, si quatuor ejus decades devotè recitentur, meritò modicum censet *Tamburin. lib. 1. Decalog. c. 1. q. 3. n. 21.* duas reliquas omittere.

Deinde qui vovit non bibere vinum tali die vel tempore, & bibit unum vitriolum, non censetur statim peccasse mortaliter, nisi constaret voventis intentionem fuisse, sibi potum vini etiam in modica quantitate sub mortali interdixisse. Ita *Sanch. lib. 4. moral. c. 12. n. 21.*

Denique in voto vel juramento non ludendi, admittenda est parvitas materiæ à mortali excusans; quia in virtute talis voti vel juramenti non includitur voluntas vitandi ludum in modica quantitate, v. g. unâ horâ sine periculo excedendi, in modica pécunia, & sine peri-

cu-

culo incalescendi, &c. sed hîc etiam spectanda est intentio voventis.

CONFERENCE XCII.

An & quomodo.

Sensus quæstionis est, an & quomodo peccatum ex genere suo veniale, fiat hic & nunc in individuo mortale? 176.

RESOLUTIO: Peccatum ex genere suo veniale fit mortale in individuo his ferè modis. 1. ex conscientia erronea. 2. ex fine vel effectu malo. 3. ex periculo. 4. ex scandalo. 5. ex contemptu: & denique ex ultimo fine constituto. *Est communis doctrina.*

Prima pars patet ex dictis supra de conscientia erronea: Altera *de fine aut effectu malo* inde constat; quia si quis leviter vel officiose mentiatur ad obtinendam fornicationem, utique mendacium de se veniale, fit mortale ex fine: quemadmodum etiam *ex effectu malo*, seu gravi detrimento proximi, vel sui ipsius prævisso: ut si quis ex levitate garriat, sive quid modicum furetur, unde gravissimas suspiciones, odia, inimicitias, jurgia, &c.

oritura prævidet, vel prævidere deberet, mortaliter utique peccat; cum sit voluntaria causa istorum gravium incommodorum sibi saltem indirectè voluntariorum. Patet 3. *de periculo* ex illo Eccl. 3. *qui amat periculum, peribit in illo.* Ut si excedendo in potu, etsi venialiter tantum, certò prævideas te inebriandum, horas omisurum, in fornicationem, aliudve peccatum lapsurum, ut sæpius expertus es. Patet 4. *de scandalo.* Sic enim levitates, etsi de se veniales, Religiosi vel Clerici coram sæcularibus exinde graviter scandalizandis, evadunt mortales, secundum omnes. Denique *de contemptu & ultimo fine*, inde probatur: quia quæcunque transgressio legis vel præcepti etiam in materia levissima, & veniali, ex formali contemptu legis vel præcipientis, semper est peccatum mortale formalis inobedientiæ. De *ultimo fine*, quando scilicet in veniali peccato constituitur ultimus finis, ejusmodi peccare mortalissimè, non est qui dubitet: cum quis v. g. propter vanam gloriam assequendam, vel lusu continuando, paratus est peccatum committere, gratiâ & amicitia Dei pri-

vari. Atque quò vilior res est, propter quam quis paratus est Deum offendere, eò gravior est injuria & contemptus infinitæ bonitatis & majestatis divinæ.

CONFERENCE XCI.

An peccatum veniale possit prohiberi sub mortali?

RESOLUTIO I. Peccatum veniale *per se* non potest prohiberi sub mortali. Ita Patr. n. 36. Ratio verò est: quia accedente novo divino vel humano præcepto, materia in se minimè mutatur: ergò actus, qui secundum se & circumstantias suas omnes omnino levis ac venialis est, ratione solius novi præcepti non potest fieri mortalis. Deinde quia ad omnem legem vel præceptum essentialiter requiritur, ut sit honesta justa & rationabilis: at verò rem omnino ac venialem velle prohibere sub peccato mortali esset omnino injustum irrationabile ac inconueniens; quod Deo repugnat, & hominem dedecet: igitur, &c. Unde noster *Alphonsus à Castro* lib. 1. de lege pœnali c. 5. meritò repræhendit prælatos

Regularium, qui rem ita levem v. g. silentium, tardum accessum ad chorum, unius fructus vel lactucæ comestionem, &c. præcipiunt, vel prohibent per obedientiam, vel sub excommunicatione. Excipe tamen nisi accederet contumacia & contemptus. Tametsi enim lex vel præceptum superioris de re levi sit, gravis tamen orietur obligatio & culpa transgressionis, quando post superioris admonitionem repetitam contumacia accedit, non sine contemptu implicito. Ex quo sequitur.

178. RESOLUTIO II. *Per accidens* autem potest res levis præcipi vel prohiberi sub gravi obligatione. Patet, quia sæpius fit, quod materia secundum se & ex objecto omnino levis, imò indifferens, per accidens tamen ratione finis, quatenus scilicet refertur ad bonum communitalis, & pacem & disciplinam, famam servandam, scandala & pericula peccati cavenda, fiat planè materia gravis, & capax tantæ obligationis ut justè sub mortali, aut sub pœna excommunicationis, vel aliâ graviori prohibeatur. Sic lex Ecclesiastica sub pœna excommunicationis la-

tae sententiae iustitissime prohibet detentionem & lectionem librorum haereticorum: quia quamvis detentio simplex, vel modica lectio libri haeretici per se non sit materia gravis, est tamen detentio incentivum lectionis, & etiam modica lectio potest haeresis veneno inficere, ideo per accidens ratione periculi efficitur materia gravis & capax tantae culpae. Similiter in SS. Religionibus iustitissime sub peccato mortali per S. obedientiam, quandoque etiam cum reservatione prohibetur ingressus in cellam alterius: scribere vel recipere litteras sine scitu superioris: ingressus in certas domos: bibere vel unicum haustum in domibus saecularibus, ubi habentur monasteria, &c. Neque obstat, quod in particulari casu respectu huius personae non sit proximum, vel ullum omnino periculum peccati vel scandali; quia lex fertur ad bonum commune omnes concernens: & ad avertendum malum commune, seu ad tollendam omnem occasionem mali generaliter respectu omnium, & non ratione certae personae; ideoque omnes in communi obligat. Ut ex communi bene notat

*Marchant. Tribun. p. 2. tr. 1. tit. 8. q. 3.
Reg. 1. in fine.*

Licet enim non sit periculum in illo casu , adest tamen periculum generaliter,

CONFERENCE. XCIV.

*An & quomodo peccata venialia
multiplicata constituent peccatum
mortale ?*

179. **R**ESOLUTIO I. Peccata venialia multiplicata, tandem disponunt ad mortale. Ita fatentur omnes cum *S. Thoma* 1. 2. q. 88. 4. 3.

Ratio ex dictis patet : quia peccatum veniale est veluti spiritualis languor & infirmitas animæ , quo nimirum fervor charitatis, & gratiæ , quæ est spiritualis animæ vita, languescit & debilitatur : ergo quò magis multiplicantur , eò magis disponunt ad mortem spirituales animæ per peccatum mortale facile incurrendam, juxta illud *Ecc. 10. qui spernit modica, paulatim decidet.* Confir. ab experientia, quâ notum est, eum, qui facilis est in multiplicandis venialibus, paulatim de-

declinare ad mortalia : sic enim assuetus furtis venialibus, tandem audet majora & mortalia : incautus in aspectu, lectione, locutione, tactu turpi, sensim declinat in deteriora. Item assuetus multiplicare mendacia, declinat in perjuriam : deditus potui vel lufui, devenit ad flagitia.

RESOLUTIO II. Peccata venialia, quæ non habent moralem aliquam connexionem in materia, vel effectu, quantumlibet multiplicata in infinitum, non possunt fieri peccatum mortale. D. Thom. cit. a. 4. & Scot. in 3. d. 38. q. 1. 180.

Ratio est, quia sola multiplicatio non variat propriam rationem peccati, in aliam rationem : sed ratio peccati mortalis omninò diversa est à ratione peccati venialis : Nam peccatum mortale, ex eo, quod sit offensa Dei, & averfio à Deo summo bono est simpliciter quod dammodo malitiæ infinitæ, ideoque meretur pænam æternam : peccatum verò veniale, cum non averfio à Deo simpliter, finitæ solùm, & levis est malitiæ, pænamque temporalem ac finibilem meretur, at finitum quantumlibet multiplica-

tum nunquam adæquat infinitum ; quia finiti ad infinitum nulla proportio (ergò peccata venialia quantumlibet multiplicata etiam in infinitum , ratione solius multiplicationis nunquam fient peccatum mortale ; nunquam adæquabunt unum peccatum mortale in ratione offensæ Dei ; quia nec omnia simul avertunt à Deo ultimo fine , sicut unum tantum peccatum mortale. Itaque verba otiosa, mendacia jocosa & similia venialia quotidie millies repetita , nunquam per totum annum , nunquam per 100. annos efficient peccatum mortale ; quia illa venialia omninò disparata sunt, absque omni morali connexione in materia vel effectu aliquo hinc sequitur I. Clericum

181. ex negligentia vel incuria quotidie omittentem aliquot versus , aut unum vel alterum Psalmum in officio divino : Opificem omnibus diebus dominicis & festis per horam circiter serviliter laborantem : jejunantem per totam quadragesimam quotidie modicum extra refectionis tempus sumentem , &c. quantumvis per totum annum , vel quadragesimam notabilis quantitas omissorum Psalmorum : la-

bo.

borum servilium : ciborum extra mensam sumptorum, concreseat & coacerve-
tur, semper tamen toto anno solum pec-
care venialiter, & nunquam mortaliter.
Intellige *per se* : secluso scilicet scanda-
lo, contemptu, periculo, aliave malitiâ.
Sic *Suarez, Vasq, alique cum Sanch. l. 1. moral. c. 4. Laym. l. 1. tr. 3. c. 7. n. 4.* Quia
nimirum tales actus non habent ullam
moralem connexionem per distinctionem
dierum, cum eorum obligatio cum quo-
libet die extinguatur.

Sequitur II. Qui vovit toto anno, sin- 18
gulis aut certis diebus (puta, dominicis,
veneris aut Sabbathi) dicere *tria pater &*
ave; dare modicam eleemosynam : vel
simile opus bonum de se exiguum præsta-
re, idque determinatim, ita ut quælibet
oratio, vel eleemosyna, vel simile opus
bonum cujuslibet diei onus sit (exclusâ
intentione omissum uno die, supplendi
altero) etsi toto anno omittat orationem
illam, vel eleemosynam, semper peccat
venialiter tantum. Ita DD. cit. & ratio
iterum est : quia materia ejusmodi voti
ex se levis est & insufficiens ad peccatum
mortale : neque per plures dies omissa

ullam moralem connexionem vel continuationem foritur, cum sit determinata ad singulos dies: ergò neque per plures dies, neque per totum annum omiſſa unquam peccatum mortale conſtituet.

183. Porro aliud dicendum eſſet, ſiquis talia voviſſet cum' expreſſâ intentione ſupplendi alio die, quod priori omiſſum eſt, aut ſi quis unâ principali intentione voviſſet orare 300. *Pater & Ave*: dare pauperibus 300. denarios, &c. poſtea verò modificando actuale executionem, vel diſtributionem, decreviſſet diſtinctis diebus per annum dare ſingulos denarios, vel orare ſingula *Pater & Ave*, &c. talis enim totum, vel longo tempore omittens, ſine dubio peccaret mortaliter: quia materia voti principalis gravis eſt, & ſufficiens ad peccatum mortale: diſtributio verò per tot dies non eſt votum, ſed modificatio voti quoad executionem: eo ipſo autem, quo principaliter vovit orare 300. *Pater & Ave*, aut dare 300. denarios, etſi poſtea modificet per 300. dies, tamen intendiſſe cenſetur, quòd ſi uno die omitteret, altero compenſaret: & ideò vi intentionis principalis omiſſio unius diei

diei continuatur moraliter cum ommissione alterius diei : & sic tandem evadit quantitas notabilis mortalis. Dixi in re-
notanter, venialia, quæ non habent moralem aliquam connexionem, &c. quia licet sola multiplicatio venialium per se non possit variare rationem peccati venialis, tamen per accidens ex circumstantia specialis connexionis moralis in materia vel effectu causato, peccatum, quod alias ex genere suo foret veniale, hîc & nunc in individuo fit mortale v. g. quando venialia fiunt cum intentione congregandi notabilem quantitatem sufficientem ad mortale : aut causandi effectum mortaliter malum. Sic enim, qui furtis repetitis semper furatur quid modicum, nè fortè notetur, sed cum intentione colligendi magnam quantitatem ; is certè in primo, & singulis furtulis peccat mortaliter : ut docent *Less. l. 2. c. 12. dub. 17. Sanchez. l. 7. moral. c. 21. Laym. Lugo, &c.* Eadem est ratio quoad effectus malos causatos : ut si quis intentione principali proponeret violare jejunium, vel festum, nè tamen advertatur, repetitis vicibus semper aliquid modicum edit vel laborat.

ullam moralem connexionem vel continuationem sortitur, cum sit determinata ad singulos dies: ergò neque per plures dies, neque per totum annum omissa unquam peccatum mortale constituet.

183. Porro aliud dicendum esset, si quis talia vovisset cum expressâ intentione supplendi alio die, quod priori omissum est, aut si quis unâ principali intentione vovisset orare 300. *Pater & Ave*: dare pauperibus 300. denarios, &c. postea verò modificando actuale executionem, vel distributionem, decrevisset distinctis diebus per annum dare singulos denarios, vel orare singula *Pater & Ave*, &c. talis enim totum, vel longo tempore omittens, sine dubio peccaret mortaliter: quia materia voti principalis gravis est, & sufficiens ad peccatum mortale: distributio verò per tot dies non est votum, sed modificatio voti quoad executionem: eo ipso autem, quo principaliter vovit orare 300. *Pater & Ave*, aut dare 300. denarios, et si postea modificet per 300. dies, tamen intendisse censetur, quòd si uno die omitteret, altero compensaret: & ideò vi intentionis principalis omissio unius diei

diei continuatur moraliter cum ommissione alterius diei : & sic tandem evadit quantitas notabilis mortalis. Dixi in re-
notanter, venialia, quæ non habent moralem aliquam connexionem, &c. quia licet sola multiplicatio venialium per se non possit variare rationem peccati venialis, tamen per accidens ex circumstantia specialis connexionis moralis in materia vel effectu causato, peccatum, quod alias ex genere suo foret veniale, hîc & nunc in individuo fit mortale v. g. quando venialia fiunt cum intentione congregandi notabilem quantitatem sufficientem ad mortale : aut causandi effectum mortaliter malum. Sic enim, qui furtis repetitis semper furatur quid modicum, nè fortè notetur, sed cum intentione colligendi magnam quantitatem ; is certè in primo, & singulis furtulis peccat mortaliter : ut docent *Less. l. 2. c. 12. dub. 17. Sanchez. l. 7. moral. c. 21. Laym. Lugo, &c.* Eadem est ratio quoad effectus malos causatos : ut si quis intentione principali proponeret violare jejunium, vel festum, nè tamen advertatur, repetitis vicibus semper aliquid modicum edit vel laborat.

rat. Ratio est, quia qui habet propositum proximo nocendi in re gravi, peccat mortaliter; & media semper participant malitiam finis intenti: sed talis habet ac retinet semper propositum nocendi proximo in re gravi: & singula furta minuta procedunt ex illo proposito tanquam ejus continua executio: & singula tanquam media ordinantur ad aquirendam rem alienam notabilem, ut finem mortaliter malum: ergo talis singulis furtis minutis peccat mortaliter; non tamen committit tot distincta furta mortalia, sed unum tantum; quia omnia furta minuta simul sub una intentione principali uniuntur, tanquam continua una executio illius intentionis læthalis.

184. Unde judica peccasse eum mortaliter, qui mensuras & pondera modicè falsificando, vino aquam, aliisque mercibus deteriore materiam miscendo, notabile lucrum collegit: item qui alienas vineas circumcursando uvarum multiplicavit pluralitatem. Quia in his casibus unum est malignum propositum circa objectum grave & mortale. Verum non tam facile judicabis mortaliter peccasse alium,

alium, qui hodie ab uno non adeò divite duos pacios furatus est, absumpsitque ac deinceps abstinere proposuit: nihilominus post aliquot dies iterum nactus occasionem alios duos pacios eidem vel alteri abstulit: & eodem modo sæpius post propositum abstinendi, ad summam unius floreni pervenit, quia talis non unum propositum retinet: unde nec unum peccatum committit, sed plura venialia; nisi demum perveniat ad quantitatem valde notabilem duorum vel trium florenorum: tunc enim peccatum mortale non effugiet, si non ratione ablationis (quia fortè non advertit) saltem ratione injustæ detentionis sive non restitutionis.

Similiter qui sæpius iterat mendacia jocosa, leves detractiones, levia convitia, vexatiunculas, &c. advertens tandem alium, vel alios excitari ad gravem iracundiam, jurgia, lites, scandala, &c. peccabit mortaliter ratione mali effectûs causati, licet per mera peccata venialia.

DICES I Juxta primam resolutionem multiplicata venialia nunquam faciunt mortale. R. *distinguendo*. Si sint absque omni connexione ad invicem in materia,

ria, vel effectu causato, *concedo*: si autem sint ita conexas, ut in exemplis allatis, *nego*. Neque enim tunc venialia propriè sunt unum mortale, sed ultimum tantum, quod secundum se esset veniale, hîc & nunc connexum cum præcedentibus fit mortale.

DICES II. Ultimus actus furti v. g. est ejusdem rationis cum præcedentibus: ergo erit etiam venialis sicut præcedentes: *distinguo antecedens*: est ejusdem rationis ex objecto & per se, *concedo*: ex circumstantia & per accidens, *nego*. Rationes enim connexionis cum præcedentibus actibus, habet ultimus actus aliquam circumstantiam complentem materiam, & damnum notabile, quam non habent actus priores.

DICES III. Ultimum furtum non plus nocet, quàm præcedentia: ergo omnia sunt tantum venialia: *dist.* iterum *antecedens*. Non plus nocet secundum se sumptum, *concedo*, ut est conjunctum cum præcedentibus: *nego*. Nam ultimo furto minuto auferitur integer talerus, vel dicatus, qui nondum erat ablatus furtis præcedentibus.

DICES IV. Quomodo ergò salvabuntur famuli magnatum continuò auferentes, malè impendentes vel consumentes aliqua modica, & nunquam restituentes? R. illos excusari à mortali & onere restitutionis, partim per inadvertentiam; partim quia Domini Magnates in his non censentur valde invit.

CONFERENCE XCV.

Vtrum furtiva venialia multiplicata facta ab eodem diversis fiant peccatum mortale?

EXtra controversiam est, cum quis ex directâ & formali intentione notabilem summam congregandi, furatur à diversis modica, peccare mortaliter, & obligari ad restitutionem: quia talis intentio est indubiè peccatum mortale, ex qua singula sequentia furtiva minuta, tanquam continua illius executio, eandem malitiam mortalem participant: & tunc Domini quàm maximè censentur invit. An autè etiam peccet mortaliter, qui absque ejusmodi intentione principali magnam quantitatem congregandi, à diver-

sis furatur modica, usque ad notabilem summam scienter concreascentem, sunt *pro parte negativa N. Medina, Angelus, Navarr. Tolet & alii apud Patrit. hic n. 48.*

187. RESOLUTIO sit *affirmativa*: longe verius est, talem tandem peccare mortaliter. Ita *Patrit. cit. referens Less. l. 2. de just. c. 12. dub. 7. Molin. Sanch. Laym. Lug. & alii.*

Ratio est: quia licet talis minuta furando à diversis Dominis non inferat notabile damnum singulis seorsim & actualiter; infert tamen notabile & grave damnum omnibus collectivè, seu ipsi communitati vel reipublicæ, saltem habitualiter; quatenus nimirum si talis modus furandi non esset graviter prohibitus, maximæ sequerentur incommoda & inconvenientiæ contra bonum commune & indemnitatem Civium. Si enim cuilibet citra peccatum mortale licet tali modo ditescere, seu furtim magnam copiam congregare ex alieno, quæ foret facies Reipublicæ? qui mores? quæ securitas? Deinde sequeretur posse aliquem si.

sine peccato mortali in venditionibus uti ponderibus & mensuris modicè falsificatis & minutis : quod tamen in omni Republica bene instituta meritò gravissimè prohibitum est, item sequeretur non peccare mortaliter eum, qui ex Granario vel Cellaria totius communitalis furatur magnam quantitatem : aut qui sine justo titulo tributa seu gabellas minutas exigeret à populosa communitate, &c. quia talis singulos leviter tantùm læderet ; quæ tamen omnia sunt absurda : igitur, &c. Advertit tamen hic Patrit. cit. ex Molin. Sanch. Lugo & Laym.

I. Universaliter, sive, quis furtis minutis furetur ab eodem, sive à diversis, ad contrahendum peccatum mortale, majori quantitate opus est, quàm illa, quæ simul ablata constituerent peccatum mortale. Quia scilicet Domini non sunt tam inviti propter furta successivè, seu per intervalla facta, quàm propter furtum notabile simul factum : & ordinariè non tantum damnum infert.

II. Major item requiritur quantitas, si plura furta minuta diversis ac pluribus fiant, quàm si eidem : quia tunc omnes

& singuli non tam grave damnum patiuntur, actualiter & communiter minùs iniuri sunt; ita quidem, ut *Molin.* duplo vel adhuc maiorem quantitatem requiratur in furtulis diversis Dominis, quàm uni factis. Unde ait *Laym.* Eum, qui à triginta mercatoribus singulos pacios auferret, non peccaturum mortaliter, bene autem, si ab eodem.

CONFERENCE XCVI.

*Quid dicendum de eo, qui vult
committere omnia venialia, & sola
mortalia vitare?*

S *Arch. l. 1. moral. c. 5. n. 4. Laym. L. 1. tr. 3. c. 5. n. 7. & alii apud ipsos docent talem peccare mortaliter, quia qui vult se exponere periculo peccati mortalis, ille peccat mortaliter: sed qui vult committere omnia peccata venialia, vult se exponere periculo peccati mortalis, cum venialia sint dispositio ad mortale: igitur, &c. Unde est illud celebre S. Aug. tract. 12. in Joan. minuta plura occidunt. Cæterum quia supra ab initio hujus materiæ jam resolutio data est, ex peccatis venialia-*

venialibus etiam infinitis per se non fieri mortale, ideo sic

RESOLUTIO. Probabilius est, eum, 188.
qui vult committere omnia veniali, per
se non peccare mortaliter. Ita Grana-
do, Salas, Castropal. Fom. 1. tract. 2.
disp. 2. p. 9. Tamb. & alii.

Ratio est quia malitia actus interni su-
mitur ab objecto, prout proponitur ab
intellectu, sed objectum hujus intellus
voluntatis sunt solum omnia peccata ve-
nialia, & nulla alia malitia proponitur ab
intellectu, &c. Ad rationem in oppo-
situm, verum non est, venialia semper
ita esse proximas dispositiones ad morta-
le, ut quis volendo multiplicare venia-
lia, eo ipso debeat censerì velle aliquid
mortale; quia videmus plures, qui de
venialibus non multum curant: ac quoad
mortalia vel ipsum nomen abhorrent: ita-
que contraria sententia, & verba D. Au-
gustini intelligenda sunt, venialia posse
fieri mortalia per accideus juxta modos
explicatos.

DE PECCATIS INTERNIS.

Quia de peccatis externis oris & operis præter hætenus dicta hîc nihil speciale dicendum super est, multa verò de peccatis internis seu cordis, ideò de his fit

CONFIDENTIA XCVII.

An motus primo primi, & secundò primi sint peccata?

189. **M**otus primo primi sunt, qui ex apprehensione objecti convenientis, vel disconvenientis excitantur naturaliter in appetitu sensitivo, vel ipsa voluntate, ante omnem tamen advertentiam vel deliberationem rationis superioris: nam sicut ex imaginatione seu apprehensione sensitiva objecti convenientis vel disconvenientis, ob naturalem subordinationem potentiarum, statim movetur intellectus ad agnoscendum vel cogitandum idem objectum, sub eadem ratione convenientis vel disconvenientis sensibilis præciè, id est, secundum rationem inferiores; ita etiam ex motu appetitus sensitivi, v. g. delectationis vel tristitiæ, ob

ob eandem sympathiam potentiarum, statim solet moveri voluntas ad similes motus delectationis vel tristitiæ, circa idem objectum & secundum eandem rationem convenientis vel disconvenientis sensibilis, id est, secundum portionem inferiorem. Quamdiu tamen intellectus non advertit ad eos motus secundum rationem superiorem, quatenus scilicet sunt mali, inhonesti aut prohibiti, tamdiu manent *motus primò primi*. Hi ergò cum nullo modo sint voluntarii, sed omnem voluntatis liberum assensum, omnemque advertentiam ac deliberationem rationis superioris præveniant, nullo modo peccata esse possunt: nullo enim modo est in potestate voluntatis, quin vel ex actibus sensuum externorum, & phantasie, vel ex naturali dispositione qualitatatum, vel etiam operante diabolo in sensualitate, & ob naturalem connexionem ac sympathiam etiam in voluntate secundum portionem inferiorem excitentur vel continuentur: etiam post advertentiam, vel deliberationem rationis superioris, ipsâ voluntate maximè nolente secundum portionem superiorem: at-

que ita tantum abest, ut motus illi peccata sint, quin sint materia maximi meriti.

190. Porro *motus secundo primi sunt*, qui appetitui sensitivo vel ipsa voluntate excitantur, cum aliqua quidem, imperfecta & semiplena advertentia, ac deliberatione rationis superioris, qualis ferè est in semidorimientibus, qui licet malitiam motus vel actus sui aliquo modo advertant, non possunt tamen perfectè attendere ad regulas rectæ rationis & honestatis, ut plenè & perfectè judicent esse malum vel inhonestum, quod agunt vel quo occupantur. Hi ergo motus secundo primi, etsi jam subsint aliqua & semipleno Dominio voluntatis, ut ea teneatur illos implere, nec facta deliberatione ad plenum consensum pertingant; quod licet voluntas negligat, & complacet vel consentire videatur, tamen ob imperfectam omnem advertentiæ & deliberationis non potest esse perfectus & liber consensus in malum, utpote non sufficienter propositum, ideoque non nisi leviter peccare censeri potest.

191. RESOLUTIO: Motus, qui in sensualitate præveniunt simpliciter omnem in-

Intellectus advertentiam, omnemque voluntatis consensum, non possunt habere rationem peccati propriè dicti. Ita communis contra *Cajet. Sot. & alios apud Vasq. 2. 2. 2. disp. 106. a. 2. & 3.*

Probatum autem ex Conc. Trid. Sess. 5. in Decret. de peccat. original. ubi definit concupiscentiam non nocere non consentientibus; atqui si motus sensualitatis secluso voluntatis consensu essent peccata, utique nocerent non consentientibus. Et ibidem supponit concilium tanquam certissimum, parvulum ante usum rationis non posse peccare: sed si motus sensualitatis omnem rationem prævenientes essent peccata, cur non etiam pueri ante usum rationis possent peccare? deinde S. Augustinus pridem allegatus sæpius constanter asserit, omne peccatum necessario esse voluntarium, ita quidem ut si voluntarium non sit, peccatum non sit: ergo secundum ipsum motus omnino involuntarii, omnem rationem prævenientes, non possunt esse ullo modo peccata.

Dices I. Idem sanctus l. 5. contra Julian. Pelag. c. 3. concupiscentiam vocat

peccatum, non propriè & formaliter, sed
impropriè, & originaliter, vel causaliter;
quia nimirum ex peccato primorum pa-
rentum originem trahit, & ad peccatum
trahit, si mentem superet, &c. Nam sic
seipsum pulcherimè explicat *L. de nuptiis*
& concupiscent. c. 23. dicens de concupi-
scentia. *Vocatur peccatum, quia peccata*
facta est, cum jam in regeneratis non sit
ipsa peccatum: sed contra.

Dices II. Quamvis homo, extortâ jam
apprehensione objecti mali, motum sen-
sualitatis seu appetitûs omninò cohibere
non possit, potest tamen impedire, ne
talis cogitatio in animo exoriatur, occu-
pando se aliis cogitationibus bonis: ergò
quando negligit impedire, cum posset
& deberet, motus appetitûs in malum,
indirectè voluntarius evadet, & ideò pec-
catum saltem veniale. R. id non esse
contra resolutionem: tunc enim talis mo-
tus non prævenit omnem rationem.

CONFERENCE XCVIII.

*An motus deliberati admissi sint
mortales?*

UT statum quæstionis capias sciendum 192.
est, voluntatem circa motum v. g.
venereum ratione jam plenè adverten-
te, & proponente ejus malitiam, se pos-
se quadrupliciter habere. I. Sic, ut re-
fugiat & positivè resistat, & mentem aliò
divertere conetur. Et in hoc statu, etsi
motus totis horis duret, tantùm abest,
quòd homo peccet, quin præclarè merea-
tur. II. Habitâ quidem displicentiâ sim-
plici ac nolletate talis motus, atque ita
consensum negando, ejusque periculum
excludendo, tamen vel non vel remissè
nimis ac negligenter resistendo, cum fa-
cilè posset, & nulla justa causa permit-
tendi tales inordinatos motus subsit, tunc
saltem peccabit venialiter. III. Merè
negativè se habendo, & permissivè (su-
spendendo actum contrarium) ac per-
mittendo motum impuræ delectationis;
& sicutique peccabit mortaliter ob peri-
culum consentiendi. IV. Sic, ut vo-
luntas plenè & positivè contentiat, eaque

peccatum, non propriè & formaliter, sed
impropriè, & originaliter, vel causaliter;
quia nimirum ex peccato primorum pa-
rentum originem trahit, & ad peccatum
trahit, si mentem superet, &c. Nam sic
seipsum pulcherimè explicat *L. de nuptiis*
& concupiscent. c. 23. dicens de concupi-
scentia. *Vocatur peccatum, quia peccato*
facta est, cum jam in regeneratis non sit
ipsa peccatum: sed contra.

Dices II. Quamvis homo, extortâ jam
apprehensione objecti mali, motum sen-
sualitatis seu appetitûs omninò cohibere
non possit, potest tamen impedire, ne
talis cogitatio in animo exoriatur, occu-
pando se aliis cogitationibus bonis: ergò
quando negligit impedire, cum posset
& deberet, motus appetitûs in malum,
indirectè voluntarius evadet, & ideò pec-
catum saltem veniale. R. id non esse
contra resolutionem: tunc enim talis mo-
tus non prævenit omnem rationem.

CONFERENCE XCVIII.

*An motus deliberati admissi sint
mortales?*

UT statum quæstionis capias sciendum 192.
est, voluntatem circa motum v. g.
venereum ratione jam plenè adverten-
te, & proponente ejus malitiam, se pos-
se quadrupliciter habere. I. Sic, ut re-
fugiat & positivè resistat, & mentem aliò
divertere conetur. Et in hoc statu, etsi
motus totis horis dureret, tantùm abest,
quòd homo peccet, quin præclarè merea-
tur. II. Habitâ quidem displicentiâ sim-
plici ac nolletate talis motus, atque ita
consensum negando, ejusque periculum
excludendo, tamen vel non vel remissè
nimis ac negligenter resistendo, cum fa-
cilè posset, & nulla justa causa permit-
tendi tales inordinatos motus subsit, tunc
saltem peccabit venialiter. III. Merè
negativè se habendo, & permissivè (su-
spendendo actum contrarium) ac per-
mittendo motum impuræ delectationis;
& sic utique peccabit mortaliter ob peri-
culum consentiendi. IV. Sic, ut vo-
luntas plenè & positivè contentiat, eaque

delectatione frui velit, & tunc certò erit peccatum internum consummatum pro ratione materiæ mortale vel veniale. His præmissis sit.

RESOLUTIO : Motus omninò deliberati, qui post plenam deliberationem, intellectu secundùm rationem superiorem jam plenè advertente ac proponente malitiam, à voluntate pleno ac libero consensu admittuntur, in materia mortali v. g. odii, vindictæ vel libidinis, sunt certò peccata mortalia. Ratio est, quia voluntariè tendunt in objecta mortalia. Quòd si autem ejusmodi motus deliberati sint, indirectè tantùm seu interpretativè voluntarii, scilicet in causa posita vel non ablata v. g. turpia cogitando, aspiciendo, legendo, loquendo audiendo, tangendo, &c. Unde vel jam de facto sentis oriri, vel oriturum prævides motum delectationis inhonestæ; tunc si causa posita vel non ablata licita sit, vel venialiter tantùm mala, & absit periculum consensûs, etiam motus illi liciti, aut venialiter tantùm mali erunt; ut puta si exerceas talem actionem ob causam honestam, necessariam, utilem (studendo, con-

confessiones audiendo, medendo partes
genitales, &c.) tunc motus illi excluso
consensu directo, culpâ vacabunt. Aut
si exerceas talem actionem ex curiositate,
levitate, aut joco, & iterum absit pericu-
lum consensûs, motus illi venialem cul-
pam non excedent. Excipe nisi actio-
nes illæ secundum se & ex objecto essent
valde turpes, & ad libidinem provocan-
tes, seu notabiliter influentes in commo-
tionem veneram: tunc enim siue justâ
causâ eas exercere seu non desistere, mor-
tale est secundum omnes: Si denique ad-
vertas periculum adesse proximum con-
sentiendi in ipsum motum, vel opus tur-
pe, & nihilominus pergis, vel non ab-
rumpis actionem, censeris interpretative
omninò consentire in peccatum & pecca-
re mortaliter, secundum omnes.

CONFERENTIA XCIX.

*Motus deliberati permissi an
mortales?*

RESOLUTIO. Motus deliberati
purè permissi, sunt peccata morta- 123
lia, nisi voluntas saltem eliciat nolle ita-

tem seu simplicem displicentiam. Ita *Passit. n. 14.* hic citans Sanch. & Laym.

Ratio est: quia voluntas si nullum omnino eliciat actum contrarium motui circa objectum malum, deliberatè & perfectè propositum ac valde inclinans ad consensum illicitum, moraliter est exposita proximo periculo consensûs: ergo ad evadendum hoc periculum peccati mortalis, voluntas ad minimum debet habere actum contrarium nolleitatis & aversionis à tali motu; qui licet inefficax sit ad reprimendum ipsum motum, est tamen efficax ad cohibendum, vel impediendum liberum voluntatis consensum, quippe cui directè opponitur. Sicque habito tali actu contrario nolleitatis seu displicentiæ simplicis, voluntas non tenetur sub mortali positivè resistere illis motibus illicitis, sed potest eos permittere, tanquam insufficientes ad inclinandam voluntatem ad consensum, dummodò interea absit periculum pollutionis.

Dixi: *voluntas non tenetur sub mortali positivè resistere*: quia si id facile possis, nec habeas justam causam eos permittendi

si (v. g. ab equitando desistere) peccatum veniale est, ut omnes fatentur: nullum autem peccatum tibi erit, si habeas justam causam tales motus permittendi cum aliis equitando. Quare consultissimum remedium suggerit *Patrit. cit. n. 56.* animum divertere ad alia objecta non mala, præsertim quæ te multum afficiant: quod ipsum erit indirectè positivè resistere, sanctum ac laudabile.

CONFERENTIA C.

De propositis & desideriis malis absolutis.

RESOLUTIO Proposita & desideria absoluta rei malæ sunt semper mala; ut si proponas vel desideres *machari, furari, occidere*: item in die jejunii *vescî carnibus, cænare, &c.* Ita omnes.

Ratio est evidens: quia actus internus habet suam bonitatem & malitiam ab actu externo, tanquam suo immediato objecto: atqui propositum vel desiderium absolutum & efficax tendit in actum externum ut fiendum circà suum objectum

à parte rei, secundum omnem suam malitiam cognitam: neque potest abstrahere à malitia vel prohibitione ullà actus; sicut ipse actus v. g. occidere vel comedere carnes, hinc & nunc non posset fieri, nisi malus & prohibitus: ergo illa proposita vel desideria semper sunt mala pro ratione materiæ. Unde in eorum confessione semper apertendæ sunt omnes circumstantiæ in confessione ipsorum actuum necessario explicandæ. E. g. proposui vel desideravi peccare cum conjugata, moniali, consanguinea: occidere Patrem, Fratrem, Clericum: furari rem sacram in tanta quantitate, &c. Cum enim illi actus interni efficaces tendant in actum externum, ut finem & terminum, semper totam ejus malitiam participant. Idem dicendum de gaudio vel delectatione ex re illicita jam patrata ob eandem rationem. Porro intelligenda est resolutio de propositis & desideriis efficacibus rei malæ pro tempore præsentis, dum scilicet mala est; sic enim illicitum non est die veneris habere propositum vel desiderium comedendi carnes die dominica: vel desiderare uxorem pro-

ximi post ejus mortem, quando libera erit à lege viri.

CONFERENCE CI.

De propositis & desideriis conditionatis.

RESOLUTIO I. Licita sunt proposita 195.
& desideria conditionata sub conditione reverà aufferente malitiam actus propositi per intellectum, & reipsâ non subsistente: idque non tantum in iis, quæ solo jure positivo prohibentur, *ut vellem hodie comedere carnes, nisi esset dies veneris*; sed etiam de iis, quæ sunt intrinsecè mala, ita tamen, ut in aliquo statu, vel casu possint esse licita & bona; si nimirum considerentur sub conditione talis status vel casus: *ut vellem pradari, si Deus permitteret: ducere hanc in uxorem, si antea uxoratus non essem, nisi sacerdos vel Religiosus essem, &c.* Sanch. lib. 1. moral. c. 2. n. 24. Vasq. Laym. & comm.

Ratio verò est: quia actus isti inefficaces tendunt in actum externum, non ut finem vel terminum fiendum à parte rei, sed præcisè ut in objectum propositum per intellectum; ideoque ab eo non plus
ma-

malitiæ sumunt, quàm proponatur per intellectum; sed intellectus proponens objectum sub tali conditione auferente omnem malitiam actûs, nullam in actu malitiam ponit, ut patet: ergò nullam inde sumit malitiam ejus desiderius vel volitio conditionata & inefficax. Unde etsi tibi jure naturæ interdicti sint isti actus externi v. g. Religioso ducere & cognoscere uxorem: quia tamen non desideras absolutè & efficaciter, sed solùm sub conditione, sufficit tibi matrimonium reverà cogitari posse in eo statu, quo tibi interdictum non esset. Cæterùm negari non potest, actus ejusmodi nisi bono aliquo fine vestiantur, ut minimùm otiosos esse, & venialiter malos; imò *Sæ V. peccatum*: vocat *periculosos*: & Cajet. eodem *V. fatuas & diabolicas tentationes*. Proinde maximè cavendum in materiâ luxuriæ, ne quis ejusmodi actibus, quantumvis conditionatis & inefficacibus, diutiùs immoretur & seriò complacereat non sine periculo culpæ mortalis. Et ideò sit

196.

RESOLUTIO II. Illicita sunt omnino desideria conditionata, omnesque voli-

li-

litiones, velleitates, ac complacentiæ simplices de rebus quibusvis malis sub tali conditione, quæ nullo modo aufert malitiam actûs, etiamsi à parte rei poneretur, ac poni posset: Ita *Sanch. & Laym. cit.*

Ratio est: quia licet consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti, in voluntate tamen ponit actuale affectum committendi aliquod peccatum, exceptâ solâ illâ conditione, quæ non aufert malitiam peccati; ac proinde eadem culpa erit velle illud peccatum cum tali conditione: at tunc esset sine dubio volitio mortalis: ergo & nunc.

Hinc sequitur sequentes omnes peccare mortaliter; quorum unus dicit, *frangerem jejunium, si carnes vel cœnam haberem: alter vellet inebriari, scortari, machari; si pecuniam haberet vel occasionem. Tertius adulterium cum hac committeret, nisi infamiam vel pœnam timeret: Quartus vellet fornicari, si religiosus vel sacerdos non esset*, omnes enim hi habent actuale affectum ad talia peccata.

Petes, quid sentiendum de marito di- 197.
cen-

cente, *si Deus vellet uxorem meam mori, plurimum gauderem?* R. Si maritus significat affectum antecedentem ad divinam voluntatem, quia scilicet vellet *Deum velle uxorem mori*, idem erit, ac optare ipsam mortem uxoris; ideoque, si injustè, peccaturum mortaliter: si verò significat affectum solum consequentem ad voluntatem divinam: quòd nimirum postquam Deus voluisset uxorem mori, cum gaudio vellet voluntatem suam conformare cum divinâ, de se actus optimus est, secluso tamen omni maligno affectu in uxorem, & complacentia de malo ipsius. Atque hoc omninò securum est, si uxor chara sit, suspectum valdè si sit exosa. Ut notat Sanch. L. 1. Moral. c. 2. n. 29.

CONFERENCE II.

De delectationibus morosis.

198. **D**Electatio morosa propriè est *simplex complacentia voluntaria de re illicita, sine intentione eam opere implendi*: dicitur autem *morosa*, non à mora temporis, cum fieri possit in instanti, sed ab immoratione consensûs, quia nimirum voluntas

tas

tas libero consensu in solo motu delectationis circa opus cogitatum immoratur & acquiescit, absque intentione ulterius tendendi in opus ipsum.

RESOLUTIO: Omnis delectatio morosa, voluntaria ac absoluta de re cogitata formaliter mala, est peccatum pro ratione materiae, mortale vel veniale. Est communis. *D. Thom. 1. 2. q. 74. a. 8. Navarr. Less. Sanch. Laym. Marchant. aliorumque cit. à Patrit. hic. n. 22.*

Dicitur I. *Est peccatum.* Patet exscriptum ad Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, &c.* Certum autem est delectationem morosam veneream esse immunditiam & impudicitiam cordis: ergo est inter illa peccata, de quibus ibidem dicitur: *qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt:* & docet perspicue S. Aug. l. 12. de Trin. c. 12. *Totus homo damnabitur, nisi hæc, quæ sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, peccata per Mediatoris gratiam remittantur.* Accedit ratio: quia omnis actus humanus accipit bonitatem & malitiam suam per se prout

mò à suo immediato objecto , ut sit ejusdem bonitatis vel malitiæ cujus est objectum : sed delectatio morosa voluntaria est verus actus humanus , cujus objectum est res vel operatio formaliter mala : ergò omnis ejusmodi morosa delectatio ejusdem malitiæ peccatum est.

Dicitur II. *Pro ratione materiæ* : id est : delectatio morosa est peccatum ejusdem speciei cum peccato cogitato , ut proinde in confessione semper explicandum sit objectum cogitatum , de quo quis delectatus fuit , quoad speciem & numerum. Sed nunquid etiam quoad circumstantias ? R. cum communi & recepta doctrina apud *Azorium l. 4. c. 6. q. 3. & Sanchez. l. 1. moral. c. 2. n. 11.* Ita distinguendum esse , quando delectatio morosa fertur in objectum secundum totam ejus malitiam , ita ut ipsæ etiam circumstantiæ directè volitæ & intentæ sint , utique necessario explicandæ in confessione erunt circumstantiæ objecti , tanquam objectum parziale : ut si v. g. delectatus es in cogitato parricidio : vel fratricidio : in cogitata copula cum conjugata , consanguinea , moniali , &c. quatenus tales sunt ;

sunt ; teneberis fanè eas circumstantias explicare : quia tunc delectatio plenam ac integram operis externi malitiam & speciem sortitur , ac proinde sicut in ipso opere externo , ita quoque in ejus morosa delectatione eæ circumstantiæ aperiendæ sunt. At verò quando delectatio morosa fertur in objectum , non secundùm totam suam malitiam , sed secundùm partem tantùm , ita ut substantia tantùm , non autem circumstantia volita vel intenta sit , licet cognita , indirectè etiam volita censeri possit ; ut si delecteris de cogitatâ copulâ cum fæmina apprehensa præcisè ut non tua , minimè autem , ut alteri nupta , consanguinea vel sacra est , sed solùm ut formosa , tunc quia non sortitur totam operis externi malitiam , ad speciem simplicis fornicationis vel impudiciæ reducitur , & ideo circumstantias illas explicare necessum haud est.

Dicitur III. de *re mala*. Sive deinde sit mala intrinsecè , sive extrinsecè tantùm , dummodo sit formaliter mala & prohibita. Ut si die veneris delecteris de cogitata comestione contra legem , vel

in odium legis Ecclesiasticæ. Hoc tamen est discrimen inter rem intrinsecè & extrinsecè malam, quòd quando res est intrinsecè mala, & lege naturæ prohibita (ut *fornicatio*, homicidium, &c.) tunc delectari etiam de substantia actûs secundùm se erit illicitum & peccatum, cum enim malitia per se, & ab intrinseco illi actui infit, non stat delectari de substantia, & non de malitia, nisi per aliquam conditionem possibilem malitia separetur; ut in desideriis conditionatis explicatum est: at verò quando res est solum mala extrinsecè, quia lege positiva prohibita, ut *comestio carnis, vel cena in die jejunii*, quia substantia actûs secundùm se bona & licita est, licita quoque erit delectatio de substantia talis actus, præcisa per intellectum prohibitionem legis; quia appetitus rationalis malitiam excludit, & appetitus sensitivus illam non attingit, sed in solam tendit comestionem externam secundùm se bonam. Alia est ratio, si delecteris de peccato omissionis contra legem positivam v. g. de omissione sacri, aut horarum: in his enim nulla est substantia actûs, de qua posses delectari,

ari, præcisâ malitiâ contra legem. Pos-
ses tamen delectari de omissione sacri, ab-
strahendo à Dominico vel festo die: de
omissione horarum inculpabiliter factâ,
quantum ad carentiam illius laboris, eo
casu ab omni malitia separatam, uti re-
solvit *Tamb. L. 10. c. 5. q. 1. n. 2.*

Dicitur IV, *voluntaria absolute*: vo-
luntaria, inquam, cum consensu expres-
so, vel interpretativo, aut permissivo.
Delectatio absoluta, quæ scilicet nullam
habet conditionem excusantem à pecca-
to.

CONFERENCE CIII.

*Quid dicendum de delectatione
speculativa ipsius cogitationis
rei malæ?*

RESOLUTIO: delectatio morosa 199.
speculativa tantum ipsius cogitatio-
nis vel speculationis rei illicitæ: aut de
rei illicitæ modo, inventionem, artificio,
ita ut objectum formale & ratio delectan-
di non sit ipsa res illicita, sed solum
rei illicitæ cogitatio vel modus, per se
mala non est, secluso periculo labendi
in aliam delectationem vel consensum

mortalem. Est tota Patrit. hic n. 26. qui refert D Thom. estque communis. Explicatur.

Dicitur I. *Mala non est delectatio de ipsa cogitatione, cognitione, speculatione rei illicita.* v. g. legendo, studendo, confessiones audiendo, intelligis varias peccatorum species, modos miros & artificiosos, & inde gaudes ac oblectaris, non de peccatis, sed peccatorum cogitatione seu cognitione aquisita, per se non peccas. *Ratio est:* quia talis est delectatio, quale est objectum: sed objectum hujus delectationis, nimirum ipsa delectatio vel cognitio rei malæ, per se mala non est, quia intellectus naturaliter fertur in objectum suum verum, quod æquè reperitur in rebus malis ac bonis: nec minùs intellectui bonum est verum seu veritas de malis, ac de bonis rebus: igitur, &c.

Dicitur II. *aut de rei illicitæ modo, inventione, artificio, &c.* ut si legens libros, spectans comædiam, duellum, pugnam injustam, contemplansque miros & artificiosos modos ac inventiones furandi, hominem occidendi, faminam decipien-
di,

di, sponsam rapiendi, &c. oblectâris non de ipsis rebus malis factis, vel faciendis, sed solum de modo vel inventione curiosa, subtili, artificiosa, &c. *Ratio iterum est*: quia voluntas non tunc delectatur de malo, ut malum est, sed de aliqua ratione boni in malo seu peccato inventa; utpote curiosa ac subtili inventione, dexteritate, fortitudine, quæ æquè reperiri ac oblectari possunt in rebus illicitis ac bonis: imò fieri potest, ut cogitatio vel modus delectet, etsi res ipsa maximè displiceat. Ita enim cùm audimus furta, fraudes, insidias, mirâ dexteritate patrata, ridere solemus, atque delectatione affici, non quòd de malo gaudeamus, sed quòd curiosa naturaliter delectent. Sic spectas duellum, vel aliam rem malam, potes delectari, & ridere, quòd subtiliter & ingeniosè aliquid agatur, licèt factum ipsum maximè displiceat.

Dicitur III. *Per se mala non est*: ex se 200. enim omninò indifferens est ejusmodi speculativa delectatio, potens esse bona vel mala. I *bona ac optima erit*, si ita delecteris ob finem bonum; utputa in

ordine ad docendum, confessiones excipiendum, ad tibi vel proximo malum cavendum. 2. *mala venialiter erit*, si sit otiosa, curiosa, levis, vel ad nullum bonum finem directa. 3. *mala mortaliter erit*. Si ita delecteris, ut ad finem mortaliter malum, v. g. peccatum imiteris: aut si adsit periculum labendi in aliam delectationem, vel consensum mortalem; quod vel maximè timendum in materia venerea. Unde 4. voluntaria talis speculativa delectatio in imaginatione de rebus turpibus (secluso bono fine, qui mentem aliò diverstat) practicè loquendo semper peccatum mortale est. Uti rectè advertit *Tambur. L. 10. c. 1. n. 8.*

Ratio est: quia delectatio de imaginatione rerum turpium, practicè & moraliter loquendo, nunquam sistit in sola imaginatione, sed ex se, propter sympathiam & connexionem potentiarum naturaliter concitat motus inordinatos appetitûs sensitivi, atque ipsam commotionem libidinosam spirituum genitalium. Quid enim magis commoveret hominem ad turpia, quàm ipsa turpia seriò imaginari? cum ergò eam commotionem libi-

bi-

bidinosam nunquam, liceat procurare, nunquam etiam licebit talia turpia imaginari, etiam cum sola speculatione imaginationis.

CONFERENCE CIV.

An licitum sit delectari de re materialiter tantum mala.

Sensus quæstionis est, an liceat delectari vel gaudere de pollutione, fornicatione, adulterio, homicidio, perjurio, &c. factis inculpate in somno, ebrietate, à mentiâ, ex ignorantia vel errore invincibili? v. g. si cognovisses fæminam invincibiliter putans esse tuam, aut occidisses hominem inculpabili errore credens esse feram.

RESOLUTIO I. illicitum est delectari de re materialiter mala secundum se. 201.
Ita communis & certa doctrina apud Sanchez.
l. 1. c. 2. n. 16.

Ratio & regula generalis ab Azorio & Sanchez assignata est. Quoties causa excusans à peccato factum exterius, non etiam reperitur in ipsa delectatione (vel desiderio) tunc licet factum culpâ sit liberum, non tamen libera erit à culpa ejus.

jus delectatio vel desiderium: atqui facta illa enumerata, & similia, de se & natura sua intrinseca mortalia sunt, & ex solo defectu rationis ac voluntarii, vel ob ignorantiam invincibilem, excusantur à culpa mortali; ipsa verò delectatio de iis voluntariè suscepta caret omni ejusmodi causâ excufante, quia plenâ rationis libertate tendit in illa objecta simpliciter mala: igitur delectatio morosa de re materialiter mala, secundum se semper est illicita, & tale peccatum, quale esset ipsum peccatum, si voluntariè fieret, mortale, vel veniale.

Dices: talis est delectatio, qualis est actus ipse: ergo si actus fuit licitus, & delectatio ipsius licita erit. R. dist. anteced. si causa liberans actum à culpa, reperiatur etiam in delectatione, con. anteced. si non neg. anteced. cum conseq. sic enim licet delectari de furto facto in extremo necessitate: de homicidio facto ob necessariam defensionem, &c. quia eadem libertas eadem est in facto & delectatione, & causa liberans factum à peccato, etiam currit in delectatione; quod non fit in proposito resolutionis.

RESOLUTIO II. Non item illicitum **2026**
est delectari de re materialiter mala sub
ratione aliquâ boni. Ita DD. citandi.

Ratio est: quia licitum est gaudere de
re materialiter mala cum reduplicatione,
quatenus nim. facta cum causa excusante
à peccato v. g. ut si evigilans, compertâ
pollutione, exultes, quod in somno facta
sit inculpate, & non in vigilia: hoc enim
perinde est, ac gaudere; quòd eo facto
non peccaveris: hoc autem sine dubio
bonum est: igitur, &c. Deinde con-
sentiunt omnes licitum esse gaudere de re
materialiter mala, quatenus causa fuit
alicujus boni effectûs secuti, seu potius de
ipso effectû bono secuto: ut quod ex pol-
lutione involuntaria cessârit tentatio vel
infirmetas; vel quòd ex perjurio incul-
patè ex ignorantia facto, homo libera-
tus sit à morte: vel quòd ex homicidio in-
culpabiliter commisso tibi multa hæredi-
tas obvenierit, &c. Talis enim dele-
ctatio vel gaudium nullo modo tendit in
objectum, ut malum est, sed potius in
ipsum effectum bonum secutum, ut pa-
tet. *ex communi Vasq. 1. 2. disp. 115. c. 3.*

Sancho

Sanct. l. i. c. n. 18. Less. l. 4. c. 3. n. 140. & alii.

CONFERENCE. CV.

*An desiderare rem materialiter
malam sit licitum?*

203. **R**ESOLUTIO: desiderare rem materialiter tantum malam (puta fornicationem, homicidium fiendum in somno, ebrietate, vel ignorantia invincibilis, &c.) peccatum mortale est, ejusdem speciei cum actu desiderato.

Ratio est: quia desiderium illud deliberatè ac voluntariè tendit in objectum naturam suam simpliciter malum, ac peccatum mortale: & quod formaliter non sit tale, ex sola indeliberatione & involuntario excusatur; adeò ut causa excusans peccatum non reperiat in desiderio. Quia ergo ejusmodi desideria verè formaliter & intrinsecè mala sunt, nullo etiam fine bono cohonestari poterunt. Quis enim dicat licere, ad finem aliquem bonum optare & velle homicidium, vel adulterium committere in ebrietate? & si hoc, cur non etiam alium ebrium vel amentem ad idem commit-

tendum instigare? cur non licebit virgini optare sibi vim inferri ab ebrio ad bonum finem; v. g. consequendi ejusdem utile conjugium? quæ tamen omnium sensu insana sunt. Igitur

Dices: non pridem dictum est, licitum esse affectu simplici desiderare, ut pollutio merè naturalis & omninò involuntaria in somno eveniat, ob aliquem finem bonum, v. g. tentationis sedandæ, vel sanitatis recuperandæ, secundum communem doctrinam: cur ergò eadem ratione non liceat desiderare fornicationem aut homicidium, aliaque peccata? & magnum intercedere discrimen inter fornicationem, homicidium, &c. & inter pollutionem; quia fornicatio, homicidium, &c. non sunt actus merè naturales, sed ex sua natura petunt esse actus morales ac liberi, sive hominis voluntati subjecti: & cum intrinsecè mali sint, etsi ex defectu voluntarii possint excusari à culpa, non ideo à culpa excusabitur eorum desiderium voluntarium. At verò pollutio vi naturæ proveniens nullatenus est actus humanus, nec voluntati hominis subjectus, sed est actus quidam,

dam, & evacuatio naturalis naturæ ad instar sudoris, aliarumque expulsionum; & sic facta omni prorsus culpâ vacat, non ex defectu voluntarii vel liberi, sicut fornicatio vel homicidium, sed quia naturâ suâ effectus merè naturalis est; & ideo voluntariè in eam tendere nullam contrahit malitiam: ergò sicut de ac sic facta gaudere, ita etiam ut sic naturaliter eveniat in somno, propter bonum finem, desiderare licitè possumus; intellige semper *desiderio vel affectu simplici & inefficaci*: & dummodò illud desiderium simplex non sit ita intensum, ut moraliter evadat efficax, & probabiliter credatur fore causa ipsius pollutionis: tunc enim esset moralis & volita.

CONFERENCE CUI.

Delectatio morosa diversis statibus applicata.

Resolvendum est hîc breviter qualiter peccent soluti delectationibus morosis: & quomodo sponsi, ac vidui: & denique conjugati in absentia alterius partis de se invicem cogitantes: quare pro primis sit

RE-

RESOLUTIO I. Illicita mortaliter est omnis delectatio morosa venerea solutis, captata, admissa, permessa, aut ex ipsa copula cogitata, sive absolute sive cum conditione si esset sua, vel suis: aut ex quocunque alio actu, cogitatione, imaginatione, aspectu, tactibus, osculis, amplexibus, nulla etiam admissa parvitate materiæ à mortali excusante. Patent omnia ex dictis.

RESOLUTIO II. Sponsis etiam illicita est mortaliter omnis delectatio sensibili venerea directe voluntaria, captata, admissa, permessa, tam ex ipsa copula futura cogitata, quam ex cogitationibus aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosus, *Navar. c. ib. n. 9. aliisque citatis Sanch. l. 9. de Matrim. d. 47.*

205.

Ratio est, quia delectatio venerea tenet in copulam ut præsentem, & reipsa pollutionem inchoat: at copula ipsis in eo statu adhuc mortaliter illicita est secundum communem DD. sententiam: ergo & delectatio. Cæterum ipsa oscula, amplexus, & tactus non nimis impudici, & notabiliter moventes ad libidinem inter sponfos, cohonestantur ex

Y

spon-

dam, & evacuatio naturalis naturæ ad instar sudoris, aliarumque expulsionum; & sic facta omni prorsus culpâ vacat, non ex defectu voluntarii vel liberi, sicut fornicatio vel homicidium, sed quia naturâ suâ effectus merè naturalis est; & ideo voluntariè in eam tendere nullam contrahit malitiam: ergò sicut de ac sic facta gaudere, ita etiam ut sic naturaliter eveniat in somno, propter bonum finem, desiderare licitè possumus; intellige semper *desiderio vel affectu simplici & inefficaci*: & dummodò illud desiderium simplex non sit ita intensum, ut moraliter evadat efficax, & probabiliter credatur fore causa ipsius pollutionis: tunc enim esset moralis & volita.

CONFERENCE CUI.

Delectatio morosa diversis statibus applicata.

Resolvendum est hîc breviter qualiter peccent soluti delectationibus morosis: & quomodo sponsi, ac vidui: & denique conjugati in absentia alterius partis de se invicem cogitantes: quare pro primis sit

RE-

RESOLUTIO I. Illicita mortaliter est omnis delectatio morosa venerea solutis, captata, admissa, permessa, aut ex ipsa copula cogitata, sive absolute sive cum conditione si esset sua, vel suis: aut ex quocunque alio actu, cogitatione, imaginatione, aspectu, tactibus, osculis, amplexibus, nulla etiam admissa parvitate materiæ à mortali excusante. Patent omnia ex dictis.

RESOLUTIO II. Sponsis etiam illicita est mortaliter omnis delectatio sensibilibis venerea directe voluntaria; captata, admissa, permessa, tam ex ipsa copula futura cogitata, quam ex cogitationibus aspectibus, tactibus, osculis, amplexibus libidinosus, *Navar. c. ib. n. 9. aliisque citatis Sanch. l. 9. de Matrim. d. 47.* 205.

Ratio est, quia delectatio venerea tenet in copulam ut præsentem, & reipsa pollutionem inchoat: at copula ipsis in eo statu adhuc mortaliter illicita est secundum communem DD. sententiam: ergo & delectatio. Cæterum ipsa oscula, amplexus, & tactus non nimis impudici, & notabiliter moventes ad libidinem inter sponso, cohonestantur ex
Y spon-

sponsalibus, maxime si fiant ad bonum finem, amoris conciliandi vel contestandi, etsi præter intentionem sequatur nonnulla commotio sensibilis, dummodo absque periculo consensûs vel pollutionis. Ita cit. Navar. & Sanchez.

Porro liciti sunt sponsis, non tantum consensus in ipsam copulam ut futuram, cum is in promissione matrimonii implicitè includatur; sed etiam desiderium ac gaudium de futura copula, ejusque delectatione capienda. Quia enim ex sponsalibus contractis talis copula & delectatio aliquando futura est, licitè utique in eam consentire & delectari possunt.

206. RESOLUTIO III. Viduis illicita quoque est mortaliter omnis delectatio morosa venerea de copula præteriâ tempore matrimonii habitâ. Ita Navar. c. 16. n. 10. Corduba Lopez. Vasq. Sanchez & alii.

Ratio est: quia nimirum viduis non est amplius licita illa copula delectabilis, itaque nec licita est actualis delectatio naturâ suâ in copulam tendens, eamque inchoans. Licita tamen ipsis manent gaudium, complacentia, approbatio,

ac

ac etiam delectatio rationalis tantum voluntatis de copula præterita & delectatione annexa. Habent enim objectum licitum, quia licita fuit illis copula & delectatio, nec tenentur eam modo reprobare, nec detestari. Ita *omnes*.

Dices. Plus est approbare, quam delectari tantum: sed viduis licet approbare copulam habitam cum parte emortua: ergo & de illa delectari. *207.* *Confir.* Conjugibus licet delectari sensibilibiter de copula præterita & futura, ergo idem licet sponſis de futurâ, & viduis de præteritâ. *R. dist.* majorem: plus est approbare, quam delectari delectatione rationali tantum in voluntate: *Con M.* & ideò talem delectationem etiam concedimus sponſis & viduis plus est approbare, quam delectari delectatione sensibili venerea: *neg. M.* Hæc enim delectatio, quia naturâ suâ tendit ad Copulam, non potest esse licita, nisi quibus licita est copula, & *con. min. dist.* eodem modo *conseq.* ergo & de illa delectari delectatione rationali in voluntate, *conſenſibili venereâ*: *nego conseq.* Unde ad *conſirm.* negatur consequentia & paritas

ritas. Nam Conjugibus semper licita est copula, & ideo etiam ejus delectatio: sponsis autem copula pro nunc non licet, sed licebit & non licet amplius, sed licuit tantum.

208. RESOLUTIO IV. Conjugatis sicut per se semper licita est ipsa copula, ita etiam semper eis licita est morosa de illa delectatio quæcunque: & omnia ad copulam dispositiva inter sese, utputa cogitationes, aspectus, colloquia oscula amplexus, tactus quicunque.

Ratio est, quia cui licitus est finis, etiam media ad illum finem dispositiva licita esse debent & quidem si prædicta fiant ad honestum finem, utpote præparandi ad copulam aut etiam amorem conjugalem contestandi, omnia culpâ vacabunt: si verò fiant absque animo copulandi solius delectationis gratiâ, culpam venialem non excedunt, tanquam excessus in re aliàs licita. Duobis tamen sub mortali exceptis. I. quando id fit cum manifesto pollutionis prævisæ periculo, nisi sint in loco, ubi statim copula haberi potest. II. excluso omni coitu innaturali etiam leviter tantum inchoato, & animo non

non extra consummandi, ita *Sanch. L. 9. disp. 17. 44. 45 Dian. p. 2. tract. 17. Resol. 37. Marchant. Trib. p. 2. Tract. 7. Tit. 2. in appendice & alii.*

Quin etiam conjugibus licita manet delectatio morosa venerea (dumodo absit periculum pollutionis) etiam quando absente altero conjunge, copula haberi non potest, aut aliunde ab extrinseco impedita esset ita ex communior *Sanch. cit. Disd. 44. à n. 13.* Ratio iterum est: quia talis est delectatio, qualis est actus: sed etiam tunc copula conjugibus suapte naturà ab intrinseco licita est, & solum per accidens impeditur ab extrinseco; utpote per absentiam alterius conjugis, vel per super venientem impotentiam, infirmitatem, puerperium, &c. I. Etiam, si ob incestum commissum conjux amisisset jus petendi debitum licet enim ei adhuc reddere; consequenter etiam delectari. Denique apud omnes in confesso est, peccare mortaliter conjugem, dum in actu conjugali cum propria conjugē imaginatur sibi aliam fæminam vel personam carnaliter dilectam! aut efficaciter desiderando eam hic & nunc

Y 3

habe-

habere loco conjugis (& hoc est mentale adulterium) aut morosè solum delectando se in imaginatione alterius personæ, quasi præsentis loco conjugis quod est objectum hic & nunc mortaliter illicitum.

CONFIDENTIA CVII.

De peccato ex consuetudine.

210. Peccatum ex consuetudine dicitur, quod vi habitûs per frequentatos actus acquisiti, quasi naturali impetu omnino indeliberatè committitur. Talia in plurimis sunt consuetudines blasphemandi, peierandi, detrahendi, mentiendi, & forte etiam morosè delectandi in Veneris. Quæritur ergo hîc, qualiter peccata ex consuetudine sint peccata in sua causa, scil. ipsa consuetudine contracta, & non deposita: itaque sit.

RESOLUTIO I. Scienter & voluntariè frequentatis actibus contrahens consuetudinem peccandi (blasphemandi, peierandi, mentiendi, &c.) graviter & dupliciter peccat mortaliter, I. ipsa actuali blasphemiâ, vel simili peccato.

Cato. 2. voluntariè ponendo causam securis blasphemis, vel similibus peccatis. ita *Patris; noster hic cap. 6. n. 52.*

Ratio est, quia licet securæ blasphemie ex consuetudine vel habitu contracto formaliter peccata non sint ob defectum voluntarij, si omninò indeliberatè & naturali quasi impetu fiant, ipsa tamen voluntas ponendi earum causam, scil. consuetudinem per frequentatos actus, sufficienter voluntaria fuit; ideoque duplicatam sortitur malitiam, unam ab actu deliberatè frequentato, alteram à prævisis indirectè saltem volitis, etsi materialiter tantum malis.

RESOLUTIO. II. Ille, qui voluntariè ita contraxit consuetudinem peccandi, blasphemandi, peierandi, &c. tenetur sub peccato mortali operam dare, ut eam consuetudinem vincat, atquè deponat. idem qui supra. n. 53. 211.

Ratio est, quia advertens suam pravam consuetudinem blasphemandi, &c. & quantum potest deponere conatur, censetur eam velle & approbare? & consequenter etiam indirectè censebitur velle ipsas blasphemias ex illa consuetu-

dinè factas, ideoque peccat formaliter, imò manet in continuo statu peccati mortalis omissionis, atque ita ipsæ blasphemix ei in peccatum imputantur tanquam indirectè voluntariæ in sua causa, malâ scil. consuetudine voluntariè non ablata. Tenetur itaque talis consuetudinarius non tantùm dolere de præteritis peccatis, blasphemis, perjuriis, execrationibus, &c. atque firmum propositum abstinendi concipere: sed etiam seriò proponere propinquas occasiones cavere, quatenus fieri potest sine magno incommodo: ut cum *Sagr. Valent. & aliis*, optime notat *Laym. l. 1. tr. 2. c. 3. n. 6.*

212.

RESOLUTIO III. Postquam poenitens pravam consuetudinem ita blasphemandi, peierandi, &c. efficaci proposito detraxit, debitumque conatum eam deponendi adhibuit, tunc consequentes blasphemix ex vi ejusdem consuetudinis inculpabiliter contra voluntatem & conatum, quasi naturali impetu erumpentes, nullo modo amplius ad peccatum imputari poterunt, ita cit. *Patrit. n. 55. &c.*

Ratio est: quia tunc non sunt amplius
ullo

ullo modo voluntariæ, nequè in se directè (ut supponitur) neque indirectè in sua causa sive consuetudine, ut pote jam voluntariè & efficaciter retractata, ut proinde amplius voluntaria censeretur non possit.

CONFIDENTIA CVIII.

De Peccatis ex contemptu.

Peccatum ex contemptu dicitur, quod ex contemptu Legis vel Legislatoris committitur: ut cum quis ideò peccat, aut legem vel præceptum transgreditur quia non vult subiectus esse Legi ex indignatione erga Legem aut Legislatorem.

Differunt porro peccare *ex contemptu*, & *cum contemptu*, in eo, quòd transgredi Legem *ex contemptu* contingat, quando contemptus est causa transgressionis, ita scil. ut quis ideo nolit servare Legem vel præceptum quia contemnit præceptum vel præcipientem? etsi abesset talis contemptus, non transgrediretur, *cum contemptu* autem transgredi legem, vel præceptum est, cum quis quidem de-

Y 5

facto

facto contemnit præceptum vel præcipientem : is tamen contemptus non est causa vel motivum transgressionis : sed sicut stante illo contemptu, posset ad, huc servare legem ex alio motivo, utpote quia timeret pœnam ; ita etiam, absente illo contemptu, adhuc transgredereur legem ex alio motivo, vel vitiosa affectione, hoc notate sit.

213. RESOLUTIO I. Transgressio cuiuscunque divinæ vel humanæ Legis vel præcepti, in quacunque materia quantumvis minima, ex *contemptu formali & injusto* ipsius Legis vel Legislatoris, præcepti vel præcipientis, est *peccatum mortale, & speciale formalis inobedientie*. Est doctrina certa & orthodoxa. Probatur primò auct. *D. Bernardi lib. de præcepto & Dispensat.* Ubi dicit : Contemptus in omni specie mandatorum pari pondere gravis & communiter damnabilis est, sive enim Deus, sive homo vicarius Dei mandatum quodcunque tradiderit pari profectò obsequendum est curâ, pari reverentia deferendum : ubi tamen Deo contraria non præcipit homo.

PROBATUR. 2. Ratione desumpta ex SS. quia transgredi legem vel præceptum *ex formali & injusto contemptu* Legis vel præcepti, aut Legis latoris vel præcipientis, est directè & formaliter contemnere ipsam potestatem legis lativam superioris: sed contemnere ipsam potestatem legis lativam, utpote à Deo ordinatam de se est gravissima injuria in ipsum Deum, ejusque sapientissimam ordinationem, uti demonstrat Apostolus *Rom. 13. Non est potestas: nisi de Deo: quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt.* Utique pænam peccati mortalis: maximè autem resistunt potestati, qui eam contemnunt: ergo ex formali contemptu transgredi legem vel præceptum de se peccatum mortale est. Additur, & *speciale formalis inobedientia*, quemadmodum enim obedientia omnium virtutum in observati ne præceptorum generalis conditio est? & specialis virtus efficitur, cum quis opus præceptum exequitur cum formali intentione ac motivo obediendi & satis faciendi

præ

præcepto, adeò ut talis eodem actu v. g. servando jejunium præceptum, simul exerceat actum duplicis virtutis (temperantia & obedientia formalis) ita quidem inobedientia omnium peccatorum contra leges vel præcepta commissorum generalis quædam conditio est: at verò efficitur *speciale peccatum formalis inobedientia*, si legem vel præceptum violas formali & directâ intentione non obediendi? quod fit *per formalem contemptum præcepti vel præcipientis*: adeò ut ex formali contemptu præceptum v. g. jejunii violans, uno actu duplex peccatum committat videlicet intemperantia contra legem jejunii & formalis inobedientia per contemptum legis: estque hoc posterius peccatum gravius priori? ideoque in confessione necessario explicanda hæc circumstantia contemptûs tanquam speciem mutans, seu novam ad diversam peccati speciem constituens, ut cum Valent. & aliis observat Sanch. l. 1. Moral. c. 5. n. 9. Jam ergo ulterius subsumo: atqui etiam *in re levissima* resistere divinæ ordinationi, eamque contemnere semper est peccatum mortale; quia

quia est injuria directè contra infinitam perfectionem Dei, nim: sapientiam & æquitatem ergò transgredi legem vel præceptum ex formali contemptu, etiam in re levissima, semper erit peccatum mortale.

Dices: hinc sequeretur, etiam ea, 214. quæ sub Consilio tradita sunt à Christo vel Ecclesia; utputa status Religionis, Extrema Unctio, usus aquæ benedictæ, &c. si negligantur esse peccata mortalia: consequens est autem nimis rigidum: igitur, &c.

Respondetur, cum *Cajetano V. contemptus. Navar. c. 23. n. 4.* concedendo sequelam, ait enim *glossa in C. quis autem d. 12.* Etenim aliud est contemnere: aliud non parere. Nam Consilio sine culpa non pareretur; sed non sinè culpa contemnitur. Itaque negatur minor, id esse nimis rigidum, audi D. Thom. 2. 2. q. 182. a. 9. ubi dicit. Etsi statuta ordinis Prædicatorum (idemque est de statutis Fratrum minorum, exceptis iis, quæ per obedientiam, vel sub Excommunicationis pænâ statuuntur, non obligent ad culpam, nihilominus eorum transgressionem ex contemptu formali esse mortalem. DE

DE SALIGIA.

Uia per hanc dictionem communiter indicantur 7. peccata Capitalia, utpote superbia: avaritia: Luxuria: Invidia: gula: ira: & acedia, ejus singulæ literæ per ordinem significant litteras initiales eorundem? Videlicet, S. superbiam, A. avaritiam, L. Luxuriam, I. Invidiam, G. Gulam, I. Iram, A. acediam. Placuit hanc doctrinam de septem peccatis Capitalibus, intitulate saligia: proinde ordiemur à Littera prima dictionis, quæ est.

S. SUPERBIA.

215. Definitur, quòd sit *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ*? sic dicta, quòd quis in donis naturalibus, vel supernaturalibus inordinatè appetat excellere vel eminere super alios, ac velut alios superire. Hujus quatuor gradus assignantur à D. Gregorio, & alijs. I. Cum quis appetit habere bona, quæ revera non habet. II. Cum quis appetit habere vel videri habere bona

bona à seipso & non ab alio , maxime Deo. III. Cum quis agnoscens se habere bona sua ab alio (maxime à Deo) tamen appetit habere , vel videri habere tanquam sibi , suisque meritis vel industriæ debita , non ex gratia. IV. Cum quis bona sua appetit habere , vel videri habere singulariter & eminenter , cum contemptu aliorum.

Porro superbiæ dux sunt filiæ : Ambitio , quæ & appetitus inordinatus propriæ excellentiæ in honoribus vel dignitatibus non debitis , vel debito majoribus , & vana gloria , quæ est appetitus inordinatus manifestationis propriæ excellentiæ , seu humanæ laudis & gloriæ. Atque hujus penes diversos modos quibusquis conatur manifestare propriam excellentiam rursus quatuor sunt species , utpote.

1. *Factantia* , quæ est declaratio inordinata propriæ excellentiæ per verba tantum.

2. *Ostentatio* , seu declaratio inordinata excellentiæ propriæ per facta vel signa ; ut pompa gestuum , vestium , conviviorum , &c. quò spectat inventio novitarum.

3. *Pro-*

3. *Presumptio* seu declaratio inordinata propriæ excellentiæ per aggressionem factorum vires suas excedentium.

4. *Hypochripsis* declaratio ficta propriæ excellentiæ perfecta vel signa ficta & falsa: idque dupliciter; ut cum quis vult esse malus, foris tamen videri bonus intuitu gloriæ: item cum aliquis solum non existens bonus tamen foris vult videri bonus intuitu gloriæ. Denique ad superbiam etiam pertinent, vel ex ea nascuntur *pertinacia, discordia, contentio, inobedientia, aliaque* innumera peccata.

Præterea alia est *superbia completa*, quæ quis appetit excellere, vel eminere præ omnibus; etiam ipsomet Deo, adeo, ut nec ipsi Deo subesse velit: qualis defecto est *superbia Diaboli*. Est peccatum longè gravissimum: quemadmodum etiam quoties conjuncta est cum gravi injuria & contemptu Dei; ut cum quis bona sua æstimat se habere, vel vult videri habere non à Deo, sed à se: aut dolet se ea habere à Deo, aut saltē meritum & industriæ suæ debita æstimat, vel æstimari vult. Et quamvis incredibile videri possit, hominem rationalem cre-

creaturam eò dementissimæ superbiæ progredi, ut in hujusmodi appetitum deliberato & pleno actu voluntatis consentiat, certè tamen fit indirectè & tacitè, ad eò nimirum extollendo se de bonis suis (puta ingenii, industriæ, fortitudinis, divitiarum, fortunæ, &c.) absque omni relatione ad Deum, ut reverà censeantur æstimare se illa habere à se ipsis non à Deo; & dicere illud Deut. 32. *Manus nostra excelsa, & non Dominus fecit hæc omnia.* Qui proinde non possunt excusari à peccato mortali; ob gravissimam Dei, omnium bonorum fontis & principii, injuriā. Alia est *superbia incompleta*, quā quis salvā subjectione ergà Deum, eosque, quibus subiectio debetur, in aliis inordinatè super alios excellere appetit. Hujus modi sunt *Ambitio, Vana gloria, lactantia, ostentatio, præsumptio, hypocrisis non perniciosa*. peccata per se solum venialia; quia appetitus propriæ excellentiæ manifestandæ ex natura sua indifferens est: & ordinatus in finem bonum, bonus & meritorius esse potest. Licitè enim appetis habere vel manifestari excellentiam tuam, in virtute, scien-

Z

scien-

scientia, dignitate & fama; in ordine ad Dei gloriam, proximorum salutem, vel propriæ famæ tutelam. Quâ ratione viri sanctissimi se laudârunt, ut Paulus Apostolus 2. Cor. II. integrum Cathalogum laudum suarum composuit, dicens. *Hebraei sunt, & ego. Israëlita sunt & ego. Semen Abrahae sunt, & ego. Servi Christi sunt (ut minûs sapiens dico) plus ego.*

Quòd si autem talis appetitus inordinatus sit, & ad finem indebitum, scil. solam propriam complacentiam erit sanè peccatum, non tamen per se grave, ut pote excessus in re indifferenti. Per accidens tamen peccatum grave, aut etiã mortale erit. 1. si prædicta superbia, vana gloria, jactantia, &c. conjuncta sint cum gravi contemptu proximi, ut si superbiendo de tua excellentia, aspernes, ac reprobes vilem proximi statum, quasi complacendo tibi in ejus vilitate. 2. si conjuncta sint cum gravi damno proximi, ut si jactes te magnum Doctorem, concionatorem, Juristam, Medicum, &c. cum detrimento aliorum Doctorum, &c. 3. si sint causa aliorum peccatorum, res nimis nota. 4. si fiant ad malum fi-

nem, cum scandalo, vel alio modo ex
iis, quibus veniale fit mortale juxta dicta
sup.

Remedia contra Superbiam.

Confessarius jubeat sæpe perpendere,
quàm abominabilis sit Deo superbia. Id 216.
colligere poterit tum ex S. Scriptura, ubi
dicitur, *abominatio est Deo omnis arrogans*,
tum ex SS. Patribus: ex quibus S. Chry-
sost. dicit, *nihil longius ab amore abducit*,
nihil tam facile in gehennam intrudit,
quàm superbia insania: tum ex pænis,
quibus Deus superbos castigavit præcipuè
Luciferum, Pharaonem, Nabuchodono-
sozem, Holofernem; Aman, Clericum,
qui fulgureo ense percussus est, quia fal-
sam dixit sententiam illam: *omnis qui se*
exaltat, humiliabitur: Simonem de Tor-
niaco, qui, quia scientiâ suâ nimium in-
flabatur, horribili plagâ percussus est,
& omni scientiâ privatus; & tandem
Eremitam illum, qui in agone constitu-
tus latroni sese prætulit, & damnatus est;
ut legitur in *Exemplorum speculo* d. 5. Ex.
9. Tum denique ex genere furti, quod
committit: furatur enim Deo rem pre-
tiosissimam.

tiosissimam quam soli sibi reservavit (alteri enim inquit, gloriam, meam non dabo) furatur summo Regi ac Domino, furatur inspicienti, furatur rem sacram & ad solum Deum pertinentem, furatur post veniam non semel, sed sæpius concessam.

II. Jubeat meminisse; quid fuerit, quia sperma fætidum quid sit, quia vas stercorum: & quid futurus sit, quia esca vermium. Hoc remedio Angelus Lifardum à superbiæ tentatione liberavit, ut videre est *incit.* speculo Exemplorum d. 6. Ex 27.

III. Indaget causas superbiæ, & ostendat, quàm exiguam habeat causam inde superbiendi. Hinc *si ob divitias superbiat*, quærat ipsum, an putet eum justè superbire, cui Princeps Quæstoris vel Thesaurarii officium committeret? vel qui jam laqueum in collo haberet ad suspendium subeundum? vel cui cum aliis perlutum incedenti plus luti & sordidæ terræ adhæreret? vel qui præ aliis difficilem aditum ad aulam Regiam, & beneficia ibidem capienda haberet: atqui hæc omnia, uti ex S. Scriptura colligitur, divitibus accidunt. Incidunt enim in laque-

queos Diaboli, & in multa nociva desideria, quæ homines mergunt ad interitum, & difficile ipsis est introire in Regnum Cælorum. *Si ob formæ elegantiam superbiat*, quærat, an putet justam causam superbiendi esse, si vas stercorum pulchro colore, aut vestibus pretiosis ornatur? aut si sepulchra, quæ intus plena sunt fæcore, & ossibus mortuorum, exterius eleganter depicta & dealbata appareant? atqui his vasis & sepulchris formosi similes sunt. Huc poterit fæditas Isabellæ Reginae Hispaniæ demortuæ conducere, quæ S. Borgiam Ducem Gandiæ moëit, ut deserto mundo Religionem ingrederetur. *Si, ob scientiam quis efferatur*, quærat illum, an judicet, eos Concionatores vel Professores meritò superbire, qui totam concionem vel lectionem de verbo ad verbum ex alieno auctoris libro descripserunt & publicè declamarunt, vel dictarunt? atqui omnis scientia humana ex libro increato sapientiæ divinæ desumpta est. Aut an judicet, eos populos, quibus sollicitius oritur, aut qui lumine ab alio accepto, iterum lumen illum alteri com-

municant, meritò se aliis præferre? tales autem sunt homines docti, qui illam duntaxat scientiam habent, & aliis tradunt, quam à Deo acceperunt; suadeatur, ut legatur ex *Thom. Kemp. l. 1. c. 2.* illa sententia præ cæteris perpendatur: *quantò plus & melius suis, tantò gravius inde iudicaberis, nisi sanctius vixeris. Si ob dignitatem superbit, quærat, an Caminos meritò superbire putet ex eo, quòd altiores sint reliquis domûs partibus? aut actorem in Comædia, si mutuatis vestibus personam Principis agat; an navis à tempestate & fluctibus liberior sit, si speciosum Aquilæ aut victoriæ Titulum habeat? an major sit dignitas apud Mendicos (quales sunt omnes homines) in honore & æstimatione esse, quàm apud Deum? Hæc omnia autem videbit in Magnates convenire. Adde, quod honor, qui illis exhibetur, non referatur ad illorum personam secundum se spectatam, sed quatenus Deum repræsentant. Unde dicere sibi deberent, quòd quondam Agaso mulo Isidis Deæ statuam porranti, & quòd homines eam se in genua procidere videret, superbienti, latus ejus*

baculo

Baculo tundens dixit: *non tibi, sed isiaí honor iste defertur. Si denique ex Sanctitate oriatur superbia, quærat, an is, qui centum millia Talentorum deberet Principi, & unicum tantum obulum solvisset meritò superbiret? atqui si omnes actus sanctorum eliceremus, nec obolum quidem solvissemus, juxta ipsius Christi Testimonium dicentis: cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite, servi inutiles sumus.* Item quærat, an qui ex mille constructionibus, unam tantum sine solæcismo fecisset adolescens, meritò superbiret: atqui eodem modo, ex mille nostris operibus vix unum naevo caret.

Ultimum ac præcipuum sit illud Christi Crucifixi hortamentum: *discite à me quia mitis sum & humilis corde.*

A.

AVARITIA.

Definitur, *appetitus inordinatus habendi, seu immoderatus amor, cura & sollicitudo acquirendi & retinendi pecunias, divitias seu bona temporalia, opponitur virtuti liberalitatis secundum*

Excessum; & per se ex genere suo solum peccatum veniale est; utpote excessus in re aliàs indifferenti & licita. At verò per accidens nimis sæpe mortale fit. I. ut v. g. quando repugnat charitati Dei, cum scil. homo adeò inordinate appetit divitias, ut in eis ultimum finem constituat, paratus ob eas legem Dei violare, atque adeò amicitiam Dei, curamque salutis omnino postponat vel excludat, quod significare voluit Christus Matth. 6. *Nemo potest duobus Dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alteram diliget; aut unum sustinebit & alterum contemnet* (statim intulit) *non potestis Deo servire & Mammonæ*, ita scil. ut in divitiis totum affectum, curam, sollicitudinem, spem ac quasi ultimum finem constituatis: sic enim Deo contempto, Mammonæ pro Deo servietis. Unde emphaticè Apostolus avaritiam *idolorum servitutem* appellavit. Idque verum est etiam si divitiæ injustè acquisitæ non essent. non ergo gloriatur avarus quòd nihil rapuerit, nullum violentus oppresserit. Hoc ipso enim, quòd excessivo adeò amore in divitias feratur, ut dicto modo charitatem Dei

Dei

Dei excludat, peccat mortaliter & ab Apostolo Idolatræ comparatur.

II. Avaritia fit peccatum mortale, quando repugnat graviter Charitati vel justitiæ erga proximum, utpote immodico habendi amore, aut injustè auferendo, vel detinendo rem alienam, aut duriter non succurrendo extremæ vel gravi proximorum necessitati. Quin etiam, ut benè notat *Toletus l. 7. c. 25.* Avaritia non tantùm sævit in alios, sed etiam in ipsum avarum prohibendo eum, nè vel suis utatur ad necessitatem vel sufficientiam, hi nimis: ultrà peccatum etiam insaniunt.

III. Avaritia denique post superbiam meritò secundo loco numeratur inter Capitalia; quia reverà plurimorum peccatorum caput & causa est, cujus proinde 7. filix enumerantur à *S. Greg. l. 31. Moral. c. 31.* videlicet obduratio: Inquietudo mentis: Proditio: Fraus: Perjurium: Fallacia: Mendacium: quæ passim apud summistas explicata invenies.

Remedia contra Avaritiam.

224. I. Jubeat Confessarius considerare malitiam Avaritiæ: nam *avarus nihil est sceleratius*, teste Ecclesiastico: & juxta S. Paulum, *Avaritia est simulacrorum servitus*. Item radix est omnium malarum cupiditatum, quam quidam appetentes erraverunt in fide, & inserverunt se doloribus multis, tales incidunt in laqueos Diaboli, ut experti sunt Judas, Giezi & Euclio ille, cujus cor post mortem inventum est in arca: ut & ille, qui pecuniam lenti inspersam devorans suffocatus est: item Reginherus Misniæ Episcopus, qui in cubiculo inventus est mortuus ruptis cervicibus thesauro suo incubans: item dives, cujus anima à nigris equitibus ad Tartara raptata est.

II. Considerare jubeat vitæ brevitatem, illaque Christi verba sibi applicare: *stulte, hac nocte animam tuam repetent à te, & quæ parasti, cujus erunt?* an non stultus esset, qui in Indiam proficiscens, & mox reversurus, ibi Palatia exstrueret, aliasque opes, quas inde auferre non liceret, congereret? aut si totus esset in iis opibus

eomd

comparandis, quas sciret, in Patria nihil æstimari? an non stultus esset viator, qui itinere jam propè absoluto de magno viatico cogitaret? Atqui hæc omnia avari faciunt.

III. Hortetur ad veras divitias, scilicet bona opera, & virtutes comparandas: quas neque fures effodiunt, nec tinea demolitur, nec ærugo consumit, quæ ad omnia sunt utiles, quibus vera beatitudo & regnum Cæleste emittitur: quæ facili labore acquiruntur: cum magno solatio & securitate possidentur: & cum inexplicabili voluptate in alterum orbem debebuntur.

IV. Ostendat illi, quantarum curarum & damnorum tam corporis quàm animæ causa sit avaritia: quis autem ultrò se in spinas conjicit? quæ avis in laqueos involaret, si periculum mortis nosset? quis non detestaretur illos homines, qui ad idololatriam incitarent, suaderentque, ut erpto Christo ex ciborio lutum aut pecunia substitueretur, quis erumenam suam luto repletam loco pecuniæ non doleret? quis non dolet, si falsam pecuniam in magna quantitate sibi ab alio da-

datam advertit? quis operarius non recusat laborem, ob quem nullum aliud præmium, quàm laqueum, quo in patibulum suspendendus traheretur, sperare posset? Atque hæc omnia avaris conveniunt.

V. Jubeat sæpe meminisse, quòd melius sit modicum justo super divitias peccatorum multas: quod non sit inopia timentibus Deum: quòd magnus sit quæstus pietas cum sufficientia: quod optimæ litteræ censuales sint illa Christi promissio: quærite primùm Regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.

L.

LUXURIA.

Definitur, *appetitus vel usus venerorum inordinatus vel indebitus*, tam quoad copulam illicitam, quàm quoad delectationem veneream morosam directè voluntariam. Est semper peccatum mortale, ut sup. probatum est, hujus septem sunt species, fornicatio, adulterium, stuprum, raptus, incestus, sacrilegium, peccatum contra naturam: quibus

bus accedit impudicitia. Filiaæ verò & malæ soboles hujus maximè capitalis peccati enumerantur à D. Gregorio octo. utpote cæcitas mentis, præcipitatio, inconsideratio, in constantia, amor sui, odium Dei, amor mundi, horror futuri sæculi.

II. Fornicatio simplex est *concubitus naturalis illicitus soluti cum soluta*, est peccatum mortale ex natura sua, adeoque non tantum lege divinâ, vel humanâ positiva, sed naturali jure prohibita. Alia dicitur *vaga* more pecudum, modò cum hac vel hoc, modò cum illa vel illo: alia *determinata*, saltem ex parte fæminæ, & dicitur *concubinatus*: & respectivè simplex, adulterinus, sacrilegius, incestuosus, &c. cujus aggravans malitia est perseverantia voluntatis in peccato; quòd nim: concubinararius non tantum peccet fornicando, sed etiam in continuo saltem virtual. proposito peccandi perseveret, quamdiu scil. concubinam voluntariè detinet. Unde absolvi non potest, nisi certò promittat illam dimittere, quamprimum absque graviore damno poterit.

III. Stuprum strictè sumptum est *con-*
cubitus cum Virgine per vim coacta. Ideo-
que peccatum mortale fornicationis. con-
tinet aliam speciem peccati contra justiti-
am, gravissimæ scilicet injuriæ, & damni
illati Virgini, & consequenter ejus pa-
rentibus, ac inducentem obligationem
ad omnia damna inde consequentia com-
pensanda; ut nimirum: Stuprator vitiatam aut
ducat uxorem, aut honestè dotet. Quod
si tamen puella ob illatum stuprum nul-
lum aliud damnum passa fuit, puta, quia
factum occultum mansit, & æque hone-
stum matrimonium consecuta est, proba-
bile est ad nullam restitutionem obligari
stupratorem ante Judicis sententiam: quia
pro injuria, secluso damno, nulla debe-
tur restitutio, sed pœna à Judice.

IV. Raptus generatim dicitur *abductio*
violenta femina in alium locum ad exer-
cendam libidinem: quæ si virgo sit, effe-
ctu violenter secuto, non nisi valde acci-
dentaliter differt à stupro, eademque ra-
tione culpæ, & obligationi restitutionis
obnoxius erit raptor: si conjugata, vidua,
non virgo, censetur potius oppressio, pari-
que

que ratione sequetur obligatio compen-
sandi damna secuta fæminæ oppressæ, stri-
ctius autem *raptum* dicitur *similis abductio*
violenta puella, seu virginis seu non vir-
ginis, è domo seu potestate paterna in or-
dine ad contrahendum cum ea matrimo-
nium, & sic ultra peccatum mortale, no-
vo jure, est impedimentum dirimens ma-
trimonium; quod neque validari pote-
rit, nisi puella loco tuto reddita de novo
liberè consentiat.

V. Adulterium est *concubitus illicitus*
in alieno thoro conjugati cum soluta, vel
soluti cum conjugata, vel conjugati cum con-
jugata. Quod dici solet adulterium du-
plex. Est semper peccatum gravissimum
mortale, multiplicis malitiæ mortalis; ut
puta contra castitatem, & contra Justi-
tiam, violando jus alterius conjugii? & in-
super ordinariè causa maximorum, ac vix
compensabilium damnorum, quando
nim: Proles ab adultera concepta est. Ip-
se quidem adulter, si ex assertionem adul-
teræ ligatæ, aliisque sufficientibus argu-
mentis ac indiciis credat, vel credere de-
beat, prolem ex se genitam esse, in con-
scientia obligatur ad restitutionem facien-
dam

dam; in primis patri putatio pro sumptibus necessariis factis in alenda, educanda & dotanda prole spuria: deinde reliquis legitimis pro damno, quod per proli intrusæ successionem patiuntur, idque in toto, vel in parte, prout adultera ad restitutionem cooperari multum vel parum potuerit. Interim ipsa adulterea non tenetur aperire suum adulterium, neque marito, neque proli illegitimæ ad avertenda damna inde emergentia marito & prolibus legitimis; tenetur tamen in conscientia compensare illa damna, quantum in se est, & salvâ vitâ ac famâ suâ, est possibile.

VI. Incestus est *concubitus illicitus inter consanguinitate vel affinitate junctos*. Est etiam peccatum mortale gravissimum duplicis malitiæ, & contra castitatem, & contra Virtutem pietatis personis conjunctis debitæ: eoque gravius quo vicinior gradus est, & linea recta: omnium gravissimum est in primo gradu lineæ rectæ v. g. Patris cum filia, & filii cum Matre. Unde eas circumstantias graduum & lineæ in confessione explicandas monui jam alibi. Quod si quis
cogno-

cognovit consanguineam uxoris suæ vel è
contra copulâ illegitimâ, intrâ primum &
secundum gradum (consummatâ tamen
intra vas naturale) ante contractum ma-
trimonium est impedimentum dirimens;
Post contractum verò amittit jus petendi
debitum, quamvis adhuc reddere tenea-
tur.

VII. Sacrilegium carnale & Personale
est *concubitus illicitus persone aut sacre
cum non sacra, aut non sacre cum sacra,
aut sacre cum sacra, isque vel naturalis
vel innaturalis.* Intelligendo semper
personam sacram solenniter per professio-
nem Religionis approbatâ, aut susceptio-
nem sacri ordinis. Peccatum mortale
gravissimum & speciale contra Virtutem
Religionis. Quamvis autem etiam voto
simplici castitatis adstrictus, castitatem
violans contra Religionem peccet, eam-
que circumstantiam in confessione expri-
mere teneatur, quæ tamen per illud vo-
rum (utique ab Ecclesia solenniter non
acceptatum) non fit persona sacra, ideò
non dicitur, committere sacrilegium.
Aliud dicitur *Sacrilegium locale*, quod
committitur in loco sacro, de quo plura
alibi.

libide circumstantia ubi.

VIII. Peccatum contra naturam I. est *Bestialitas*, id est, concubitus carnalis quicumque hominis cum bruto, aut cum *Dæmone incubo vel succubo*. II. *Sodomia perfecta*, seu concubitus carnalis hominis cum homine ejusdem sexûs. III. *Concubitus in-naturalis*, vel *sodomia imperfecta*, est coitus hominum diversi quidem sexus, sed non servato debito vase. IV. *Mollities* est procuratio pollutionis voluntaria in se, vel in alio, extra aliquem concubitum, solius voluptatis causâ, omnia sunt peccata mortalia gravissima. Quin pollutio voluntaria directè procurata vel quæsitâ peccatum mortale est inexcusabiliter, etiam ad mortem evadendam: indirectè verò causata, tunc tantum peccatum mortale est, quando causa posita pollutionis prævisa, seu actio illa, ex qua prævidetur secutura pollutio, est peccatum mortale in genere luxuriæ? utpote aliquid per se turpe, & naturâ suâ multum provocans libidinem; cujus modi sunt turpes cogitationes, aspectus & maximè tactus partium inhonestatum; quando verò causa posita vel actio illa non est peccatum in genere

genere luxuriæ, ut nimius potus vel esus calidorum, &c. tunc pollutio prævisa; sed non intenta, culpam venialem non excedet. Denique quando causa posita, seu actio illa est omninò licita, necessaria vel utilis, utpote studere, confessiones excipere, mederi, equitare, certo & comodo situ, inlecto accumbere, &c. dummodo semper absit periculum consensûs, tunc pollutio prævisa ac præter intentionem merè naturaliter secuta nullam culpam adfert. Ita per omnia Patrit hic n. 67.

IX. Impudicitia denique generatim est *voluntaria occupatio potentiæ circum provocantia ad libidinem*, estque quadruplex, cordis, oris, aspectus, & tactus: quo spectant oscula & amplexus, de quibus sup. plura.

Remedia contra Luxuria.

I. Jubear Confessarius diligentius considerare, quanta damna corpori & animæ hoc peccatum afferat: in quantum periculum salutis conjiciat: quantam ab eo aversionem Deus habeat, quam quidem colligere licet ex pænis etiam in hac vita immixtis; nimirum diluvio mun-

di : incendio Sodomæ , aliarumque Civitatum : Davidis fugâ : Maritis septem Saræ ab Asmodæo jugulatis : Juvenis Lubecensis interitu (de quo vide Nicetam Drexelii l. 2. c. 12. §. 9) Luboriosi Presbyteri animam simul & semen effundentis ; ut videre est in Specul. Exempl. dist. 1. ex 96.

II. Jubeat bene ponderare difficultatem curandi hoc vitium , si semel invaleseat. Eum in finem in memoriam revocet gradus , per quos in eo ad damnationem descenditur , quos S. Gregorius his verbis indicavit. Ex quo luxuria mentem alicujus semel occupaverit , vix cum bona cogitare permittit : sunt enim desideria viscosa , quia ex suggestionem oritur cogitatio , ex cogitatione affectio , ex affectione delectatio , ex delectatione consensus , ex consensu operatio , ex operatione consuetudo , ex consuetudine desperatio , ex desperatione peccati defensio , ex defensione gloriatio , ex gloriatio damnatio.

III. Moneatur , quòd luxuria sit similis ollæ incensæ , atque ideò eadem media ad illam extinguendam adhibenda sint ,
quæ

quæ pro olla refrigeranda ; sicut enim ad hunc finem aut ligna subtrahuntur, aut aqua superfunditur frigida, aut omninò ab igne olla removeretur ; ita pariter is, qui Luxuriam extinguere cupit, debet aut aquam castigationis, & tribulationis superfundere ad imitationem S. Pauli castigantis corpus, nè reprobus efficeretur : aut ligna seu materiam subtrahere per abstinentiam ab immoderato potu & cibo, in quibus teste Apostolo, est Luxuria : aut omninò removeere ab igne per fugam occasionum.

IV. Frequentem usum Confessionis & Communionis singulariter suadeat ; vix enim quidquam his efficacius pro hoc vitio curando reperitur, uti fassus est civis ille Ferrariensis, qui ante hunc usum perpetuis tentationibus vexabatur : & expertus est miles, qui suadente S. Bernardo Eucharistiam accipiens summam mox aversionem à concubina concepit, quam tamen antè summè deperierat.

V. Fugam otii etiam singulariter commendet juxta notum illum antiquum versum ; *otia sitollas periêre cupidinis arcus* : id quod multiplici experienciâ non se-

mel probatum est, præcipuè illius Monachi, qui in sæculum redire volens monitus est à patre spirituali, ut per quadraginta dies in eremum secederet, & labori vacaret: quod ubi fecit, paulò post dæmonem specie Æthiopis obvium habuit, confitentem quæ, quòd per laborem & obedientiam illius devictus sit.

VI. Ante omnia verò suadeat, ut quotidie Christum crucifixum, & B. Virg. certis precibus veneretur, qui ejusmodi vitio laborant, auxiliumque ad victoriam de eo reportandam implorent, ad quod non parùm proderit, si persuadere possit, ut aliquoties ad tantorum Patronorum honorem (maximè die Veneris & Sabbathi) à tali vitio abstineant.

I.

INVIDIA.

I. Definitur, *Estodium aliena felicitatis: tristitia de bono alieno inordinata.* Clarissimè ex D. Thom. 2. 2. q. 63. A. 1. Invidia & tristitia de bono alieno æstimato ab invidente ut malo proprio; quatenus
scil.

ficti. minuit & obscurat propriam invidentis excellentiam, quo differt ab odio proximi; odio enim quis malè vult proximo, gaudet de ejus malo, & consequenter etiam tristatur de ejus bono. Est ergò invidia geniuna proles superbiæ, cujus inordinatio consistit in hoc, quòd quis ita inordinatè amet, vel appetat sibi propriam excellentiam in bonis veris vel fictis, ut nolit ejusmodi vel similia bona inesse proximo suo; indeque si videat, ea proximo inesse, invidet ac tristatur, ac velut tingitur amarulento affectu, Præclarè D. Aug. l. 11. de Genesi ad litt. c. 14. *Amando quisque excellentiam suam vel paribus invidet, quòd ei coequentur: vel superioribus, quòd eis non coequetur.*

II. Invidia peccatum mortale est ex genere suo *secundum omnes*, duplicem enim malitiam involvit: unam contra charitatem proximi: alteram specialem contra voluntatem Dei: cùm enim voluntas Dei sit immediata causa distributionis bonorum ac donorum omnium, voluntati Dei repugnare convincitur, qui invidet & tristatur de bono vel dono, proximo collato: ideoque mortaliter

peccare, nisi parvitas materiæ, vel imperfectio actus excuset; sunt enim quidam ex natura proni ad invidiam (quod etiam in brutis advertimus) adeoque facile moventur invidiâ in proximum, qui motus, si rationem præveniant, culpâ vacabunt; si aliqualis semiplena tantum advertentia accedat, venialia evadunt juxta sup. dicta. Nam uti advertit etiam S. Thom. cit. q. 63. A. 3. constat aliquos primos motus invidiæ inveniri quandoque etiam in viris perfectis, qui sunt peccata venialia, similiter ob levitatem materiæ, proximo solum leve aliquod bonum, luctum, fortunam, &c. invidere, non tamen invidere etiam majora, vel quævis bona, non nisi veniale erit.

III. Invidiæ ergo peccati gravitas mensurandæ est ex magnitudine boni corporalis vel spiritualis, quod invidetur. Hinc omnium gravissima species est, atque peccatum in Spiritum sanctum, quod dicitur *fraterna charitatis invidentia*, quâ scilicet ipsa bona spiritualia, ac dona Spiritûs sancti atque adeo ipsam charitatem & gratiam Dei, virtutem & sanctitatem proximo quis invidet: qui nimi-

rum illa propriam suam Excellentiam minuerere, sui vilipensionem causare, aut certè vitam & actus suos redarguere, & condemnare videt, vel æstimat. Unde odium, detractiones, temeraria judicia & persecutiones bonorum. Talis fuit invidia mortifera Cain occidentis fratrem suum Abel de quo 1. Joan. 3. *Hec est annuntiatio, quam audistis àb initio, ut diligatis alterutrum, non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum, & propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem justa, simili invidia rabidi clamant Impii Sap. 2. Circumveniamus hominem justum, quoniam dissimilis est operibus nostris, gravis est nobis ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita ejus.*

IV. Invidia denique jure optimo computatur inter peccata Capitalia, quippe plurimorum & omnium ferè peccatorum contra proximum, causa & caput. Ejus à D. Greg. quinque assignantur filiae. 1. Odium, quo quis mala vult illi, cui bona invidet. 2. susurratio, quæ apud alios invisum reddere molitur cum, cui invidetur, adeoque amicitiam dissolve-

re. 3. detractio, quā famam denigrat bonam, quam proximo quis invidet. 4. exultatio in adversis. 5. afflictio in prosperis proximi & hæc est pæna continua invidi, quo suo livore tabescit, ac velut serpentinā morsitatione cor exedit. De qua proinde optimè D. Damascenus orat. 27. *Solus*, inquit, in omnibus affectibus iniquissimus simul, at æquissimus invidiā est. Iniquissimus, quia bonis omnibus adversus est, æquissimus, quia Dominos suos ex est & conficit.

Remedia contra invidiam.

208

I. Jubeat bene considerare, quod per nullum vitium homo diabolo sit si milior, quàm per invidiam: unde fit, ut sicut erga diabolum nemo bene afficitur, nemo compatitur, omnes oderunt, ita eodem modo homines erga invidum se habeant.

II. Jubeat perpendere, quantorum malorum causa multis invidia fuerit: id colligere poterit ex eade Caini, venditione Josephi, persecutione Davidis à Saule, morte Christi per invidiam procurata, imò totius humani generis perditio

ditione: nam invidia Diaboli mors introivit in orbem terrarum, teste Salomone: si ergo Parentis nostri occisorem in domum nostram non admitteremus, vel certe ibi latentem totis viribus expelleremus, & Judici traderemus, aut (si liceret) ipsi occideremus, an non multo magis invidiam ex domicilio cordis excludamus, quæ utrumque Parentem nostrum Christum scil. & Adamum occidit.

III. Jubeat pariter considerare, quod invidus per invidiam non modo rem illam, ob quam invidet, non eripiat; sed sibi potius corpore & animo noceat; uti bene S. Chrysostomus indicavit dicens: *O Invidia, quæ semper sibi est inimica; nam qui invidet, sibi quoque ignominiam facit, illi autem, cui invidet, gloriam parit, & ut S. Greg. ait, quo alii ad meliora properant, eò ipso deterius ipse servit.*

IV. Hortetur, ut nihil magnum existimet in hac vita præter Deum, quem omnes pariter participare possunt: hinc S. Greg. *Parvulus est, ait, qui invidiâ occiditur, quia nisi ipse inferior existeret, de bono alterius non doleret.*

V. Jubeat frequenter meminisse motivo-

tivorum, quæ ad fraternam charitatem excitare possunt, qualia sunt maximè eadem natura, eadem Christi beneficia, ejusdem hæreditatis repromissio.

VI. Ostendat modum, quo se quoque participem facere possit illorum bonorum, ob quæ alteri invidet; si scilicet ob ea ex animo illi gratuletur: sic enim clarè docuit S. Augustinus dicens: *tolle invidiam, & meum est, quod habes*. Talis enim dicere potest cum Davide *Ps. 188. Particeps ego sum, omnium timentium te, & custodientium mandata tua*.

VII. Perpendat gravitatem hujus morbi ex difficultate curandi, quam tres gravissimi Doctores seqq. sententiis indicârunt. S. Greg. Quamvis per omne vitium, quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur, in hoc tamen nequitia suâ tota viscera commovet serpens, & imprimendæ malitiæ pestem vomit. D. Basilius invidia, ait, tam fædum malum est, ut invidus ipse procedere non audeat, simulat propterea gaudium, & tacitè secum rumpitur, ob quam causam nec medium, nec medicinam mali sui facilè invenit. Cassianus
leni-

denique ait, eum, quem vel semel peste
sui veneni corruerit (invidia) penè di-
xerim carere remedio. Ipsa namque est
lues, de qua figuraliter dicitur per Pro-
phetam: Ecce ego mitam vobis serpen-
tes regulos, quibus non est incantatio,
& mordebunt vos. Quis non exhorre-
scat ad horum auditum, & invidiam ad-
huc in semine suffocare studeat.

G.

G U L A.

Definitur: *inordinatus, seu immo-*
deratus appetitus, ususque cibi ac po- 229.
tus, hujus quinque modos seu gradus ex
D. Greg. assignat. *S. Thom. 2. 2. q. 14. 8.*
a. 4. 1. quoad *substantiam* cibi ac po-
tûs, nimium lauta & exquisita appeten-
do. 2. quoad *quantitatem*, ultrà na-
turæ ordinarium appetitum sumendo ac
ingurgitando. 3. quoad *qualitatem*
& excessivam præparationem, nimis de-
licata appetendo. 4. quoad *tempus*, nim.
tempore indebito comedendo & biben-
do, aut excessive protrahendo ac multipli-
cando

cando commestiones & potationes. si quoad ipsam delectationem gustus, in ea sibi nimium complacendo, aut nimis avidè & impotenter vorando, potando, &c. gulæ ergò duæ sunt species seu filia: commestio & potatio per excessivam frequentationem: & ebrietas ac crapula usque ad rationis privationem.

II. Gula, commestio, potatio ex genere suo peccatum solum veniale est, quia excessus in re alias indifferenti vel licita, non nisi venialis culpa est. Per accidens tamen peccatum gulæ mortale evadit multipliciter. 1. ratione enormis excessus & deformitatis contra virtutem

Temperantiæ, quâ homo statum naturæ rationalis enormiter & horrendè deturbat; ut maximè, qui scilicet & voluntariè se infarciunt & ingurgitant usque ad vomitum. 2. qui ex proposito comestant & potant, ut vomant, & vomunt, ut rursus comestare & potare possint, sanè ratione hujus enormis deformitatis gula & commestio in S. Scriptura numerantur inter peccata mortalia *Rom. 13. Galat. 5. 1. Petri. 4. & in Epist. Jude v. 12.* utique ratione gravis nocumenti Corporis, ut
qui

qui ob nimiam ingluviem sciens & advertens, vel advertere debens, graviter lædi valetudinem corporis; *nam propter crapulam multi perierunt.* Eccl. 37. 3. ratione gravis nocumenti animæ, ut cum quis advertens nimiam ingluvie delicatorum, sibi causari graves motus libidinosos cum periculo consensûs, se ineptum reddi ad functiones necessarias, aut executionem aliorum præceptorum, &c. & universaliter omnes, quorum tota cura est in cultu ventris, quorum scil. secundum Apost. *Deus venter est.* 4. ratione præcepti specialis, aut positivi, ut frangere jejunium: aut naturalis, ut comedere carnem humanam. Quod quidem etiam in extrema necessitate famis licere negant *Victoria, Valentia* alii apud Laym. qui tamen cum aliis communius censet licere; quia licet aliqua absolutè sint aliena à natura & ratione humana, ideoque lege naturali prohibita, tamen in extrema necessitate permissa sunt: ut abscindere membrum pro tuenda vita, &c. ita etiam dicendum de comestione carnis humanæ, si habeatur jam mortua: nullo enim casu licebit ad hunc finem alium occidere.

Præ-

III. Præcipus hujus vitii excessus est Ebrietas, quæ definitur, *excessus voluntarius in potu imbricante, voluptatis, gratiâ usque ad privationem, aut gravem perturbationem usus rationis.*

Dicitur I. *Excessus voluntarius*: per quod excluditur omnis ebrietas ex errore, vel inadvertentia proveniens, adeoque involuntaria; ut contingit iis, qui ad satietatem naturæ bibentes, ex merâ debilitate naturæ, vel potius malitia inebriantur? qui scil. fortitudinem vini non nōrunt, aut alia de causâ futuram ebrietatem prævidere, vel advertere non potuerunt, tunc enim committitur peccatum ebrietatis, quando quis advertens periculum probabile imminentis ebrietatis, esto primò post horam, vel cū in liberum ærem exeuntem secutura sit: nihil ominus libere potare pergit, bestia est, si etiam intendit.

Dicitur 2. *voluptatis gratiâ*, ob alium enim finem honestum v. g. ad recuperandam sanitatem; veldum ustio, aliâve enormis medicina sustinenda est, licitum est forti haustu se inebriare: neque enim tunc absurdum judicat recta ratio

ad

ad breve tempus usu rationis destitui (quod etiam in somno accidit) ut reparatâ valetudine, munera rationis rectius præstentur. Addit *Lessius l. 4 c. 3. dub. 4.* etiam licitum fore se inebriare ad evadendam mortem intentatam, nisi propinanti respondeas; sed appetitè repugnat S. August. Serm. 232. de tempore dicens: *Etiam si ad hoc veniretur, ut sibi diceretur, aut bibas, aut morieris: melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur.*

Dicitur 3. *usque ad privationem usus rationis*, quòd si enim stante usu rationis sufficiente, solum phantasia non nihil turbata sit, etiam si lingua titubet, pedes vacillent, oculi duplicata aspiciant, fenestræ circumagi videantur. imperfecta erit ebrietas, & peccatum veniale de gravioribus, si deliberatè fiat.

Dicitur 4. *vel gravem perturbationem rationis*; ut nimirum homo amplius discernere inter bonum & malum, & actiones suas ordinarias saltem dirigere nequeat (nam perficere non posse, etiam ex ebrietate imperfecta potest) cum certè ad ebrietatem perfectam & mortalem

requiri non videatur, ut usum rationis omninò tollat, & planè brutum vel eruncum efficiat. Pudendum est aliquorum exemplum: Eum, qui ebrietate, quasi sepultus jacet in platea, si se movere possit, ne super eum currus transeat, aut saltem signum dare, ut currus aliò divertat non esse perfectè & mortaliter ebrium. Nonne hoc etiam brutum facere possit? in quo ergo rationis usu talis differret à bruto?

Est ergo Ebrietas perfecta peccatum mortale, secundum communem & receptissimam doctrinam cum *D. Thoma 22. q. 150. a. 2.* Certe *S. Script. ad Galat. 5. 1. Petri 4.* numerat inter peccata mortalia, & Ratio est: quia gravis reverà deformitas est, & grande malum, ipsique Deo valdè injurium, imaginem Dei ita deturpare, & abjectâ rationis potestate, quâ nihil in homine præstantius, ad brutorum stupiditatem, solius voluptatis causâ, ultrò se abjicere. Cum igitur ebrietas per se intrinsecè mala sit, evidens fit, peccare mortaliter eos, qui alios jussu, suasu, propinationibus ad se inebriandum inducunt; Unde & sancti Patres
tale

tales graviter reprehendunt. Porro inducere alium ad materiale tantum ebrietatem, tantum peccatum non est; v. g. propinando vinum fortissimum, cujus virtute incognita, præter intentionem inebriatur, ita Laym. l. 3. sect. 4. n. 6.

Remedia contra Gulam & Ebrietatem.

I Ostendat turpitudinem & gravitatem hujus vitii præcipuè si usque ad privationem usûs rationis ascendat: per illud enim fit homo deterior ipsis brutis, assimilatur stultis & amentibus, annumeratur Idololatriis, quorum Deus venter est. 230.

II. Jubeat considerare damna, quæ ex hoc vitio nascuntur; quia ex D. Gregorio & Innocentio, gula Paradisum occlusit, primogenituram vendidit, suspendit Pistorem, decollavit S. Joannem Baptistam, Princeps Coquorum Nabozardan templum incendit, & Jerusalem totam evertit Balthasar inter epulas manum scribentem vidit, & eadem nocte interfectus est à chaldæis: verbo, pro-

ter crapulam multi perierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam.

III Declaret, quantum periculum animæ subeant ebrii, id quod ex Jobi testimonio colligi potest, dicentis. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt: hinc monet Christus; attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate & superveniat in vos repentina dies illa. In confirmationem proderit narrare Exemplum Holofernis, Amonis, Israëlitarum (de quibus scriptura ait, adhuc carnes erant in dentibus eorum, & ecce furor Domini concitatus in populum, percussit eum plagâ magnâ nimis) Adami, Esau, Divitis Epulonis, illius, qui animam Dæmoni vendidit; & alterius, qui, quia post comotationem gratias egit Dæmoni, vivus ab eò affatus est.

IV. Declaret, quomodo gula & Ebrietas etiam in hac vita spoliet hominem sanitate corporis, divitiis, honore & famâ confirmet hæc omnia exemplo Noe denudati, Loth incestum duplicem committentis, Alexandri Olitum optimum Amicum occidentis. Mariti ob pecuni-

am

am gulâ absumptam depauperati, & libero panem petentes occidentis &c.

V. Hortetur, ut societatem potatorum fugiat, & dum hi ad epulas invitant, ex alterâ parte Christum Crucifixum ad abstinentiam hortantem sibi imaginerur.

VI. Suadeat, ut in honorem Christi sitientis certo tempore ab hospîrio, vel immoderato potu extra tempus prandii aut cœnæ sumi soliti abstineat, pœnam-que pro numero transgressionum sumat.

VII Suadeat, ut exemplo Christi in tentatione gulæ mentem ad meliorem cibum elevet, dicatque, non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod exit de ore Dei, vel cibus meus est facere voluntatem Patris mei, qui in Cælis est vel cum S. Bernardo: tua Jesu dilectio, grata mentis refectio, replens sine fastidio, dans famem desiderio.

I.

I R A.

I. Ira definitur communiter: *Immode-*

B b 3

ratus

ratus appetitus vindictæ. Explicatius *Marchant. Tribun. tom. 2. tract. 6. tit. 2. q. 2. Est commotio inordinata animi, vindictam, vel quasi vindictam inordinatè appetentis.* Iræ enim peccaminosæ duplex est inordinatio: una ex parte ipsius motus iræ, seu modi irascendi; ut si nimium interiùs excandescas vel exterius per signa nimis patefacias: altera est ex parte objecti seu vindictæ; ut si proximo appetas vindictam injustam, vel justo majorem.

II. Ira inordinata primo modo: quoad modum passionis, seu modum irascendi nimium, *est peccatum veniale ex genere suo.* Est enim excessus voluntarius in passione animi de se indifferente, quippe quæ etiam bona & virtuosa esse possit; ut si ea utamur ex motivo virtutis & zelo *Justitiæ*, ad propulsandum vel vindicandum malum peccati in nobis vel aliis nostræ curæ commissis, juxta illud *Psal. 4. Irascimini & nolite peccare.* Excessus autem vel inordinatio in re indifferente per se culpam venialem non excedit, juxta regulam jam sæpius repetitam, igitur, &c. Rectè tamen docet *Marchant cit.* Iram etiam in hac inordinatione motus seclu-

sâ vindictâ injustâ , evadere peccatum mortale ratione enormis excessûs , & deformitatis in irascendo , cûm scil. quis deliberatè , sciens & volens motus iracundiæ adeò excrecere finit , ut erumpat in enormes gestus , clamores , tunsiones , spumas , membrorum contorsiones , ut gravissima injuria hominis constitutionem afficiat ; talis utique peccat mortaliter ; quia imaginem Dei ac creaturam rationalem enormiter dehonestat ac deturpat. unde SS. Patres passim docent , per iram hominem mutari in feram , imò in Dæmonem & tres rectè solent assignari iræ species : *Rancor* , *insania* , *furor*.

Rancor est ira , quatenus causat ac continet internam indignationem , aversionem , odium , vindictam , &c. *Insania* , quatenus mentem rationis usu privat. *Furor* denique , quatenus in ejusmodi inordinatos ac enormes motus erumpit.

III. Ira inordinata secundo modo , quoad inordinatum appetitum vindictæ inferendo , est peccatum mortale ex genere suo ; utpote directè repugnans charitati , quatenus proximo suo inordinatè malum appetit ; ac etiam justitiæ , si actu

in injustas vindictas erumpat. 1. **Primo** cum quis appetat vindictam in **im-**
meritum. 2. Et si in meritum, tamen **ul-**
tra meritum. 3. Et si in quomodocum-
 que meritum, tamen **præter ordinem** ;
 ut si inimico appetas pœnam propriâ au-
 thoritate per te infligendam. 4. Et si om-
 nibus his servatis appetatur vindicta non
 ad debitum finem, ut justa est ex zelo Ju-
 stitiæ ac odio iniquitatis ; sed merè ut sa-
 tiativa animi tui malevoli, ex odio Perso-
 næ, amore proprio, & vindicandi libidi-
 ne.

IV. Ita utrovis modo inordinata me-
 ritò computatur inter peccata capita-
 lia, quippe plurimorum peccatorum
 ac malorum caput & origo, quæ ni-
 mis nota. Sex tamen ejus peculiare fi-
 liæ ac soboles enumerantur à *S. Gregor. l.*
31. mor. c. 27. nim. indignatio tumor men-
 tis, clamor, contumelia, rixa, blasphem-
 ia. Ita enim aut remanet in corde ; &
 sic irascitur : *Indignatio*, seu aversio af-
 fectus inordinatus in proximum, ex eo,
 quod apprehendat se indignè à tali
 tractari. Et consequenter 2. Nascitur
tumor mentis, quo quis morosè ex cogitat
 diver-

diversas vias vindicandi, iisque cogitationibus animum tumefacit & inflat: & tunc est peccatum pro ratione vindictæ gravis vel levis, mortale vel veniale: Indignatio autem plerumque veniale tantum est, nisi ad gravem proximi contemptum procedat. Aut ira ulterius erumpit in os, & sic nascitur 3. *Clamor* indignationis index, cum iratus vocem extollit, multa inordinate & confuse effundens: id *Christus Matth. 5.* significat per verbum *Raca*, quod nihil distinctè significat, sed solum motum indignationis exprimit; & hic clamor per se etiam peccatum veniale est. Consequenter autem 4. Nascitur *Contumelia* interim, contemptus index, quæ quis proximo malum obicit, intentione illum inhonorandi: quod *Christus* expressit per verbum *Fatue*, quo omnis contumelia aperta significatur: peccatum mortale ex genere suo. Aut ira erumpit in ipsum opus, & actuale vindictam, & sic 5. Nascitur *Rixa*, percussio, vulnera, cædes; & si vindicta non succedat, oritur 6. *Blasphemia* in ipsum Deum; omnia mortalia ex genere suo.

Remedia contra Iram.

232. I. Hortetur ut pœnitens se prœpararet ad quoscumque casus patienter ferendos per considerationem passionis Dominicæ; quia tela prœvisa minus feriunt.

II. Demonstret illi omnes injurias vel alia adversa esse similia illis imaginibus, quæ, si à dextris aspiciantur, Christum: si à sinistris, Diabolum repræsentant. Hortetur ergo, ut illas à dextris intueatur, quatenus à DEO missas vel permissas. Et quidem ex singulari erga illum amore, ad summam ipsius utilitatem: sic enim fore, ut amaturus sit potius lædentes, quàm odio habiturus sit.

III. Proderit etiam ostendere damna Corporis & animæ, honoris & sæpe etiam opum per iram generari solita; ut mariti, qui ex ira filium in agro glebâ occidit, se suspendit, & sic effecit, ut uxor ad spectaculum evocata infantem in balneo relinqueret, suffocarit, & tum demum reperiens mortuum, etiam se suspenderet.

IV. Sua-

IV. Suadeat, ut ira fervente taceat, uti Christus S. Brigittæ suavit, & Philosophus quidam Rege monito, ut iratus prius Alphabetum recitaret, quàm quidquam inciperet. Sic David *turbatus sum, & non sum locutus.*

V. Jubeat præmium mansuetis promissum intueri; sic ille dominus putans fieri non posse, ut iram vinceret, didicit id intuitu æternæ mercedis, quando alium æquè iracundum paucis nummis promissis advertit ab ira abstinuisse.

VI. Quærat, an vellet ita secum agere Deum, quemadmodum ipse cum proximo agit; dum scilicet ob quamvis etiam vilissimam rem graviter illi indignatur & irascitur: ne ergo faciat, quod sibi fieri nollet: Nam Deus mensurâ, quâ metimur aliis, nobis remetitur.

A.

A C E D I A.

Triplex est, naturalis, moralis, & capitalis. *Acedia naturalis* una est merè corporalis, scilicet torpor & hebetudo quæ-

dam virium naturalium deficientium respectu laboris suscipiendi, orta nim. ex ipsa corporis complexione malè affecta. Alia dicitur *sensualis*; estque passio seu tristitia appetitus sensitivi, laborem & difficultatem operis refugientis. Ex eo enim, quod appetitus naturaliter fertur in bonum conveniens vel delectabile sensui, naturaliter abhorret ab omni disconveniēti, vel molesto sensui, indeque tristitia quædam & aversio à labore & difficultate operis.

Accidia hæc naturalis utraque secundum se quamdiu merè naturalis, & nullo modo voluntaria est, nullo modo peccatum est, sed virtutis ac meriti materia & seges. Facta autem voluntaria, per liberum consensum voluntatis, jam evadet *accidia moralis*. Itaque.

II. Accidia moralis & peccaminosa rursus alia est *universalis*, seu quidam remissi animi languor ad bene operandum in rebus salutis, seu in exercitio virtutum, quatenus laboriosum ac difficile est. Potestque versari circa quodcunque præceptum vel virtutem; Et ideo non est speciale peccatum; sed catenus

So.

Solum peccatum est, quatenus causae transgressionem, vel negligentem executionem praecepti vel virtutis; ac semper idem numero cum ipsa transgressionem vel negligentem executione. E. g. Quidam ex acedia & torpore proveniente ex apprehensione difficultatis, consentit in omissionem, omittit horas Canonicas, erit idem numero peccatum mortale: Si solum negligentius persolvat, idem erit peccatum veniale. Quod si verò stante illâ acediâ, torpore & tristitiâ nihilominus praeceptum perfectè adimpleat, etsi difficulter acedia nullo modo erit peccatum, sed augebit meritum. Alia est acedia *mortalis specialis*, etiam capitalis dicta, quæ inter septem vitia Capitalia ultimo loco numeratur: Et hæc.

III. *Acedia specialis* ac Capitale vitium est tristitia de bono spirituali ac divino, quatenus hominem retardat à prosequendo illo bono, v. g. ab ipsa gratia & amicitia divina conservanda, & beatitudine consequenda per virtutum exercitia laboriosa: & consequenter etiam ab adhibendis mediis ad illum finem

finem. Et hæc acedia omninò voluntaria ac deliberata est peccatum speciale, ac mortale gravissimum; quia directè repugnat charitati divinæ eamque destruit, quatenus continet veram & actualem aversionem à D E O ultimo fine. Cujus signa pessima & effectus sunt, amaritudo, tædium acidus gustus mentis ad omnia spiritualia & divina, ac ipsam cogitationem DEI: Item aversio à verbo DEI, ut non nisi cum tristitia quis audire possit de DEO, æternâ beatitudine, salute procuranda: Incuria salutis, tædium vitæ & alia mox inter filias Acediæ enum eranda.

IV. Itaque Acedia jure meritissimo computatur inter peccata Capitalia; quia gravissimorum peccatorum causa est: ejusque speciales filiæ à D. Greg. enumerantur sex. 1. *Malitia*, quâ homo odio habet ipsa bona spiritualia secundum se, velletque ea non esse: dolet, quòd bene fecerit, cuperet non esse natum & creatum à DEO: non agnovisse Christum, adeoque ipsa beneficia D E I contemnit. 2. *Rancor*, quo ii sunt fastidio, qui hortantur ad spiri-

spiritualia; ut Confessarii, Concionato-
res, & Religiosi. 3. *Pusillanimitas* er-
ga omnia bona spiritualia tanquam ardua,
ea refugiendo; ab iis se subtrahendo, &c.
4. *Desperatio* consequendæ beatitudinis,
peccatum mortale gravissimum, si pleno
rationis consensu fiat. 5. *Torpor* in ob-
servantia divinorum. 6. *Evagatio* men-
tis ad illicita, de quibus vide *Laym. l. 2.*
Tract. 3. c. 9. & Marchant Tribun. tom. 2.
tit. 4. sect. 1. q. 3. §. 2.

Remedia contra cediam.

I. Ob oculos ponant Christum, qui in
laboribus fuit à juventute sua & obediens 234.
usque ad mortem Crucis pro salute nostra,
quid ergo nos pro eodem, & salute nostra
propriâ par erit facere?

II. Jubeat sæpe meminisse cælestium
gaudiorum, quæ labori nostro sunt pro-
missa; an non sic ei ut Jacobo, videbun-
tur omnes labores breves præ amoris ma-
gnitudines? Si diabolus ad omnia se tor-
menta inferni paratum fore dixit, usque
ad diem Judicii tolerenda, ut unico mo-
mento DEum aspicere liceret, quantò
magis exiguus & brevis labor suscipien-
dus est, ut DEum per totam æternitatem
viderè liceat?

III. Pro-

III. Proponat ob oculos stultitiam hominis in spiritali lucro faciendo negligentis: Si enim homini pauperi Thesaurus Regius aperiretur, atque facultas daretur per unam horam auferendi, quantum vellet & posset, an non summa vecordia & insania foret, si vel otio vel nugis horam illam consumeret? Cum ergo cuivis homini gratia hæc facta sit, occasioque oblata, quantum volet meritum in hac vita comparandi; an non, si otio & nugis vacet, tanto majori reprehensione dignus censebitur, quanto majora erant bona, quæ comparare poterat?

IV. Statuat illi Mercatores, Aulicos, Milites, jubeatque considerare, quantos labores suscipiant pro vanissima mercede, & honore, quem tamen sæpe non accipiunt; an non ergo erubescere debebit, quod pro veris, æternis, inexplacabilibus gaudiis, & mercede magnâ nimis, quæ DEUS est, minora longè agere, & pati detrectet, aut horreat.

V. Considerare jubeat quòd aut in hac aut in altera vita patiendū aut laborandū sit: an non autem omnes hujus vitæ labores

**bores præ unius diei tormentis in altera
vita eligat ?**

VI. Alloquatur illum seriò illis Salo-
monis verbis : vade ad formicam ò piger,
& considera vias eius , & disce sapien-
tiam , quæ , cùm non habeat ducem,
nec Præceptorem , nec Principem , pa-
rat in æstate cibum sibi , & congregat in
messe , quod comedat. Et tu in æstate
huius vitæ non congregabis , quod in æ-
ternum comedas ?

VII. Denique explicet illi periculum
vitæ æternæ amittendæ , in quo versatur ,
juxta illud *Psalmistæ Psal : 106.* Omnem
escam (spiritualem) abominata est ani-
ma eorum , & appropinquaverunt usque
ad portas mortis , quam ut effugias , lege
& ruminata hæc omnia diligenter , quæ
conscripta sunt

**Ad
Laudem Dei optimi Maximi**

C c

spe-

Speculum Confessionis

Generalis.

Quia post peccata commissa , con-
fessio facienda est , quæ , ut integra
fiat , pœnitens seipsum examinet,
ac quærat.

Circa primum Præceptum.

235. I. An non in rebus fidei hæsitaverit, vel
aliquem Articulum omninò negaverit?

2. An non diffidentiam aliquam, aut
pusillanimitatem contra bonitatem di-
vinam admiserit?

3. An non res creatas inordinato amore
prosecutus sit, sicque Deum purè & ex
toto corde non dilexerit?

4 An non adversa animo impatienti
& divinæ voluntati parùm conformata
exceperit?

5 An non ob aliquod donum naturale
vel supernaturale superbierit illud viri-
bu

bus aut conatibus propriis adscripserit?

6. An non contra Religionem & honorem Deo debitum, res divinas, aut sacras irreverenter tractarit?

7. An non preces suas cum culpabilij distractione ac irreverentiâ peregerit?

8. An non sacramenta sine debitâ præparatione, reverentiâ ac fructu susceperit?

9. An non in cultu & obsequio tepidus & inconstans extiterit?

10. An non in SS. Patronorum veneratione & amore remissus & inconstans fuerit?

11. An non aliquo superstitionis genere Deum & Sanctos offenderit?

12. An non debitas Deo pro acceptis beneficijs gratias persolvere neglexerit?

Circa secundum Præceptum.

13. An non Deum, vel Sanctos illius blasphemarit?

14. An non temerario quodam juramento vel perjurio Deum offenderit?

15. An non votum aliquod Deo aut Sanctis oblatum transgressus sit?

Circa 3. præceptum.

16. An dies festos violaverit faciendo, vel mandando opera servilia sine debita causâ?

17. An neglexerit audire Missam integram diebus festis, vel alijs causam dederit negligendi?

18. An per notabile tempus sub missa fuerit voluntariè aut culpabiliter distractus?

19. An debito tempore vel modo ieiunia observârit?

Circa 4. Præceptum

20. An non superioribus suis, parentibus debitam reverentiam exhibuerit?

21. An superiorum mandata transgressus fuerit?

22. An de superiorum suorum vitijs & ordinationibus murmuraverit?

Circa 5. præceptum.

23. An proximum cogitatione, id est, odio, invidiâ, suspicione vel iudicio temerario offenderit?

24. An eundem læserit verbo, maledictione, inhonestis agnominibus, convitijs

vitijis, irrisione, subfannatione, murmur-
ratione, detractiōe, mordacibus, aut
asperis dictis, consilio, iussione, lauda-
tione, seminatione discordiarum.

25. An opere aliquid contra eundem
admiserit, id est, an plus æquo iratus fue-
rit, correxerit, percusserit, vulnerarit, mu-
tilarit, occiderit, damnum in fortunis in-
tulit, inhonorarit, scandalizaverit &c.

26. An domesticos suos non negle-
xerit, debitam sustentationem, educa-
tionem, correctionem negligendo?

27. An non immoderato cibo vel
potu sibi ipsi damnum intulerit, vel om-
nino inebriando usu rationis privaverit;
aut alios ad ebrietatem hortando, co-
gendo vel præeundo incitavit?

Circa 6. Præceptum.

28. An cogitationes impuras volun-
tariè accersiverit, vel cum morosa de-
lectatione iisdem inhæserit, aut consen-
sum dederit?

29. An verba lasciva cum delectatione,
aut voluntate peccandi protulerit?

30. An opere ipso contra castitatem
peccarit, litteris amatorijs, osculis, am-

plexibus, tactibus, copulâ, mollitie, aut alio vitio contra naturam?

31. An fidem conjugij servaverit?

Circa septimum Præceptum

32. An habuerit voluntatem determinatam aliquid accipiendi injustè, vel retinendi?

33. An actu aliquid abstulerit? & quantum?

34. An rem alienam retineat contra voluntatem Domini? aut restitutionem, ad quam sub mortali obligabatur, neglexerit?

35. An emendo vel vendendo fraudem commiserit?

36. An usuram vel Simoniam patrârit?

37. An lusu immoderato, aut iniusto peccaverit?

38. An auxilio, aut alia ratione ad furum vel rapinam cooperatus sit?

Circa octavum Præceptum.

39. An mendacium iocosum, officiosum, vel perniciosum dixerit?

40. An promissum aliquod implere neglexerit?

41. An alteri falso corde adulatus sit?

At-

Atque hæc sunt potiora peccata , circa
quæ non ipse tantum pœnitens sese
examinare , sed etiam Confessarius in-
terdum ipsum interrogare potest , vel
etiam debet.

O. A. M. D. Gloriam.

Sargar, Eliseus,

Continuatio Conferentiarum theologico-moralium

Campidonum 1702

Mor. 862#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10597254-9

VD18 1463211X-003